

FR. L. ČELAKOVSKÉHO

ČÍTANKA

PRO

DRUHOU TŘÍDU ŠKOL STŘEDNÍCH.

NOVÉ VYDÁNÍ UPRAVIL

JOSEF WENZL,

PROFESSOR CIS. KRÁL. ČESKÉ VYŠÍ REALKY PRAŽSKÉ.

VYDÁNÍ OSMÉ.

NOVÉHO ZDĚLÁNÍ VYDÁNÍ PRVÉ.

V PRAZE 1884.

NÁKLADEM F. TEMPSKÉHO.

P
ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PEDAGOGICKÉ FAKULTY
Hradec Králové

Sign. 11

U 1082/2

Invent. 1

201660

Tiskem J. Otty v Praze.

Předmluva.

Již více než 30 let uplynulo po smrti Fr. L. Čelakovského slavné paměti, a přece z čítanek jeho alespoň tato udržela se posud ve školách v nezměněné skoro podobě. Jest to jednak důkazem, že jí při učení možno skutečně užívat s prospěchem, jednak svědčí to též o zvláštní pietě učitelstva ku zvěčnělému autoru.

A právě tato pieta byla také příčinou, že zpořízeno bylo toto nové vydání.

Hleděno v něm hlavně ku třem věcem:

1. aby kniha v této nové úpravě podávala úplnejší obrázek písemnictví českého, poskytujíc vedle spisovatelů starších i ukázky z básníkův a spisovatelů novějších;

2. aby všem potřebám školního učení vyhověno bylo dostatečným výběrem článků prosaických i básnických, jež by se dobře hodily ku čtení i deklamování;

3. aby články, i co se týče formy, byly přizpůsobeny školnímu učení, nejsouce příliš rozsáhlé, ani z míry těžké, že snad každý článek bude moci za hodinu ve škole přečten a zdělán býti. Delší statí byly proto rozděleny na několik oddílův.

Některé články menší ovšem ceny přece nevidělo se mi pustiti, ježto mohou se čísti ve škole alespoň kurzicky, nebo se doporučí žákům za četbu domácí.

Bylo by mi s velikým potěšením, kdyby všecky změny a novoty, kterými toto vydání uchylilo se od starších, při skutečném užívání této knihy ve škole také se ukázaly prospěšnými.

Zdělávaje toto nové vydání, řídil jsem se vzácnými pokyny a naučeními, jichž v té příčině se mi dostalo od vysoce váženého pana

cíls. královského rady *J. Šťastného*. Zároveň užil jsem dlouholetých zkušeností pp. kollegův odborníků při české realce, jakož uloženy jsou v referatech o probraném učivu i o četbě v jazyku českém. Pročež pokládám za svou povinnost, abych velectenému panu představenému svému, jakož i všem pp. kollegům, jichž se týče, tuto slušné vzdal díky.

J. W.

1. Sláva boží.

Bože, kdo se ti vyrovná?
Sláva tvá jest nevyslovná;
pro ni nemá člověk míry
kromě oka pouhé víry.

Země, lumen tvé tajemné,
na věky-li bude temné? —
Dříve duo tvé prokopáme,
nežli Boha vyzkoumáme!

Moře, na hluboké dno tvé
nesahají lodní kotve!
Zdaž přemůžeš málo dosti
hloubku kdy boží moudrosti?

Nebe noční, modrojasné,
hvězdovité, jak jsi krásné!
Krásnější však nejsi zvláště,
nežli kraj božího pláště!

Slunce, před tvým zlatem vedne
měsíce i světlo zbledne:
zhasla by však tvoje záře
před jasností boží tváře!

Bože, kdo se ti vyrovná?
Sláva tvá jest nevyslovná;
pro ni nemá člověk míry
kromě oka pouhé víry.

K. Vinařický.

2. Šumavský prales.

I.

Čím blíže ku pralesu kráčíme, tím více zdají se kmény růsti,
tím větší klid zevnější nás ovládá, tím chladnějším a vlhčím křídlem
vánek v líce nám vanec. Před zdiveným okem zdají se ze země vy-
stupovati stíny, o nichž jsme někdy v pohádkách slýchávali, srdce
hned trne, hned rychleji zabuší, unášeno jsouc na perutích netušené
dříve krásy. Všemohoucnost přírody, v konání a tvoření svém do-
mýšlivým a všetečným člověkem jen zřídka vyrušované, jeví se tu
duchu lidskému v plné nádherě. Bezvoluě vydechl jsem popěvek:

Na Boubín cesta bohatou strání —
hle, prales: černý skvost!
V srdeci to hoří, buší to v skrání —
ach, jaká posvátnost!
Stíhnu-liž myslí hovory chvoje,
zda mechu tajný ruch?
Neruše věkův, kročeje moje,
zde zjevil se mi Bůh!

V sídle těchto staletých velikánů, v této kouzelné obci věkovitých kmenů, jež rozloženými rameny svými brání vstoupiti nebeském světu do svatyně věků zde se skrývajících, nezaznívala ostrozubá pila dřevorubcova, ani pádná sekera drvoštěpova. Zde stojí posud tak klidně, tiše, jako před věky, obrovskou plecí rozložitý buk, podávaje rozsochaté rámě své černovlasé posud stařeně — jedli. Mladý, sotva dvěstěletý smrk kloní se k táhlému javoru, jehož listí tajemně ševelí, snad že nějakou píseň šepce, kterou ohlas z pastviny od dívčích odnesl úst a jemu na srdce ji položil. Znají se stromové ti a druží se k sobě, ač se druhdy u věku svém stoletím od sebe liší. Uklánějí hlavy k sobě, šeptají si o zašlých dobách, o bouřlivých časech, o svých zahynulých, z oduzí jim vyrůstajících dětech, teprve stoletých, o svých pravnoučatech, která z pochovaných pod mechem a kapradinou práchní — mrtvol jejich praotců — hromadně vyrůstají. „Ó, jak hyneme!“ vyprávějí sobě. „Hle! Předkové naši objemem tříkráte a výškou dva-kráte nás větší sklonili hlavy své před děsnou onou nájezdnici, která v černých skrývajíc se mračnech, jediným křídel svých zasáhnutím neústupné posud šiky bratrů našich porážela!“

Hle! jak život se smrtí úzce se pojí při mohutném smrku, jež by v pasu sotva tři objali mužové. Silné a svalovité kořeny jeho oblapily vzrůstu jeho v cestě stojící balvan skalný. Vzdorovitě balvan stojí, nelýbe se, nechce sebou hnouti. Co činiti? Život jest silnější! Smrku kořeny rostou a tuhnou, balvan vzdychá a puká, leč nemůže se již vymaniti z hadovité úpletě pýšného stromu, který patou jeho plec hněte a kořeny své dále za ním v přídu zapouští. Však i jej stihne pokuta. Bouře ho rozviklá, vyvrátí i s kamenem, a čas jej pohřbí v kapradí a mechu, jako tam jeho družku, bělokorou jedli. Leží, i po smrti haditou úpletí kořenů balvan objímajíc; déšť vymlel veškerou hlínu, jež kořeny obalovala, a černé jen mrázoví zbylo, které až zpuchří, samo kámen pustí, ač nezvětral-li tento dříve sáu.

Tamo leží dvě, tři mrtvoly, blíženci to, kteří se nejen rameny svými za živa objímali, ale hned u počátku žití kořeny své tak těsně v jedno spletli, že jim druhu bez druhá nebylo lze žít. Tu bleskem sňatému stromu místo jedné dvě hlavy vyrůstají na jednom těle; kosmy kštice jejich spletly se do sebe, rvouce při bouři druhá druhou. Však nejen kosmy větevné spleteny jsou v jedno, i haluzi, tato obrovská ramena jejich, zaklesly se vespol a nepouštějí se, ani když bouře sdružené kmeny poválí. Tamo úlom smrková dolním koncem svým do země se zabořila, o druhý strom se opírajíc. I zvedá svalovité

ruce své do nebes, jako by prosíti chtěla: „Ó, nech mne ještě jednou oživnouti!“ Ale nelze již, tak jako té jedli již více žiti nelze, jež svou hlavu do mechu zaryla a haditými kořeny hlavu staletě družky porvala.

Tak leží celé generace stromů v nejdivnějších směsicích přes sebe položené, jiné ještě zelené, jiné pouze jako světlíce — stromy to, jež nemajíce živné půdy, po čase schnou a bouří a deštěm kůry zbaveny bývají — kostry to stromové; opět jiné jako shnilé dříví, a zase jiné jako práchně, stromy zpuchřelé pokryté mechem, kapradím a celou řadou stromků. Děš vydlabal do práchní těch žlábek, ve kterém seménka mechem krytá vzklíčivše vypučela; však vyklíčice a zapustice kořínky své v pouhém troudu, nebo ženouce jimi pouze do vzduchu, brzo zahynou: vždyť ssají svěžest a život svůj ze ztrouchnivělých žader kmenů pohřbených. Někdy však lilařní čili kmenový kořen protkna takové práchně, zakotví se v půdě a stává se novým svědkem vždy obnovujícího se žití. Mezi těmito omšenými práchněmi a hadovitou úpletí kořenů, mezi bujícím vzrůstem mladých stromků a tlejícími polomy dávných velikání, mezi útesy věkovitých skal, roztríštěnými pahýly a muožstvím úvaru temeniš vyrůstá bohatá, hustá kaprad, rozkládají se mohutné keře ostružinové a malinové, vypíná se v těsných skupinách rostoucí celík, bují obrovský složnokvětý devětsil a statná podbělice, tyčí se zlatokvětý kaunzičník, sklání oranžový květ svůj léčivá prha, sníslí hnědokvětá bika, rudne vysoká vrbka, staví se na podiv větevnatá věsenka nachová v nevidaných jinde exemplářích, vzmáhá se nízká řeřicha horská, pučí zamodralá dřípatka, schovávají se bělavý sedmikvítek a žlutavý tučnolistý rozchodník, na pokraji kypří ptačinec, u cest pak černý zimolez. Vějířovité listy velikých trsů kapradinových sklánějí se na mech, hned světlozelené, hned temnější, hned zase hnědé barvy, ostruží proplétá se pohacenou sítí černých kořenů a pohlížejíc černými očky svých plodů zpod svěžích listů, háčkovitými výhonky za šat tě přitaluje, jako by tě vyzývalo: „Nuže vezmi sobě z darů mých, občerstvi se šťavnatými plody mými, nežli sezobou je ptáci a lační srnové ohlodají mi list!“

Jako pohádkou kráčí chodec v podivu dál; noha jest unavena namáhavou, obtížnou chůzí a stálým poskokem přes srčí ručeje, podlézáním i slézáním vyvrácených a povalených velikání, jichž prostorami a kořeny poutník hned jako branou prolézti, hned přes nich nahromaděná těla přelezáti musí. Hlava jest unavena, srdce jest unaveno, noha jest unavena; touží chvíli odpočinouti. Hle, tu kyne palrbek

svěžím mechem pokrytý. Blížíme se, ale již na pokraji zapádá noha do zpráchnivého, velikým mechem ploníkem a dutohlávkou porostlého pařezu. Tamo kyne dlouhý šroub šumavského obra; je všecek mechem, štavelem a bazaurovcem pokrytý; mát příroda ho pěstí. Neviditelnou rukou násázela naň kvítí rozmanitého, věsenku na hrudl, u hlav trs vrbky bohatě rudým květem obalené. Tak smrk a život ruce sobě podávají v tajemných, čarowných místech těch, jsouce neunavnými dělníky pralesa. Novými a novými zjevy umdlejvající oko zvedá se vzhůru, hledajíc ukoujení. Nenalézá ho; těká kolem v hloubku lesní na zadumané velikány, smrky a buky, jichž větve, po staletí spoustami sněhu utíženy byvše, dolů se nízí, kladouce choré hlavy na svěží prsa jedlí — družek svých. Lišeňíkové vousy ubohých stařečků těch splývají ztuhlou bystřinou na rozrytá, rozpoltená prsa. —

Stál jsem zabrán v krásy pralesa, tiskl jsem ruku na rozbouřené řadu, dumal jsem dlouho. Odpočívaje napsal jsem si mezi poznámky své knížky zápisné následující verše:

Což je krásnějšího nad útulek ten,
Šumava kde posud sní svůj prvý sen,
kam se plachá mysl slétnouf neodváží,
posvátná kam hrůza všecky vchody stráží,
jasavé kam slunce hledí kradmo jen!

Adolf Heyduk.

3. Pravá urozenost.

Kdo zděděnou honosí se jenom slávou a bohatstvím,
buď kdokoliv, co stín v proudu zanikne časův.
Teu však nejvyšším urozenstvím věčně se leskne,
ctnost a rozum jasný chrám konu vystavují.

A. Vestonia.

4. Láma (Llama, Auchenia).

Pravá vlast lámy jsou vysoké hory Kordillerské v království Peruanském; ale při tom jest pamětihođno, že lama vyskytuje se jen až k desátému stupni jižní šířky, ačkoli hory Kordillerské vystupují až do krajiny Quita. Na vysokých horách Andských, které jsou nejjižnějším dílem Peruanského státu, žije ve stádech a živí se jen jistým krátkým mechem a pažití, kterou Peruané zovou *icho*.

Dále k rovníku v Perui viděti jest jen lámy skrocené, a Peruané, kteří všeliká krotká zvířata nad míru milují, zvláště lámu u veliké

cti mají. Dříve nežli poprvé na tato zvířata naloží břemena, zařizují zvláštní slavnost, kterou je přijímají jako za své společnice. Ozdobují lámám hlavy ve dvoře svých obydlí mnohými vlněnými a hedbávnými tkaninami a třapci. Potom se zvou celé rodiny svých přátel k radovánkám a častují je chichou (druh piva z kukuřice), kořalkou a praženou kukuřicí. Po hostině následuje druhý díl radovánek, totiž tanec při malých bubincích a píšťalkách; při tom opět všeobecne se připívají na zdraví přátel a uznané soudružství lám. Mezi těmito radovánkami, které často trvají několik dní, pilně ona zvířata ve dvoře navštěvují, objímají a tisícerym způsobem celují, podávajíce jim ku pití a přivánění láhvice chichou a kořalkou naplněné. Ačkoli zvířata tato nic z toho nepřijímají, přece Peruané neopomíjejí aspoň tímto způsobem svým společnicím prokazovati svou radosť a dobrou vůli. Při tom k nim velmi přátelsky mluví, jim lichotí, jako by to byli rozumní tvorové, s nimiž hodlají do spolku přijít.

Po skončené slavnosti teprve, a to jen postupně a bez přenáhlení, učí je nositi rozličná břemena; a poněvadž láma jest zvíře učelivé, prozřetelné a krotké, poslouchá na každé zahvizdnutí a dá se snadno řídit. Ačkoliv ani necválá, ani nespěchá, přece nejde zdlouhavě, a má při tom i na horách tak pevný a jistý chod, že pro tu příčinu zvláště ženštiny rády na ni sedají. Láma unese 50 i 80 kg. Řídí se opráfni a k jízdě kladou se jí na hřbet zvláštního způsobu sedla. Bylo-li jí mnoho naloženo, nebo byla-li příliš hnána a nepopráno-li jí času ke žrádlu, ulehne brzo a žalostným hlasem stená; načež veškeré namáhání vůdcovo, přinutiti ji ku pocholu, bývá na zmar. Obyčejně v noci honí se na pastvu, kdež si libují čerstvou pažit. Potom si lehnou, aby odpočinuly a přezvukujíce se posilnily.

Ve zlosti zvláštní hlas vydává a metá vůkol sebe zpěněnými slinami jak velbloud. Když láma sestárla, zabíjí se na maso, které chutná jak ovčí. Ze srsti Peruané dělávají příkryvadla a jiné potřeby domácí. Než do jižní Ameriky hispanskými podmaniteli dostali se mezkové, byly lámy u větší vážnosti a hustě se jich užívalo. *Vikuně*, *páko* a *huanako* jsou toliko jiní druhotné lámy. Ale všecky v tom se srovnávají, že Amerika jest vlastí jejich a sice vysoké hory Andské a Kordillerské, a že velmi se podobají velbloudům a tudy vším právem slouti mohou americkými velbloudy. Ačkoli lámy záda nemají hrbolem opatřena, přece ve složení celého těla uznati musíme velikou příbuznosť dotčených dvou rodův.

Láma obecná vyrůstá hřbetem do výše 1·3 m, a jest tedy vysoká jak osel. Hlavu má malou, oči černé, krk dlouhý a dosti zakroucený, na hrudi pak jest široký mozol, který napořád mokvá jakousi tučnou hmotou. Pokud žije divoká, má srst dlouhou a hrubou; jsouc chována v domácnosti, nabývá srsti kratší a hebčejší. Někdy jest barvy bílé s naryšavělými a černými skvrnami; někdy všecka naryšavělá s pruhem černým ode hlavy až k ocasu. Ocas někdy sotva 2 dm jest dlouhý. Lámy váživají obyčejně 160 i 190 kg. Divoké lámy honí a střílejí se dlelem pro maso, dlelem pro lůj. Chlupy sice nelibě zapáchají, jsou však nejútlejší ze všech posud známých a hodí se dobré k dělání šátkův a jiných tkanin. Z vydělané kůže bývá obuv, oprati a jiné koňské nářadí.

K. Ammerling.

5. Miramare.

Mezi drahou od Nabreziny k Terstu, těsně dosť podél moře běžící, a mořem samým, as uprostřed cesty té jest malý výběžek skalní, Punta di Grignano, nepříkře do moře vybíhající, a na něm stojí čarowný letohrádek neštastné Charlotty a neštastného Maximiliana, div moře, Miramare. Z Terstu nebo z Jaderského moře vyjímá se zámek ten jako labuf na břehu odpočívající, jako holubice na skalinnu slétlá — pro toho, kdo dějiny jeho zná, jako úbělový pomník nad hrobem.

Kdo přijíždí zmíněnou drahou, jest ovšem přede vším zaujat přemáhajícím pohledem na moře, bud černé a bílou pěnou pruhované, bud klidné, slunečním leskem pokryté, k nepopsání krásnou barvou z hlubokého modra do nejjasnější zeleni se pyšnící, vzduchem jako stříbrná mlha ovanuté; jest zaujat pohledem na stěžňový les Terstského přístavu, na plachetní a parní lodi přicházející či odjíždějící, na steré černé body po moři roztroušené, vracející se to s vysokého moře barky rybářské — přece však mu zároveň neujde démant Miramare, bílá to růže na prsou panny Adrie.

Nesmírným namáháním vydobyli ze skály kus půdy, na kterou vdechli sad uměním mistrovským. Jili a sever, pinie a smrk podávají sobě zde ruce. Stromy exotické bují zde pod širým nebem, pronikavý mořský vzduch osušuje vysokou aloi a hustou cypřiš, zápasí s vůní stromovitých rozmarin a zaniká v mandlovém zápacu obrovských, růžovými květy obalených oleandrův. Architektonika sadu je vzorná, stálá změna, vždy nové, vždy příjemnější překvapení. Přerostlá stinná loubí vedou od vyhlídky k vyhlídce: odtud vidíš slunce

nad Istrií vycházející, odtud zase slunce v Apenninech, zapadající; zde máš místečko před celým světem schované, onde vyhlídku k Duinu a k Aquileji, onde k Terstu, zde zas pouze a pouze na moře. Zde ti popřává věž rozhledu co nejpestřejšího, onde besídka dlouhá dává ti zelený rámec ke vkusně volenému obrazu, a zde zas ve hluboké jeskyni, zároveň k vůli příjemnému průvanu ve skalním průchodu, vmysli se ve sny poustevnické. Sad jako by malovaný, zámek jako by z mořské pěny vykouzlený, přístavek s mramorovými svými stupni a moly, s květinovými záhonky a zeleným vroubením jako by salon mořské Víly, nad tím kastelek s několika děly jako by salonní hračka, za ním tmavý les, vše krásné, ach tak krásné — ale smutnosmutné jako myrta v mrtvé ruce!

Vznešení manželé vystavěli sobě bílý stánek, obklopili jej rájem; stánek je prázdný, ráj kvete smutně dál jako hyacinta nad vodou, však pokrápěná slzami. Zašustí-li pískem krok, není to krok štastných obyvatel zámku, nýbrž pohodlný krok cestujícího; zazní-li oleandrovým hájem zvuk, není to veselý hovor lidí domácích, nýbrž ledová zvěda-vost cizinců. Na drnu odpočívá zpocený dělník, ve přístavku vypírá chudý rybář špinavou síť. — — —

Zasedl jsem s drahlým svým přítelem na verandě kolem zámku nad mořem visící. Velebná tu samota! Nikdo nás nevyrušoval, žádný krok, žádný hlas. Dole šplouchaly vlny příboje a rozbíjely se o skalní podklad v bílou pěnu; někdy jen zašeptly, někdy přiskočila velká vlna jako hravý delfín a rozšplouchla se ranou močnou. Chvílkami zašustěly lehké peruti: bílé holubice zasedly na kraji verandy, přiblížily se dů-věrně a červenýma očkama hleděly na nás, jako by se divily, proč nepřichází polhrát si s nimi nešťastná paní jejich. Odmlčeli jsme se, ovládl nás zármutek.

Jan Neruda.

6. Dvě myši.

Myšky Lizetky, jež žila u dvora
krále Chlebora,
fantasi se maně chytí,
že chce zvědět, jaké na vsi živobytí.
Vyjdouc tedy po stole
do pole,
navštíví tam milou známou myšku,
pannu Hryžku.

„Jak se daří, panno?“ „Dobре, chvála Bohu,
jako myšce v stohu.“

Hospodyně, cti se těšíc velice,
běhá semotamo: vynáší ven z lochu
trochu

hrachu, žita, pšenice,
k tomu cosi ovsiny,
pak i nahryznutý kousek slaniny;
neboť uvažujíc, že se sotva čeho
slečna vznešeným tkne pyskem toho všeho.
chtěla aspoň potrav rozmanitostí
zavděčit se Její Milosti.

Nyní dvořka, stav svůj blažíc jedinko.
lítostí jí tónem vysokého světa:

„Žel mi tebe,“ praví, „chudinko!
že tu v psotě té svá mladá trávíš léta.
Mohouc vše, co hrdlo ráčí, mítí,
nač se v této bídné pustotě
hluché posvětiti samotě?
Se mnou pojď, a zvíš, co jest to žíti!
Slepý jakýś los tu na světě.
Žij jak žij; smrt zachřestí a pojme tě.

Nač by postem tvé tu mělo
mořiti se tělo?

Zaněch o budoucnost všeho nepokoje,
co dnes užiješ, to tvoje.“
Měšťka řečí výmluvnou a moralkou tak lehkou
přemluvila Hryžku, selku křehkou.

Jdou. A lezouce i po břichu,
krčí se, jakž opatrnost káže;
pominuvše koček stráže,
v panský dům se vkradou potichu.
Lizetka, jak podkasaná hospodyně,
běží honem do kuchyně.
Selka leskem stříbra, zlata
živě byla jata.

Což když zvěřnila tam křehké mazance,
sladké eukroví a chutné týkance!
Nyní Lizetka tu selskou panu

perském klade na dívanu:

„Věz to!“

povídá, „ted víc, co ves a co jest město.
Zavadí-liž k vám kdy vašich do budek
něco z okras těch anebo lahůdek?

Poživej ted!“ — Samé pochoutky jí nosí,
a by chutně jedla, zajedno ji prosí;
sama napřed, nežli čeho podá hosti,
slušně lízne z uctivosti.

Hryžka, při rozkošné zvůli, jídle, pití,
blahoslaví panských myší živobytí. —

Spadne koš. I hrozným hlaholem
třeskne na zem pod stolem.

Třeskotu se beseduice uleknou. —

Hupky s divanu. V tom za kliku se béře.
Hřinotem otevrou se dvéře,
strašně náramní psi zaštěknou.

Krutou hrůzou myši užaslé v té době
ledva trefí do skuliny obě,
běda! křičíc, běda! nastojte!

Utichlo. Tu dvořka naše:

„Ne tak plaše,
panno!“ vece, „nic se nebojte!
Ještě, je-li libo, kousek křehotinky,
nebo cukrovinky.“

Ale selka, sotva ducha popádajíc,
praví, pryč se ubírajíc:

„Zdráva bud! a mívej si tu rozkoše.
na koše!

Žijíc v poli, v bezpečnosti, v pokoji,
a ne, jako vy tu, v strachu, hrůze, rozbroji,
přijmu radši zavděk slaninou a hrachem,
než tu hedvábím a cukrovinkou s strachem.“

A. J. Puchmajer.

7. Sfingy.

I v řeckém i v egyptském bajesloví nalézáme sfingy; bez odporu však mají tyto báječné bytosti svůj původ v Egyptě. Rozličně se vypořádávají: měly prý tělo psí, hlavu dívčí a lidský hlas, potom křídla;

jiní připojují k tomu ještě dračí ocas. Egyptské sfingy mužské i ženské měly lidský obličej a tělo lví; vždy jsou položeny jako lev, přední tlapy majíce ku předu, na čele malého hada, na bradě někdy falešné vousy, na hlavě do zahybů složený svatý čepec. Nedaleko pyramid kahirských leží sfinx z jediného kusu kamene vytesaná, 47 m dlouhá a napřed 20 m vysoká; objem hlavy činí 25 m, šířka obličeje přes 4 m, délka ucha přes 1 m. Ale nyní obrovská socha již třetinou těla vězí v písku. Tváří jest obrácena k východu, neboť sfinx byla symbolem Hora, boha slunce a světla. Arabové nazývají velikána toho „otcem hrázy,“ říkajíce: „Kdo se mu jednou podíval do očí, nezapomeně ho do smrti“. Saitská sfinx, růžebarvý žulový obr 7 m dlouhý, jest nyní v egyptské sbírce Louvru, bývalého královského paláce v Paříži.

Egyptská sfinx má karakter pohádečný; řecké přičítala se ukrutnost i záhadné řeči. Bajesloví praví o ní toto: Juno, jsouc na Thebánské rozhněvána, poslala na ně záhubnou sfingu, dceru Tyfona a Echidny, od kterých vůbec pocházely všechny nestvůry. Sfinx tato, usadivši se na Fikejské hoře nedaleko Theb, ukládala Thebánským všelijaké hádanky, hlavně tuto: „Které zvíře chodí ráno po čtyřech, odpoledne po dvou a večer po třech?“ Kdo hádanku neuhodl, musil zemřít. Často přicházela i do shromáždění Thebánských, ukládala hádanky, a když jich neuhodli, zachvátila kohokoliv. Konečně i Haimon, syn krále Kreonta, padl v moc její. Tomu, kdo onu hádanku uhodne, slíbil otec dáti svou sestru Jokastu a s ní i království. Oidipus ji uhodl. V této hádance tají se myšlenka, že národ řecký, co v Egyptě a na východě vůbec pohádečného, zatemnělého bylo, světle na jevodal, jasně si uvědomil. „Člověk to jest,“ pravil Oidipus ku sfinze, „člověk, který dítětem na rukou a nohou leze, mužem po dvou chodí, a ve stáří ještě berlu na pomoc běže.“ Tu sfinx plna zoufalosti se skály se vrhla. Théby byly zachráněny.

Tato ukrutnosť a umění dávati hádanky nespočívala v povaze sfing egyptských.

8. Rodiče a dítky.

Na stárnoucího sedláka naléhaly ustavičně děti prosbami, aby jim postoupil dědictví ještě za živobytí svého, slibujíce, že jej až do smrti budou živiti a opatrovati, jak přísluší vděčným a poslušným dětem.

Ale starý otec nevěře tomu vždy jen pohodil hlavou a odkázal je konečně na příští léto. Když pak na druhý rok vrabci měli pod střechou u stodoly mladé, vzal starý rolník hnízdo s mladými, dal je do klece a pověsil ji na okno. Brzo přilétající starí přinášeli potravu a skrze mřížku ji podávali do zobáčků hladovým písklatům. Mladí se opeřili, okřídli, ale starí přece krmiti je neprestávali. Vida pak sedlák, že vrabci mladí sami se užívají, chytiv staré do ok, mladé pustil na svobodu, a když byl staré nyní zavřel do klece, svolal své syny a dcery. Uplynulo kolik hodin, ale žádné vrabče nevzpomnělo na zatáčky rodiče, kteří by byli musili hladem zahynouti, kdyby je byl též z klece nepustil.

Potom obrátil se k synům a dcerám svým: „Schytejte a přineste mi,“ vece, „tyto vrabce staré i mladé; já pak neprodlévajte rozdělím statek svůj mezi vás a dám se vám rád v opatrování a živení.“

9. Rozbitá loď.

V přenáramném vlnobití mořském
troskoce se loď. Lid vznešenější
utíká se v člun. „Kde náš Alfonso?“
volají — „kde otec náš duchovní?“

„S Bohem plujte, přátelé vy draží,
s Bohem, bratře, ujče!“ s paluby dí on —
„vaše povinnost se končí, má nastává.“

I spěchá na rychlo v dolní prostory
těšit nebohých svých v zápase smrtelném;
zpovídá je, k pokání nabízí,
s nimi modle se a chráně před zoufalstvím,
sílí chlebem života, až s nimi tone.

V kom byl větší duch, v Katonu onom,
jenž v ranách svých hučně dokrvácel,
čili v tomto knězi, který věren svému
povolání v moři sebe pohřbil?

Fr. L. Čelakovský dle Herdera.

10. Řecké agory a římská forá.

Jak u Řeků tak i u Římanů záhy z prvotné prostoty své ku známenité nádheře dospěly místnosti takové, na kterých scházeli se

za příčinou vážných jednání o záležitostech obecných, i za příčinou obchodu; a takové především byly u Řeků *agora*, u Římanů *forum*.

Čím jest nám náměstí, tím byla Řekům daleko větší měrou *agora*; nebyla jen středištěm tržby, ale i středištěm veškerého života obecného, náboženského i politického, který u starých neskrýval se do místností zavřených, jako za časů nynějších. Tudíž tvořila agora již za dob homérských i střed města, ležíc obyčejně pod hradem anebo sídlem královým, anebo v městech pomořských u moře; i byla přirozeným ústím všech ulic i cest. Na ní stály obyčejuč nejstarší a nejznamenitější svatyně, na ní bývala kamenná sedadla, zřízená ku poradám obecným a řízením soudním. Základní poloha starých agor, jak lze mysliti, bývala nepravidelná, poněvadž nebývala již napřed místa k nim určena; avšak v městech za pozdějších časů založených, a to hlavně ionických v Malé Asii a jich osadách, šetřeno bylo při zakládání podoby pravidelné. I tvořila náměstí jejich podobu více méně blízkou čtverci, jejž obrubovaly postranné (zhusta i dvojité) síně sloupové, přízemní i jednopatrové, nesoucí na plochých střechách nad to i kryté chodby ku procházkám, jako na př. krásné náměstí na ostrově Delu. Skvostné bylo také náměstí v Athénách.

Týž význam, ba ještě větší měla *fora římská*, za příčinou obchodu a právního řízení od rána četně navštěvovaná. Největší mělo význam ono veleslavné *forum romanum*, jež bylo nejen středem města Říma, ale i středem celé říše římské, středem celého starého světa. Leželo v údolí, táhnoucím se od vrchu Kapitolského směrem jiho-východním k výběžku Palatina, k Velii jsouc 630 pař. stop zdélí a 190 u Kapitolu, 110 u Vele zšíří. Výškol něho vystavěno během času mnoha velikolepých staveb, zejména koncem republiky, a samo ozdobeno bylo také četnými sochami znamenitých mužův. Tvářnost fora měnila se napořád, nejvíce za posledních dob republiky. Na straně jihozápadní omezovaly forum po celé délce jeho nejprve řady tabern čili krámů, které na rozdíl od později vystavěných krámů strany protější severovýchodní nazývaly se *krámy starými*, tyto pak *krámy novými*. Pokud byly na foru provozovány hry scenické i gladiatorské, sloužily taberny a ploché střechy jejich za vhodná místa divákům; později, když počaly se stavěti basiliky, byly taberny pomalu odstraňovány, až koncem republiky s foru zmizely.

Toto *forum romanum* bylo podoby nepravidelné a podobně i jiná stará *fora římská*. Avšak jak u Řeků později založené agory honosily se pravidelností, tak bylo i u pozdějších for římských, jejichž rozměr

již napřed s celým okresem ustanoven býti mohl. Základní prostor byl obyčejně obdélník (ne čtverec, jako u řeckých) obroubený sloupo-vím, jehož sloupy rozestaveny byly daleko od sebe a nesly ještě jedno horní patro sloupové, v jehož prostranných síních byly zřízeny krámy peněžníků. Takto zřízeno bylo forum zasypaného města ligurského Veleje, tak i nádherné forum v Pompejích.

František Velíšský.

11. Oklamaná naděje.

Jednou paní Pepice, dcera mé přítelkyně,
jako dobrá hospodyně,
na hlavu vzavši hrnec mlíka,
myslila na trh jít do Mělníka.

V letní zatím suknici
k městu po rovné chvátá silnici.

Pak, že takto lehčeji se chodí,
sukni si podkasá a obuv s nohy shodí.

Jdoucí cestou veselá,
počítá už v myslí, co vydělá:
pěkný dvacetníček a snad i více
na svém mlíce.

Myslila koupiti s kopu vajec a na ně
nasaditi troje slepice
do kukaně:

(bylať z Nadějovic paní Pepice).

„Což by to bylo,“ řekla sama v sobě,
„aby mně hodně kuřat nevyseděly?“

Třebas ve dne sup, neb v noční liška době
mně jich několik potřeli:

byla bych musila zaviniti mnoho,
kdyby mi nemělo ze všeho toho
zůstatи aspoň na sele.

Ze selete,“ prohodila veselé,
„dostanu (kdož pak mi to zepře?)
tlustoučkého, milostného vepře.

Tak se sberou pomalíčku a pomalíčku
groše do pytlíčku!

Kdož mi při takém požitku
k rozmnožení mého dobytku

zapoví koupiti krávu? A potom kráva —
(bodejž jen byla zdráva!)
dá mi tele; ó jak je uzřím ráda
bujuě skákat prostřed našeho stáda!“
V tom si Pepice, hopsa! poskočí,
hrnec s hlavy se skotí, a plesk! se na kusy rozskočí.
Běda! ach přenešfastná chvíle!
Vejce, kuřata, slepice,
sele i vepr i kráva i týle,
vše tu zhynulo s mláskem! — a paní Pepice,
co se už tak možnou byla
učinila,
s ničím a plačky vrací se k domovu;
blaze jí ještě, neutrží-li si domluvu.

J. A. Puchmajer.

12. Zrcadlo.

Hledě člověk v čisté zrcadlo, an právě poklidné měl srdece,
a šlechetná, pěkná duše se zračila v obličeji jeho, s libostí patřil na
tvář svou a chválil víru i upřímnost zrcadla. Nedlouho potom byl pln
hořkosti, záští a nevole, a krutou pomstu v mysli přemítal. V dobu
tu vzhledna do téhož zrcadla, osupil se na ně řka: „Klameš, zrádce
proklatý!“ Odvece zrcadlo: „Klamu-li nyní, i ondyno jsem tebe
sklamalo.“

Milujeť člověk pravdu a upřímnost, pokud mu nevyčítá nemravy
a vady jeho.

V. Zahradník.

13. Pěstování obilí.

Nezbytná potřeba plodin obilných pro výživu lidí i zvířat dle
nynějšího rozvoje života ubezpečuje jim stálý vliv na obchód a na
cenu jiných věcí, tak že zajisté nezdar obilí ve větších rozměrech má
v zápetí drahotu všech jiných látek potravných.

Zástupcové obilí jsou čtyři: pšenice, žito, ječmen a oves. Jsou
to plodiny, které dnes, jako za nejstarších dob rolnických, jsou
hlavními činiteli hospodářství polního. Právě to, že již v nejjazších
dobách dějin lidských tyto druhy trávy od rozličných národů byly
pěstovány, činí určení jich původního domova velmi obtížným. Mohou
se však pronést o tom alespoň tyto domněinky, mající do sebe velmi
mnoho pravděpodobnosti.

Pšenice stojí mezi ostatními druhy obilními na prvním místě; ona jest jako urozená paní mezi obyčejnými smrtelníky a jeví to také s dostatek rozličnými svými vlastnostmi. Především miluje hojnost a pohodlí, ale žádá si také před jinými první místo, čili jinými slovy, žádá dobrou, ač studenou půdu, a první místo ve střídání. Pšenice má skutečně mnoho rozmařilosti a vyžaduje mnoho zvláštních okolností k svému zdaru, ale za to při náležité pozornosti na dobré půdě podává také pěkný užitek. Mouka pšeničná není nejbělejší, nechá-li se pšenice docela uzráti, a proto seče se pšenice ještě ne úplně dozrálá. Známo také, že pokud leží na poli, velmi lehce se zkazí, střídají-li se po nějakou dobu deště se slunečnem; třeba ji tedy záhy odvézti pod střechu nebo do stolu.

Pšenice zdá se, že má pradomov svůj v Indii, alespoň udávají tak již staré spisy řecké, a novověcí cestovatelé dotvrzují, že v Indii roste pšenice divoce, čehož tou měrou nikde jinde neuví. Číňané mají o ní pověst, že jim byla dána císařem Čin-nongem, 3000 let před Kr.

Žito stojí naproti pšenici v též asi poměru, jak obyčejný občan naproti urozenému pánu, jemuž sice musí co do vzácnosti ustoupiti, ale v platnosti své jakožto celek zaujímá místo důležitější. Patří zajisté žito, dávajíc denní chléb většině lidstva, ke hlavním látkám potravním veškerého obyvatelstva evropského, vyjma toliko Anglie, Belgie a Francie, kdež spotřebuje se více pečiva pšeničného.

Kde pšenice již uenalézá působiště, v chudé písečné půdě, tam žito ještě ze skoupého lůna přírody dovede těžiti a hojně dědictví zůstaviti. Chladnou jílovou půdu nemá žito rádo; kde však k těžkému tomu bydlišti pšenice přidán jest volnější písek v pravém poměru, tam nejraději dlí a taní kyne mu také nejskvělejší budoucnost.

Žito nerostlo v nejstarších dobách ani v Asii, ani v Africe, ani v jižní Evropě, a nebylo také ani Řekům ani Římanům známo. Dle toho však, že ve střední Evropě velmi snadno zdivočuje a že, pokud paměti sahají, zde se pěstovalo, dá se souditi, že původním domovem jeho je právě střední Evropa, a sice více v částech východních. Na Kavkaze též posud roste žito divoké.

Ječmen nemá sice takové důležitosti, jako pšenice a žito, ale jest vzácný jakožto plodina obchodní a těší se zvláštní pozornosti u výrabitelů a poživatelů piva. Mimo na kroupy a krupici užívá se ječmene jen při nedostatku jiného obilí na chléb; hlavní úkol jeho spočívá v pivovarství již od dávných časů. Ječmen vyhledává si půdu muohem lepší než žito, následujeť v té příčině po pšenici. Nejlépe urodí se v půdě právě *ječmenou* nazvané, totiž v úrodné, teplé půdě

vápnitohlinité s prosáklivou spodinou, nedáří se však nikterak ve vazké, mokré nebo zase v suché hubené půdě, ač v té spíše než v oné, jenom když se dobře zdělává. Daří se i v teplých i studených krajinách, protože zapoští hluboko kořeny a rychle dozrává, tak že vysoko na horáci a daleko na severu ještě obстоje, kde ani žito pro krátké léto nedozrává. Jedna vlastnost jeho však jest hospodáři při něm nemilá, že jest totiž choulostivý na silné mrazy jarní a na stálou sychavou, studenou povětrnost, a to více než ostatní druhy obilné. Ječmen byl již za pradávna znám; pěstovali jej Egypťané, Hebreové, Řekové i Římané, ale jak se zdá, nikoli Číňané. Z toho a pak dle studií etymologických může se souditi, že pochází původně ze západní Asie, což se také srovnává s pozorováním novověkých cestovatelsk.

Oves je mezi obilnými druhy v řadě poslední, i svou cenou i dle účelu svého, ač nestaví se právem tak nízko, neboť při náležitém připravení půdy dává užitek obyčejně větší než ječmen. *Oves* nevybírá si tak jako ječmen v půdách; daří se i na nejchudší písčině, nemí-li příliš vyprahlá, ano i tam, kde již žádná hospodářská bylina roditi se nechce. Také jest velmi otužilý a domova se nedrží; snáší lépe než jiné obilí teplo i zimu, mokro i sucho. Kromě toho všeho jest však i lhostejný ke svým druhům, ke svým předkům i potomkům; roste totiž po každém téměř obilí a i sám po sobě.

Oves rovněž byl Hebreům, Řekům i Římanům neznámý. Leč snad Řekové naznačovali jej jakožto cizí plodinu jménem brómos, což se pravdě podobá proto, že u Novoréků oves také tak se jmenuje. Podle toho byl by se pěstoval ve krajinách položených na severovýchod od Řeků již za starých dob; badání etymologické a pozorování divokých rostlin nasvědčuje tomu, že vlastní domov jeho hledati sluší nejspíše ve krajích nynějšího Uherska a Korutanska.

Nyní ovšem pěstují se všechny druhy obilné, kdekoli jim svědčí půda a podnebí. Jsou pak hranice, až po které na sever jest možno pěstovati obilí, určeny všeobecně roční teplotou rozličných míst. Na západních pobřežích starého a nového světa sahá hranice tato nejvíše k severu, na východních pobřežích však nejníže. Ve Skandinavii daří se obilí až k 70. stupni severní šířky, ve východní Evropě jen až k 60., v Sibiři až k 55., ve východní Asii však jen až k 51. stupni. Podobně v severní Americe sahá hranice obilní na západním pobřeží až k 57., na východním však jen až k 52., ba jen k 50. stupni. Nejméně k severu jde pšenice; ječmen pak pravidelně nejdále, dále totiž ještě nežli oves.

14. Stkvělý podíl.

Nenarikej v své chudosti,
jak bys jen své vadny zříel,
že ti Tvorce v nemilosti
statků zemských odprel.

Z tohoto vonněho kvítí,
ježto zdobí lučinu,
nejen bohač radost cítí,
ale také *ty*, synu.

Ono sladkozvukné ptáče
v středu lesa temného
nezpívá jen pro bohače,
ale i pro chudého.

Ono oko Tvorce tvého
v blankytovém oblaci
usmívá se na chudého,
jako na tvář bohatce.

A ty krásné hvězdy zlaté,
ježto nasel na nebe,
nesvítí jen pro bohaté,
ale také pro tebe.

Však i tobě, synu, dala
ruká boží *země část*;
nebot tobě darovala
tvoji krásnou, slavnou *Vlast*!

B. Jablonský.

15. Myrtil.

Za tichého večera navštívil Myrtil ještě měsíčkem ošeřené jezírko; klidná krajina v zaří večerní a slavíkova píseň udržovaly jej v tichém vytržení. Ale nyní vrátil se k zelené besídce upletené z réví před osamělou chaloupkou, nalezl zde svého staričkého otce libě dřímajícího při světle luny, a šedivá hlava jeho podepřena byla o ruku. Tu se postavil se založenýma rukama před starec. Dlouho tak stál, zrak jeho spočíval nepohnutě na tváři otcově, tolíko chvílkami pochleděl vzhůru skrze lesknoucí se réví k nebi, a slzy radosti kanuly synu s očí.

„O ty!“ tak nyní pravil, „ty, jež mimo božství nejvíce etím, otče! jak libě zde dřímeš! Jak usmívající jesti sen nábožného! Zajisté vyšly chvějící se nohy tvé z chaloupky, abys slavil v tiché modlitbě večer, a modle se usnul jsi. I za mne jsi se modlil, otče! Ach, jak jsem šťasten! Bohové slyší modlitbu tvou. Hle, jak kryje se chaloupka naše tak bezpečně mezi větvemi ovozem obtíženými! Jak spočívá požehnání na stádlo našem a na plodech našich polí! Často, když ty při mé skrovné péči o poklid tvého umaleného stáří vyléváš slzy radosti, když pak pohlédneš k nebi a radostně mi žehnáš, ach, což tehdaž cítím, otče! Tu se mi prsa dmou, a hojně slzy roní se mi z očí. Když jsi dnes opřen o mne z chaloupky kráčel, bys okřál na teplém slunéčku, a když jsi veselá stáda po okolí uzřel a stromy plné úrod

i plodonosnou krajinu výkol, pravil jsi: „Vlasové moji v radostech zšedivěli. Budtež vždy blahoslavena, pole šírá! nedlouho už můj kalící se zrak po vás bude blouditi; brzy vás za pole blaženější směním.“ Ach otče! nejmilejší příteli! brzo tě ztratiti mám. Smutná myšlenko! Pak, pak založím oltář podle hrobu tvého; a pak, jakmile přijde blažený den, kde nuzným budu mocí dobré činiti. pak budu, otče, mléko na tvůj hrob vylévati a kvítím jej posýpati.“

Umlknul a slzavýma očima na stařečka hleděl. „Jak usmívavě zde leží a dřímá!“ pravil nyní štkaje. „Vystoupili ve snu jeho nábožní skutkové před mysl jeho. Jak záře luny holou hlavu jeho osvěcuje a stkvělobslou bradu! Ó neškodtež jemu, chladní západní větrové a ty vlhká roso!“ Nyní jej políbil v čelo a zlehka jej zbudiv. vedl v chaloupku, by na měkkých kožích liběji odpočinul.

V. Hanka (z Gesnera).

16. Obrázky ze starých Pompej.

I. Procházka po ulici.

Budeme se procházeti městem. Zde při domech se držíce, žáru snáze se vyhneme. Ale především nutno, abychom ochablé síly své trochu osvěžili. Zajděme si na chvilku do nějakého thermopolia. Ne-třeba nám choditi daleko. Právě proti nám na nejbližším rohu v levo vidíme otevřený krám. Uvnitř jakož i před krámem vyloženo, rozloženo a rozvěšeno hojnost přerozmanitého ovoce, rybiček, ptáčkův a jiných pamlskův. Od ulice oddělen jest krám jen velikým zděným a hladce omítnutým stolem, do něhož zapuštěno jest několik velikých hliněných nádob. Z krámu úzké schody vedou do jizby nad krámem. I za krámem samým dvě jsou ještě jizbičky. Na noc krám zavírá se dílem dveřmi, dílem i řadou silných prken, jež nahore i dole se pohybují v ryhách a do sebe těsně zapadají. Taková thermopolia v Pompejích jsou tím, čím u nás kavárny. Dáme si teplého nápoje, který vařením se připravuje z vína, koření a medu.

Jde me dál. Podobných krámů mnoho vidíme. Dodávají ulicím pompejským zvláštní lahody a zvláštního života. Dům pompejský na ulici málo má oken. Bylo by jednotvárnou tu jako ve vězení. Ale krámy se svým obsahem, jich obyvatelé a hosté, jakož i veselé družiny, které před nimi se staví, smlouvají, žertují a zlobí, ulici oživují. Zde hned vedle olej se prodává, tam víno výborné jakosti, ondo ovoce a jaternice všeho druhu lákají. I pro sprostší lid ve veřejných kuchyňích laciná jídla se připravují.

Z pravidla každý obchodník krám svůj má jen najatý. Ale nejen bohatý domácí pán a spolu statkář hledí za olej, víno a ovoce, jehož na statečích hojně se mu urodilo, co nejvíce vytěžiti a své vlastní přírodniny ve vlastním prodává domě. Neprodává ovšem sám, neb to by se nesrovnávalo se ctí jeho, nýbrž obchod svěřil distributoru, přednímu otroku, v jehož poctivost může důvěřovati.

I mnohá řemesla se v takových krámech provozují. Tak právě proti nám na druhé straně ulice usadil se kovář se svými kladivy a kleštěmi, s koly a loukotěmi, a pekelným hlukem znepokojuje celé okolí.

Obchodník vedle obchodníka, řemeslník vedle řemeslníka. Zboží všude dosti. Kupovati můžeme dle chuti. Co kde dostati lze, poznati je již ze štítu, které na pilířích u krámu jsou upraveny. Štíty dílem jsou malovány, dílem sochařským uměním vyvedeny. Zde dva muži nesoucí na holi amforu, veliký džbán, tam Bakchos se hrozuein — aha! to vinárna! Onde kozička z terrakotty — tam lze dostati mléko. Jinde mlýnek, k němuž zapřažen oslík — to mlynář tedy a spolu pekař, nebot obě tato řemesla u Pompejanů nebyla oddělena, jak u nás jsou. Častěji vídati i šachovnici; to znamená místo, kde možno se pobaviti hrami.

A což ty rozmanité hostince a hospody! Tak nedaleko máme hostinec „u slona“. Štít jeho představuje slona, kterého had svírá a pídimužík střeže. Pod tím na bílém poli namalováno velikými červenými písmenami: „Hospoda. Zde najme se jídelna se třemi loži.“ (Starí k jídlu lehali.) Slon neuví právě rozsáhlý hostinec. Náleží jakémusi Sitiovi, který — jak jiný nápis hlásá — znova jej zřídil. Podobných hospod v Pompejích je mnoho. Každá má svůj štít. Zvířata velice jsou oblíbena. Každá také má své hosti. Tak trochu dále půjde me kolem hospody, na jejímž štítu představuje se boj gladiátorův. Jest to hospůdka gladiátorův oblíbená. — Chceš-li dát si vytetati mramorové poprsí, k tomu i v Pompejích máš příležitost. Zde v tomto domě bydlí sochař. Vstupme! Vidíme jej právě v nejlepší práci. Několik soch mramorových má rozděláno; jednu již dodělává. V pozadí stojí několik hermův a nejedno hotové již poprsí. Pomocník jeho pracuje o pěkném lmoždíři mramorovém, kdežto neohrabany učeň rozrezává větší balvan mramorový kamennou pilkou. Nejde mu to však valně, pilka ve mramoru mu uvázla.

Tak bychom ku rozmanitým řemeslníkům a obchodníkům mohli ještě nahlédnouti: ku zahradníkovi, zlatníkovi, valcháři, cukráři atd.

Ale čas kvapí. Jen ještě k pekaři se podívejme! Bydlí tu na blízku, nedaleko domu Pansova a nedaleko kovárny, ve které jsme již byli.

Z pravidla sice každá domácnost sama si upeče, čeho právě potřebuje. Ale nyní i v Pompejích nový zavádějí mrav, že pečivo ve zvláštních domech se peče a zde se také prodává. Jest to mnohem hospodáři a hospodyně ovšem pohodlně. Vstupme! Po obou stranách vchodu jest několik krámků i s pokojíky. Na dvoře podél všech čtyř stran je veranda. Ve pravém rohu jsou schody, po nichž se vystupuje do vyššího patra. Nejzáze jest veliká síň. V té obilí se mele, mouka se zadělává a chleby pekou. V rohu jednom postaveny čtyři kamenné mlýnky. Jsou jednoduše sice, ale při tom velmi důmyslně sestrojeny. Především zděný základ něco přes půl metru vysoký, a na tom pevně stojí balvan podoby kuželovité. Na kužel poklopen jiný balvan, který nahore i dole rovněž kulovitě jest vydut. Sypacím hodinkám není nepodoben. Do hoření dutiny sype se obilí, to čtyřmi dírkami padá do dutiny spodní a tu mezi oběma balvany na mouku se rozemilá. Ku hořejšímu balvani připevněna lat vodorovná. K lati zapřažen oslík. Ten obcházeje po dráze kolem mlýnku vydlážděné, mele. Stáj oslíků jest hned vedle na levo. V pravo pak v nízké díži se zadělává na chléb, na dřevěném stole s kamennými nohami chléb se válí a v peci velmi důmyslně zařízené a dřevěným uhlím vytápěné se peče. Otrok pečené bochníčky právě vysazuje. Každý má své známénko vtištěno.

Mimo krámy provozuje se v Pompejích i obchod pouliční. Četní obchodníci roznášejí a rozvážejí rozmanité zboží své dům od domu. Mnohá hospodyně oknem s prvního patra jen košík s penězi spouští, a prodavač jej naplňuje svými plodinami. Těžké nákladní vozy pomalu jen kolébají se po úzkých ulicích i uličkách. Tam zástup otroků. Nesou nosítka, a v těch pánu jejich si hoví. Jest to bohatý Říman, jenž do Pompej se ubírá na utěšené letní sídlo své. Četná družina jej doprovází. Onde zase jiná nádherně ozdobená nosítka. Sedí v nich dáma vzdnešená. Zde na rohu ve stíně chladícího vodojemu shluklo se několik kloučků. Jdou právě ze školy. Hrajou oblíbenou hru „par, impar“, suda licha, o mandle. Křičí a hádají se při tom, div se neesperou. Školské náčiní nese každý ve velikém kapsáři. Tam kvapem žene se několik mužův. I to jsou otroci. Po temné tunice to znáti.

Tak přechází postava za postavou, skupina za skupinou. My pak po ulicích obcházejíce, hluboko i do nitra jednotlivých domů nahlédáme. Jak milé tu překvapení! Popatříme-li do našich domů, co

vídáme z pravidla? Obyčejně nečistý průchod a za ním dvůr neupravený a neméně nečistý. Zde v Pompejích zešla jináče. Zde jen čistota, úprava, okrasa a nádhera.

Josef Wünsch.

17. Hádanky prostonárodní.

1.

Letí pták bez peří
na jeden strom bez listí,
přišla paní bezústá,
snědla ptáka jak chrásta.

2.

Hoří, až se rozplývá,
a tajemství ukrývá.

3.

Dům jeden vín,
uhodneš-li povím;
dům ten vždycky hlučí,
a hospodář v něm mlčí.
I přijede muž bez koně,
nesa osidlo na loně,
jav hospodáře pryč vleče,
a dům děrou uteče.

4.

Sedí paní nad vesnicí,
nad sebou má horu;
čeká až děvčátka vyjdou,
v žlutých sukňích z bílých dvorů.

5.

Zrostu jsem vysokého,
jsem dcera lesa krásného.
Nevidomé sluhy mám,
vodí mě a já jich neznám;
běžíc cestami mnohými, pravím,
sledu i jednoho neostavím.

6.

Někdy podle stěny ležím,
jindy zas tak prudce běžím,
že zahanbím všecky honce;
nemám počátku ni konce.*)

18. Bitva na Tursku.

Vnišlav syna zustavil Křezomysla, kterýž jiným jménem Neklan nazván byl, jedinký příklad choulostivosti, strachu a bázně. Jehožto ničemnost a zlenilost rozvažuje strýc jeho, a maje za to, že výbornou příčinu má k podmanění sobě vší České země, sebrav vojsko, mnohé proti němu války šťastně vedl a vítězství obdržel. Tudy zveleben jsa a zbohacen, vystavěl město mezi dvěma horami, jichž jména byla Mednek a Přípek, a po svém jménu Vratislaví je nazval.

A nemaje dosti na předešlých vítězstvích, novou válku proti strýci svému zlávihl; pod hrdlem přikázal svým poddaným, aby s ním všickni, jižto by meče jeho zvýší byli, do boje tálhi. Poručil také panstvu svému, aby s sebou do pole nabrali sokolův a jestřábův,

*) Výklad: 1. снегъ; 2. косъ шпанскы; 3. рѣка, рѣка а ры-
баки на лодьце се счиti; 4. Ккоуна хнеко гуса подсаженъ; 5. лоди; 6. коукъ.

kteréž by chtěl lidským masem nakrmiti, jako by ne k bitvě, ale k jisté porážce táhnouti měli. Naposledy hroznou pohrůžku učinil, že žádnemu věku neodpustí, ano i ta malá nemluvňátko rozkázal od matek bráti a zabíjeti. Příliš byl nadutý, nezbedný a pyšný, a snad ukrutnější, než kdyby byl zvítězil. Z druhé strany Neklan, muž nad ženu bázelivější, náramně se pohrůžek strýce svého bál, až se strachy třásl; žádné rady sobě dátí neuměl, žádné naděje neměl, ale domníval se, že už poslední den života jeho přišel. Nemohl ani na meč hleděti, ani k vojákům svým promluviti; však veden jsa cizí radou, slíbil, že sám osobně do boje táhnouti chce. Ale povolav k sobě tajně Štyra (Čestmíra), udatného a urozeného rytíře, v postavě a zrostu k sobě velmi podobného (byl zajisté ruky hotové a udatné, smělého a nestrašlivého srdce a nad jiné věci a běhů válečných povědomý a zběhlý), tomu se ve zbroj a odění své obléci a úrad i povinnost knížecí místo sebe, o čemž jich nemnoho vědělo, v tom tažení konati rozkázal. Bitva svedena na poli, kteremuž Tursko říkají. Tu se potkali všickni plukové a s velikým křikem, hřmotem i silou bojovali. Dlouho nejisté bylo vítězství, jednak tito, jednak onino přemáhali, mnozí s obojí strany raněni, potřeni, zabiti. Naposledy Čechové, kteří ne pro slávu, ne pro rozšíření knížetství, ale pro ochranu životů, statků, chránů, manželek a dítěk svých do pole vytáhli, zoufalství v silu a statečnost proměnivše, směle a udatně bojujice, vítězství obdrželi. Veliké cti a chvály v tom boji dosáhl Štyr, neboť umění jeho, opatrnost a zmužilost nejvíce k vítězství napomohila. Nieméně sám v té bitvě zahynul, a jak žádal, na tom poli, kdež bojoval, pochován jest. Tak slavný rek svou smrtí život knížeti, a vlasti své svobodu a pokoj vykoupil. Z vojska nepřátele málo jich ušlo, a kníže Vratislav s jinými zahynul.

Čechové, obdrževše vítězství a usmrťivše Vratislava, zemi jeho mečem a ohněm hubili, a nalezše syna Vratislavova, mládenečka let nemajícího, knížeti svému ho dali. Kterýžto slitovav se nad věkem strýce svého, poručil ho chovati nějakému Duryňkovi, zboží a panství své při Ohři majícímu, a někdy Vratislavovi velmi příjemném a milému. Ten slepou žádostí jsa podveden, jako by chtěl knížeti učiniti vděčnou službu, mládenečkovi tomu na Ohři, která tehdy zmrzla, v prohlubni ryb hledajícímu, mečem hlavu šfal a s sebou do Prahy přinesl. Kdežto před Neklana puštěn jsa, vyňal hlavu ještě krvavou a promluvil: „Stolici (prý) knížetství tvého dnes jsem upevnil, kteréžto zahynouti mělo aneb ty padnouti. Už potom bezpečně na obě oči

spáti budeš, nemaje již žádného nepřítele.“ Zhroziv se kníže, jakž náleželo, tak hroznému skutku, dal mu zase odpověď: „Žádná dobrodiní zrády nepřemáhají. Poručil jsem mládence, abys ho choval, ne abys ho usmrtil. Tebe pak ani můj rozkaz, ani památka dobrého přítele, ani nevinnost sirotka nemohla odvésti od nešlechetnosti. Ale snad chtěl jsi mně způsobiti pokoj? Protož za svou službu vezmi ode mne tuto odplatu. Ze tří smrtí vol sobě, kterou chceš: aneb sám se mečem probodni, aneb se osidlem na dřevě oběs, aneb skoč po hlavě s Vyšehradské skály!“ Duryňk vzav smutnou odpověď, na olší, kteráž tu blízko byla, sám se oběsil. Ta potom, pokud stála, Duryňkova olše slula.

D. A. z Veleslavína.

19. Zlatá zrna.

Beř se, kam tě hvězdy zovou, bratře,
nastup mužně cestu života,
kam tě koliv osud zamotá,
týž buď Bohu, sobě, pýše, chatře.

Nejsou *pouta* boží zákonové,
lidi svírající:
brž jsou *křídla*, ze tmy žalářové
k nebi zdvihající.

Ó, má vlasti! studno nejčistější
rozkoše a prvních radovánek;
květe krásy, slunce nejjasnější
slávy, moudrosti a vtipu schránek!
Hrade nejmocnější, tobě světím
ducha svého, pro tě v muky letím!

Nejhněvnější vyhovíš,
pokorně-li odpovíš.

Cizí chvála tehdáž jen přináší tobě čest.
když ten, kdo tě chválí, chvály hoden jest.

Myslím, že se zelná hlávka
více světu zavděčí,
nežli mnohá dosti velká
prázdná hlava člověčí.

Kdo svým zásluhám sám chválu činí,
jsou-li čistý, zbůhdarma je špiní.

Zdrav bud jinoch, v jehož duchu
síla dědů přebývá,
svůdcům jenž nedává sluchu,
vadu vadou nazývá;
v bouři hromu v zmužlosti
jako skála ostává,
pravdě jen a šlechetnosti
rukou vážně podává.

20. Zuřivost sokola.

Za velmi horkého dne (vypravuje jistý cestovatel ve svých příhodách na poříčí Kolumbijském) zastavili jsme se o polednách pod několika planými ffíky, chtejíce sobě a koňům odpočinutí a chladu zjednat a žízeň ulasiti z čisté studánky, která tu nedaleko se temenila. Několik velikých sokolů poletovalo nad tím místem, i srazili jsme dva ranami z ručnic. Soudíc dle velikosti jejich, dle strašlivých pazourův a dlouhých zahnutých zobáků, snadno jim bývá unést s sebou obyčejnou lus a nebo kaclnu. Nedaleko od místa našeho vystupoval malý pahrbek, na němž sokolové ti se shromažďovali: i domnívaje se, že tam asi mají hnízdo, povstal jsem a vážil jsem tam cestu, nezmínil se ani slovem svým společníkům. Vystoupiv opatrně na pahrbek, nalezl jsem tam skutečně hnízdo, větší než obyčejný úborek, ze všelijakého chrastí pravidelně kus na kus ukládaného a spleteného, tak že nejtenčí větvíčka nejméně palec měla v objemu. Dokola rozmetány byly hnáty, kůstky, napolo rozklovaní holubi, vrabci a jiní ptáci. Kromě chřestýše a žraloka (squalus) není mi protivnějšího živočicha jako sokol; tentokráté nenávist má byla tím větší, ježto patřil jsem na pozůstatky pernatého sboru, který čas od času těmto nesytým dravcům dostával se za kořist. Předsevzal jsem tedy zmařiti hnízdo to a obyvatelstvo zapuditi; ale jedva že jsem dýkou obydli jejich započal trhati a rozkotávati, ani tu staří i mladí odevšad vzlétni a na mne doráželi. Nejvíce pak zaměřovali mi na tvář a na oči, jsouce jako odhodlání za mou odvážlivost oči mi ze lbu vyklovati. I jal jsem se, co hrdlo stačilo, volati o pomoc a dýkou se oháněti. Tři společníci moji spěchali ihued ku pahorku, křičeći, bych přivřel oči a na zemi se položil, jinak že zraku svého neuchráním. I učinil

jsem podle rady jejich, a jedva že ústy dotknul jsem se země, tu z ručnice kulka zachvátila největšího sokola, nepochybně nejstaršího hospodáře této čeledi. Upadl mi při samém krku, a zápase zoufale se smrtí, sekly zobákem po mém levém uchu a málem nezačnul, načež dal jsem mu odplatu, vrazil mu dýku na čtyři palce do hrdla. Vidouce pak sokolové smrt vůdce svého, ulevili ve svém útoku, a když byli ještě dva sletěli za ním s povětrí, rozletěli se ostatní, klidice se dále; ale po hnězdě jejich nezůstalo ni nejménší známky.

21. Trojí přítel.

Nevěř příteli, dříve než bys jej zkoušil; více jich bývá na hodech a kvasech, nežli u dveří žaláře.

Muž jeden měl tře přátel; dva miloval nad míru, ke třetímu choval se chladně, ačkoliv tento s ním nejupřímněji smýšlel. Byl těžce obžalován, a maje se staviti před soud, díl k nim: „Kdo z vás půjde se mnou a bude mým svědkem? Neboť těžce jsa obžalování, uvalil jsem králičí hněv na sebe.“

I vymlouval se hned první přítel, že mu nemožná jítí pro zaměstuání jiná. Až ke dveřím soudnice jej doprovodiv druhý, obrátil se a zpět ustoupil, boje se rozliněvaného soudu. Třetí však, na něhož byl nejméně spoléhal, předstoupil s ním a mluvil za něho, s ochotností dokazuje nevinnost jeho, tak že soudcové jej propustili a obdarovali.

Trojíci přítel nalézá člověk na světě tomto; ale jak se mají k němu v hodině smrti, když jej Bůh na soud volá? *Penize*, jeho nejmilejší přítel, nejdouc s ním, první jej opouštějíce. *Přibuzní a přátelé jeho*, doprovodivše jej ke dveřím hrobovým, vracejí se v domy své. Třetí, na kterého v životě nejvíce zapomíнал, jsou *dobří skutkové jeho*. Jenom tito jej doprovázejí až ke trůnu soudnému, ano, už předešedše jej, začí se přimluuvají a vyjednávají mu milosrdenství a smilování.

F. L. Čelakovský z Herdera.

22. Mračno.

„Ach, strachy schnu! ach, jak to snesem!“

dí Vítek k Míkšovi,
milému svému kmotrovi.

„A co?“ — „Což nevidíš tam nad tím lesem
to černé hrozné mračno? Věru
já za znamení zkázy největší je beru.“

„A jak to?“ — „Buď jsem bloud anebo, kmotře,
to mračno tam jest krupobití,
o jakéms neslyšel za svého živobytí.
To šmalhem naše osení vše potře;
to potluče i štěpnici
i vinnici.

Z této zkázy vznikne hlad, a z hladu pojde mor,
ten všechnen vyhubí, co živý bude, tvor.“

„Mor!“ vece Mikeš, „ne tak kvapně, kmotře,
já o tom soudím naopak.“ —

„Co pak?“ —

„To mračno bude déšť; ten splákne, otře
prach s listí, zemi zavlaží
a oseníčko oblaží:
vše tichou vlahou okřeje,
se zaraďuje, zasměje.

Dost bude sena, hojnosc' obilí,
i ovoce i vína k posilí,
a kromě sudů na vše bude zbytek.“ —

„Ty sojku znáš,“ dí rozlobeně Vítek. —
„Sud, jak se komu vidí,“ vece Mikeš;
„když bude déšť, vem pod střechu

svou útěchu;

a bude-li z krup zima, vezmi pikeš.

Než počkej, jak to vypadne s tím mračnem,
a potom smíř se nebo plakat začnem.“

Tak slovo od slova

se táhne hádky osnova.

Už sršeň na ně sedá. Když se hašterí,
a div už do sebe se nevpeří:

tu vítr silnou perutí

rozplaší strašné mračno v mžíknutí.

Tak krupobití strach, tak vláhy naděje
se větru dehnutím rozvěje.

A. J. Puchmajer.

23. Obrazy bohův u starých Řekův.

Nejdůležitější ze všech příslušností chrámů řeckých byl ovšem obraz boha, jemuž místo a budova posvěcena byla; bez obrazu neměl

by chrám pro věřící žádného významu, tak jako ho nemá pouzdro bez klenotu. Obraz božstva býval za nejstarších časů zcela prostý: pouhý kámen anebo pouhé břevno, jinde zase živý strom postačil smyslosti člověka bohu svému se klanějícího. Mnohé z obrazů těchto byly bezpochyby povětroně, ježto pokládány byly za spadlé s nebe.

Konečně vyskytli se po dlouhé době mistři Feidias, Myron, Polycleitos a jiní, z nichž nejslavnější Feidias provedl díla krásy nedostihlé. Ze slavných děl jeho, která vytvořil nejvíce z kovu a slonoviny, proslula socha Athény v parthenonu athénském a nadě všecky znamenitá socha nejvyššího boha Dia ve chrámu olympijském. Ona Athéna obrovsky zpodobena byla, stojíc na mohutném, velmi uměle okrášleném podstavci. Obličeji i hrudlo, ruce i nohy velebné postavy té, 26 řeckých loket (39 pařížských stop) vysoké, byly ze slonoviny; roucho, dlouhý to chiton bez rukávů, a ostatní části byly ze zlata. Nejen celá postava, nýbrž i jednotlivé části se zvláštní provedeny byly pečlivostí. Nízkou přílbici zdobila svrchu na kuželi sfinx, symbol nevyzpytatelné moudurosti, a na oblině byli nohou, symboly to opět božské bdělosti a ostrážitosti, práce polovypuklé. Štit, na němž levice volně spočívala a pod nímž had Erichthonios, symbol zeměrodého lidu attického, bezpečně se skrýval, krášlily zápasy Gigantů na vnitřní a bitva Amazonek s Athénany na vnější straně; ba i na pokraji trepek jejích zpodoben byl boj kentaurův. Na pravici držela místo oštěpu, který podepřen byl o levé rameni podle štitu, bohyni vítězství 6 stop vysokou, ana k ní jsouc obrácena, zlatý věnec jí podávala.

Zeus pak olympijský byl převelebný ten a velemocný bůh nejvyšší, jak si jej Řekové myslili už od časů Homéra, jenž pěl o něm:

Dí a tmavým obočím Kronovec přisvědče pokývnul:

Hned vlasy posvátné se dolů zakotoučely vládci
přes jeho božskou skráň: velikým zatrásl Olympem.

Seděl pak na spanilém stolci ze dřeva cedrového, ebénem vykládaném a drahokamy i řezbami, podobně jako podstavec, ozdobeném. Obličeji, v němž svítily se oči z drahokamů, prsa a obnažené pravé ramě jakož i nohy byly ze slonoviny; plášt, jenž levou plec a spodní část těla halil, byl ze zlata pestře emailovaného. Kadeře jeho, zeleně emailovanou ratolestí olivovou ověnčené, i vousy byly z ryzího zlata, a z téhož kovu byla i socha bohyně vítězství (Nika) na pravici jeho stojící a k němu obrácená s vítěznou páskou v rukou; v levici jeho strmělo žezlo rozličným kovem pobité a svrchu zlatým orlem ozdobené. Socha i s podstavcem byla 42 stopy vysoká.

Jaký div, že svatyně s takovým otce bohův obrazem chloubou i radostí byla všech Řekův, a že za nešťastného pokládán ten, kdo nespátril Dia olympijského! — O mocném dojmu tohoto nejsvrchovanějšího díla plastiky řecké svědčí tato slova Diona Chrysostoma: „Kdo jsa sklízen v myсли, stane před tím obrazem, zapomene všeho, co život lidský tíží a trápí.“ —

Obrazy bohův umístěny byly ve vlastní svatyni chrámové, v celle, na místě pečlivě ohrazeném, a to vždy naproti vchodu u zadní stěny pod ochranným přístřeším, druhdy i v jakémusi výklenku. Byl pak obraz boha tváří obrácen k východu, jakožto ve stranu Řekům blaho-věstnou, a proto musil býti vchod a vlastní průčelí chrámu z pravidla v tuto stranu položeno.

Před obrazem boha uvnitř celly v každém chrámu byl stolec (oltář) k obětem nekravým, kterýž obyčejně zdělán býval z kamene.

František Velišský.

24. Perská povídka.

Jednoho dne seděl jistý Padišáh na střeše svého paláce a pozoroval při zdi stojícího muže, jenž bažanta v ruce drže, jemu jej ukazoval. Padišáh, předvolav jej před sebe, tázal se: „Proč mi ukazuješ ptáka toho?“ On odpověděl: „Ó, pane můj, vsadil jsem se s kýmsi ve jménu královské Milosti, a toho ptáka jsem ve hře vyhrál; pročež Tobě, pane, z vděčnosti jej přináším.“ Padišáli byl spokojen a poslal ptáka do kuchyně. Za tři dni přišel tentýž muž před panovníka, nesa ovcí, i řekl: „Tuto ovcí jsem též ve hře vyhrál ve jméně královské Jasnosti.“ Padišáh ji přijal zase. I přišel po třetí týž člověk, přivedl s sebou ještě jiného muže. Když však mocnář viděl, an s prázdnýma rukama přichází, ptal se ho: „Proč dnes nic nepřinášíš?“ Načež on: „Jménem královské Jasnosti,“ vece, „připověděl jsem tomuto muži dva tisíce rupijí; nemohu však slibu svému dostáti, a protož za příčinou peněz muž tento sám ku Tvé Jasnosti přichází.“ Padišáh se pousmáv kázel mu dáti peníze a pravil: „Nehrej a nesázej buďoucně ve jméno mé, aniž se jím dokládej; po druhé nic od tebe nepřijmu a nic ti nedám!“

J. E. Šnajler.

25. Mísa tajnosti o české svatbě.

Na konec svatební hostiny přinese družba do světnice „mísu tajnosti“ a postaví ji na stůl nevěstin anebo na jakémkoliv jiném

místě, kde sedí nějaký vznešený host. Jsou pak to dvě obyčejné, hliněné, ale náramně veliké misky, které, jsouce jedna na druhou přiklopěny, tajnosť v sobě zavírají, aby jí nikdo viděti ani snadno uhodnouti nemohl, jaké by to tajemství bylo. Obyčejně vyvolí družba něco hrubě překvapujícího, a tudíž o každé skoro svatbě něco jiného.

Povím, co jsem viděl, jsa jednou na selské svatbě celé hostině přítomen. Sotva že družba mísu tajnosti přinesl, už i hned zadnější hosté povstavše, stál s misou obklopili. Družba dal jim hádati, co by to bylo. Každý hádal podle rozumu, jaký měl, jeden chytře, druhý hloupě, což nás dosti rozesmálo a k nastávajícímu okamžení dobré připravilo.

Družba pozdvihne poklopenu mísu — divoký hlahol nastal okamžitě! Každý v duchu srovnával věc na míse s tím, nač sobě myslil, a každý tudíž svou měl příčinu ke smíchu. Bylať to syrová zemčata. Družba však proměnil náhle šprýmovný obličeji svůj, jako by sobě naň vážnou Škrabošku přivázal, počal dílem pěknými, dílem pak dosti vodnatými, a často i rýmovanými slovy vychvalovati tento starobyly obyčej, který pradělové nám poručili k zachovávání. Potom vypravoval o původu zemčat, o jich po veškerém světě rozšíření, o všem zlém, hladu a moru, když jich ve krajinách našich ještě nebylo, pak o prospechu, jenž s nimi k nám přišel. I neopominul také na konec dosti slibě povídati o cukru, škrobu, o chlebě, kaši, nákypu, salátu, a co všecko se z nich dělati dá. Po všem tomu pustil se do horlivého chválení zemčat, která od počátku až na konec nejinak jmenoval, než pořád „božím darem“.

Ted pojal družba opět mísu tu i obrátil se s ní k nevěstě, pro niž vlastně dar tento z otcovského statečku vyvolen byl. Této pak hlyní vypravuje, kterak z malých věcí během času stávají se veliké; jak se má hospodařiti, aby mohovitosť hospodářova rostla. Konečně ji prosí, aby nepohrdala tímto ač malým a špatným dárkem, ale jej mile od rodičů svých přijala, a zemčata tak dlouho aby sázela, až se rozpleméní, že jich na celé pole dosti bude a celý dům opatří se tímto zdravým pokrmem.

Zemčata tato se pak uloží k ostatním věcem nevěstiným; ona vezme dar ten s sebou, a jakmile nastonpí čas sázení, sázívá je vlastní rukou. Že pak vždycky rok co rok při sázení, okopávání, hrobkování a klizení zemčat vzpomíná na svou svatbu, na vesničku, ze které pochází, na rodiče a přátele, kteří byli na svatbě, a na každé slovo družbovo, že dítkám svým o tom vypravuje, můžeme si snadno pomyslit.

Pozoroval jsem, že sestry nevěstiny, už provdané, vzaly sobě také několik zemčat z mýsy. Ptajícímu se proč, odpověděly mi, že k sázení; tedy bezpochyby na památku svatby sestřiny.

Na jiné svatbě byla zavřena v mísce tajnosti slepice; někdy tam také husí vejce ukládají, což ale nepřekvapuje tak, nebo to už zobecnělo.

Milým to však bylo podíváním, když družba jedenkrát poklici pozdvihl a společnost plnou misou živých kuřátek překvapenou býti se viděla; neboť neopominuto ani vložiti do mýsy veliké hnizdo jejich.

Kuřátka tato vzala sobě nevěsta do svého nového hospodářství a velmi bedlivě jich hleděla. Drůbež takovou pak skoro nikdy nezabíjejí, ale potud ji zůstavují na živě, pokud sama nezhasne. Bývají slepice ty potom prarodiči veškeré drůbeže na dvoře, i zdá se věru, že někteří lidé je mají za cos posvěceného. Že mnohý uštipač takovéto citlivé hospodyně se pozasměje, pravda jest; ale i to také pravda, že lidu českému obyčejové tito slouží k nemalé cti a o citlivém srdci jeho pěkné nám vydávají svědectví.

J. Langer.

26. Hrob dítěte.

Aj, hrobeček nízký, skrovny,
a bez mála s zemí rovný,
koňož medle ukrývá?

Trávníčku ovlhlý rosou —
podvrácen kdož smrti kosou
pod tvým drnem spočívá?

„Přikrývám tu nevinňátko,
pětileté pacholátko,
klenot smutné mateře.
Ona pláče, lká a vzdychá,
ana s zemí zem se míchá
řížového u keře.“

„Slza vyschne, keř uvadne,
radost, žalost nemá žádné
na tom světě stálosti!
Dál se nepecej, poodejdi,
do vlastního srdce vejdi,
přemýšlej o věčnosti!“

Od hrábku jsem poodešel,
do vlastního srdce vešel,
myšlenky se rozlétny!
Z hrábku — nevinnosti lžíče —
dvě do rána bělé růže
jak dvojčátka vykvetyl!

K. S. Šnайдr.

27. Tomsk.

(Ze zápisů Michala Kotlera, měšťana Turnovského, o cestě r. 1841. po Sibiři konané.)

I.

Před Tomskem jest ještě viděti tatarské mečety; také jsem tam znamenal u výšečnosti ruské, jakýsi přízvuk tatarského jazyka. Do Tomská nás vezl Tatar, u něhož jsem pobyl v příbytku; měl dvě ženy,

jedna byla v předu světnici, mladší ostávala s dětmi v zadní světnici. Ode dveří asi tři díly prostranství byla podlaha, o stupeň vyšší, koberci pokladena. Ostatně žádného jiného nábytku. Ohniště čistě omazáno i obíleno; v prostředku zadělaný kotel. Žena měla jakési kalhoty, přes to tuniku, a nějaký vínek na hlavě. K městu Tomsku se jede lukami. Po pravé straně, když se přejede řeka Tom, stojí na povýšině břehu letohrádky. Břehy řeky Tomu jsou naplaveny, a celé položení podobno Nižnému Novgorodu, anebo Kyjevu, jen že osypané a potrhané břehy nemají té výšky. Město má 8 kostelů ruských, devátý jest katolický. V Sibiři nejvíce katolíků žije v Tomsku. Některé kostely jsou stavěny na výšině břehu. Město není příliš rozsáhlé, hostinec a jen něco málo domů jest z kamene, ostatní všecko ze dřeva. Ulice jsou rovny, dlažba žádná, toliko některé ulice jsou zarovnány a říčným pískem vysypány. Nikde jinde kromě Tomska nevidí se potahů hovězích. Naše pobytí bylo jenom přes jeden oběd. Na cestě do Tomska tuze nás neustále zdržovaly obozy s čajem z Irkutska (z Kjachty). Oboz skládá se z několika svazek, a každá svazka ze čtyř i pěti koní po jednom do saní zapřažených. Cesta úzká, sněhy vysoké, vedle cesty měkký sníh, tak že nebylo možno se vynouti, a čekání, až všichni přejeli, velmi obmeškávalo. Lesem bylo viděti, obzvláště blíže k vesnicím, mnoho čerstvé vlčí stopy; rozeznává se od stopy velikánského psa tím, že vlk u každé nohy zadním spárem brázdí. Vyjížděje z města vedle katolického hřbitova, pomyslím sobě, jak mnoho zde odpočívá těch, již se byli nenadáli konce svého v Sibiři, ana větší část jich pochází z vypovězeneců. Polí říkaje tu žádných, toliko březovník a pastviště. Poloha se mi líbila. V pravo se otvírala údolí lučná, do nichž byla prolomena menší údolíčka a stráně. Od Tomska byly veliké závěje, tak že u světnic vesnických nebylo pro ně ani oken viděti.

28. Rulík (*Atropa Belladonna*).

Nemáme mezi jedovatými rostlinami v Čechách a výbec v Rakouském mocnářství takové, jež by se vyrovnati mohla rulíku. Jestit to důležitý, účinlivý lék, ale ve množství větším jsa požít, velice nebezpečný jed. Že pak i mezi lidem a u všech národů tato rostlina jest velice známa, již z toho souditi lze, že nejen v každé řeči má své obzvláště jméno, nýbrž i pospolu vždy několik jmen. Tak u nás v Čechách nejen *rulík*, ale i *lilík*, *lilek* větší, *bláznivá třešně*, *vlčí*

třešně, také *bláznivý lílek*, *běsná višně* slove. Roste pak nejen u nás, ale i po celé mírné a teplé Evropě, v lesích stinných, vlhounkých a vyvýšených.

Rulík keř svůj vyhání do výše 1 m, někdy i 1 m 5 dm; máví několik prutů nahoře dosti větevnatých. Kvete v červenci a srpnu, načež v září a říjnu zraje ovoce třešním podobné. Kořen mnoho let trvá v zemi; z mládí se podobá petruželnímu, starší však bývá tlustý jako ruka, silný, klikatý, hnědožlutý, uvnitř bělavý. Pruty každým rokem se obnovují, jsou přímé, oblé, asi 1 cm tlusté. Listy, které stojí na pni, jsou dvojího způsobu: jeden list totiž jest vždy větší, tvaru vejčitého se stopkou; druhý list as o dvě třetiny menší, ostatně ale zcela prvnímu podoben. Z úzlabíček listů vycházejí květy jednotlivé na stopkách dlouhých jako květ sám. Kalich zelený jest zvonku podoben s pěti cípy. Koruna barevná skládá se jen z jednoho plátku; jest rovněž podoby zvonkovité, vystupuje z kalichu, který jest dvakrát kratší a má též na kraji svém pět cípkův. Barva koruny jest na konci špinavě hnědonachová, dole pak u dna špinavě žlutá.

Ve zvonku korunovém stojí pět prašníkův na nitkách a prostřed nich viděti v čas květu kulovitý pestík, ze kterého pak dělá se hladká, lesklá, černá jalroda čili bobule naplněná fialovou šťavou s četnými semeny.

Učení chemické častěji už vysetřili lučebními zkoumadly svými prvky této vyhlášené rostliny a našel i v ní obzvláštní prvek rostlinný, jež nazvali rulíkovinou (atropinem). Jest pak tento hlavní příčinou léčebných a jedovatých vlastností této rostliny. Samy výpary rulíka jsou nebezpečny a usmrťují malá zvířata, která na zkoušku schválne na něj přivážeme. Také pel jeho dělá bolesti v očích, a celá rostlina, obzvláště ale kořen a jahody, chová v sobě silný jed.

Poněvadž celá rostlina s pěknými zvonky svými jest úhledná, a černolesklé bobule rulíkové vypadají jako krásné třešně položené v zeleném kalíšku, uení divu, že mezi neprozřetelným lidem stalo se tímto ovocem již mnoho neštěstí.

V posledních válkách francouzských asi pět set vojáků, v Sasích okolo města Pirny táborem ležících, dalo se z nevědomosti do rulíkových bobulí. Všem přišlo brzo nanic, oči se jim ztočily v sloup, zřítilnice se rozšířila neobvyčejně, a již se nehýbala, jak to ve zdravém stavu bývá při změně tmy a světla; neměli žádného citu v očích a všecko viděli ve zmatenosti. Po té i po celém těle kůže jim pod-

běhla sinou krví, pysky, jazyk, patro v ústech byly suché, že nemohli ani polykat; od žaludku napořáde jim přicházely těžkosti; kroutili a hýbali pořáde prsty na nohou i na rukou, mluvili a smáli se jako ztřeštění. Všickni vypadali velmi hloupě, jiní však zase divoce a vztekle. Přivolání vojenští lékařové však dalšímu působení toho jedu přítrž učinili, davše otráveným léky pro dávení.

Roku 1837. přinesla selská žena do města Fuldy třešně rulíkové na prodej, majíc je za pravé, dobré třešně. Několik rodin jich pro své dítky kupilo; ano ta žena sama se svými dětmi z nich jedla, a tak všickni za krátký čas více méně byli otráveni. Nikdo sice neumírel, ale kdyby lékaři jim nebyli přispěli rychlou pomocí, nejeden by byl jedem zahynul.

Mrtvá těla lidí touto rostlinou zahubených rychle hnijí, na rozličných místech, často i celá zsinají, ze všech otvorů těla krev a pěny tekou; někdy před skonáním vystupuje z úst krvavá pěna, a celá pokožka těla se loupá.

Zvláště učený a slavný lékař Orfila mnoho zkoušek rulíkem učinil a ze všeho přesvědčil se, že 1. rulík a vytaženina jeho (extrakt, jejž v lékárnách dělají) jest velmi krutý jed; 2. že na člověka a na psy účinkuje stejným způsobem, a 3. vstříkne-li se hned přímo do krve nějakého živočicha, na př. skrz otevřenou žluť, že mnohem zhoubněji a smrtelněji působí, nežli když napřed dostane se do žaludku.

Při této nebezpečnosti jedu rulíkového každý žádati si bude, poznati také kazi jed rulíkový. Kdyby někdo otrávil se rulíkem, dej mu především ocet píti, také tresf octovou (aether aceticus), a není-li toho hned při ruce, podej aspoň mléka k pití; také silná káva prospívá. Lékaři podávají též čpavek a opium. Hlavně však toho dbejme, aby žaludek byl čist a vyprázdněn ode všech částek požité rostliny, a protož podává se dávičná sůl, třebas 1 *dg* neb i více, rozpuštěná ve vodě, načež jmenované léky mohou důrazněji působiti.

Vlachové ze šťavy nati a z překapané vody dělají ličidlo, kterým ženštín se myjí, aby tváři a ruce jim zbělely; odtud prý přišlo i rostlině té jméno *krásná paní*, čili *bella donna*. Malíři zase dělají si z rulíkového ovoce pěknou zelenou barvu.

K. Ammerling.

29. Podmanitel světa.

V nejzazší Indii dostal se Alexander Veliký až k jedné z rajských řek. I napiv se občerstvující vody, okrál nad míru, a když

umyl vodou obličej svůj, bylo mu, jako by mladnul. Táhna potom podle řeky skrze valné pouště, přišel ku bráně rajské. „Otevřte!“ volal, „jsem podmanitel světa, pán vší země.“ Ale v odpověď mu dáno: „Ustup! neboť jsi krví zbrocen, a tou svatou branou vstupují jenom spravedliví.“ — „Tedy mi aspoň dejte něco na památku,“ vece král. I podali mu umrlčí hlavu.

Nevrle ji přijal. Ale lebce v rukou jeho více a více přibývalo těže, že ji brzo nemohl udržeti, ba naposledy by ji všecko zlato vydobyté, ani pokladové celé Persie a Indie byli nenadvážili. Dychtiv jsa zvěděti, co by věc znamenala, povolal k sobě mudrce a tázal se ho. — „Lidská hlava jsi *ty*,“ odpověděl mudréc. „Nenasýtí se oči tvé, dokud otevřeny budou, zlatein a stříbrem; ale viz! popelem posypu hlavu tu a přikryji hrstkou hlínky, a bude lebka jako která jiná lebka.“ Což když učinil, stalo se.

A řeč jeho brzy se vyphnila. S vojskem svým táhna nazpět, Alexander umřel v Babyloně. Močnářství jeho se rozpadlo, a lebka podmanitelova стала se podobnou každé jiné lebce.

F. L. Čelakovský z Herdera.

30. Svoboda.

Zpívá ptáček z jara v pomorančí,
naň se dívá králová ze zámku:

„Poleť, ptáčku, leť do zámku ke mně!

U mne budeš zobati lahůdky,

cukr jísti, sladké víno pítí.

Při mé synku budeš sedávat.

sedávaje zpívatí mu písň.“ —

„Nechci, nechci, králová, já k tobě,

ty bys zavřela mě ve svém zámku:

byt milejší v zeleném mi háji,

i milejší zob žlutá pšenička,

a můj nápoj čerstvá jasná voda.

Zazpívám si, kdy a jak mi libo.“ (Srbská piseň.)

31. Cesta do Jenisejska.

(Ze zápisníků Michala Kotlera, měšťana turnovského, o cestě r. 1841. po Sibiři konané.)

II.

V Kazačinském obědvali jsme u bohatého sedláka. Čistota v jizbě, od kamení přehrádka, kolem lavice, stůl čistě umyty v rohu před

obrazy, by nepřekážel. Nad lavicí opět kolem police, aby se ledacos postaviti mohlo. Od peci zároveň jest udělána podlážka pro spaní.

Dne 1. máje vzpomínal jsem, sedě v Jénisejsku, na své milé Čechy, kde všecko se raduje z procitnutí celé přírody, a já tuto ještě váznu v ledě. Ovšem že i tu naděje jest k brzkému jaru: neboť slunce už vychází ve 4 hodiny a zapadá v 8, pracujíc za celý dlouhý den upřímně o rozpuštění ledu a sněhu.

Založení města Jeuisejska počítá se od roku 1619. Z počátku, jak se zdá, mělo být tvrzí, ježto řeka Kam za ním obtéká a bahnitě nížiny mohly mu být ochránou. Od řeky na město jest milá podívaná. Právě tu na vysokém břehu jsou vystavěny kostely, které v celosti podávají nádherný pohled; neboť jsou z kamene, dosti vysoké, čistě obíleny, bílým anebo zeleným plechem pobity, majíce báně a kříže pozlacené. Ta čistota a jasnost kostelů jeví jakousi vlídnost a přírůstivost, a ty zlaté báně a kříže bohatství. Však když zajde se za kostely, jest předsudek ten tam, a člověk se vidí jako na veliké vsi. Napočítá sotva 20 kamenných domův, ostatní jsou všecky bez podezdívky ze dřeva, a že každým rokem zatápějí se povodní, jsou semo tamо nakloněny, a kde měkčí země, do ní vtisknuty. Téměř ani jediného domu není rovného, ani vrat, ani plotu, ani kolu není přímo stojícího, a poněvadž kůlny na dvorech jsou kryty trhanicemi, vypadá to velmi rozsochatě. Povodněmi město velmi trpí; stěny ohnívají, často pec s komínem dole podmoklým se řítí, a bídny měšťánek, nemaje na správu, opouští příbytek a jde do nájmu. Ulice jsou ovšem široké, rovné a dosti dlouhé; ale vesměs bez dlažby, a v čas deště hotovým kalištěm. Když se dívám s výšiny na městská stavení kromě kostelů, mám obraz města zemětřesením rozvráceného před sebou. Každý dům má svou lázeň, a ta jest nejvíce sklikacena, poněvadž kromě ročních povodní každého téhodne vodou se tam spláchá a voda pod podlahu vypouští, od čehož země přirozeně řídne, a stěny v ní tonou a sedají se. Než ačkoliv ti dva tisícové městských domů (tolik jich asi bude) ve svém zevnějšku nesou obraz pustoty na sobě, ve svém nitru jeví obraz úpravy. Podlahy, schody, stěny čistí a umývají se několikkrát v témž dnu, a jest to starodávná zvláštnost toho kraje, ve které ohlašuje se asijský mrav. I v ostatním životě viděti jest stopy způsobu asijských. Ženská, jdouc po ulici, jest velikým šatem neboli plachetkou zahalena téměř po konec nosu, a potká-li koho, i ten si zastře a obličeji k jiné straně obrátí. Zeptáš-li se některé ženské na ulici, chtěje zpraven být, kde ten neb onen bydlí, nedá odpovědi, a bude jako

bys se samými němými se potkával. Učeliště tu jedno, do kterého chodí asi 30 žáků z dětí dvořanských a úřednických; protož také jako ve Francii za Filippa Krásného neumí kromě úředníků a kupců žádný měšťan čísti ani psát. Kupci jsou tu dva, a u nich nalezněš vše, co bys u nás shledával ve stu krámech. U nich jsou všecky nápoje, všecko koření, provazy i pytle z lýčí až k hedbavným kmentům, kolomaz, čaj i léky, slovem všecko. Kromě kovářů najdeš řemeslníků málo, a to jsou z větší části poselenci (vyhnanci). Hodinář žádný, pekař žádný, asi dva krejčí, jeden zámečník, koželuh a uzdář, kteří za drahé peníze dělají bídnu práci.

Co bych ku pochvale zdejšího lidu napsal, névím právě. Smlouvaj, kupuje, dotazuje se, vždy jsem znamenal, že u nich jediná mysl na vrchu leží, jak by ze mne peníze strhli a mě kličkou zajali. Důkazů všude dosti, že jest to potomstvo vyvrženců z celého carstva, na řídkém řešetě vytříbené jenom z nejhrubších poklesků, a že se na něm ještě drahmě cídití bude, nežli povrchní čistota také dojde pod kůži a trochu k srdeci. Pracemi se zdejší obyvatelstvo tuze neunavuje, část lidu se baví lovením ryb, a ostatek polohuje se v obchodu. Berouce totiž všelikeré zboží od kupcův, roznášeji je do blízkých a vzdálených sídel, zvláště k Ostatkům, od nichž s dobrým výdělkem vyměňují kožešiny a se obohacují. Tyto svátky jsem také spatřoval lid na procházce. — Obyčejně chodí muž napřed a žena v devíti kročejích za ním: také tak chodí dcera s otcem svým.

32. Připodobnění.

Kalná louže, živý zpustlého-li nejsi boháče
obraz, čistá jíž ráda se vyhne noha?
Proudící řeko! vítězi jaks strašnému podobna;
zřím na tě rád, ale přec tvého se proudu bojím.
Ty však vždycky, potůčku pokojný, nejsi-li obraz
moudrého? Z tebe jen šum plyne libě k uším.

Fr. L. Čelakovský.

33. Poloha Cařihradu.

Asi hodinku východně od Skutari povznáší se kuželovitá hora Burghurlu. Vyšší polovice její není obydlena, není však také pusta. Nizounké vonné keře a květnaté traviny ji pokrývají až nahoru, na vrcholu stojí dva nebo tři košaté stromy a nevelká, zídkou obhlmaná

zahrada s domkem — zahrada je samá květina, mezi květinami leží hrob a ve hrobě poustevník derviš. Jaký to zajisté byl muž, vyzrály samotou, vznešený stálým dojmem vznešeného obrazu! Prostý ten derviš, nemilující houfní společnosti havranův, orlem zaletěl sem do tiché samoty, usadil se na místě, odkud duch jeho s tiše rozepjatýma křídlyma vznášeti se mohl nad nejkrásnějším obrazem celého světa, a duše jeho stále kochati se mohla v nejkrásnější bánsni, již dovedlo lidstvo a příroda! Stál tu na pokraji Asie, před ním rozestřen Cařihrad, Bosporus, Bílé moře, Černé moře a kyprá, zelená všude zemiě!

Ano, musíš ustoupiti zpět přes moře, postaviti se do druhého dílu světa, aby zrak tvůj obemknul obraz, jejž není lze popsatи a jemuž není rovně. Cokoliv sobě fantacie kouzlila o pohledu na Cařihrad, Cařihrad sám to překonává. Cařihrad jest jediný ve své způsobě, přirovnání k jinému nějakému místu není vůbec možno. Cařihrad popsatи bylo by totéž co napsati nejskvělejší báseň; zde bánsila celá historie a celá příroda, zde jako by celý vesmír a všechny zvuky i barvy, všechny formy i myšlenky jeho byly se sloučily v báseň.

Seděli jsme naproti tomu obrazu, a hodina míjela po hodině, a ne-mohli jsme se odloučiti. Vzduch byl jasný, jenom vzdálenost kladla na město měkkou, modravou mlhu, ale viděli jsme každou barvu a každou linií. Hora dýchala samou vůní, a kolem nás byl boží klid, svaté ticho. Vidíme obrovské město, ale neslyšíme tlukot jeho srdce a vřavu jeho úst; vidíme rozylněné moře a steré po něm lodi, ale bouchání vln a hvízdot korábů se neneset až k nám. Slyšíme-li vůbec co, jest to šepot dějin, ten nás ovívá, šelestí a šumí zas jako vzdálený vodopád, a vedle nejvyšší rozkoše vkradla se nám do srdce již bolest. Vždyť vidíme život a smrt, světové město a světový hřbitov zároveň. Vždyť ty lesy stambulských cypříši vyrůstají z trouchně polířbených zde národův, a ten krásný Cařihrad jest jen smutnou hrobkou dějin!

Mimovolně začíná zrak se rozbalit od tak řečené Sigmy Bílého moře. Zde jest bod zvláštní, sbíhat se u něho Bílé moře s Bosporem a Zlatým rohem, hodinu hlubokým to skvostným přístavem cařihradským. Nejdříve vystupují od modrého moře černé valy, pak bílé zdi serailské, za nimi temné cypříše, za nimi Serail sám, Aja Sofia s pyšnou svou kupolí a štíhlými minarety, a zase paláce, kupole, minarety, záhrady přese všechn sedm terasových pahrbků, na nichž rozložen Cařihrad, až zase dolů k bílému, mramorovému Dolmabagdži na druhém konci Zlatého rohu, kde zaráží již bystrá vlna Bosporu. Tisíckráté opévaný Bosporus! Jest to moře i řeka zároveň, ale jak mizejí všechny

velebné krásy Rýna a Dunaje před krásami břehů bosporských! Vody vyššího Černého moře přelévají se zde do Bílého moře proudem tak bystrým, že pouhá plachetní loď proudu nepřemíří. Pět mil jest Bosporus dlouhý, v sedm se šíří jezer, a jeho břeh samý záhyb, útulek lodí a lidí, samý sad a samý ráj! „Akindisi“, řeka dáblova, říkají Bosporu, a břehům jeho říkají „zlatá spona“.

Tomu ráji rozuměli za všech dob, a jak oko běží od Cařihradu k Černému moři po břehu evropském a zase zpět po břehu asijském, všude se dotýká míst rozkošných a historických.

Skutari pod námi stkví se orientálním olněm rudých a žlutých barev; divně se vyjímá vedle toho rozlehlého, obrovského svého hřbitova, pokrytého tichou, temnou cypříší. A hnědé břehy zase se kladou dál až do nekonečna a podél nich lesklé Bílé moře se šťastnými „ostrovy princeů“, a ostrovem Bulverovým, — a již zrak se přesunul zase přes vody na břeh evropský, blíží se Sigrně, obzírá Stambul.

Jan Neruda.

34. Hvězdičkám.

Třpytící hvězdičky,
malé a větší!
jakou to lahodnou
mluvíte řečí!

Vy velké s menšími,
s dítkami všemi,
v jaké to líbezné
bydlíte zemi!

Jakým to lilubokým
plujete mořem!
v něm hasne, v něm taje
žalost i s hořem.

Ó, v jeho bohaté
perlové hloubi
s vámi se duše má
v modlitbě snoubí.

Eliska Krasnohorská.

35. Průzračnost moře.

Moře nemá všude stejnou průzračnost; ale největší bývá tam, kde jeho vody nejsou promíchávány prouděním, ani zakalovány balnem. Zvláští průhlednost pozoruje se kolem ostrovů Západní Indie. Zde oku možno proniknouti jako skrze nejčistší křišťál až na dno druhdy zhlobubí 20 metrův. Plovoucímu po těchto jasných hladinách není jinak, než jako by se vzuášel v povětrí. Na čistém písku pozoruješ pod sebou na tisíce plazů, mořských ježů, hvězdýšů, lastur a mnohotvárných ryb krásných barev, jakých sotva kde jinde najítí lze a vůbec nesnadno představiti sobě v mysli. Tu ohnivá červenost, nejjemnější

modrota, zeleň a žlotosť střídají se vespolek nebo hravě v jedno splývají. Pod tebou prostírají se celé houště nejkrásnějších mořských rostlin jako nějaké propadlé zahrady. Oko se klame, posuzujíc hloubku; domníváš se, že rukou dosáhneš rostliny a utrhneš, kdežto šetře pilněji, jedva k ní dostačíš veslem tří metrů.

36. Poběhlý osel.

Osel, nemoha snéstkyje příkrého pána svého, utekl ze služby. Jda pak cestou, potká se s opilým mužem, an se kolácí semotamo, a všecken jest ubit a pokálen. „Ty ubohý člověče,“ vece, „jistě také máš tvrdého pána, a což při tom nejhorském, nemůžeš mu utéci.“

Největší hubenství a nejhorskí poroba člověka jsou zaryté náruživosti a obvyklé nemravy jeho. *Vinc. Zahradník.*

37. Podzimní doba.

Pole, luka šedá jsou a holá,
suchým listím vaně větru svist;
rok posýlá umrlcí svůj list,
jesení k umírání už jej volá.
Ještě jednou velké slaví hody,
létavců se zpěvné rody;
vzplanouti a zmladnouti chce zase
v posledním svém nadhrobném tom čase.
Oheň svůj, svou sílu, drahou krev
vlévá v purpurové dary rév.
Zelený pak svatební šat syléká,
šperk svůj pestrý v matky luno skládá,
žlutý smrti rubáš poobléká,
a jen na pohřební věnec střádá,
jenž mu zkvete z pozdních jesencův. *V. Nebeský.*

38. Kapské Město.

Na úpatí tří souvislých vrchů, hory Stolové, Čertovy a Lví, na místě, jak se zdá, velmi dobře ukrytém, a v bezpečném ústraní prostírá se jako v ochraně tří mohutných obrů metropole Jižní Afriky, nejlidnatější město jižně od řeky Zambesi, druhé obchodní středisko

anglických osad v Africe. Ačkoliv nedostává se mu rozkošné polohy hlavního města Madeirského Funchalu, stupňovitě po stráni horské rozentaveného, jemuž cestovatel, plavě se z Evropy do Jižní Afriky, může se podivovati, poskytuje přece cizinci obrazu celkem velice poutavého.

Bezděky ovládne cizince příjemný pocit jistoty, blíží-li se, jda volně po břehu Stolové zátoky, Městu Kapskému. Zdá se, že obílené ty budovy, jež nás v zeleni zahrad a stromořadí vítají a tu neb oude vynikají štíhlými vízkami, nabízejí poutušku po bouřích mořských mís a pokoj. Než i toto místo, zdánlivě tak chráněné, bývá v některých dobách ročních vydáno velmi prudkým bouřím, které rychle se opakují a město zahalují v oblak prachu. I při klidné pohodě zdvihají se následkem čilého obchodu hustá mračna prachová, tak že lze sotva na sto kroků viděti, a proto zdržuje se každý, kdo jen poněkud jest zámožný, toliko vedne a za obchodem v městě; obydlí své však má v osadách, vystavěných na úpatí hory Lví a Čertovy. Tohoto zlorádu, jímž Kapské Město trpí, nezbaví se asi ještě dlouhý čas, neboť jednak nelze odvrátiti jihovýchodních bouří, jež přicházejí ze zátoky Simonské, jednak pak nepokusili se obyvatelé posud ani o to vydlážditi ulice městské. Proti úkladům oceánu, jehož nelítostného panství svědky jsou trosky lodí, rozmetané na pobřeží zátoky Stolové, dovedli se v posledních sedmi letech uhnájiti tak, že vystavěli veliké přístavní a ochranné zdi.

Jdouce několik set kroků po pobřeží, přicházíme na začátku Kapského Města na rybí trh, jehož zvláštnost již ve značné vzdálenosti prozrazují pronikavé výpary, pro něž ovšem bylo by radno bývalo, aby tento trh položen byl u větší vzdálenosti od města. Zde malajští rybáři hromadí den jak den mimo neděli ryby mořské přerozličných druhů, sem svázejí pravé vrchy mořských raků, jež ochotně odběratelé rozblírají vždy do jednoho. Kdo by dovedl čich svůj otupiti, mohl by na trhu tom konati znamenitá pozorování, zvláště národopisná. Malajové, ode mnohých let z Madagaskaru sem přistěhovali, věrně trvají na svém kroji a na svých zvyčích. Přišli do Města Kapského jako rybáři, zedníci a krejčí, a těmito také zůstali; tolikéž pak v nové vlasti vyučili se na obratné vozky. Spatřujeme tmavohnědé postavy jejich, kterak chránice se od paprsků slunečních červenými kloci, starší z nich pak obrovskými kuželovitými klobouky, zhotovenými ze slámy, z rákosí nebo z pletiva bambusového, a oděni jsouce v řásnaté kalhoty a košile, horlivě kořist svou ze člunů nakládají do košíků. Ploský obličej málo jest zajímavý, oko však svědčí o tropické vlasti; jmenovitě ženy mají

veliké oči. Ženy, jež pomáhají mužům a se smíchem hovoří o lovu buď vlastní nebo hollandskou řečí, nosí na hlavách pestrobarvě šátky, dále rovně mužům řásnaté bílé košile a veliké množství sukni. Mezi muži a ženami horlivě prací zaměstnanými činí se také černohlavé jich potomstvo; děvčata, lepým loutkám jsouce podobna, oděna jsou bílým plátenným oblekem, a hoši ve krátkých kazajkách a kalhotách. Sotva povyrostli, snaží se, jak mohou, aby dle sil svých podporovali rodiče a dovlekli větší ryby na trh.

Odejdeme z rybího trhu a odebereme se jednou z ulic, jichž množství město rovnoběžně protíná, na hlavní náměstí, ovroubené piniemi. Ve vniterním městě nepoutá nás ani tak výstavnost domů, z nichž mnohé zbudovány jsou ještě starým slohem hollandským, jako spíše ruch po ulicích, ve kterých domorodci, zde převahou smíšenci, nejvíce zajímají cizince. Nalezneš je jako nosiče, vozky a sluhy na každém nároží, v každém obchodě a domě. Malajové, Kafrové a smíšenci leží pokojně na témaž nároží a snaží se, aby tam, kde se jim „job“ (práce) naskytne, nabyla zisku jak možná největšího.

Smíšenci mají nejrozmanitější odstíny pleti, od přítmélé barvy až do temnohněda; černých obličejů jsou Kaffři a domorodci, kteří se přistěhovali sem od pomoří západního nebo východního a z ostrova Svaté Heleny.

V Kapském Městě má sídlo nejvyšší úřad pro Jižní Afriku, totiž komissař pro državy jihoafrické, přidělené mu ministerium a parlament, skládající se z horní a dolní sněmovny; dále sídlí tu anglikánský a katolický biskup. Ve městě jest šestnáct chrámů, počítaje v to modlitebny, a v obyvatelstvu, jež většinou jest barevné, nalezneš vyznavače kde které konfesie. Mezi bělochů převládá živel hollandský nad příslušníky ostatních národů evropských, jichž práv hájí konsulové; jsou to nejvíce kupci, kteří vedle obchodu vykonávají úřad konsulský.

Z veřejných budov uvésti můžeme radnici, chrámy, dům vladařův, budovy vojenské a železniční stanici; především však sluší zmínti se o budově s pomníkem sira Greya a se sousední zahradou botanickou, z opěvnění, chránících město se strany mořské, zejména kamennou tvrz, stupňovitě vystavěnou, v níž sídlí vojenský náčelník Kapského Města.

Také okolí Kapského Města dodává hlavnímu městu zvláštního půvabu a dojímá velice příznivě i toho, kdo od moře přichází, i toho, kdo sestupuje se vnitrozemské vysočiny. Blížíme-li se městu z moře, jsou nám už zdaleka nápadný četné, bílé body, jež se na úpatí táhle. Lví hlavy prostírají podle moře; jsouce na blízku, shledáme, že jsou

to letohrádky, které vyzírají ze zahrad přenádhernou zelení bujících. Toto předměstí jest sídlem zámožných obyvatel Kapského Města, zejména kupcův, a jest spojeno s městem koňskou drahou, jež jezdí od šesti hodin ráno do desíti hodin v noci. Díl tohoto předměstí, ležící nejdále od města směrem k moři, sluje Sea-Point, díl pak blíže města položený a s ním souvisící zove se Green-Point. Tam, kde se spojují, jsou hřbitovy, z nichž hřbitovy domorodců, položené na stráni horské, zejména pak pohřebiště mohamedanských Malajů, velmi zajímají národopisce četnými náhrobky a nápisy. Hroby ty ozdobeny jsou vedle nápisů, vepsaných do tmavých břidličných tabulek, pouze květinami, z papíru vystřihanými a ob čas obnovovanými.

Poskytuje-li nám již úpatí Lví hlavy s krásnými letohrádky rozkošného pohledu, najdeme ještě větší půvab, pohlédneme-li na nejnižší svah hory Čertovy. Zde na mle cesty ves řadí se ke vsi, zahrada ku zahradě; jednotlivé úhledné a čisté dvorce odděleny jsou a zastíněny jehličnatými a dubovými hájkami. Každých sto kroků zjevuje se nám tu nový a nový poutavý obraz. Dráha přes 100 anglických mil dlouhá spojuje tato předměstí s městem. Vlaky jezdí pravidelně každou hodinu. Zvláště zajímava jest stanice třetí pro blízkou královskou hvězdárnu, jež vystavěna jest poněkud stranou na písečném valu, proměněném ve krásný sad.

Ze tří hor pro Kapské Město tak význačných a s městem samým tak proslulých nejznamenitější a nejjazímnavější jest dotčená již hora Stolová, 1082 metry vysoká. Nad třetinu veškeré výšky hory zabírá obrovský podstavec, pokrytý na díle zdělanými lukami, na díle travou, křovinami a vřesovitými rostlinami, z něhož téměř kolmo vystupuje mohutná kupa rozsochatá, nahore však úplně sploštěná. Odtud otvírá se rozhled po moři, zátoce Stolové, přístavišti a po Městě Kapském, že bys mu hned tak nepohledal na světě rovného.

Dr. Jindř. Metelka (dle dra. Holuba).

39. Znamení nebeská.

V předku beran, sledují býk, dvojčata, rak, lev a panna, váhy, štír, střelci, kozoroh, vodiář, ryby končí.

J. Purkyně.

40. Podzim.

Podzim je jako starý člověk. Obyčejně stařec bývá chladný, zasmušilý, smutný. Někdy však přece rozveselí se stařeček, a obličeji

jeho zaleskne se takovou milotou že si mimoděk pomyslíme: „Škoda, že jsem tě neznal, když jsi byl mlad a zářil květem jarním!“

Též podzim bývá chladný. Studený vítr fouká přes strniska a honí zvadlé listí; nebe bývá zachmuřeno, a mhla halívá celou zemi šedým pláštěm žebroty. Někdy však i v pozdním podzimku nebes obloha se vyjasní, a slunko rozlévá vzduchem jako sklo jasným a průhledným tak milou a teplou září, že kde jaká včelka, kde jaký brouk, kde jaká muška, kde jaký pozdní motýl z úkrytu svého vyletí, aby se ještě naposledy snad výkoupali ve světle a teple. Kde který ocún, kde který modrý zvoneček otevře květ svůj a hledí vzhůru k milému slunku jako dítko, které vyrušeno jsouc z prvního polospánku, očička ještě jednou otvírá a smavě na matku uspávající hledí.

A nevítají jen živočichové a rostliny takový krásný podzimní den, i lidé jej s plesem pozdravují, a kde kdo může, starý i mladý, spěchá ven, aby se potěsil a ohřál v tom milém slunéčku. „Vždyť je to snad naposled,“ myslí si každý.

Václav Kosmák.

41. Oběti řecké.

Obětí a spojenou s ní modlitbou blížil se člověk od nepaměti k božstvu ve všech potřebách a poměrech životních. Byl-li si vědom, že bohy urazil, snažil se modlitbou a dary hněv jejich smířiti; bylo-li mu třeba pomocí jejich, obracel se k nim modlitbami a obětní prosebnými; a dosáhl-li konečně, zač byl prosil, nezapomínal na ně modlitbami a obětní děkovacími.

Forma modliteb za věku herojského mile dojímá nelíčenou prostotonu, zejména tu, kdy prosebník i důvod prosby své, ze kterého splnění její očekává, naivně bohu připomíná. Ze mnohých takových proseb stůjž zde za příklad prosba kmeta Chrysa k Apollonovi:

Slyš mne, stříbroluký, ty mohutná záštito Chrysy,

Kylli i posvátné, Tenedem jenž mocně zavládáš,

Smyntheve! Tobě-li chrám příjemný kdy zbudoval jsem,

Jest-li aneb jsem někdy ti už tučných koz a býkův

Kyčlí zápalnou podal oběť, splň mi to přání:

Necht zakusí hojně slzy mé šípy tvými Achajci!

Před modlitbou (ovšem pak před obětí) bylo zvykem umývatи bud celé tělo, bud tolíko ruce. Tak omlouvá se Hektor Hekabě, že neslušno ukrápěti Diovi vína rukama pokálenýma. Takovéto očištování připomíná básník i o veškerém vojsku achajském. Ale netoliko tělo

obětujícího, nýbrž i oděv a nářadí obětní mělo býti čisto. Tak obláčí se Penelopa, chtejíc modliti se a obětovati bohům, aby chránili syna, v roucha čistá. Achilleus pak čistí pohár sirou a vodou, dříve než ukrápí z něho Diovi. Očištování dálo se totiž v některých případech i kouřem sirným, jenž ve starověku za účinný prostředek očistný pokládán byl.

Při každém chrámu byly tudíž v dobách pozdějších nádoby s vodou a kropidla, by vstupující aspoň symbolicky omočením rukou a pokrojením očistu tělesnou mohl vykonati.

Modlitby konával každý stoje a maje ruce vzhůru pozdvíženy i tehdy, kdy modlitba obracela se k Poseidonovi a Nymfám. Vzývajíc Erynnie, klečí Althaja a tluče na zemi, aby jich na modlitbu upozornila. Prosebníci klečíce sochy bohův objímali neb oltářu jejich se drželi.

Modlitba i oběť usmířující dovršeny bývaly někdy chvalozpěvem, jenž původně se zpíval na oslavu moci Apollonovy, později i jiných bohův. Chlěje člověk, aby modlitby jeho byly účinnější, podával bohům ve své naivnosti rozličné dary, o nichž domníval se, že jim příjemny budou — oběti. I rozeznati lze jich ve starověku řeckém i římském druhů čtvero. *Oběť kadidelná*, jež nabyla však teprve později rozšíření; zapalovala se vonná dřeva domácí i cizozemská a rozličná vonidla, konečně i kadidlo. Oběť kadidelná bývala obyčejně s obětí zápalnou, jmenovitě krvavou spojována, bezpochyby k umenšení zápacích věcí spalovaných. Druhý způsob oběti byl *podar* bohu nebo sídlu jeho učiněný, a to buď ceny trvalejší buď menší. Tak na př. klade kněžka Theano na klín sochy Athéniny krásnou řízu; Hektor slibuje Apollonovi, že zavěsí ve chrámě jeho zbroj protivníka svého, zvítězí-li nad ním v souboji; Aigisthos, získav Klytaimnestru, obětoval bohům světosty, roucha, zlato. Dary ceny menší a méně trvalé byly plodiny polní, ovoce, potraviny, které tím způsobem bohům podávány byly, že je spalovaly nebo na oltářích nechávali, odkud po nějakém čase kněží si je brávali. O některých svátcích nesmělo vůbec jiných než krvavých obětí bohům podáváno býti.

Jiný druh oběti byla úlitba vína nesmířeného, která konala se netoliko sama o sobě, ale i vůbec před každým pitím. Tak činí úlitbu na př. Achilleus Diovi, když přítele Patrokla proti Hektorovi do boje byl vyslal, za šťastný boje výsledek, a to z číše pouze k tomu určené. Obyčejná úlitba po jídle před pitím dála se i tak, že z první číše něco vína ku poctě bohů na zem anebo na oltář se vylévalo. Některým

bohům, na př. podsvětu i Nymfám, nekonala se úlitba vínem, nýbrž smíšeninou vody a medu neb i mléka.

Oběti krvavé byly rozličné dle božstev, jimž byly podávány. Zřejmo jest, proč asi bohům nebeským podávány byly žertvy barvy bílé a světlé, mořským a podsvětním černé, na př. Poseidonovi černý skot, Gaji černí beránci; i to jest pravdě podobno, že na př. vepr obětován byl Demetře a kozel Dionysovi proto, že oba ruší to zaměstnání, jež tato božstva ochraňují; Athéně však nesměli obětovati koz zase proto, že prý škodny jsou olivám. Nejobyčejnější žertvy byly: skot, ovce, kozy a veprí. Počet kusů byl dle zámožnosti obětujícího rozdílný. V básních Homérových připomíná se 12 až 99 kusů skotu, t. ř. hekatomba, kteréžto slovo platnost mělo pro každý větší počet žertev, byť ani daleko sta nedosaloval.

Původně zajisté spálena byla žertva celá, avšak už ve věku herojském spalují se bohům toliko kýty a některé jiné částky zvířete, ostatní vše pojídají obětující, tak že každá oběť spojena je s hostinou, jakož i naopak při každé větší hostině ze zabíjeného dána část bohům.

Zvíře obětované musilo být mladé (ovšem že vyspělé), zdravé, bezvadné a (co možná) od lidí ke službě tažní posud neužité. Toliko ve Spartě byli v té příčině prý méně přísní. Konala-li se oběť ve chrámu, slušelo rozhodnouti o vhodnosti její knězi, jemuž též o zdraví zvířete přesvědčiti se bylo.

Pozlakovati rohy žertvě bylo při slavnějších obětech i později obyčejno, leč že mimo to také venci a stužkami hlava se jí ovinovala. Obětovalo-li se bohům nebeským, byl krk vzprímen a hlava vzhůru obrácena, pakli podsvětu, nakloněna byla hlava dolů a krev tekla do jamky; později při obětech bohům podsvětním a heroům konaných mívali už i jamky mramorem vykládané. Sklána byla žertva větší udeřením ostří sekery v týl anebo palicí a podříznutím, menší toliko podříznutím. Bohům říčním obětovali se také živí býci a koně. O čupriny čelní rozdělovali se také ostatní přítomní, metajíce je na oheň jakož i ječnou tluc, čímž účastenství u konání oběti označovali. Krev do misky schytaná vylila se kolem oltáře. Vnitřnosti lepší, jako: srdece, játra, slezina a plice upečeny, a od přítomných jedeny byly, co zatím kusy obětní na oltáři se pály. Aby snad v ohni s praskotem se nerozlítaly, chlapci je vidlicemi přidržovali. Byla-li oběť konána ve chrámu, náležela také nějaká část knězům; co mimo to zbylo, brávalo se domu, ať-li vůbec hostina nebyla strojena doma.

František Velišský.

42. Horymírův skok.

,Co lid všecken spěchá k Vyšehradu?

Co ten četný shon as znamená?

„Rytíř jeden, spáchav hroznou zradu,
mečem skončiti dnes život má.“

Tak ode rtu ke rtu hlasno znělo:
opustivše rychle chýze své,
všecko tamo k Vyšehradu spělo.

A hle, na prostoře hradu svého
v středu seděl kníže povýšen;
lopotové, leši vůkol něho,

i tru vladykami obklíčen.

Němo bylo: — aj tu kynul kníže,
a již hned tmavého sklepení
praskotem se otevřely mříže.

Vyjde jinoč švarný; poklid jemu
zřejmě z modrojasných očí plál,
pokloniv se slušně soudci svému,
s pokorou teď před knížetem stál.

A lid trne — podivení nové
pojmne jej; z úst stera: *Milost!* zní:
Pomstu! hulákají kovkopové.

„Poslyš, z čeho tebe lid můj viní,
počne přísně Křezomysl kněz;
„pakli myslíš, že ti křivdu činí,
směle na žaloby odpověz!“

A jak valná řeka s jezu hučí,
takým vztekem hlasy kovkopů
v jedno: „Žhář a zrádce jesti!“ zvučí.

„Tresci smrtí jej, ó mocný kníže!
Kopaniny naše zavalil,
všecko zhubil, nad hlavami chýze
včerejší nám noci zapálil.“

Načež kníže: „Umřeš práva mocí;
neb jsi spících bratří nešetřil,
zničiv dlouhou práci jednou nocí.“

I dí jinoch: „Chci dle slova tvého
výroku se volně podrobit;
než však poslední života mého
neslavně pohasne svit,
dovol, bych jen ještě jedenkráte
na svém oři projeti se směl,
jenž mně k slávě nosil tolíkkráte.“

Usmáv se, dí kníže: „Má se státi!
Aby nám však pro kratochvíl tvou
zrády jakés nebylo se báti,
všechny brány necht se uzavrou!“
S knížecím ted rytíř povolením
hbitě osedlal si milý kůň,
lichotě mu jemným lahoděním.

Na oři když Horymír už seděl,
třikrát vesele si zavýskal:
„Vzhůru, Šemíku!“ a oř s ním sletěl
jedním skokem s Vyšehradských skal.
„Ha, tenf jistě pohřben v chladném klínku!“
zvolá kníže; — však když dolů zří,
spatří letěti ho k *Radotínu*.

J. Marek.

43. Dardanely.

Tak se nazývají čtyři pevné tvrze na evropském a asijském pobřeží naproti sobě vystavěné, jež vládnou nad úžinou, u starých Hellespontem nazývanou. Dardanely dostaly jméno své nepochybě od města Dardanu v okresu trojském. Z moře Středozemního skrze Archipelag (souostroví v Egejském moři) pluje se úžinou Dardanskou do moře Marmorského ke Konstantinopoli a úžinou Konstantinopolskou (Bosporem) do moře Černého. Památná úžina tato, o níž za našich časů tak mnoho se slýchá, jest 12 hodin dlouhá a tak úzká, že koule dělové doletují s jednoho břehu na druhý; ano na jednom místě vybíhají hrany břehů tak daleko, že jen asi 1·5 km od sebe jsou vzdáleny.

Dardanely možno pokládati za klíč ke Konstantinopoli. První vchod do úžiny jest lájen dvěma tvrzemi, jež se nazývají *novými* tvrzemi, byvše teprva založeny v polovici 17. století za Mohameda IV.,

aby turecké loďstvo hájilo se před Benátčany. Čtyři hodiny dále stojí asi 1750 m od sebe staré tvrze, jež Mohamed II. hned po dobytí Konstantinopole dal vystavěti. Ale bezstarostní Turci, spoléhajíce na pověst Dardanel, pečovali tak málo o jich zachování, že pomalu se rozpadly, a na břehu asijském zbyla jen jediná baterie, a i ta byla napolo zasypána. Když tedy roku 1770. dne 26. července ruské loďstvo, záležející ve třech řadových korábech a čtyřech fregatách pod admirálem Elfinstonem, stihajíc dva turecké řadové koráby, přišlo naproti prvním tvrzím, střílely sice turecké baterie, avšak z nedostatku zásob vypálily jen jednou z každého děla, a Elfinston plul mimo, že ani jedna koule ho nezasáhla. Tento neočekávanou událostí jsouc povzbuzena, Vysoká Porta dala obnoviti tvrze uhlerským baronem Tottem, tak že staly se nepřemožitelnými. Nicméně ochláblosť turecká nezachovala jich v tom stavu, a už r. 1798. soudil anglický resident v Konstantinopoli, Elston, že by loďstvo snadno projeti mohlo témito strašnými Dardanelami; neb, dí Elston, na každém břehu leží *na zemi* 14 ohromných děl nepohyblivých, že dělostřelci jest čekati, až mu koráb přijde na ránu, a než opět nabije, k tomu jest potřebí půl hodiny. Že tomu tak, dokázalo anglické vojsko dne 19. února 1807., když beze ztráty prošlo Dardanelami, a dne 20. postavilo se před Konstantinopolí jakožto první nepřátelské loďstvo. Zatím však Turci uvedli tvrze do pořádku tak rychle, že anglické loďstvo už beze ztráty nazpět neodplulo, a sám admirál se vyjádřil, že by za týden později bylo bývalo zhola nemožno odplouti. R. 1829. byly Dardanely s přivolením Anglie ruským loďstvem zavřeny. V egyptské vojně r. 1833. nebylo anglickému a francouzskému loďstvu od Vysoké Porty dovoleno, plouti úžinou, ano zatím ruské loďstvo se ukotvilo u Bujukderu. Dříve, a ještě r. 1809. v uzavřeném míru Anglie uznávala zákon Vysoké Porty, že po všechny časy válečným korábům zapovězeno jest, plouti úžinou Dardanskou. Kdyby tvrze v dokonalém stavu. loďstvo všech národů světa nedostalo by se ke Konstantinopoli.

J. Tomiček.

44. Čajovník.

Není tomu ještě dávno, co se pije u nás čaj. Jindy pívalo se sladké víno, připravované z medu. Takové sluje medovina. Při velikých hodech mnoho džbánů medoviny stávalo na stole. Za našich dob snídáváme a svačíváme kávu nebo čaj. Je-li člověk hodně unaven, kotlík dobrého čaje osvěží jej lépe než co jiného.

Když přivezli čaj poprvé do Evropy, pívali jej jakožto vzácný a drahý nápoj. A mnozí, měli-li jej, nevěděli, kterak jej připraviti. Uvařili čajové listí a nasypali je na kus slaniny. Domuivalit se, že si na tom pochutnají. Tak snědli nechutné listí čajové a nejchutnější odvar vylili. Tehdy stála libra čajového listí mnoho peněz. V Číně pije se čaj ode dávna. Požívá se tam bez mléka a cukru. Sotva že host vkročí do příbytku Číňanova, sluha již přináší koflík čaje a nabízí jej příchozímu. Jest to zvyk čínského pohostinství.

V Číně keř čajový rostl divoce, nyní pak právě tam, potom i v Japonsku, na Javě i na Ceyloně nejvíce jej pěstují. Čajovník náleží do téhož řádu rostlin, jako naše obecné třesalky, ale podobá se více kamelii, která u nás vůbec jest známa. Čerstvý list vypadá skoro jako višňový.

První čaj přivezen byl z Číny do Evropy na počátku 17. století. Protože větším dílem přichází k nám přes Rusko, nazýváme jej obyčejně *ruským čajem*.

Za našich dob spotřebuje se ho v Evropě ročně asi 50 milionů kilogramů.

V Číně každá skoro chaloupka má svůj čajový sad. Co se nespotřebuje, prodá se. Mnozí jenom čajovník pěstují, majíce veliké sady. Dozrává-li čajové listí, potom sadař mnoho má práce. Sbírá listí a dává je do košů. Potom je suší na plechových pánevích nad ohněm. Pánvemi se otáčí, aby listí se nepřipálilo. Jakmile počne praskati, sejmě se listí a rozprostře se na stůl. Lidé, kteří se tou prací zabývají, berou listí do prstů a stáčejí je. Potom ještě ponechají listí na vzdachu, aby dobrě vyschlo. Stalo-li se to, dávají listí opět na pánev a nad ohněm suší. Tu se čajový list scvrká a skroutí, a vypadá tak, jak vídáme jej u kupečů.

Za krátko sadař dopravuje zásoby svého čaje na trh. Viděti jej lze, an kráčí k městu, maje bedničku s čajem zavěšenou přes rámeček holi bambusové. V městě najde se dosti kupečů. Přišli schválně, aby nakoupili čaje od sadařů. Kupec prohlédne si zboží, a líbí-li se mu, koupí je. Tak náš sadař utřížil hezkou sumu peněz za vypěstovaný čaj a vykračuje si zase pěkně k domovu.

Dle Josefa Kořenského.

45. Bertrand du Guesclin.

Udatnost, šlechetnost a ctížálost, ochrana utištěné невини — bývaly ušlechtilé povahy, jimiž vyznačovali se rytíři čtrnáctého století.

Nábožná, milostností okrášlená mysl a konání rytířských činů před očima slečen a zemanek, jichž lásku a vážnost chtěje získati, rytíř milerád nasazoval života svého, byly účinné podněty k čestným skutkům. Rytířské hry (kolby, sedání) k tomu dopomáhaly.

Bertrandův otec strojil se ke hlučným hrám rytířským. Veliká část francouzských rytířů, kteří slynnuli udatnosti a neporušeným mravem, k nim byla žádána. Radostí oplýval mladý Bertrand, vida ty přípravy chystati. Už otužená ruka jeho cvičila se ve klání a sečbě oštěpem i mečem; už ostražitěji harcoval na bujných ořích otce svého; silněji tlouklo jeho srdce při té myšlénce: brzy po boku otce mého získám jeho i všech ostatních pochvalu; ale najednou přísné slovo ztroskotalo obrazy toužebné jeho naděje. Doma zůstati kázal otec. Prosil, úpěnlivě prosil ohromený mládenec. Darmo. Otec oslyšel ho; neboť mnoho si zakládaje na slávě, které v rozličných kolbách byl sobě dobyl, nechtěl, by kvapný jinoch, zkoušeje se v zápasu se statnými rytíři, sebe zahanbil a jméno Guesclinu za přítomnosti všeho šlechtiectva zatemnil. Od té chvíle mladý Guesclin jen vždy obíral se myšlenkou, kterak by podtají vlouditi se mohl do města Rennes, kde rytířské kratochvíle byly provozovány. I přimísil se k zástupům divákův; když spatřil koně stkvěle oděné, rytíře zlatem, stříbrem a drahým kamením se lesknoucí, hoře a nevřlost zmocnily se duše jeho. Zvuky trub zápasníky ponoukajících roznítily odvážného mládence. Nevrle dotíraje se k zábradlím, dopídl se posléze místa, z něhož pohodlně celé divadlo mohl přehlédnouti. Ale ani zde neměl utěšené chvíle. Jak trudno mu bylo okolo srdce, býti zahálčivým divákem, kde vědomí vniterní srdatosti slibovalo mu býti vítězem! Šťastná náhoda jej toho nemilého zahálení zprostila. Jistý rytíř z jeho příbuzenstva, jsa opětovanými jízdami unaven, ubíral se z ohrady. Mladý Bertrand, padna k nohám svého přítele, snažně ho prosil, aby jemu koně, brnění a zbraně zapůjčil. I jakž by toho přítel příteli tak vrouceně prosícímu mohl odepříti? Sám mu brnění připjal a bujněho koně čerstvě osedlati poručil. Radostí opojen jsa, k ohradě se blížil, a dav sobě zábradlí otevříti, nejpověstnější z kolců k zápasu vybízel a jednoho po druhém ze sedla vyhazoval. Sám otec jeho s neznámým rytířem potkat se uvolil. Bertrand, poznav svého otce, vybídnouti se sice dal; ale maje se naň zrovna úprkem hnáti, stranou se pouchýliv a kopí spustiv, hluboce se poklonil. Žasnouce hleděli na to přítomná: Někteří se domnívali, že onen rytíř rozhlášené udatnosti starého Guesclina se bojí; jiní sinýšeli, že po tak mnohonásobném namáhání uindlévá již jeho síla.

Ale že se ti i oni v úsudcích mylili, následek ukázal: nebo s předešlou srđnatostí i jiné opět vyzvav, tak zmužile na ně dotíral, že každý se zpěčoval jemu vestříc jít.

Všichni se divili jeho síle, jeho obratnosti, ještě více však, že nezdvihna sklopeného hledí, tak dlouho všem nevděk se tají. Zřejmo teď bylo starému Guesclinovi, že nikterak bázeň onoho neznámého nezdržovala s ním se potýkat. Nyní velikou žádostí se zapálil zvěděti, komu asi z šetrnosti povděčen býti má.

Jistý rytíř z Normandie, jehož libitosf a síla veleslavila se skoro po celé Evropě, byl se dostavil k témuž sedání, ne tak aby cti dobyl, jako aby slávu již častokráte obdrženou obnovil. Rekovné počínání onoho mladého dobrodrulia jej rovněž pozorným učinilo; i požádaly ho paní, aby mu poslal věnec, by se dověděly jména jeho. Guesclin jeho vybídku přijal. Tryskem proti sobě jeli. Normanský rytíř neznámému zápasníku přílbici zdvihl; ten opět na svého odpůrce tak obratně se obořil, že s koně jej vysadiv, počet svých přemožených jím rozmniožil. Jestliže podivení diváků bylo veliké, jak veliké zajisté bylo užasnutí otcovo! I chvátaje k synu svému, objímal jej se srdečnou láskou a radostí. Bertrand dostav vítězovi určený dar rytířský, nesl jej, doprovázen jsa šlechetnými dámami a rytíři, onomu příteli, jenž mu posloužil koněm a zbraní. Tímto skutkem nabyl vážnosti u všech, kteří toho byli svědky; neboť s radostí viděli, že velkomyslné a vděčné srdce synovské druží se v ušlechtilém spolku s velikou udatností.

Dom. Kinský.

46. Zima.

Ticho! Čas se připozdívá,
roku tálne na večer,
příroda má těžká víčka —
bude dřímanaf v zimní šer.

Pod hlavu už sobě střádá
suché listí, zvadlou snět,
slunce staví pod stinidlo
jako lampa v lazaret.

Peří ve sníhl nasedrané
už si sype v závěje —
ticho, my si podřímneme,
než zas skřivan zapěje.

Nebes okna mhou zastírá,
v lesích hovor zastaví,
a ty ptáčky štěbetáčky
k sousedovi dopraví.

Řeky už jen zvolna chodí,
pokradmo a po špičkách,
a těch těžkých snův už plno
v holých číhá větvíčkách.

Vítězslav Hálek.

47. Ranní zpěv Abelův.

Odstupiž spaní od každého oka, odstuptež létaví snové! Rozum zase vzchází a osvěcuje duši, rovně jako ranní slunce osvěcuje okolí. Vítej, přemilé slunéčko, tam za cedrovím vzhůru vystupující! Ty jsi, jež barvu a rozkoš vyléváš na všecku přírodu, a každá krásá mladnouc zase na nás se usmívá. Odstupiž spaní od každého oka, odstuptež létaví snové ke stínům nočním. Kdež pak jsou ti stínové noční? Do temnosti lesních se uchýlili, do jeskyň skalních, a tu nás očekávají, nebo v zarostlé besídce s občerstvujícím chládkem v polední parno. Co se to tam kouří ze hlav vrchů skalních, ze stkvoucích čel horských vzhůru v jasné povětrí ranní, kde jitro orla časněji probudilo, jako když dým obětní vystupuje z oltáře? Tvorové slaví jitro, i obětuje díky Pánu, stvořiteli svému. Jeho velebiž každý tvor, onť tvoří a zachovává všecko; jemu ke cti mladistvé kvítí rozlévá za jitra vůni; jemu zpívá rozličného ptactva sbor vysoko v povětrí a z vršků stromových naproti rannímu slunci. Jemu ke cti vychází lev z doupečte svého a strašlivě řeva, velikou svou radost ohlašuje skrze pustiny. Chval Hospodina, duše má, stvořitele i zachovatele svého! Přede všemi tvory prozpěvuj tobě, ó Bože, člověk, a veleb tebe, když ještě každé stvoření spí ve svém odpočivadle, když ještě žádný zpěv z vršků stromových nezní ani ze chvějícího se křoví. Zavzni smutná píseň má v tichém svítání, by daleko vůkol všecky všudy tvory ke chvále probudila! Ó jak krásné, překrásné jest všecko stvoření, ve kterém nám nehnodynam Bůh zjevuje svou moudrost a dobrotu! Každý můj smysl z toho neskončeného moře májové krásy rozkoš váží, veda ji ku potěšené duši. Jak mohu chválu tvou vypraviti? Což tebe naklonilo k nám? Nebyla-li to, všemohoucí Hospodine, tvá nestihlá dobrota, že jsi ze svaté tichosti vůkol tvého věčného trámu paující vykročiv, tvory z ničeho stvořil a tento nesmírný svět z noci? Když k jeho pokynutí slunce vychází, plášíc noc, když příroda se stkví v obnovené kráse, když každý dřímající tvor se probouzí, by ho velebil; zdaž ty tehdáž, o rosící jitro, zdaž nejsi zrcadlem stvoření, zrcadlem onoho jitra, kdy Pán tvoře nad novou zemí se vznášel? Pustá tichosť ležela nad zemí, obyvateli ještě neosazeni. Tu zazněl hlas stvořitelův, a již nesčetné hejno ptactva pěje, neskončeně rozmanité v podobě a sličnosti, strakatýma křídloma vzhůru do povětrí se vznášejíc a na kvetoucích lučinách, ve křoví i na vrcholcích hustých pohrávajíc. Chvála stvořitele po užaslém lese i šustícím větru zjevně zní ve štěbetavém prozpěvování. Anebo v ten

den, kdy Pán, znovu se nad zemí vznášeje, tvořil zvířata po zemi chodící. Ještě mluvil, a již hroudy valily se, v rozličné podoby se tvoříce. Tuť oživená hrouda jako kůň na palouce vyskočivši řičela, sem i tam hřívami házejíc; silný lev vylíhna se, ještě půl hroudy a půl lva, už zařval. Tamto se pahorek zatřásl, a již slon oživený si vykračoval; tak najednou pozdvihli se nesčetní hlasové ke stvořiteli svému. Tím způsobem každé ráno, ó Bože! ze tvrdého sna tvory své budíš, ani procitnouce na tvou hojnou dobrotu patří, i velebí tebe nesčetní hlasové. Kdysi (vidím budoucí svaté časy!), kdysi člověk se po všem světě rozmnoží; tehdyž budou na každém pahorku tvoji svatí oltářové státi, z každého stínu, z každé lučiny chvála a díky k tobě se vznášeti budou, když ranní slunce probudí národy, od východu až k západu rozšířené.

J. Nejedlý (z Gesnera).

48. Kolossy Memnonovy.

Jedeme koňmo asi půl hodiny napříč po rovině thebské, než se octneme u nejbližšího pomušku. Jsou to světoznámé kolossy Memnonovy, dvě obrovské sochy krále Amenofa III., jenž ještě o několik set let sahá výše do šedověku než Ramsovcí. Oba ty kolossy sedí nyní prostřed polí, obličeje hrubě porouchané majice obráceny k východu slunce.

O jednom z nich, jehož hořejší polovice byla shozena a teprve za pozdních dob římských vrstvami kvádrů doplněna, vyprávělo se, že při východu slunce vydával zvuk jásavý, když pak zapadalo, zvuk žalostný. Jest to onen zázračný *Memnon* Řekův a Římanův. Z rozličných nápisův ostatně beze vší pochybnosti jde na jevo, že jeden z kolosů těch skutečně při východu slunce „zníval či zvučel“, a sice byl to onen koloss rozpoltěný. Opravena byvši, přestala socha vydávat zvuky, z čehož vysvítá, že pouze ona trhlina, dokud trvala, byla příčinou zvláštního úkazu toho. Kámen v noci silně ochlazený a rosou zvlažený mohl, aniž potřebí bylo nějakého zázračného výjevu, náhlým roztažením, jež vzniklo působením horka, sice vydávat ze sebe zvuky, z čehož pak vznikla pověst o Memnonovi, pocházejícím z Aethiopie, jenž matku svou Eos (zoru), když se objevila, uvítal sladkým zvukem.

Oba ti obrové od sebe vzdáleni jsou asi 22 krokův a stáli kdysi před ohromným pylonom, skrze něž se vcházel do chrámu samého — do „amenofia“. Sochy ukazují výšku $15 \frac{1}{2}$ m, k čemuž ještě pod-

stavce čtyři metry vysoké. Rozměry těla arcif jsou ohromné, délka nohy činí více než 3 metry, délka prostředního prstu něco přes 1 metr atd. Okolnost ta, že o sobě stojí v rovině a sice dosti daleko od rozličných oněch chrámů, zvyšuje jen velkoleposť obrazu. Počne-li se Nil rozvodňovati, v době největší výšky vody sahají vlny až k okraji roviny základné, nad niž se vypínají vrchy libycké, a pak obě sochy stojí ve vodě. Přimysli si k tomu jasnou překrásnou noc lunní, její bledou měnící se září na vlnách jemně šumících, temné, ale magicky osvětlené sochy kamenné jako by se vznášely nad vodami — podobný jsouce příšerným fantomfum, — tak jen nabudeš pravého pojmu o čarorvném tom obrazu.

Za kolosy Memnonovými jest pusté pole.

Z cestý korunniho prince Rudolfa do východních zemí.

49. Krokodil a člověk.

Rákosuými bažinami
krokodil sem tam se vláčel,
když pocestný těmi krajinami,
zbloudiv s cesty, kráčel.

Obluda ta blíž se brala
a podivno kvíčeti se jala.
Časem vyla, jako poraněné zvíře,
když se k smrti chystá ve své díře;
ba zas, by ho blíže jenom přilákala,
jako dítě sobě zaplakala.

To když člověk uslyšel,
v rákosí po hlasu kvapně šel,
vece: „Povinnost je přispěti
budto zvěři nebo dítěti!“

Však — nastoješ! spatřiv krokodila,
„Bože!“ zvolal, a už krev se proudem lila. —
Dobře činí ten, kdo slova neměří;
lépe, kdo přemýšlí dřív, než uvěří.
Zkoumej, dočkej, jako husa klasu;
nevěř hlasu!

Nebt i ve přátelském hovoru
viděl jsem už mnohou potvoru.

J. Langer.

50. Král Václav vězněm ve Vídni.

Léta 1394. páni čeští nejznamenitější srotili se s králem Zikmundem Uherškým a s Joštem, markrabím Moravským, proti králi Václavovi, pánu svému, když on, jsa bytem na zámku Žebráce, rozličné své kratochvíle provozoval a po lovech jezdil. A když přijel z lovů do svého dvoru, půl mle od Berouna, páni někteří, osadivše Popovice, měli po něm špeh, a když počal obědvati, vskočili do dvora náhle a jali jej. Odtud ho nesli na hrad Pražský a dali jej vsaditi do sklípku, jenž jest v bílé věži, která jest nad branou, jdouc od Hradčan do zámku po levé ruce. Tu ho pilně ostříhati rozkázali a po pěti nedělích odtud nesen k pánu Jindřichu z Rožemberka ua zámek Přibenice, a odtud na Krumlov. Potom pak podán byl do Rakous, a Albrecht, kníže Rakouské, přijal jej a kázał vsaditi ve Vídni na jednu věži.

Král Václav pak, jsa už tak dlouhý čas v tom vězení, teskliv byl obávaje se, aby tu nevzal konce života svého, neb jich málo o tom v Čechách vědělo, kam se jich král poděl. Ve Vídni žádný o tom též nevěděl, aby král Český tam u vězení byl, kromě knížete Albrechta a jednoho hejtmana jeho; než všickni všebec pravili, že nějaký vězeň jest tu znamenitý. Byl toho času na předměstí Vídeňském jeden starý a chudý rybář, ale nábožný, jménem Hans Grundel, ten na každý den z příčiny náboženství do kostela chodil, a když bylo po mši, navařiv rybiček, vězňům je nosil a pro pána Boha rozdával. I chodil k vězňům skrz tu věži, na které byl u vězení král Václav, kterýžto zastavoval ho častokrát při sobě; ptaje se jeho, kdo by byl, a on pravil: „Jsem chudý rybář.“ A tak dlouho spolu a často rokovali, až některého času řekl mu Václav: „Milý Grundle, vidím a znám z tvých řečí, že jsi muž dobrý a spravedlivý; protož vidí se mi za slušné, abych se svých věcí svěřil, a poněvadž jiným vězňům činíš milosrdenství, naději se, že i mně je také učiníš. Věziž tedy, že jsem já člověk znamenitý a pán z České země. Přátelé moji beze vší příčiny, toliko z nenávisti, dali mne do toho vězení; protož můžeš-li mi kterak pomoci, abych byl svoboden, když bych do Čech přišel, chtěl bych tobě dobře učiniti, a tebe, tvou manželku i tvé dítky obohatiti.“ Mnohými těmi a takovými řečmi rybář jsa nakloněn, řekl: „Poněvadž tak pravíš, já jistě chtěl bych to na žádost tvou učiniti, ale není mi možné, neb to jisté věz, když já koli nesu rybičky vězňům, vždycky mne holomci hradští přehledují, obávajíce se, abych nějakých příprav nebo želez s sebou nenesl a vězňům nedodal, jimiž by se mohli z toho vězení dobyti.“

I řekl král: „Jinou jsem já cestu vymyslil; prosím tebe, pověz mi, kolik máš svého statku?“ — Řekl rybář: „Kdybych všecko prodal, mohl bych osm zlatých utržiti.“ I řekl Václav: „Něco vždy prodej a kup tajně hedbáví pevného i udělej šňůru zdélí šedesáti sáluů a ztlouští jako malý prst, a opas se jí po nahém životě, a tak jí u tebe, když se jí otočíš, nenajdou.“ I učinil tak rybář a tu šňůru přinesl; i řekl jemu Václav: „Už já po této šňůře se s věže spustím o půl noci, a ty mne pod věží budeš čekati, odkud mne přivedeš až k Dunaji a přes vodu přeplavíš.“ A tak se stalo, že rybář krále přes Dunaj přeplavil a přivedl jej ke hnojně hromadě; tu jej položil a hnojem přikladl.

V tom vzešel křik od strážných, že vězeň ušel. Albrecht, když to uslyšel, kázal na všecky strany honiti po zemi i po Dunaji, a té noci velmi jasně měsíc svítil. Honící, když se s rybářem na Dunaji potkávali, ptali se ho řkouce: „Viděl-li jsi jakého člověka, an se plaví?“ a on pravil: „Jakž já tuto ryby lovím, žádného jsem neviděl, a by pak se i kde plavil, jáť jsem jeho nemohl potmě viděti.“ A tak to honění celý den trvalo. Druhé noci přišel rybář k Václavovi, řka: „Živ-lis?“ A on řekl: „Živ.“ I vstav pojedl chleba, který jemu přinesl rybář, a napil se vody. I šli spolu jedním údolím tiše rozmlouvajíce, i přišedše k lesu, oba chválili pána Boha. Na té cestě často krát rybář chtěl se navrátit do Vídne ke své manželce a dítkám, ale Václav nechtěl jeho nikoli pustiti, slibuje, že chce jemu i jeho dětem (takž jakž dříve přířkal) dobře učiniti. Když přišli spolu na Vyšehrad na den svatého Martina a vešli do zámku, hned král sám svou rukou zavřel dvěře hradové, řka: „Kdo jste moji věrní, pojďte ke mně!“ I přiběhlo k němu a stálo při něm jako dvacet mužů, a klanějíce se jemu, poctivě jej vítili. I řekl jim: „Kdo jest zde hejtmanem?“ A oni řekli: „Štípka řezník, ten jest nám zde ustanoven od pána Pražanů za hejtmana.“ I kázal hned toho hejtmana vzít a vsaditi, a dvěře hradové závorami upevnit, tak aby žádný ze zámku dolů ani na zámek nemohl jít. I poslal honem slovem hejtmanovým pro mistra popravního, a když přišel, kázal král psáti list purkmistru a konšelům starého města Pražského, jako od hejtmana, aby hned bez meškání na Vyšehrad přijeli, a zapečetil jej sekrétem hejtmanovým. Oni pak vidouce list a sekrét, domnívajíce se, že jest pilná potřeba, ihned jeli; a jak byli na hrad puštěni, dvěře po nich zavřeli, a král kázal je všecky sjímati a svázati, a tu hued v zámku je stinali, na posledy i Štípku hejtmana.

Král pak, které znal, že jsou jeho věrní v Praze, hned pro ně poslav, s nimi hodoval a rybáře, svého pocestného tovaryše, vedle sebe posadil a činil mu velikou poctivost. Potom jej mnohým zbožím obdařil a nadal, červeného kapra ve zlatém štitu, ano dvé dítěk ten štit drží, jemu i jeho budoucím rozkázal za znamení nositi. Po nedlouhému čase král to způsobil, že manželka rybářova i dítky jeho byly do Prahy přivezeny. Král je daroval a ctil velikou poctivostí, a onen rybář na budoucí časy psal se: „Jan Grundel z Vídně“, a té věži, na které seděl král Václav ye Vídni, dáno jméno „Pražská“, jakož se až do dnešního dne jmenuje, protože král Pražský nebo Český seděl tak dlouhý čas na ní u vězení.

V. Hájek z Libočan.

51. Ukřižovaný.

„Rekněte mi, babičko má, cože rány svírá,
po čem člověk, těžce raněn, přece neumírá?“ —
„Rány hojí otevřené na tom lidském těle
jenom čarodějná, jarní šfáva z jitrocele.“ —
„Rekněte mi, babičko má, co se dobře dává,
je-li ochořelá hlava bolestí až žhavá?“ —
„Na tak těžký úpal hlavy pomoc jiná není,
nežli mladé jarní listí z lesní jahodeni.“ —

Dítě z chaty vyskočilo do sousedních polí:
„Daruj štávy, jitroceli, na vše, co kde bolí!“
S pole spěchá ku lesině přes trní a hloží:
„Dej mi to své mladé listí, jahodino boží!“ —
Co kde chtělo, rychle mělo, ke kostelu běží:
na kříži zde před oltářem Kristus rozpjet leží.

„Potírám Tvá svatá prsa, myju bok Tvůj svatý,
tělíčko zas uzdraví se, Ježíšku můj zlatý —
kladu čerstvé listí lesní na hlavu a líce,
nebude Ti hlavičku Tyou bodať úpal více!“

Nad kostelem velké zvony do okolí zvoní,
lid se sbíhá, v prsa bije, zázraku se kloní:

jak to dětská duše snila,
vňle boží vyphnila.

Podnes mají v horské vísce obraz Trpitele,
nemá rány ve svém boku, nemá trnu v čele —
bílá lilje v ranní záři po celičkém těle.

Jan Neruda.

52. Mumie.

Mumie jsou mrtvoly, které balsamováním ochránily se před zetlením. Staří Egyptané balsamovali těla zemřelých dílem z náboženských ohledů, dílem z potřeby, ježto ku spálení mrtvol nedostávalo se dříví, a záplavy Nilu překážely do země je pochovávat.

Barva mumií jest temně snědá, často zcela černá a lesklá, tělo tak tvrdé a suché jako dřevo, a má zvláštní, slabě kořenitý zápach a hořkou chut. Celé tělo jest ovinuto obvazky z plátna nebo bavlny rozličné barvy; obličej někdy tak jest zachován, že oči podržely úplnou kulatost. Obvazky jsou tak pevně otočeny a balsámem tak proniknutý, že s tělem jedna hmota zdají se být. Ve středním Egyptě nalézají se mumie dílem v pyramidách, dílem blízko nich v podzemních hrobkách.

Balsamování dělo se asi takto: Ustanovené k tomu osoby vyňaly z mrtvého těla vnitřnosti, železným háčkem vytahovaly mozek nosem a do lebek lily balsamové tekutiny. Očištěné a v palmovém víně omýté vnitřnosti daly se opět do těla, které po té sedmdesát dní leželo v sanytru; pak teprve se balsamovalo. Život byl balsámem natřen, celé tělo ovinuto obvazky, napuštěnými cedrovou pryskyřicí a vonným balsamovým olejem. Pak se položilo do vyřezávané rakve rozmanitými malbami ozdobené a přikrylo víkem, jež ukazovalo podobu mumie a zhotovenlo bylo ze dřeva nebo z bavlny mnohonásobně slepené (z byssu); někdy velmi uměle bývalo pracováno a též malbami opatřeno, ba i zlatem a drahými kameny obloženo. Protože takovéto balsamování mnoho stálo, mohli jen bohatí a vzácní obyvatelé tak činiti. Lacinějším způsobem proměnily se mrtvoly v mumie, když vnitřnosti se nevyňaly, tělo jen cedrovou pryskyřicí postříkalo, nějaký čas do sanytru nebo natronu položilo a ovinulo rouchy jistou pryskyřicí potřenými. Ještě jednodušší bylo balsamování, když tělo ponechalo se jen sedmdesát dní v sanytru a pak vložilo se do rakve. Mimo lidská těla staří Egyptané i tělo posvátného ptáka nejesyta, potom jeřába a jiné ptáky i rozličné ssavce, jako psy, býky, opice, kočky, beraní atd. proměňovali v mumie. Když Francouz Cailliaud, objevitel starožitností v Nubii, roku 1823. v Paříži otevřel dvě mumie, našel jednu v sedmeronásobném ovinutí. Obvazků bylo skoro 300 čtverečních *m.* Druhá neměla pryskyřice, pod každým obvinem byly jenom opilky, ano i v těle samém byly opilky místo balsámu; maso bylo neporušeno, a kůže nečerné, ale žluté barvy.

Že tělo za ostré zimy netlí, jest známo, nýbrž zvolna vysychá. Podobným způsobem vznikají beze všeho balsamování tak řečené bílé čili arabské mumie. Nazývají se tak lidská těla, zasypaná v pouštích arabských a libyckých, kde pod pískem dlouho ležela a palčivým sluncem tak vyschla, že netlejí. Jindy myslilo se o pravé čili strojené mumii, že pro ony balsámy, jimiž všecka prosákla, snad má dobrý účinek na lidské zdraví, a že se jí tedy může užívat za lék. Za tou příčinou mumie dostaly se do obchodu a v kusích přivážely se do Evropy z Egypta a z Levantu. Dobře zachované celé mumie jsou tuze řídké a drahou se kupují pro umělecké a přírodní kabinety.

J. Tomáček.

53. Horatiové a Curiatiové.

Třetím králem římským byl Tullus Hostilius, muž ducha bojovného a udatného. Stalo se, že pro vespolné urážky vznikla mezi Římany a sousedními Albany válka, jež oba kmeny strachem naplněovala.

Jednoho jitra, když již obě vojska proti sobě stála, k boji jsouce hotova, vystoupil vůdce albanský Mettus Fufetiüs, vyzývaje krále římského k rozmluvě. „Nejdluáme-li,“ pravil, „pošetile, že své slyvespolek potíráme, kdežto by se slušelo, abychom, jsouce příbuznými národy, proti mocnému nepříteli, jež naše obce obklíčuje, se spojili, nedbajíce malicherných urážek? Máme za zády Etrusky, kteří nás potrou i vítěze i přemožené, jestliže sil svých neušetříme. Nač také nevinné prolévat krve? Navrhoji tedy, aby válka se rozhodla soubojem několika osob.“

Návrh tento zafbil se Tullovi, ba sama náhoda zdála se mu příznivou býti; neboť v obou táborech měli po třech bratřích věkem i silou téměř stejných. Ve vojstě římském sloužili zajisté tři synové z otce Horatia, pročež Horatiové, ve vojstě albanském tři synové z otce Curiatia, pročež Curiatiové nazvaní. Tito tedy byli s obou stran k souboji vybídnuti, a když kněží smlouvnu stvrdili, byli zevšad napomínáni, aby statečně vlasti své hájili, neboť dle smlouvy měla ta strana panovati, která zvítězí.

S radostí přijali mladíci takové vybídnutí a bez meškání připravili se k boji. Ostatní vojsko obklíčilo je, dívajíc se s toužebností, jaký konec souboj by měl vzít.

Po daném znamení počal boj. V tuhému zápase padl nejprve jeden z Římanů, nedlouho po něm kácel se druhý k zemi; Římanům naděje na vítězství mizela. I zazněl se strany albanské vítězný jásot,

ana věc římská zdála se býti ztracena. Však jako často, i zde po-mohla lesf. Poslední z Horatiů vida, že všickni Curiatiové jsou poraněni, že však přece by společnému jich útoku odolati nemohl, dal se na útěk, čímž nepřátely jej pronásledující rozdělil, aniž jsouce jeden lehčejí, druhý silněji poraněni, za ním stejně kvapiti nemohli. Když takto kus cesty uběhl, obrátil se a vida, že zdařil se úmysl jeho, obořil se na prvního z nepřátel s takou prudkostí, že již v prvé srážce jej proklál, načež dal se do druhého. Nesmírný jáson vznikl v táboře římském, nebot byla naděje, že vítězství nakloní se k Římanům. Když i druhý z Curiatiů zahynul, rozmnožil se vítězný křik ještě více, nebot nebylo již obavy, že by Římané nezvítězili. Beze všeho namáhání podařilo se Horatiovi posledního, nejtíže poraněného Curiatia skoliti, čímž boj nadobro byl rozhodnut. Houfně ob-stupovali Římané svého krajana, vítězem jej vštajíce a provolávajíce.

Podle smlouvy oddali se Albanští Římanům. Vítězi samému však byla by se sláva stala bezmála osudnou. Neboť když Římané domů se vraceli, spatřila sestra Horatiova mezi vítěznými znaky bratrovými vlastní rukou zhotovený oblek jednoho z Curiatiů, jemuž byla zasnoubena, i dala se do hlasitého bědování, rvouc si vlasy s hlavy a ženicha svého neustále jménem volajíc. Hrdý vítěz nemohl nárek tento snést, i probodl vlastní sestru, dokládaje tato slova: „Nuž jdi za svým ženichem s nevčasnou svou láskou, a tak nechť zhyne každá z žen římských, která běduje nad smrtí nepřítele!“

I ustrnuli Římané nad tímto skutkem, neboť se nenadáli, že by vítěz vraždou vlastní sestry poskyrnil ruce své. Rozhorlený lid, zapomněv ihned na zásluhy jeho, pohnal jej jako sprostého vraha před soud. Přísní soudcové odsoudili Horatia k smrti, i byla by poprava skutečně se stala, kdyby král odsouzence byl k tomu nepřiměl, aby se odvolal k lidu. Ve hromadě předstoupil otec a se slzami v očích vypočítával, co syn jeho vlasti prospěl, a doložil: „Syn můj vám dokázal, jak málo se bojí smrti. Tři z mých dítek již zahynuly, vy chcete nešťastného otce zbaviti i posledního syna?“

Smílovali se Římané a darovali vítězi život.

Václav Petruš.

54. Přísloví o domovu a vlasti.

Všude dobře, doma nejlépe. — Není nad domov. — Při peci dobré věci. — Lepší doma krajíc chleba než v cizině kráva celá. — Chval cizinu, ale zůstávej doma.

Má otčina, nejlepší hostina. — Otcovské země odumří, ale neodcházej. — Kde se kdo zrodí, tam se i hodí. — Kde se kdo nesil, tu můžete nevezjeti. — Kde jest peníz bit, tam nejvíc platí.

Kde se kdo zlöhne, tam se i tříhne. — Svá vlast každému nejmilejší, a mně má. — Každý pták miluje (chválí) své hnizdo. — Nechvalitebný pták, který trousí do svého hnizda. — Proti své krvi bojuje, kdo svůj národ nemiluje.

Kde krajan nemiloval krajana, má cizozemce za pána. — Živ buď vlasti, přátelům, vzdají čest tvým popelům.

U nás žiješ, našim bohem se modli. — Kde byt tvůj, tím i ty sluj. — Ve vlasti nenajde hudec přítele.

55. K laštovičkám odlétajícím.

Tedy z, krajů našich zas
potěšlivé štěbetky!

k cizím břehům hodláte?

A vás, vy přítelinky
tichého domku mého,
ranní dobou co jitru
se mnou slavívaly jste,
slyším nade střechou už
tiklivým hlasem se loučit.

I lette, váš osud kamž

potáhne vás, povoluě,
a netkní vás se bouře,
ni zlo které na pouti
vaší. A ve zdraví se,
nových nesouce písni,
navrakte, podletí až
utěšených podá dmív:
opatřovať pozorně
zatím tu hnizdeček chci.

Fr. L. Čelakovský.

56. Hrad Karlštýn.

I. Hrad.

Památky našeho velikého a milovaného otce vlasti Karla Čtvrtého u vděčných potomků v největší uctivosti býti nikdy nepřestanou; zaslhujeť ou zajisté, abychom pozůstalých po něm staveb jako klenotů sobě vázili, šetřili a s horlivou dychtivostí k nim putovali. On dal Praze její podivuhodný hlavní chrám, její most, vysoké školy, a zvětšil ji novým městem; dobrativou a otcovskou jeho péčí byl památný Petřín, Prahu ostříšhající, ověnčen pevnou hradbou, vinný keř po vškeré vlasti pěstován, orba, průmysl a umění bylo podporováno; a by měl místo, kde by nejvzácnější klenoty své říše a její korunu bezpečně uchránil, a kde by i sobě po vykonané práci svého vladařského úřadu mohl odlehčiti a své pobožnosti bez překážek se oddati, založil r. 1348.

tento hrad 2½ milí jižně od hlavního města v berounském kraji ležící. Česká vlast honosila se někdy tolka znamenitými hrady: přec žádný takové znamenitosti a důležitosti nedosáhl, a jak až podnes, podívání hodnější nebyl, jako Karlův hrad, vůbec Karlštýnem jmenovaný, jehožto památnosti něco obširněji popsané by vyplnily dosti tlustou knížku.

Strmí na příkré skále jaspisové ve středohorní, lesinami zarostlé krajině, 313 kroků od levého břehu řeky Berounky jsa vzdálen a pěti vyššími lesnatými kopci, totiž: Kněží horou, Vosovem, Hakenovcem, Plešivcem a Javorkou čili Čhovou obklíčen, ježto kolem hradu činí úzké údolíčko. V tomto údolí rozkládá se neznamenitý městys Budňany až k Berounce, kde krajina otevřenějšího a libějšího nabývá pohledu. Hrad ten, jenžto má 628 kročejů v obvodu a silnými hradbami dvojnásobně, na nebezpečnějších místech 5—6 m zvýší a i 3 m zšíří, jest obehnán, vystavěn jest v podobě nepravidelného trojhranu nad třemi srázy na skále. Cestou, ne bez úsilí ve skále prodělanou, dostaneme se ku první bráně po straně okrouhlou věži hájené, pak výše mezi hradbami ke druhé bráně, jež opatřena bývala jindy příkopem, zdvilacím mostem a vraty železem pobitými, z čehož jen jediný pamětihodný zámek dočkal se našich dnů. Nad branou bývala kaple sv. Václava, dvě věže, výstupky a pavlače s cimbuřím na obranu proti dobývajícímu nepříteli, čehož všeho i s prvním poschodím již není. Vstoupíme-li na první náhradí, spatříme na něm bývalý příbytek zdejšího purkrabí. Ve přízemí, kde byla druhdy rytířská síň, pozůstalo ve předsíni ještě 18 velikých a 6 menších vícek oněch truhlic, v nichž byla schovaná zbroj okolních manských rytířů, kterým v čas nepřátelského nebezpečí bylo se dostavit na hrad k obraně. Pomalovány jsou erby se jmény českým jazykem zaznamenanými. — Z náhradí toho vedou na pravo dvířka a dlouhá chodba ku pekárne, prádelně a ku památné, v okrouhlé věži zřízené studni, asi 90 m hluboké. — Z dotčeného náhradí přijdeme třetí branou do vnitřku hradu samého. V prvním poschodí jest tu kaple sv. Mikuláše, jejížto původní podoba obnovením r. 1761. docela zmizela, a v nížto nám průvodcě ukazuje sochu toho svatého, z lipového dřeva prý od Karla samého řezanou. Něco výše jsou bývalé císařské pokoje, nyní zpustlé: jen síň audienční zachovala podivnou okrasu svou, totiž stěny dřevěnými špalíčky vykládané. Točitými schody ve přistavené tu věži přijdeme do třetího poschodí, kde bývalo večeřadlo, pak příbytky kanovnické, nyní docela sesulé.

Vejdeme do stavení prostě stojícího; v prvním poschodí tu býval příbytek kapitulního děkana, a ve druhém kollegiatní, nyní děkanský

kostel Panny Marie, v němž se až podnes konají služby boží. Není veliký, i ačkoliv klenutí jeho za *Rudolfa II.* bylo obnoveno, přece nás tu, kamkoliv pohlédneme, potěší nějaká vzácnost. Tři staré olejové malby po stěnách, jak se praví od mistra Mik. Vurmsera ze Štrasburka, náležejí mezi nejdražší zbytky dávného umění vlasteneckého; představují nám obraz našeho Karla třikráte v životní velikosti. Alabastrová soška Panny Marie na velikém oltáři také prý jest pilným dílem toho nábožného panovníka. Také tu chovají několik kněžských kasul, z nichž jedna prý pochází ještě z času sv. Ludmily, a kus purpurového svrchního roucha císaře Karla. Dvojnásobné železné dvěře na pravo vedou nás do svaté temnoty malounké sice, ale císařskou stkvostností co nejnádherněji vykrášlené kaple sv. Kateřiny, v nížto Karel po celé dni a noci nábožnosti se oddával. Žádný pak k němu přístupu neměl, a jen malou děrou musili mu podávati pokrm a důležité spisy. Jako kaple sv. Václava ve hlavním chrámě v Praze, jsou též stěny toho svatého místa pokládány českými drahými kameny co nejstkvostněji vyleštěnými a zlatou maltou spojenými, kterou též gotické klenutí jest potaženo. Okna se stkvějí drahými ostatky maleb ve skle, představujícími umučení Pána. Spatřujeme zde Karla opět dvakrát na stěně malovaného i choř jeho Annu; pak ukazuje se tu prostá stolice a klekátko od něho prý zhotovené.

II. Věž.

Opouštíme tato posvátná místa, kde nás obletuje duch velikého Karla, abychom brzo novým úkazem byli ještě více překvapeni.

Okolo silné hradby kráčíme nahoru k věži, na nejvyšším místě celého hradu stojící. Její strany jsou 26·8 a 18 m zšíří, zdi 4 m ztlouští, a celá její výše v patero poschodí rozdělená činí 38 m. Pět hlásnic ji obkličuje, z nichžto manové ve dne i v noci hradu stříci a každou hodinu do krajiny volati musili: „Dále od hradu, dále, ať tě nepotká neštěstí nenadále!“ Ta věž byla pokládána za nejposlednější a nejsilnější obranu celého hradu; avšak její ohromnost dokazuje, že tehdyž na takovou ochranu směli spoléhati. Kamenné točené schody nahoru vedoucí po obou stranách na zdech pomalovány jsou historickými příběhy, a sice po pravé ruce ze života sv. Ludmily, po levé ze života sv. Václava vzatými. Nejdoleji ve věži jsou dva pevné žaláře z času Václava IV. Ve druhém patře vstoupíme do dvou prostorných síní. Silné mříže na oknech porouchány byly velikými kameny, jež Pražané r. 1422. hrad ten obléhajíce, prakem sem vyhodili;

jeden kámen posud na památku tu leží. Nyní ještě o jedno poschodi výše, pak jsme v kapli sv. Kříže, nejvzácnější a nejpamátnější to okrase celého hradu. Čtvero dveří o devíti zámecích chrání přístupu do ní, a nad předními dveřmi stojí pod znakem Martinicův slova: „Pán Kristus, nejmocnější Pán, ráč těchto klenotův ostříhati sám až do nejposlednějšího dne. Amen. Jan Bořita z Martinic a na Smečně, Purkrabě Karlštejnský. 1562.“

V kapli té na první pohled spatříme železnou pozlacenou mříži, na dvě části ji dělící, která kdysi posázena byla nesčíslnými drahými kameny, jsouc též opatřena háčky na voskové svíce. Dolejšek všech stěn také zde vykládán jest drahokamy a zlatem, hořejšek však okrášlen byl vzácnými obrazy od mistrů Dětřicha, Mik. Vurmsera a Tomáše z Mutiny; skoro všechny obrazy však dodány byly do vídeňské obrazárny. V pozadí nad velikým oltářem, jenž někdy choval poklad nejvzácnějších a nejváženějších svatých ostatků, vidíme obraz sv. Kříže od Mik. Vurmsera, a pod ním za pozlacenou mříží ve výklenku modře s bílými hvězdami vymalovaném bylo místo, kde uložena byla koruna Českého království i ostatní klenoty královské. Klenutí této kaple jest na způsob nebeské oblohy modře vymalováno a zlatými hvězdami poseto. Od něho viselo tré křišťálových svítilek, a na železném mřížovitém zábradlí kolem kaple běžícím bývalo nastrkáno nesmírné množství svíček. Tři vysoká okna, místo skla průsvitnými kameny vysázená, temně osvěcovala toto posvátné místo, a účinek, způsobený leskem drahokamův a vzácných kovů množstvím světel ozářených, zajisté byl vznešený a nanejvýš překvapující, hodný vznešenosti toho svatého místa a slavných obřadů, jež zde vykonávány býti směly jen od biskupů neb od děkana toho královského sídla. V osmnácti úzkých truhlicích chovával zde Karel královské poklady, a ve třech širších nejdůležitější listiny.

Ve čtvrtém poschodi nalézáme velikou prázdnou síň, a v pátém zpustlá obydli hlásníkův. Střecha této věže záležela někdy v pevných, zeleně politých křidlicích. Z otevřené zděné pavlače, po okraji kolem věže jdoucí, díváme se konečně spokojeni do zeleného hornatého okolí, když jsme tolika spatřenými vzácnostmi došli cíle své zvědavosti.

III. Dějiny hradu.

Když Karel IV. tento hrad vystavěti ustanovil, dal roku 1348. 11. července Arnoštem, arcibiskupem Pražským, položiti základní kámen, a výtečný stavitelem Matiáš z Arrasu po devět let tuto stavbu řídil, načež r. 1357. dne 27. března od téhož arcibiskupa za přítomnosti Karla

s celým císařským dvorem, čtyř biskupů, pěti vévod a velikého množství českých a německých pánův a rytířů byla posvěcena. Císař tu založil také zvláštní kapitolu a hojně ji nadal. K ochraně hradu musilo 22 sousedních manských rytířů střídavě dostavovati se na hrad a stráže přísně zastávati. Úřad purkrabí, jemužto hrad svěřen byl, náležel mezi nejpřednější hodnosti v zemi, a jen znamenitým mužům z českých pánův udělován býval. Zvláštní úkaz tehdejších mravů jest, že Karel z uctivosti ke svatým ostatkům, které choval na tomto hradě, žádne ženské osobě tu nedovolil přenocovati. Ani císařová nebyla vyňata; císař vystavěl pro ni a její komonstvo asi hodinu odtud na jiho-východ u Dobřichovic v otevřené krajině hrad Karlík, nyní v nepatrnych rozvalinách ležící.

Dvacet let ještě Karel po vystavění hradu šťastně panoval a vždy ročně několik měsíců v tichosti a nábožnosti tu strávil. — Syn jeho, povahou svou otci tak nerovný, Václav IV., méně si hradu toho vážil a zneuctil jej ohavnými činy z pouhé nedůvěry pochlými. Ustanovil ještě jednoho purkrabí na Karlštýně ze stavu rytířského, poněvadž Karel přísně rozkázal, aby purkrabí z panského stavu volený nikdy přes noc z hradu se nevzdaloval; přihodilo-li se to nyní, druhému purkrabí náleželo onoho ve službě zastávati. Jinak tento ani na hradě bydleti povinen nebyl.

Zajisté málokterý hrad podobné velikosti může se honositi, že vojsku 24.000 mužů po 167 dní tak šťastně vzdoroval, jako Karlův hrad, když ho Pražané s litevským princem Korybutem, kterého byli povolali na královský trůn proti Zikmundovi, roku 1422. dobývali, aby se zmocnili české koruny v něm chované. Dne 28. května započalo se toto pamětihonodné oblézení. Pražané přitáhli s praky a tehdáž ještě neobvyklými kusy, jimiž metali do hradu kameny a veliké koule. Posádka pod správou purkrabí Zdeslava Truksy z Buřenic nicméně tak šťastně se bránila, že nepřátelé ničeho neinohli poříditl, leč že svou střelbou porouchali střechy. Myslili, že hradčany hladem přinutí, aby se vzdali; tito však dělajíce, jako by se jim nikterak nebylo báti nedostatku potravy, dobře vyvedenou lstí tuto naději Pražanům chytře zkazili, že tito, déle hradu marně dobývati nechtice, dne 11. listopadu téhož roku domu tálhnouti uzavřeli. Korybut však, dříve než se na cestu vydal, chtěl tento hrad, jehožto vnitřek mu zůstal nepřístupný, aspoň blíže z venku prohlídnouti; ale v tom zbrojnoš jakýs se srubu nad studnicí po něm střeliv, do hlavy ho tak ranil, že v tom okamžení sklesl mrtev, načež v Praze u sv. Tomáše byl pochován.

Od té doby však sláva Karlštýna počala klesati, ačkoliv tu koruna vždy ještě byla chována. Když Ferdinand I. r. 1541., po onom velikém ohni v Praze, který také spálil české dsky zemské, ustanovil, aby budoucně tyto dsky dvojnásob, totiž na hradě Pražském a na Karlštině byly chovány, tento hrad na státní útraty opět byl opraven, a císař Rudolf II. konečně tolik pečoval o dobrý jeho stav, že od vrstevníků byl jmenován druhým jeho zakladatelem. Pro klenoty a vzácnosti v něm chované došel tento hrad takové vážnosti, že nikomu přístup do něho nebyl dovolen; i korunované osoby jen tenkráte jej směly navštíviti a prohlídnouti, když jim od českých stavů na sněmu dovolení k tomu bylo uděleno. R. 1625. úřad a hodnost zdejšího purkrabí Ferdinandem II. zrušena, koruna s klenoty do Prahy převezena, celé panství potom Janu Kavkovi z Říšan do zástavy dáno, a slavný tento hrad až do novějších dob bez opravy všem zhoubným účinkům času ostaven. Maria Teresia darovala panství c. k. Teresiánskému ústavu šlechtičen na hradě Pražském, jemuž až podnes náleží.

By starobylý hrad byl uchráněn další zkázy, ráčil r. 1812. císař František I. nařídit opravu střechy a potřebnou summu peněz na to vykázati. Rozsáhlé opravy vykonány byly opět r. 1836. za Ferdinanda Dobrotivého, a r. 1870. k rozkazu císaře Františka Josefa I. *Zap.*

57. Jelen, zajíc a osel.

Vážně a poněkud hrdě vykračoval sobě v poli jelen, vypínaje hlavu vzhůru, kterou zdobili parohy na čtrnácte konci rozložené jako veliká koruna.

Dupotem krásného zvítězite byv poplašen, zajíc vyskočil a dal se na útek. Avšak znamenaje s potěšením, že ho nikdo neloni, zastavil se, a poznav, co jej polekalo, přiskákal k místu, na němž jelen se pásł. I posadiv se na bobek, pokřikoval na jelena: „Podívej se na mne! Nejsem-li já také tvého pokolení? Když sluchi své napřímí a dohromady srazím, hned mám parohy jako ty.“

To zaslechnuv osel, jenž v bujném bodláčí stojí právě obědval, zajícoví přisvědčil řka: „Pravdu máš, příteli! I já, když si umyslím, ze svých požehnaných uší umím si udělati parohy. Jsme tedy jednoho plemene, jelen, ty i já.“

Opovržlivě jelen mrštil okem po ušatém řečníku, a za hanbu sobě pokládaje, pustiti se s ním do hádky, několika skoky octnul se v lese.

J. M. Sychra.

58. Kletba.

Co se bělá na rovině?
 Stádo to čí kamení? —
 Co se bělá na rovině,
 stádo jest i kamení!

 Za dne dávno minulého
 tamo louka zkvítala,
 louka Bočka Dechtovského
 oko mile vítala.

 Na tu v smělé výtržnosti
 ovčák vžene stádo své;
 Boček zhlídne to a zlostí
 přechvátiv se zakleje:

„Bohdejž s ovciemi ty svými
 na tom místě zkameněl!“
 Jak to prones' ústy zlými,
 kletbu vyplněnu zřel.

Vizte, stádo zkamenělé
 jest to pestré kamení;
 ovčáka hle v jeho čele,
 i psa jeho znamení.

Palouk v spáleniště pusté
 sám sebou se proměnil;
 Boček želel louky husté,
 pykal kletby, dokud žil.

Š. Macháček.

59. O chmeli.

Jako vinnice dává hrozny, z nichž tlačí se ušlechtilý nápoj, tak chmelnice zase poskytuje hlavní látky k zachování a kořenění neméně rozšířeného a za našich dob ještě důležitějšího nápoje, piva. Chmel znám byl od dob stěhování národů, na pivo však jest ho užíváno, pokud víme, teprve v dobách Karolingů. Chmel roste divoký ve křoví v Evropě, Asii i v Americe. Pěstování jeho jest nyní rozšířeno po četných zemích, a v novějších dobách stojí Anglie co do množství výroby na prvním místě, ale již od starodávna jest český chmel proslaven jakožto nejlepší na světě. Zejména jest to chmel z okolí žateckého, který požívá největší pověsti a nejdřáže se platí, ačkoli chmel ouštěcký pozbyl bez práva bývalé své slávy, že patří mezi první zboží toho druhu. Jisto jest, že by u nás mohly se zakládati chmelnice hojněji, než se děje, a s prospěchem zajisté výborným, kdyby se jen šetřilo dobrých druhův a věnovalo se dosti píle jejich vzdělávání.

Podle doby, kdy zraje, rozeznává se chmel *ranní* a *pozdní*, z nichž první dozrává již v srpnu a i dříve, ale nepříznivou povětrností snadno hyne. Dle barvy prutů rozeznáváme *zeleňák* a *červenák*, alespoň pokud u nás se pěstuje.

Chmel náleží k rostlinám konopkovitým, dvoudomým. Jest pnivý a vine se proto obyčejně po dvou nebo třech „šlahounech“ na vysoké tyče, kolmo do země zaražené; lodyha bývá i přes 10 m dlouhá. Květy prašníkovité jsou v latách, pestíkové v jehnědách. Ve chmel-

nících pěstují se toliko rostliny s jehnědami, ježto běží jen o pryskyřnatý žlutavý prášek, jenž pokrývá blánovité listeny i plody. Chmel rozmnoužuje se výhonky z kořenů, které zasazují se na jaře, v březnu nebo v dubnu.

Chmelnici založiti jest tak, aby byla chráněna od studených větrů; libuje si zvláště na místech, kde na sever sousedí s lesem, a kde má mírný, otevřený svah k jihu. Půda slínová, pravou měrou, ani málo, ani mnoho hnojená, jest důležitou podmínkou ku zdaru dobrého chmele, ač i půda písčková a rovina podává někdy dosti pěknou úrodu.

V dobrých půdách a při řádném vzdělávání udrží se chmelnice až 20 let na témž místě, jinak jenom osm až dvanáct let. — Chmel žene z kořenů velmi četné výhonky, a ty se musí pilně ořezávat, jakož se také všechny postranní letorostky a lístky až do výše 2 m pilně ořezávají, aby vzduch a světlo měly přístup do chmelnice. Když hlávky silně voní, moučka v nich jest na ohmat mastná a rozeštřena jsouc, prsty obarvuje, jest chmel zralý a počne se sklízeti. Rostliny uřezávají se nad zemí a šíšky se otrhují. Při tom však musí se s nimi zacházeti pozorně, aby se moučka nevyprášila. Jest to *lupulin*, jenž pivu dodává kořenitě, přihořklé chuti. Sušení chmele jest další důležitou prací, i musí se k tomu chmel rozprostírat s počátku na malou výšku a obracet, později může již ve vyšších vrstvách na sobě ležeti. Když stopečky při ohýbání se lámou, může se pro obchod a pro delší uschování dátí do pytlů, při čemž jest dobře, silně jej stlačiti, aby vzduch neměl k němu tolik přístupu.

Největší nehody, které jsou příčinou častějšího zmaru dobrých žní chmelových, jsou rozmanité nemoci jeho. Počítává se obyčejně, že jenom pětina žní chmelových bývá lepší než prostřední, ale třetina špatná, avšak přes to není se takových výsledků lekat, poněvadž dobré žně nahrazují hojně škodu ze žní špatnějších.

Z Kroniky práce.

60. Řečník Piso a jeho otrok.

Nejasné rozkazy mívají často směšný výsledek.

Římský řečník Piso nemiloval mnoho slov, pročež přikázal svým otrokům, aby co nejkratčejí k jeho otázkám odpovídali, kromě toho pak ničeho nemluvili.

Stalo se jednoho času, že Piso přítele svého Clodia, jenž zastával vysoká důstojenství, ke stolu pozvati dal. — Hodina k obědu

se blížila; hosté, kteří byli také pozváni, sešli se, jen Clodius ne-přicházel.

Piso poslal otroka vícekráte, aby se podíval, zdali Clodius ne-přichází. Otrok přinesl pokaždé odpověď, že ne.

Konečně Piso, jejž čekání již netrpělivým činilo, otroka se otázal, zdali Clodia skutečně pozval.

„Pozval,“ odpověděl otrok.

„Proč tedy nejde?“ pokračoval Piso.

„Protože pravil, že nepřijde,“ zněla odpověď.

„A proč jsi mi to neřekl?“ durdil se pán.

„Protože jsi se mne na to neptal, a já sám mluviti nesmím,“ odvětil sluha.

Václav Petrů.

61. Rovná odplata.

Sám čeho bys sobě přál, pro to závisí proč tě ponouká?

Ty z čeho družci přeješ, dá z toho tobě i Bůh. A. Vestonia.

62. Šporkova chasa.

Mrak černý proti mraku stojí
tam nad uherskou plání —
to proti Turku v lítem boji
vlasť drahou křestan brání.
Již od rána děl hučí řev,
již místo vody v Rábě krev,
a ještě o vítězství zápolí
zde Kjuprili — tam Montekukuli,
zde půlměsíc — tam korouhev!

Vždy nové houfy Turek žene
jak smečky vlků dravých;
hle, zuby divě vyceněné,
a krev plá z očí žhavých.
Ó běda, proud-li Turčinů
se rozleje dál v krajinu,
neb Turkova kde kletá noha stane,
tam proudí krev a běsný požár plane,
chraň Bůh rakouskou otčinu!

Už příbojem hráz vojska živá
se děsně pootřásá;
což půlměsice síla divá
zas nade křížem zjásá?
Ó běda, vlasti ubohá,
už poslední tvá záloha
se k rozhodnému boji staví v šik,
an vítězně se vzmáhá Turků ryk —
a četa její nemohá.

Je Šporkova to jízda statná,
však hledte na tu chasu:
jak prudce, jako bouře chvatná,
se ženou do zápasu!
a jak by k tanci letěli,
v tak pestrý šat se oděli;
a pěkně hrají v čerstvém větríku
jim pentle s kloboukův a pláštíkův,
když na bojiště dojeli.

I smíje Kjuprili se vůdce:
„Ha, daurové ti kletí
už dívky svoje vedou k půtce
a holobradé děti!
Už muže jsme jim zrubali,
a ostatní se schovali.
Jen pusťte na holátku hrázu svou,
a horem pádem všechna utekou,
by šatů sobě nezdrali!“

Než tamo Špork už vrahů čeká;
zda moci Turků zdolá?
Aj, stoupá s koně — na zem kleká
a hlasně k Bohu volá:
„Ty náš Jeneralissime!
zde o pomoc tě prosíme,
a nechceš-li nám přispět křesťanům,
tož nepomáhej aspoň Turčímům,
a my svou věc si spravíme!“ —

A rozlěhá se jáсот vojem
i zaleskly se meče,
a už ta chasa lítým bojem
si dráhu Turkem seče.

„Bůh pomáhá!“ tak volají,
ty děti bázně neznají!

Kjuprili darmo na své Turky řve,
meč holátek jim strašně vousy rve,
až se hlavami padají.

A jako kouzlem vojsko celé
zas nově pookřívá;
už nazad žene nepřítele,
kde Rába krví splývá.

Proud na tisíce Turků jal
a odnáší je mrtvé v dál.

I jásá říše věstí přeslavnou:
jak porazil Špork zmiji ohavnou,
a jak mu Pán Bůh pomáhal.

Vladimír Šťastný.

63. Příhody dvou moravských bratří.

I. Odjezd.

Moravský bratr Samuel Libiš, maje vrchní dohled nad duchovními missiemi bratrstva svého na pomoří Labradorském, přinucen byl jednou z povolání svého nastoupiti na cestu do Okaku, kde právě zakládala se nová církev. Místo to vzdálej bylo asi 50 hodin ode Nainu, kde měl své obydlí. Za společníka si vzal bratra Turnera, a oba vydali se z Nainu na cestu dne 11. března r. 1822. s prvním rozedníváním, any ještě hvězdičky leskly se na nebi a pěkná pohoda jim se ukazovala. Sáně jejich řídil křtěný Eskimák, jménem Marek, a na druhých saních bylo několik jiných Eskimákův.

K saním eskimáckým zapřáhají se psi, innochou mající s vlky podobu, ani též jako vlci neštěkají, nýbrž jediné sluchu nanejvýš nepříjemné vytí vydávají. Jich chovají Eskimáci celé spřeže, a čím větší u koho počet, tím zámožnější jest i hospodář.

Na obou saních missionářů našich bylo pět mužů, žena a dítě. Všickni nastoupili na cestu s veselou myslí, a majíce pohodlnou povětrnost, doufali ve dvou nebo ve třech dnech šťastně dorazití do Okaku.

Brali se po pevném ledě přes moře, a jízda šla rychle, neboť ujeli za hodinu přes míli. Dostavše se za ostrovy zátoky Nainské, vzdalovali se znamenitě ode břehu, dílem aby se jim usnadnilo v jetí po hladkém ledě, dílem též aby objeli vysoké a skalnaté předhoří Kiglapaitské. Okolo osmé hodiny potkali se se saněmi eskimáckými; po obyčejném pozdravení vystoupivše ze saní, Eskimáci nainští pustili se do rozprávky s příchozími, kteří jim dali na srozuměnou, že by pocestným lépe bylo vrátili se a nevěřiti povětrnosti nyní nestálé. Missionáři však, domnívajíce se, že snad Eskimáci tím úmyslem chtějí je postrašiti, by déle pobyt mohli ve společnosti s kraji svými, nevážili sobě mnoho řeči jejich a konali dále pouť svou. Po několika hodinách oznamovali jim Eskimáci, že pozorovati lze hnutí pod ledem, které, přiložilo-li se ucho k ledu, bylo podobno temnému hukotu řeky. Obloha byla jasná, toliko na východ vystupovali zpovolna šedí, černé žíhaní oblakové, a vítr, stočiv se k severovýchodu, oznamoval náhlou proměnu v povětrnosti. Ku poledni nebylo ještě znáti žádné změny na nebi, jediné pohybu pod ledem přibývalo, čímž pocestní poněkud jsouce znepokojeni, uznali za dobré dátí se ku břehu. Na ledě jevily se na mnoha místech rozpukliny zšíří jednoho a více střevícův. Ale poněvadž šrámy takové vídány bývají, i když cesta jest docela bezpečna, nestrachují se jich, leda nováčkové; zkušení bez úrazu skáčí přes ně, a sáně snadno se přesmykují.

Po slunce západu zmáhal se vítr více a více, až konečně se proměnil v bouřlivý vichr. Už za dne mračna na nebi vystupující obklopila celou oblohu, a prášenice sněhová nesla se od pobřeží v kotoučích přes hladinu ledovou. V tu dobu nastalo i silnější hýbání moře a naplněvalo poutníky nepokojem a divným pocitem. Sáně, jež dříve letěly po hladké rovině, tu s kopce psům mezi nohy se pletly, tu zase vší silou musily taženy být do kopce; neboť tato půda ledová, po moři jsouc na kolik čtverečních mil rozprostřena, rozvlnila se nyní asi jako papír položený na rozčeřenou plochu vodní. Chvilkami také slyšeti bylo podzemní rachot, jako rány z děl, jehož příčinou bylo puškání ledu.

Eskimáci hleděli teď v největším spěchu dopídati se břehu, kde na jižní straně Niváku hodlali noclehovati. Ježto však patrno bylo, že led co nejdříve počne lámati se, ponavrhul Marek raději dátí se k severní straně Niváku, máje naději, že tudy ještě naleznou dobrou cestu až do Okaku. Rada ta byla přijata, ale jedva že sáně blížily se ku pobřeží, strašlivé divadlo objevilo se zrakům poutníkův. Odervané

ode skal kry, těsnajíce se a vystupujíce jako věže, s přehroznými lomozem lámaly se o sebe na kypícím víru; při tom zuřil vichr tak prudce, že všecken hlas lidský zahlušoval, a pro hustou chumelici bylo nemožno na dálku čeho rozeznati.

Všecka naděje a snažnost poutníků našich směřovala k rychlému dostížení pevné země; leč s největším jenom úsilím možno bylo ustrašené psy přiměti k rychlejšímu běhu, ježto kry, odtrhujíce se pod vodou ode skal, vystupovaly do výše. Nebylo než jediné příhodné okamžení dostati se na zemi, když totiž led ve stejné výšce byl s přímořím. Byla to ovšem náramná odvážlivost; však s pomocí boží i to se podařilo, a oboje sáně šfastně se dostaly na břeh.

II. Ve sněhu.

Jedva pocestní poděkovali Bohu za pomoc v tomto nebezpečenství propůjčenou, už také plocha ledová, kterou právě byli opustili, počala se drtiti; voda, valíc se rozpuklinami, pokryla všecky kry a za malou chvíli splákla je do hlubiny mořské. Hned potom roztríštila se na několik mil podle břehu celá krytba ledová, a vlny mořské poliltily rozdrolené kry po všem prostranství, kam oko jen mohlo stačiti. Mramorové noční, řvoucí moře, hromová bouře ker a vln, rozrážejících se o skály, vše to naplňovalo srdce poutníků svaton hrůzou a úžasem, který i řeč jim odnímal. I stáli za dlouhou chvíli jako bez sebe, nemohouce se zpamatovati pro toto zázračné života ochránění, a sami pohanští Eskimáci děkovali převroutné Bohu.

Asi třicet kroků od břehu dali se Eskimáci do dělání baráku ze sněhu, a jedva s prací touto byli hotovi, už vlny dosahovaly až k tomu místu, kde saní svých nechali, že málem byly by je spláklý do moře. Okolo deváté hodiny oba naši missionáři, pak Marek i ostatní Eskimáci uhostili se, jak mohli, do sněhové boudy, vzdávajíce Bohu díky za toto útočiště; neboť tak ostře a prudce vál vítr, že stěží udržovali se na nohou. Dříve však nežli missionáři ukryli se v tomto obytu, jenž bývá jedinou záštitou cestujících po těchto pustých krajinách, pohlédli ještě na moře, už prosté všeho ledu. Ne bez hrůzy viděli, kterak vlny mořské zvýší věže, bouřlivě ženouce se ku břehu, s ohlušujícím rachotem rozrážejí se o skály a kypící pěnu metají daleko do povětrí. Pocestní po té, povečeřevše a odzpívavše večerní písničku jazykem eskimáckým, k desáté hodině se uložili. Eskimáci usnuli brzo, leč bratr Libiš nemohl spát. Také bratr Turner přemítal ještě na myslí překonaná nebezpečenství.

Kdyby oba missionáři, tak jako Eskimáci, byli spali, veta bylo po všech této noci. Ke druhé hodině s půlnoci ukáplo Libišovi na ústa několik kapek slané vody, která prosákla stropem baráku. Jsa touto slanou chutí sice poněkud znepokojen, čekal přece za některou ještě chvíli, než ostatní počal burcovati; ale když krúpěje padaly hustěji, volal na svého společníka Turnera, a v tom silná vlna udeřila na boudu, zůstavíc po sobě množství vody, za ní hned druhá, prorazíc před boudou hromadu sněhu, kterou navalili místo dveří. Missionáři vzbudili hned také Eskimáky a měli je k útěkn. Tito byli tu chvíli na nohou; jeden hned po straně proboural díru k východu, a každý z nich uchopil se svého nářadí, odklizeného dál ode břehu. Turner pomáhal Eskimákům, Libiš pak s Eskimačkou a dítětem hledal útočiště na blízkém přívrsí. Dítě zahalil do veliké kůže, a všichni pocestní schraňovali se pod skalou, jak mohli; neboť bylo nemožno namáhati se déle proti nastalému vichru, proti mrazu a chumelici. Za několik minut potom nový příval spláknul docela sněhovou boudu, leč společnosť ta při tom o nic potřebného nepřišla. Tak jsou po druhé uchráněni od patrného nebezpečenství smrti.

Ráno vystavěli si novou prostrannější boudu ze sněhu, zšíří asi 3, a zvýší 2 nebo 3 m, která jim v tom stavu byla vítanější obydlím, než palác mnohem boháči. Missionáři byli s sebou vzali jen tolik potravy, co se jim vidělo na krátkou tu cestu z Nainu do Okaku s dostatek býti; Joel se ženou a dítětem a Kasigiak, eskimácký čarodějník, neměli zhola ničeho. I bylo tedy třeba všecku zásobu rozděliti na denní porce, neboť nebylo naděje, že by za krátko odtud mohli se odebrati a najít jaké obydlí lidské. K tomu nezbýval než dvojí způsob: buďto pustiti se po nebezpečné cestě přes neschůdné a pusté hory Kiglapaitské, aneb očekávati, až by mráz zase upevnil dráhu po moři, což však mohlo dlouho trvat. Umínili sobě přestávati denně na půldruhému sucharu. Missionáři v boudě ohřívali nad lampičkou vodu, vaříce sobě přes den několik šálků kávy.

Třináctý den odpoledne nebe se vyjasnilo, a možno bylo přehlédnouti hladinu mořskou. Marek i Joel vylezli na hory, aby se poohlédli; ale navrátivše se, vyprávěli nemilou novinu, že s nejvyšším kopce nikde nelze znamenati ani nejmenší stopy ledu, a že rozjíhem i ledy na pomorí Nuasornaku se rozpustily. Pročež vyslovili se v ten rozum, že nezbývá jiné cesty leda přes Kiglapait.

Kasigiak stěžoval si toho dne velice na hlad, chtěje nepochybně obdržeti od missionářů větší díl než obyčejně. Tito však mu připo-

minali, že ani sobě tolik pokrmu nepřidělují, co jemu, domlouvajícemu otcovsky pro netrpělivost jeho. Kdykoliv rozdávala se potrava, tu chvíli pohltil Kasigiak svou částku, a hned zase žbral o jinou; konečně ale přece si dal říci. Eskimáci snědli toho dne též starý pytel z rybí kůže. Při tomto arci tvrdém a špatném obědu mumlali mezi sebou: „Před chvílí byl jsi ještě měchem, a nyní nám sloužíš za pokrm.“

K večeru usazoval se opět led u břehu, a čtrnáctý den ráno moře už hezky chytilo; vítr však po tu dobu zle bouřil, že Eskimáci ani nemohli vylézti z boudy, což je nemálo zkormucovalo. Kasigiak ponavrhl, že svrchovaný jest čas, pěknější počasí udělati, naráje těmito slovy na své čarodějnicky umění. Tomu odporovali missionáři, pravice, že tato pohanská kouzla na nic se nehodí, a že jim pohoda přijde, kdy líbiti se bude Bohu.

I patnáctý den trvalo ještě bouřlivé povětrí, a Eskimáci byli velice malomyslní. Mají však tito lidé tu výhodu do sebe, že mohou spát, kdykoliv se jim zlídí, a tak druhdy snadno jim jest celých čtyřadvacet hodin prospati. Pod večer se opět jasnilo, a všickni znovu okřívali v naději. Marek a Joel, vyšedše na zvědy, vrátili se s dobrou novinou, že moře hezky zachytlo, a že brzo bude se moci po něm jezdit. Ubozí psi už po čtyři dni se postili, nyní pak missionáři, majíce čáku k brzkému odjezdu, dali každému několik sucharův. Na jednou však povětrí se oteplovalo, což pocestným bylo příčinou nového zármutku, zvláště proto, že výparem a dýcháním krytba sněhové boudy pomalu roztávala, až všecky věci v ní v ustavičném stály mokru.

III. Návrat.

Šestnáctého dne dobu ranní bylo nebe jasné, a jen některou chvíli přeháněla se chumelenice. Joel a Kasigiak odhodlali se toho dne na cestu přes Nuasornak do Okaku, nedbajíce na vítr a sníh, který byl zrovna proti nim. Marek neužnával za dobré obrátiti se k severní straně, ježto myslil, že při poslední bouři na pobřeží nahromadilo se tolik ledu, že by nebylo lze tudy proniknouti; radil obrátiti se spíše na jih, kde bezpečněji dají se obejítí hory Kiglapaitské. Jakkoli missionáři jej přemlouvali, by za Joelem a Kasigiakem se pustili, zhola nic neprospělo, i musili konečně mu býti po všli, sami položení těchto krajin dobře neznajíce. Byl však už svrchovaný čas na něco se odvážiti a hleděti co nejdříve dostat se k nějakému obydli lidskému. Po mnohem přemítání vyšel zase Turner s Markem ohledovat

ledu, a shledavše, že dosti pevný jest, ustanovili odevzdati se do rukou božích a vydati se na cestu nazpět do Nainu.

Den sedmnáctý zrána přšelo při ostrém větru; o desáté pak hodině přece se vypravili. Marek běžel před saněmi okolo Kiglapaitu, hledaje dobré cesty, a odpoledne v jednu hodinu dostali se šfastně do zálivu. Tu před nimi lepší už byla dráha po hladkém ledě. Posilnivše se skrovným obědem, bez prodlení jeli dále, až o půlnoci dostali se do Nainu, domova svého. Bratří Nainští byli nad míru potěšeni z návratu jejich, neboť velice je byli polekali vypravováním svým onino Eskimáci, které missionáři na cestě potkali a jichž výstrahy za málo si vázili. Jeden z nich došel i k paní Libišové, maje tam obdržeti plat za nějakou práci: „Posečkej jenom, až můj manžel se vrátí, on ti pak zaplatí mzdu povinnovanou.“ — „Samuel a Vilém se již nevrátí více,“ dí Eskimák. — „Co pravíš? — proč? kterak ty to říci můžeš?“ — Po malé chvíli odpověděl Eskimák temným hlasem: „Samuel a Vilém jsou mrtvi; těla jejich pohřbena jsou ve bříše velryby.“ Poděšená manželka Libišova svolala rodinu svou, a tážice se zevrubněji Eskimáka, nic určitého a jistého z temných jeho výpovědí dověděti se nemohli. On však byl dokonale přesvědčen, že žádné oko pocestných již nespatri v Naině, a že nemožno jest, by bouři té byli ušli. Snadno každý může si pomyslit, jak vroucně rodiny obou bratří děkovaly Bohu za ochránění jejich. Veškerá osada shromáždila se druhého dne a díky vzdávala Bohu za zázračné zachování obou missionářův.

64. Vděčnost.

Mohučský arcibiskup Verner z rodu Eppensteinských jel si do Říma pro pallium. Porýnské krajiny, kudy cesta vedla, byly tehdyž velmi nejisty. Ve hradech, v lesích a roklích číhaly celé roty nejsmílejších loupežníků, kteří každého přepadali, kdo se ubíral tou silnicí. Málo dbali, zdali oběť jejich loupeživosti byl kněz či světský člověk. Arcibiskup se tím méně nadíti mohl, že ujde těm zákeřníkům, čím větší byla summa peněz, kterou s sebou vezl. Za tou příčinou požádal hraběte Rudolfa Habsburského, by jej na kus cesty průvodem opatřil, neboť jej znal jako poctivého i udatného rytíře. Rudolf rád jeho žádosti povolil a sám v čele vybraných zbrojnošův arcibiskupa až k Alpám doprovodil. S podobnou ochotou vzal toho církevního pastýře, když se vrátil, ve svou ochranu, že bez nejmenšího úrazu zase přijel do Mohuče. Tato úslužnost Rudolfova líbila

se Vernerovi tak velice, že Boha vroucně žádal, by mu nedal dříve umřít, dokud by hraběti platným způsobem neprokázal svou vděčnost.

Dvanácte let později sjeli se volenci do Frankobrodu, by volili nového císaře (29. září 1273.). Arcibiskup Mohučský rozpomenu se, jakými díky zavázán jest hraběti Rudolfovi, a rád jej k hodnosti té navrhl, ano svou opatrností a výmluvností snadno přesvědčil ostatních pánův, že v celé říši nikdo všech vlastností, které německý císař do sebe mítí musí, tak v sobě nechová, jako Rudolf. Nadýmačům, kteří se pozastavovali, že Rudolf jest jen hrabětem, odpověděl Verner: „Německá říše nehledá ženicha, ale schopnou nejvyšší hlavu, které se jí dostane jenom v moudrému, udatnému, bouřkám a zmatkům času vzdorujícím Rudolfovi.“ Vskutku toho dovedl, že hrabě Habsburský císařem zvolen byl, a vděčný arcibiskup prokázanou sobě službu někdejší zajisté takto svrchovaně odplatil.

65. Kouzelník a vepř.

„Dotknu tebe divotvorným proutkem svým,“ vece kouzelník vytýlému vepři, „a hned se obrátíš ve šlechetného krásného jelena.“ I představil si vepř jelena s pěkným, táhlým hrdlem a s vysokýma parohoma, a chtělo se mu býti jelenem. V tom se mu událo pohleděti na plné své koryto. I táže se: „Čím pak se živí jelen?“ Kouzelník odpovídá: „Potrava sličných jelenů velmi jest prostá: tráva i voda.“ Ruče dí to nečisté zvíře: „Trávy jen a vody požívají jeleni? Ostanu raději vepřem.“

Člověku, jenž lpí na hrubém tělesenství, darmo předkládáš duchovní radosti a dokonalejší způsob života.

V. Zahradník.

66. Zimní pohádka.

K nám z jihu přišel divný host
na sever chladný, mrazivý,
ret jeho sterou písni zněl,
zrak něhou háral blouznivý.

A dokud léto trvalo,
žil u nás tich a spokojen,
však v podjesení zaplakal
a poprvé byl nešťasten.

A když napadnul první sníh,
pad' v srdce hosta divný žel,
zamyšlen stával u okna,
až všecky písni zapomněl.

Vlas jemu zbělel pomalu,
jak sněhy, které spadnuly,
a oči, druhdy jeden lesk,
hluboko v důlkách zhasnuly.

A denně stával u okna,
uvadlé růže na skráni,
a zíral, plání sněhovou
jak poletují havrani.

Oh, což se jeho kalný zrak
tím sněžným polem natěká!
jak líto mi ho u srdce,
oh, zda se jara dočeká?

I usnul kdys — a divný sen
se sklonil jeho do duše,
to zdálo se mu o jaru,
a on se usmál v předtuše.

A myslí jeho tállo to
jak ptačí zpěv, jak jarý smích,
že kalné oči zaleskly
se opět v slzných krůpějích.

I snil, že k němu kloní se
postava plná božských kras
a fialkami proplétá
ten zšedivělý jeho vlas.

A venku náhle, jaký div!
tam roztál sníh a zmizel led,
a země stála v kráse své,
nevěsta jara na pohled.

Na stromech květy, v houšti zpěv
a sedmikrásky po pláni —
cizinec mrtev — v duši klid
a na rtu blahé usmání . . .

Jaroslav Vrchlický.

67. Veřejní povídači v Egyptě.

Jak u Arabů vyskytují se veřejní povídači, rovně tak i v Egyptě. Vypravovatel sedí obyčejně na kamenné lavici před kavárnou, druzí vedle něho sem a tam, i na židlích na ulici postavených; skoro každý má v ruce dýmku, pije kávu a radostí jest bez sebe nejen povídkou, nýbrž i živým přednášením. Povídатel dostává malou odměnu od kavárníka, hosti takto přilákati hledícího. Posluchači nejsou k darům zavázáni; mnozí nedávají nic, a málokdo více než několik trojníkův.

Početná třída povídačů jmene se *šuara* (básnickové), jinak také Abu-Zeidové. Vypravují totiž román pode jménem: „Život Abu-Zeida“. obsahující události třetího století hedžry (z devátého po Kristu). Byť i román byl mladší, přece popis mravův a obyčejů beduinských není bez ceny. Rekové a rekyně románu jsou větším dílem z Arábie a ze severní Afriky. Povídači této třídy, jichž v Káhirě jest asi padesát, nepotřebují ku přednášení svému žádné knihy; vědět vše z paměti. Básnická místa zpívají a po každém verši hrají několik not na housle o jedné struně, jichž užívá se jen k témtoto povídkám; proto také jmenejí se housle Abu-Zeidovy. Povídатel mívá též druhá při sobě, který podobným nástrojem provází zpěv jeho. Někteří vypravují toliko jednotlivá místa, hlavní dobrodružství toho neb onoho kmene arabského.

Abu-Zeid, hrdina románu toho, jest syn knížecí ze kmene Halilův. On i matka jeho byli od otce zapuzeni, protože černý přišel na svět. Později bojoval a zvítězil nad otcem, neznaje ho; konečně od něho uznán byl. Nejzamilovanější díl románu záleží v dlouhém putování po severní Africe.

Druhá třída povídáčův, as třicet v Kahýře, jmenuje se *mohadditin* (povídáči anekdot). Kniha, ze které vypravují, nazývá se „Život Zahira“, známého sultana Zahira Beibura, panovavšího nad Egyptem od r. 658. až do 676. hedžry. Jest vzácná, v novoegyptské, cele srozumitelné řeči psána; povídáči zacházejí s ní však velmi svobodně, vplétajíce často vtipné věci ze své vlastní hlavy.

Třetí třída se jmenují *anturové*, dle Antara, hrdiny známého románu. Čtou z knihy, verše zpívají, aniž mají při tom hudebního nástroje. Jenom vzdělanější je poslouchají, ježto lid nehrubě rozumí veršům. I jiné vypravují pověsti, báchorky, kousky z Tisice a jedné noci, kterážto kniha však v Egyptě jest tak vzácná a drahá, že si ji povídáte nemůžete kupiti, potom z románu: „historie bojovníkův“, také velmi vzácné knihy, z pětapadesáti svazků prý se skládající. Hlavní věcí díla toho jsou válečné události Arabů na poušti za času Omajjovcův (od r. 660. až do 742.) a Abbassovcův (od r. 742. až do 1258. našeho počtu). Za minulých věků panovala veliká horlivost poslouchati hrdinské pověsti arabské; všady se sbíraly, a tak vznikla i tato veliká kniha, obsahující též mnoho básní, ne bez ceny, ačkoli v opisech velmi pokažených. Pravdě podobno, že tyto básně nejsou vymyšleny od spisovatelů povídek, ale že jsou to staré národní písni arabské do povídek jenom vložené. Tak jest to i v Antaru, a romány toho druhu jsou velmi důležité prameny pro starou literaturu arabskou.

J. Tomiček.

68. Jokohama.

Vše, co cestovatel kdy četl o Japonsku, zůstává za dojemem, jejž pocítí v okamžení, když najednou octne se ve světě zcela novém. Nevěří vlastním očím. Při každém kroku táže se: Jest to také všecko pravdivé a skutečné? Neuš to sen, báchorka o Vílách, pohádka z Tisice a jedné noci? Tak krásné jest to vidění, že se obáváme, aby se nerozplynulo v mlze.

Japonský lid jest mělký, prostomilý, způsobný, veselý, dětiniský. Plet lidí obecných jest sluncem osmahlá, často červeně a modře tetována, a tváři jejich vypadají asi jako lakované vasy. Všickni mužové

bez rozdlu přední část lebky sobě holí, nechávajíce jen malý chumáček vlasů, který dole jsa motouzem svázán, ozdobně nad nahým temenem sem tam se houpá. Vlétě celý oblek jejich záleží v hedbávné nebo bavluěné tunice s fundašim. Toto jest kožený pás, jež nosí každý od mikada až ke kulimu. Kupci zaujmají ve společenské stupnici jedno z nejnižších míst. Každý náleží k nějakému rodu, který, sám o sobě jsa na několik kast rozdelen, tvoří jedinou velikou rodinu. Hlavou jejich jest daimio, který má své rady, many, samuraje čili muže nosící dva meče, jízdné a pěší bojovníky. Každý nosí na zádech a na rukávech svého kabátce znak svého knížete nebo sboru, jemuž náleží: květinu nebo písmeno ve kruhovité obrubě. Komu život jeho mil, vyhýbá se s cesty pánum samurajům, obzvláště kráčejí-li ve průvodě knížete svého, nebo sakem jsouce rozpáleni, vycházejí z čajárny.

Žádný štětec, žádné pero nemůže podati obrazu tohoto života. Musíme na vlastní oči viděti, kterak lid v ulicích se pohybuje, kterak jeden na druhého lahodně se usmívá, jeden druhému hluboce se kloní, před velikými pány na zem se vrhá, a to právě tak obratně jako důstojně, nikoli podlizavě, nýbrž jen jako ze zdvořilosti, poněvadž tak vyžaduje umluvitost. Kráčíme ulicí, jejiž čistota nás překvapuje, poohlížíme v pravo a v levo, a litujeme toliko, že máme jen dvé oči a ne sto. Kuliové běhají okolo nás. Na athletických ramenou jejich leží tlustá třtina bambusová, na níž visí bedničky nebo balíky se zbožím. Při tom upravují kroky své zvláštním zpěvem, či spíše křičí v taktu. Pot leje se s jejich lesklých, tetovaných těl. I tito ustavičně se smějí, hovoří a říkají si zdvořilosti.

A ty domy! Kdož nezná jich z četných vyobrazení? Mnozí viděli také skutečný dům na pařížské výstavě anebo na vídeňské. Abychom si to však mohli pořádně představiti, musíme tato malá stavení viděti na místě samém a obydlená. Musíme se do vnitřku podívat, což nemá nižádných obtíží, poněvadž celou šířkou svou do ulice jsou otevřeny. Jak zvláštním způsobem tu spolu milkují světlo a stín! Nábytku není, ovšem pak pěkná, čistá slaměná rohožka. V pozadí viděti zahrádku se zakrsalými stromy, podobajícími se obrům lesním, takořka děti za starce přestrojené.

Nezapomínejme na Evropany. Jokohama jest dílo prvních anglických kupců, kteří hned po uzavření smluv (r. 1858.) přišli sem hledat štěstí v říši vycházejícího slunce, až posud hermeticky uzavřené. Zatím co britský vyslanec vyjednával s ministry šogunovými o pozemky, které by měly býti postoupeny Evropanům, tito na svou ruku zmoc-

nili se nedaleko rybářské vesnice Jokohamy, opuštěného místa na pobřeží, a vystavěli tam některá skladiště a domy. Z těchto počátků vzrostlo nynější město. Sotva však bylo vystavěno, již stalo se r. 1873 kořistí plamenů. Dnešního dne zmizela všeliká stopa požáru.

Jokohama tvoří podlouhlý čtverhran, jejž prostupují tři veliké hlavní žíly od východu na západ, a několik příčních ulic od jihu na sever. Podél moře rozvíjí Bund svou krásnou řadu domů. Východně od evropské leží čtvrť japonská. Tamto na rohu Curiostreetu stojí palác císařského vladaře. Curiostreet jest prodloužením Mainstreetu, maje pěkné krámy kupecké, kde prodávají domorodci bronzy, moderní lakované zboží, porcelán a jiné podivnosti. Na severním konci města přicházíme branou, pilně střeženou vojskem japonským, a přes most do vesnice, po níž nazváno jest město. Pokrývá oba svahy příkrého návrší, sestupujíc po druhé straně do malé roviny. Mezi dvojitou řadou domů zahýbá se silnice k severu, aby se spojila s Tokaidem, vedoucím do Jeda. Kdo chce spatřiti proud lidských bytostí všelikého věku a pohlaví, nechť prochází se mezi Kanagavou a Kavasakin. Ještě před nedávnem byl to skutek smělý, ba odvážlivý; dnes je to nevinnou zábavou.

Na západě města vystupují proslulé Bluffy, návrší do moře vybíhající, na němž vystavěno mnoho pěkných domův. Tam viděti jest dům anglického vyslanectva, příbytky rozličných zde usedlých Britův a Američanův, pak některých cizích úřadův. Většina těchto budov leží ve stínu skvostujících stromů, poskytuje půvabné vyhlídky: k severu na sopku Fužijamu, k západu a jihu na Tiché moře, k východu na dlouhé, nízké, lesem porostlé předhoří a na bílou řadu domů Kanagavských. U paty Bluffů stojí francouzské kasárny, na temeni anglické.

Dolejší město věnováno jest přičinlivosti; tam jsou veliké banky, účtárny velkokupců, kanceláře tří paroplavebních společností, skladiště na zboží, krámy více méně zásobené a nesčetné pijárny. Jak viděti, nescházelo úsilí povznéstí sotva povstalou faktorii k důstojnosti velikého města obchodního. Zatím však jsou patrný známky, že to vázne. Nesnadno jest vypátrati toho příčiny. Na všechn způsob zde jako v Číně pominuly asi navždy krásné dny rychlého a báječného zisku. Až do jistého stupně vysvětluje se to ustavičným přívalem evropských i amerických kupců, založením tolika nových obchodních domův a neustálým vzrůstáním čínské konkurence. Přes to všecko obchod s Evropou celkem stále přibývá.

Národ japonský zdá se býti šťastným a spokojeným se stavem, v jakém žije, čili lépe řečeno, v jakém žil až do poslední doby. Bída jest skoro neznáma, ale rovněž tak přebytek. Prosté mravy, veliká střídmost, neznámost potřeb, jež by mohla i měla ukájeti Evropa, jsou rovněž tolikeré překážky rozsáhlější výměny evropských i japonských výrobcův. Zdejší čaj nenachází v Anglii nižádného odbytu, a od té doby, co lombardští obchodní cestovatelé skupují nejlepší vajíčka hedbávních bourců, zhoršila se značně dobrota japonských látek hedbávných. Zůstávají doly, které by se mohly otevřít a které by snad vydávaly poklady. Ale v nynějším svém stavu ani lidé ani země nejsou bohatí.

Angličané činí velikou většinu zdejších osadníků, po nich přicházejí Američané, Němci a Francouzové; avšak dle jisté zprávy z roku 1873. nebylo tenkráte v Jokohamě Evropanův i Američanů více než 2000 mezi 150.000 obyvatelův.

Jak. Malý (Alex. svob. p Hübner).

69. Slavná smrt.

Čemu otec zarmoucen staříčký?
On do vojny vyslal syna svého:
můj synáček je mladičký,
nezkušený a sprostičký.

Jen mužně stůj
a se nestrachuj,
na praporec svůj pozoruj!
A jestliže padneš,
zemřeš oslavován,
budeš ve hrobě vzpomínán!

Tu družstvo přijízdí, naši společníci!
Jak syn v boji můj, jak sobě počná?
„Již na sebe pálí, již seče vojsko,
tu zbraň leží, tu setha mečů!“

Jen mužně stůj
a se nestrachuj,
na praporec svůj pozoruj!
A jestliže padneš,
zemřeš oslavován,
budeš ve hrobě vzpomínán!

Tam lehnul, tam spí můj synáček,
na hrob jeho kane rosička.

(Litevská písceň.)
Fr. L. Čelakovský.

70. Lov zubrů v severní Americe.

Americký zubr velice jest podoben zubru, jenž druhdy hojně byl rozšířen i po lesích středoevropských. Pobíhá ustavičně s místem na místo, dletem potravy sobě hledaje, dílem varuje se úkladů, které mu lovci stále činí. Býkové a krávy větší díl roku žijí v oddělených od sebe stádech.

Zubr americký jest plaché zvíře a dává se na útek, jakmile pozoruje nepřitele, jejž přeostrým čichem daleko větrívá. Více-li jich však pohromadě, tehdy méně se bojí a slepě ženou se za starším býkem, vůlcem svým, nic nedabajíce na lovce, jež dostanou-li pod sebe, vztekle rozdepčí. Ranil-li který myslivec zubra, hledíž se mu rychle s očí skrýti; neboť v nejrychlejším jistě běhu ho dohoní, jakkoliv váhavou a neobratnou zdá se býti chůze jeho. Skot jakýs, jménem Finnian Mak-Donald, jeda jednou na lodce, přirazil pod večer ku břehu, a uchystav si stan, poodešel trochu dál, maje úmysl za soumraku kus zvěři si zastřeliti. Už se hodně setmělo, když se mu namítnul zubr, nedaleko odtud vrškem klusající. Střeliv po něm, vystoupil ze zálohy, chtěje se podívat, zdali jej trefil; ale raněné zvíře už se nařítilo. Skot ten, muž silný a obratný, nepozbyl přítomnosti ducha, alebrž uchvátiv zubra, z boku naň dorázejícího, za dlouhé čupryny, pustil se s ním v zápas, který trval hodnou chvíli. Posléz však vymknul sobě ruku, klesl na zem a zůstal bez sebe na místě, byv několikkrát ubodnut rozlíceným zvířetem. Brzo potom nalezli jej v krvi druhotné jeho těžce raněného na též místě. Zubr blízko něho se položil, čekaje nepochybně, zdali by se ještě pozorovalo jaké znamení života, by útok svůj mohl obnoviti. Ač na pohled Mak-Donald ze svých ran se vylečil, přece za několik měsíců po té se světem se rozloučil. Američané nejradiji koňmo na zubry hon činívají, a vyberouce sobě nejtučnějšího, střelami a oštěpy jej usmrcují. Jestli to rozkošné podívání na hejno lovecky zaměstnaných touto honbou na rovinách amerických, a mladému lidu dává se tím nejlepší příležitost dátí na jevo hbitost a obratnost tělesnou. Neméně i koně zachovávají při tom velikou tichost a velmi dobře každému trknutí vyhnouti se umějí. Nejlépe jest proti větru na zubra stříleti neb útok činiti. Také zhusta chytají se do jam. Běže nedrží se zubr americký rovné cesty, ale brzy na tu brzy na onu stranu se kláti.

Maso z něho jest velmi jemné a chutné, a jazyk pokládá se za lahůdku. Srst jeho kůže jest měkká a hebká, protož také dělají z ní

pokryvadla a kožichy dobré se hodící na daleké cesty. Kůže zubří mívá obyčejně cenu 40 i 50 zlatých stříbra.

71. Jeruzalem.

Jeruzalem leží na svahu Jndských hor. Když jsme byli z planiny Sáronské po sedm až osm hodin na koních vystupovali vždy výš a výš, ze hřebenu na hřeben, dostaneme se konečně na výšinu, s níž zříme dolů ku zdem jernzalemským a přes ně na horu Olivetskou. Na konci mírného svahu leží Jeruzalem. Ze dvou stran, od brány joppské a da-mašské, jest obklopen jaksi pevninou, k ostatním dvěma stranám vzhlíží jednak údolí Hinnom, ve pravém pak úhlu k tomuto údolí Kidron či Josafat. Za Hinnomem vznáší se hora „zlé rady“, nad Kidronem strmí Olivet.

Díváme-li se s tohoto vrchu na město, leží před námi jako pravidelný čtverhran. I přes tuto pravidelnost jest pohled na město nicméně dosti malebný. Vysoké zdi s cimbuřím dodávají rázu pevnosti; ve zdech těch, zvláště v úhlu hinnomském, jsou ještě části zdi, jež obmykala kdys chrámovou prostoru Šalomounovu, balvany to velikosti báječné. Kupole a věže mnohých kostelů a mešit vyčnívají z celého pohoří kniplicek malých, jichž má skoro každý dům několik bílých, zděných, a rozsáhlejší klášter třeba do třicíti. Domů se zdá být převleký počet. Neboť nestaví se dům jak u nás; dvě nebo tři poschodí nad sebou jdou jen do ulice, uvnitř jest dům skupením domků malých, jak bílé kostky vypadajících, stojících buď vedle sebe nebo šikmo nad sebou a spojených schody nebo nekrytými uličkami neb i prostranstvím, v jehož středu cisterna. Každý větší pokoj mívá kupoli. Takto jsou střechy orientální ploché a slouží v podvečer za terassy, ozdobené někdy aloí nebo kaktusem. Duté cihly, složené nad sebe do trojhranů, běžce kolem střechy, chrání před zvědavostí sousedskou, přivádějí čerstvý vzduch a dodávají pohledu na celé město ještě více pestrosti. Jen že vše je stavěno ze světle šedého kamene křídového, a barva ta jest k zoufání jednotvárná. Jeruzalem jako by byl pod mrtvým příkrovem.

Město bylo několikráté z kořene vyvráceno, také zemětřesení se přičinilo ke změnám. Dnešnílo dne není již ani lze určiti pahrbky a údolí dávná s bezpečím. Jen Sion, Olivet, Josafat a Haran (náměstí starého chrámu) jsou jistý, ostatní vše nejisto. A modernější ten Jeruzalem je skoro všude stejný. Budovy v evropském zcela slohu

jsou skoro jen před joppskou branou, kde po výšinách roztroušeno několik škol pro arabské děti, dům protestantských diakonisek, nemocnice malomocných, velkolepý hospitál ruský pro poutníky. Uvnitř rozděleno město sice na několik čtvrtí, arménskou, křesťanskou, židovskou, mohamedánskou, ale 20.000 různověrců jeruzalemských ostatně neváže se přísně na čtvrt svou. Architektonicky pak čtvrti ty nejsou od sebe pranic rozdílny. Mimo Haram jest velmi málo náměstí či „meidanů“ v Jeruzalemě, a všechny jsou nepravidelné a malé. Ulice jdou od západu na východ a od jihu k severu, i křížují se obyčejně v úhlech pravých. Avšak mnoho jich je slepých, ani jedna pěkně rovná, všechny pro svažnou polohu strmé. Dláždění jest horší než cařhradské a bělehradské, tedy nejhorší na celém světě. Dlaždičky jsou velké, kluzké; nebezpečno přes ně kočko — pěšky však v Jeruzalemě „se nesluší“. A nejen v Jeruzalemě, nýbrž vůbec v celé Palestýně není povozův. V noci jsou ulice zcela neosvětleny, a chodce musí dle předpisu nésti si svítílnu. Ale také za dne v nich temno. Některá ulice bazarová — „suk“ — jest kryta, jiné jsou většinou úzké; musíš zcela obrátit, setkáš-li se s velbloudem nesoucím roští z Hebrona, neb oslem vlekoucím klády. K tomu jsou špinavé jako v Kahýře, a psů po nich již zase jako v Kahýře a Cařhradě dohromady. Kamenné domy strmí do výše, že sotva viděti pruh modrého nebe. Před některými jsou také ještě kamenná sedátka vestavena do ulice, a okna, opatřená červeným, někdy pěkně řezaným mřížím, vyčnívají vesměs arkýřovitě. Kde jsou dílny, valí se kouř výhní nebo čmoud „mankalu“ (hrnek s uhlím, jediná také kamna jeruzalemská) dveřmi ven, neboť komínů bys zde marně hledal.

Jeruzalem měl sedm bran. Z těch jsou tři zcela zazděny, mezi nimi také byzantinsky vyklenutá, pěknými sloupy ozdobená „brána zlatá“ čili „brána milosrdenství“ — bab er Rachmech, jak ji Arabové nazývají. Tudy prý Kristus vjel do Jeruzalema; později se tu proto konávala křesťanská procesí, avšak mohamedáni bránu zazdili, neboť jest rozšířena pověst, že jí vejde jakýs král, opanuje město a z města celý svět. Pro touž pověru zavírají po čas modlitby o velkých svátcích také brány ostatní. Tyto zůstávají takto otevřeny do slunce západu, jen brána joppská o chvíliku ještě déle. Sbíhají se k ní brány té, kterou Arabové nazývají bab el Chalil, „branou přítelovou“, silnice z Joppe, Betléma a Hebrona. Abraham jest mohamedánům právě tím „přítelem božím“, takto jest Chalil i arabský název Hebrona, domova Abrahámová.

Zsinalá barva smrti, jaká kryje Jeruzalem, jest rozestřena také po celém okolí jeho. Palestýna jest poušt, kamenitá, skalnatá, smutná poušt. Když král David z rána na cimbuří sionského hradu konal modlitbu svou, ptactvo jeruzalemské prý zpěvně opakovalo každé slovo po něm. Mohl by se nyní modlit do uplakání, ani ptačátko by se neozvalo! Jistě že bylo zde druhdy květnatěji, avšak nyní sotva že jaro někde vyloudí trochu zeleni, travičku na kameni. Bělošedé, nahé jest celé okolí. Jen zde onde několik zvetšelých oliv se smutnou, šedivou zelení svou, takto vše jako by dávno vypáleno a popelem pokryto. V té pustotě jest mohutná vznešenosť. Když vyjedeš na Olivet a zde za mešitku, dříve kapli „na nebe vstoupení“, a za malou arabskou víska Tur, až dech se zatají tou velebností! Zde mrtvé věčné město, kolem něho samý hřbitov posety bílými kameny, přes ně tam ty nahé skály hrobu Samuelova, a dál a dále samý nahý vrch, samá nahá skála. Vidíš celé moře mrtvých výšin, obrovské nelijebné vlny šedivé rozloženy vždy dál, vždy dál, až tam u závratné, ale vždy ještě jasné dál horské velikány moabitské, před nimi údolí, jímž vine se temný pruh Jordánu, za ním poušt Kristova a v pravo to modré zrcadlo Mrtvého moře, až děsivě jasné a klidné, tiché jako hluboký sen!

Trojvrcholý Olivet přirovnávají k orlu s rozpjatýma křídly. Orlí myšlenky nesou se s něho — mžikem přes okruh třiceti mil a přes tisíce let!

Jan Neruda.

72. Ctnost.

(Rabinská průpověď.)

Ctnost-li jenom jsi viděl ve štěstí, ctnost neviděl jsi;

neštěstí mocný lesk jen ukáže její.

Patř na olívku, — jakouž cenu má, dokavad je celistvá?

Poskytujeť teprve, lmožděna byvší, olej.

Ó ctnostný muži, buď podoben ty olívě, jejížto

v létě, v zimě milá stejně trvá zelenost.

F. L. Čelakovský z Herdera.

73. Šumavský prales.

II.

Každý by se mylil, kdo by si představoval boubínský prales tak, jako by kmen na kneni stál a pro houštku do pralesa přístupu nebylo; takovýchto lesů jest na Šumavě dosud plno. Prales jest řidší než kterýkoli vysoký les, ale rozklad a mohutnost velikánů pralesních

a půda, ze které se prales zrodil, jsou jinaké. V boubínském lese zdá se, jako by každý jednotlivý kmen byl vladařem nějakého okrsku, netrpě soupeřův. Nad tímto okrskem rozkládá se v celé síle a nádeji heře své.

Prales boubínský jest napořád mísený: smrk, buk a jedle. Výška smrků dostupuje až 52 m, průměr jejich jest 140 cm; mezi nimi jsou velikáni, z jejichž kmenů až 24 sáhů čili 65 prostorných metrů nařezati se dá, větve v to nepočítaje. Věk jich páčí se na 300—400 let. Jedle dorůstá též 52 m výšky, 110 cm průměru a dožije také 300 až 400 let. Buk boubínský jest mnohem mladší: 100—250 let; výška jeho dostupuje 26 m a průměr 56 cm. Buk tvoří hlavně podrost. Jistý znalec odhaduje stáří i velikost veškerých kmenů pralesa boubínského mnohem výše. Praví, že jedle jsou zde 400—560leté a výšky až 40 m, smrk že dosahuje 300—500 let, jednotlivci až 700, a dokládá: „Takový strom se svými haluzemi a větvemi jest sám již lesem v lese a korunou svou svou nad lesy.“ — Dočkal-li se smrk pralesní 150 až 180 let, počne shazovati veškeré větve od dola počínaje až do výše 20—25 m. Přírůstek dřeva od této doby nemá proto již žádných sukňů a jest co do síly jen skrovny. Tím jest dřevo mnohem hustší a stejnější. Z této obalné části dřeva velikánů šumavských, z tak řečeného bělu, jinak svírky, zhodovují se desky ozvučné; ale nejlepší jsou ze kmenů v trávě a mechu pohřbených, pokud nezpráchnivěly.

Důmyslně soudí professor Krejčí o záměně stromů pralesních. Praví: „Podrostem jehličnatých stromů je vždy buk; odemrou-li však smrk a jedle po 300—400 let, mohutní buk, až opět podlehá smrku. Tak střídají se jehličnaté a listnaté stromy u vládě v pralese jako by dvě dynastie...“

Ostatně jsou roztroušeny v pralese boubínském javor, jilm, olše, ano i tis lze ojediněle nalézti, poslední to řídkou památku dřevních zahynulých lesův. Sosna a modrín scházejí docela. Javor jest nejtužším obyvatelem pralesa; roste do značné výše a zůstal i po nejdivočejších bouřích a zpoustách šumavských pevn a nepohnut na svém místě.

Někdy bývalo v pralese hojnosc zvěři: medvědů, vlků, rysů, divokých koček a j. v. K lapání vlků byly zřizovány vlčí jámy po návrhu myslivce Vojtěcha Ticháčka. Jak v památní knize šatavské psáno, zastřelen zde poslední medvěd r. 1752., na Zelnavsku však zastrčeli medvěda ještě r. 1856. Poslední vlk boubínského pralesa vzal za své r. 1756., ač jinde na Šumavě tento nevítaný host sem a tam

posud se vyskytne, jako na př. na Freyunku r. 1874. Poslední rys zastřelen byl v šatavském pralese r. 1794., a poslední divoký jelen r. 1848. Nyní puštěni jsou do lesa boubínského opět jeleni; jest jich asi 20 a daří prý se jim výborně, jakož i srnům, jimž zde nad jiné dobře se vede. Výslunnější místa pralesa jsou dosti hojně oživena. V bučí poblíže luhu ozývá se kukačka, švítají roztomilý černohlávek, polohlasem zpívá si červenka, jednotvárným a přece milým pokřikem ozývá se pěnkavka, a na mladé jedlici hopkují a siplavým hlasem si hovoří drobné sykořice. Káň hlubší vyhledává si místa, žluna pak a datel, hledajíce kůrovecův a lýkožroutův, jen někdy pokřikují, se stromu na strom odletujíce.

Čarovný jest pohled na boubínský prales za jasného, měsíčního večera, nebo za prvního svitu ranního, kdy ozývá se z houští houkání sovy pralesní a se skály skřek ostříže, nebo když objeví se jelen, krásnou hlavu s mohutnými parohy vzhůru vzpínaje, nebo když uplašená družina srnčí, lehkými nožkami odkvapiti toužíc, uvázne bezděky v pokryté mechem práchni, žalostně blekotajíc.

Ještě imposantnější a velikolepější, ale též smutnější jest pohled na zpustošený prales po divoké bouři, jako byla r. 1870. Přes noc leželo na Boubíně 40.000 sáhů dříví, a když se část pralesa probíratí počala, zděláno od 6000 lidí 1.000.000 sáhů! Za vichřice zůstávají obyčejně vetylé kmeny a světlíce státi, ale kmény statné, bohatě rozvětvené, vzdorujíce pleci svou návalu vichrovu, bývají povalený. Bouře si vybírá generace nejsvěžejší, do jejichž zelených stěn nejraději vší silou se opírá. Staleté buky, smrky a jedle láme, lehké boučky ohýbá neb u víru otáčí. Na buku vichřicí otáčeném vznikne časem skutečná úzká, šroubovitá rýha; pak jest přírůstek tak hustý, že se dřevo kamení rovná. Takové šroubovice nelze pilou přeřezati: zuby se lámou, ač někdy buk šroubovník dvěstěletý i starší jest sotva síly lidského těla.

Adolf Heyduk.

74. Hns a housátko.

Malé, nezkušené housátko, spatřivši ve chlévku v podlaze díru, řeklo k matce:

„Jaká to díra v podlaze, máti?“

„To krysa v noci udělala, aby vám některému ublížila. Nechoď k ní, povídám ti, sice tě krysa chytí.“

„A já se tam přece podívám,“ odpovědělo zvědavé housátko; „což mi může také ta krysa udělati, vždyť jsem jí ještě ani neviděla?“

A už bylo u díry, a sehnuvši hlavičku a natáhnuvši krček, do díry se dívalo. V tom však, jako by na zavolání, už tu byla krysa, a popadnuvši všetečné a neposlušné housátko za krk, pod podlahu je zatáhla a tam sežrala.

J. K. Hraše.

75. Themistokles.

Themistokles byl znamenitý, rozumný a moudrý správce v Athénách. Že tomu tak jest, mezi mnohými jeho činy, o kterých Plutarch a jiní obšírně vypisují, z tohoto aspoň jednoho skutku poznati se může. Když král perský Xerxes s vojskem desítikrát sto tisíc lidu válečného, jízdného a pěšího, do řeckých zemí vtrhl, tím nepřátelským úmyslem, aby netoliko národ řecký pobojoval a své moci podmanil, ale také aby všecko pohubil, vyhladil a z kořene vyvrátil: Řekové podle starobylé zvyklosti své žádali za radu Apollona boha svého, jehožto modla hlavně v Delfech ctěna byla, tážíce se ho, kterak by se nepřátelům svým brániti a tak velikému množství odolati mohli. Dal jim Apollon odpověď, že ve dřevěných zdech vítězství obdrží a nepřátele své přemohou. Takové zatinělé odpovědi a radě, co by jí Apollon mínil, žádný rozuměti nemohl, až ji Themistokles tak vyložil, že na vodě a na lodích nepřátelům se mají brániti. Což se i tak stalo. Nebo města řecká, vypravivše vojsko proti králi perskému, na moři bitvu s ním svedli, ve kteréžto netoliko veliký počet lidu mu pohnibili, ale také mnoho lodí jemu zatopili, tak že král Xerxes stěží musil utéci. A že pak most ten, který byl před tím přes moře Hellespontské dal udělati, od povětrí a bouře na mnoha místečl byl roztrhán a zbořen, protož na malé lodičce, na kteréžto bez mála byl by se utopil, s velikým nebezpečenstvím kvapně se přeplavil a vojska svého za sebou zanechal. To pak všecko na větším dle Themistokles svou chytrostí a radou způsobil. Nebo nejprve tak se stavěl, jako by proti Řekům s králem držel; protož mu výstrahu dal, aby se na péči měl a z řeckých zemí vyjeti pospíšil, poněvadž prý Řekové ten most, kterýž on přes Hellespont ustavěl, a tudy Asii k Evropě připojil, mníí zbořiti a svrci, a tak majíce ho i s vojskem v zemi své jako zavřeného a obklíčeného, teprva že naň se vší silou a mocí svou chtejí udeřiti a s ním bojovati. Kteréhož napomenutí král tak se náramně ulekl, že ihned nemeškaje na běh se oddal a pospíchaje odtud Řeků dalek obtěžovati přestal.

A tak Themistokles tou věrnou pilností a opatrnu chytrostí i radou svou spravedlivě toho zasloužil, aby se k němu Řekové, a nej-

více Athenští, jinou měrou a vděčněji ukázali, zvláště poněvadž i mimo to obci mnoho dobrého učinil a vlasti své platně posloužil, jako že město Athenské, které bylo vypáleno od nepřátel, skrze snažnou pilnosť svou zase znova k vystavění přivedl a jiného mnoho chvalitebného a užitečného způsobil. Však proto milý Themistokles žádné jiné mzdy za to nevezal, než že z pouhé závisti a to rozličných omylných pomluv a nepřátelského křivého sočení z vlasti své, kterouž opatrností a statečností svou zachoval, vypověděn a vyhnán byl. Naposledy nemoha té bídě, nouze a posměchu déle snášeti, v cizí zemi život svůj dokonav, zemřel.

D. A. z Veleslavina.

76. Strom šumavský.

Strúmek jsem já mladičký
na Šumavské mýti;
kolem kmene pokáceny,
líto na ně zřítí!
Hrůzovládří smrti řádí,
až se musím chvíti.

Bývaly to jiné přec
na Šumavě časy!
Děd můj starý stál tu jarý,
až měl bílé vlasy;
trochu stonal, potom skonal —
tristaletý asi.

S tatíkem tak šťastné už
se to neskončilo:
živlů nával v posměch brával,
to se na něm mstilo:
vichrem skácen leží zvrácen —
dvě stě let mu bylo.

Ale já tak mladičký,
v míze stého léta!
Uhožátko! jsem tu krátko,
a již se mnou veta!
Žal mě drtí, jakou smrtí
sejdou s toho světa?

Provazem a sekeron,
vydán za zlosyna!
Bídné časy! že jsem asi,
s rozumem se mina,
v roští chromém rádném stromem —
to je moje vina.

Eliška Krásnohorská.

77. Hadí studánka.

V údolí travnatém, ověnčeném kolem stinnými buky, pásla se stáda dvou pastýřů, pro svůj líbezný zpěv v celém okolí nejznámějších a unějících též z písňal lahodné loundití zvuky, až se radosti ozývala i ozvěna ve stráních. Právě dozpívali střídavé své písni, sedice u studánky ve stínu hustých javorův, když s vršku k nim přicházel

starý Milota, chtěje uhasiti žízeň z čerstvého žídla. „Příjemně jste zpívali, jonáci,“ mluvil k pastýřům, „že jsem v podivení nad zpěvem vaším nahoře se zastavil, málem na žízeň svou zapomena. Zvukem píšťal vašich okřívá srdce, jako večerním větríčkem unavení ženci.“

Přiklekna stařec na kámen ke studánce a sejma klobouk široký s hlavy, olnul střechu do ciplů, a nabíraje chladné vodičky, hasil žízeň. „Jako křištál tento pramen se temení, a studeností nenajdete podál jemu rovně: a přece tolika lidmi posud pověra vládne, že pod ztrátou života se bojí napiti se z této studánky.“

Pastýř: „A proč se bojí? Myť tady každičký den píváme, a jsme zdrávi a ohebni, jako kdy jindy.“

Druhý pastýř: „Ano, a smáli jsme se ondyno, když uás včelař jda tudy opravdově napomínal, abychom z praménku tohoto nikdy nepili. I proč? tázali jsme se; on však nevěděl žádné dostatečné příčiny nám pověděti.“

Milota: „Což nevíte, pastýřové, že studánka tato jmenuje se *hadí studánka*?“

Pastýřové: „Tak jí sami říkáme, ale proč to jméno má, nevíme žádný; nebo v celém tom okolí ještě jsme hada ani neviděli.“

Milota: „Poslyšte tedy. Náš otec, bylit jsme ještě malí pacholíci, nám často vypravoval příběh ten, a pro celý svět nebyl by se z této studánky napil.“

Posadiv se stařec podle pastýřů na kámen měkkým mechem porostlý, jal se vypravovati dále:

„Za zlatých starých časů — tenkráte se arci ledacos podivného přihodilo — zdržoval se prý v našem kraji, a zvláště v této stráni podivný had, jakých asi podnes málo na světě. Na těle měl prý lupiny překrásných měňavých barev; co však při něm nejdivnějšho bylo: na hlavičce nosil zlatou korunku. Žádnému sice, kdo nechal ho na pokoji, neublížil ani za mák, a pastýřové často vídali jej u této studánky. Tu brzo do jasné vody se díval, jako by se radoval nad svými barvami a ozdobou svou; brzo zase ve všelikých kotoučích po trávě se svíjel, anebo zavěšoval se po stromech. O polední chvíli nejspíše na vršku v kapličce spával, rozložen jsa na ohřátých sluncem cihlách, a když slunce s oken kapličky sešlo, zase bylo jej vídati ve stráni. Dlouho však této své hry netropil, nebo brzo sadaři, tamhle na blízku bydlícímu, který toho divného hada často pozoroval, zachtělo se jeho zlaté korunky. Povídají, že hadovi tomu nade všecko protivila se bílá barva, že, zahlídnul-li kdy bílou plenu na děvčatech, už zdaleka

na útěk se dával. I užil tedy sadař lsti, a rozprostřev v kapličce na podlaze bílý šat, rychle odebral se odtud. Než jaké bylo jeho podivné, když druhého dne s úsvitem přišed, uviděl hada na mnoho kusů zpřeraženého a na bílém šatě složenou lesknoucí se korunku!"

"A co dělal s podivnou tou korunkou?" tázali se pastýřové.

Milota: „Co s ní dělal, holečkové, nevím. Ale nepochybňu že ji někde draze prodav, napotom i se svou rodinou panský vedl život. Už ho v tomto kraji žádný ani okem nespatřil. Od té doby však nazývali tuto studánku *hadí*, i báli se dlouho, ano i podnes ještě mnozí se bojí z ní pít. Bláhoví! povídají totiž, že z toho přeraženého hada tolik jedu vytéklo, že i sem do tohoto temence naběhna, vodu naplnil nezdravotou. Ukazují posavade na stráni stružky, po kterých prý jedovatina tekla; což uic jiného není, než výmoly, které dělává voda sněhová na jaře dolu se spouštějící. Protož může jedenkaždý směle napít se z praménku toho křišťálového."

Líbila se pověst z dávných časů pastýřům; starý pak Milota opět do stráně se ubíral.

Fr. L. Čelakovský.

78. Obrázky ze starých Pompej.

II. Dům pompejský.

V domě římském vidíme především jen dvě místnosti nad míru veliké, jako by střediska celku. Ty světla a vzduchu dostávají přímo shůry, ostatní pak malinké místnosti kolem těchto středisk nakupeny jsou, vzduch i světlo jen od nich přijímajíce.

Avšak již vstupme do domu samého! Jest jeden z větších v Pompejích. Má podobu dlouhého čtverce. Stojí sám o sobě, nikde k domu jinému nepřilehlá; čtyři strany jeho ohrazeny jsou ulicemi. Jest to tedy tak řečená „insula“, ostrov. Hlavní vchod upraven asi prostřed užší strany. Po obou stranách vchodu jest několik krámů s příslušnými pokojíky. Proto také průčelí domu nikterak nevyniká ani velikostí ani úpravou nádhernou. Z chodníku vstupujeme do nevelikého, sloupy a malbami okrášleného předbraní, „vestibulum“. Zde — jest to ještě na samé ulici — čekávají jen nezvaní, dovolí-li páni, aby dále vstoupili. My pak ihned otevřeme silné dvojaté dvéře a vkročíme do prodlouženého předbraní, do ostia. Dvéře z pravidla se otvírají dovnitř. Nejsou zavěšeny ve stězejích, nýbrž stojí na okrouhlých hřídelíčkách, které jsou zapuštěny do prahu a do hořejšího trámu. Křídla jejich upevňují se závorkami, jež jak u našich dveří šoupají se nahoru

a dolů. Ku pevnějšímu uzavření slouží pak i závora a zámek uměle sestrojený. Ani ostium neuví veliké. V pravo od vchodu malou komírku má vrátný, ostiarius. Jest to otrok, jemuž střežení vchodu svěřeno. Ku pomoci své i ku zábavě má nevelikého hafana. Pěknou mozaikou na podlaze vyložené „Salve“, Buď pozdraven! vítá nás. Kráčíme dále do prostranné, čtverhranné, vzdušné a světlé síňe. Polou síň to, polou dvůr. Jest to atrium. Toť první přední střed římského domu. Nejsme samotni. Jest tu množství klientů pečlivě oděných v togách, kteří každodenně přicházejí, aby pánu domácímu, mocnému patronu svému, složili svou poklonu. Mnohdy podá pán také něco ku snědku, jindy dostanou nějaký dárek na penězích. Mnozí snad jen proto přicházejí. Tentokráte pán jich také skutečně potřebuje, aby ve prospěch jeho působili u svých spoluobčanů. Budouť co nevidět nové volby hodnostářů obecních.— Atrium se čtyř stran jest kryto střechou. Střecha ku středu mírně se sklání. Uprostřed zůstává volný prostor nekrytý, toť impluvium. Pod tímto otvorem z bělostného mramoru vystavěn jest malý vodojem, v němž sbíhají se vody se střech po trubicích svedené. Pod střechou atria zřízen ozdobný strop. Podlaha mramorem různobarvým ve pěkných obrazcích jest vykládána. Po každé straně v pravo i v levo vidíme po dvou dveřích k menším jizbičkám „cubicula“ zvaným. Mezi jednotlivými dveřmi na vysokých podstavcích stojí pěkné sochy. I stěny kolem rozmanitými malbami, věnci, arabeskami, obrazy lidí i ptáků jsou vyzdobeny. Tak jeví se nám atrium důstojným býti místem, kde celý dům světu vnějšímu se představuje, kde pán dosti činí svým povinnostem občanským, kde paní čeledi své rozkazy dává, starajíc se tak o domácnost. Konečně zjevil se pán zrakům čekajících klientů; skládají ranní svou poklonu. Zvláštní sluha, „nomenclator“ nazvaný, jmenuje pánovi jména nově přibylych. Potom pan patron chystá se k obyčejné vycházce. Sluha podá mu svrchní šat, a již, zástupem klientů svých jsa doprovázen, upírá se na forum, aby tu v basilice podíl měl v řízení soudním. Pak u peněžníka záležitosti své finanční projedná, o poledni odebere se do lázní.

Odešli. V atrii ticho. Máme dosti prázdné chvíle, abychom se tu poohlédli. V atrii v pravo i v levo vidíme po dvojích dveřích vlněnými záslonami zastřených. Jsou to dvěře ku malinkým jizbičkám. Užívá se jich dílem za ložnice pro hosti, dílem i jako zásobáren. I vrchní sluha, jemuž svěřen dozor v atrii, bydlí tu. Jak malinké to kumbálky! A temny jsou! Vždyť zřídka mají zamřížené okénko. Jak lze tu bydleti? Nesmíme zapomínati, že staří žili a bydleli po celý den

vlastně venku, v atrii, a do těchto kumbálků že přicházeli se jen vyspat. Nářadí tu mnoho není. Ale co je, je skutečně skvostné. Tak postele bud zcela bronzové neb jen s bronzovými nohami, ale slonovinou a želvovinou uměle vykládané. Stojí tu též veliké pěkné svícny, drahá zrcadla kovová, židle atd. Kamen ovšem, psacích stolův a skříní výkladních tu není. Jen v bednách složeno něco věcí drahocenných. Za *cubiculy* leží po jedné trochu větší místnosti. Jsou to křídla, alae. Mají jen tři stěny, od atria stěnou oddělena nejsou. Zde opět jen jednoduchá upravena jest opona. Jsou to síně přijimací. Nitro pečlivě upraveno. Podlaha mramorem vykládána. Kolem pak několik pohovek.

V čele atria, tedy právě proti vchodu, vidíme tak řečené „tablinum“. Je to listovna nebo pracovna domácího pána. Zde chovají mnohé knihy účetní, mnohé zápisky, týkající se velikých činů slavných předků. I obrazy jejich chovají se tu ve zvláštních skříních. Zde pracuje pán. Poloha sínky té velmi jest vhodna. Přehlédnete odtud celý dům a o všem ví, co se kde kutí. Odtud i do zadní části své domácnosti nazírá, neb od zadního dvora odděleno tablinum jen úzkou zídkou nebo zábradlím. Po pravé straně tablina úzká chodbička z atria vede do peristylu, do zadního dvora, který jest posvátné sídlo rodinné. Sem vkráčeti smí nolia jen nemnolých vyvolených přátel. Zde otec a matka dítky své vychovávají, zde žijí rodině, žijí sobě. Peristyl podobně upraven jak atrium. Kolem pěkné slouporadí, prostřed zahrada s vodotryskem. I zde maleb, arabesek a jiných rozmanitých okras hojnost. I kolem peristylu rozkládají se větší nebo menší pokojíky, ložnice, šatnice, jídelny a kuchyně. Do kuchyně se podíváme. U samého stropu vidíme prkennou příhrádku „carnarium“, v té řada háktů a háčků, a na nich rozmanité druhy masa pověšeny. Na obniště stojí třínožky a na těch pánve a pekáčky a kotlíky. Vře to a smaží se. Na zemi ozdobné vědro vodní bronzové se dvěma oušky. Po stěnách rozvěšeno nejrozmanitější nářadí, lžice, naběračky, hrnečky, konvičky, rožně, ceduíčky, formičky na pečivo atd. V kuchyni vaří kuchař se svými pomocníky. „Dulciarius“ jen sladké lahůdky připravuje.

Nejnádhernější síň v celém peristylu je „oecus“. Užívá se jí při návštěvách obzvláště vzácných, při slavnostech domácích. Opodál vidíme též malou svatyni domácí, oltář s výklenečkem a v tom obraz bůžka domácího. Vedle oecu procházíme opět úzkou chodbičkou do zadní části domu. Tam vidíme opět slouporadí a zahradu. Nad hlavní budovou vypíná se ještě prvé patro s mnohými síněmi. Místností pod

zemí není. Sklepy své v Pompejích měli ve přízemku, a sice chovali víno na místě chladném, olej pak na místě teplém.

Vyjdeme nyní úzkou chodbičkou do postranní uličky. Východ ten sluje „posticum“ a slouží dílem domácím lidem při hospodářství, dílem pak v čas nouze i domácímu pánu samému, aby před nepříjemnou návštěvou, která hlavními dveřmi přichází, útěkem se spasil. Z ulic se všech stran domu upraveny jsou krámy a náležité k nim místnosti. Krámy tyto s obydlím bohatého pána domácího nižádného nemají spojení. Pronajatý jsou obchodníkům cizím, kteří v nich i své živnosti provozují. Celkem pak tento ostrov délky má 65 m a šířky přes 30. Jenom ve přízemku upraveno jest tu asi 60 rozmanitých místností. Uvážíme-li, že větší část prostoru zaujímají hlavně obě dvorany, zahrada a několik velikých síní; vidíme, jak málo prostoru zbývá na ostatních asi 50 pokojíčků.

Josef Wiensch.

79. Dědeček a babička.

V šedém domku přebývají
dědeček a babička —
ve dvou tělech nahrbených
jedna dobrá dušička.

Ve dvou hlavách osněžených
jedna tichá myšlenka,
a do srdce jediného
čtyři jasná okénka.

A nač oba po den celý
vzpomínají jedině,
krásný sen jim odestírá
v temné spánku hodině:

Zdá se jim, že anděl bledý
v jednom retu dotknutí
oba uspal, k nebi vzuesl
na bělostné peruti,

a že k domku podívat se
chvátá celá vesnička,
jak tam v jedné rakvi dřímou
dědeček i babička;

že jim jedna hrana zvoní,
jedno miserere zní,
a kněz za oba že slouží
jedinou miši smuteční;
jeden hrob že oba sloučil,
jediný kříž nad nima,
pod křížem pak jediná jen
růžička se ujímá;

a tam na nebeské báni
obě dobré dušičky
světa pán že ubytoval
do jediné hvězdičky.

Svatopluk Čech.

80. Pohádka.

I.

Byl jeden král, jmenoval se Kojata, a měl bradu po kolena. Už tři léta minula, co se byl oženil, a živ byl spokojeně se svou manželkou; ale Bůh jim nedával žádných dítěk, což krále velice rmoutilo.

Jednoho času vyjel král ze hlavního města, aby prohlížel své království. Rozloučiv se s královcou, po celých osm měsíců projížděl tedy rozličné krajiny, a když devátý měsíc docházel, vracel se opět ke hlavnímu městu; ale že bylo příliš veliké horko toho dne, rozkázal král komonstvu svému, aby v širém tu poli rozbíjeli stany a pod nimi do večerního chládku s ním posečkali. Počala však krále trápití žízeň, a na blízku nebylo viděti žádné vody. Což tu začítí — jak sobě pomoci? Žízeň vždy více a více jej pálila, i nerozmýšeje se dlouho, sám vskočil na kůň a krajinu tu projížděl, zdali by nalezl nějakou studánku. Netrvalo dlouho, přijel ke studni, kde voda jasná jako křištál do samých nejhořejších sahala kružin, a povrch vody plaval zlatý koflík. Král Kojata ihned se má ke koflíku — leč divná to byla věc! kdykoliv netrpělivě to pravou, to levou rukou chce se ho chopiti, pokaždé koflík uklouzna, hned na pravo, hned zas na levo uplývá, a nedada se nijak chytiti, jako naschvál krále dráždí a popouzí. Jaká toho příčina? Počkej, dostaneme tě! — myslí král sobě, a posečkav za chvíliku, až by se voda utišila a koflík se zastavil, opět polehku k němu se krade a oběma rukama chce jej lapnouti. Ale zase marná to byla práce! ze samých rukou mu uklouznuv jako rybka hned ke dnu se potopil, a rychle opět nahoru vyskočil, aby poznovu krále škádlil.

Vezmi tě vlk! — myslí si král Kojata — já bez tebe se napiji ... a hned nahnuv se ke studni, dychtivě vodu loká do sebe, ani nedbaje, že všecka jeho brada ve vodě se potopila. Když se tak byl do výle napil a zase chtěl povstati, — hle podivná to příhoda! nemížno mu bylo hlavu nahoru vznést; nebo někdo ve vodě za bradu jej uchvátil. I jakkoliv král se opíral ze vší sil o studni, hlavou sem tam vrtě a potřásaje, přece nijak brady už nemohl vyrvati. „Kdo tam? pusťte mne!“ — volá. Nadarmo, nikdo neodpovídá, — jenom strašlivá podoba ze dna na něho patří: dvě veliké zelené oči hoří jako dva smaragdové, — huba rozevřená divným chechtá se smíchem, — dvě řady Zubů světlých jako perly v ní se lesknou, — a jazyk vypláznutý krále popouzí; jeho pak bradu na místě prstů dvě klepeta silně začínula.

Konečně sípavý hlas ozval se ze studně, říka takto: „Marné tvé namáhání, ó králi! Nepustím tebe, jedině za tou výminkou, slibíš-li mně dátici, co máš ve svém domě, o čem nevíš.“

Král nebyl dlouho na rozpacích, myslé sobě: „I což by bylo v mé domě, o čem bych nevěděl? Vím o všech věcech“ — a hned odpověděl: „Slibuji, že dáám!“

Tu opět onen sípavý ozval se hlas: „Dobře, jenom zachovej slib svůj; sice nesplníš-li, zlým toho zaživeš!“

A tak po těch slovech vymknula se z brady klepeta, a podoba na dno propadla. Král, vytáhnut bradu z vody, otřásal se jako kačer, až vše své dvořany pocákal: načež hluboko se všickni poklonili.

Sednuv potom na kůň, se svým komonstvem dále se ubíral. Dlouho-li potom ještě jeli, ani nevím; ale když přijížděli ke hlavnímu městu, lid hlučně jim naproti se hnul a je vítal. Na hradbách stříleli z děl a moždířův, a na věžích všemi zvony zvonili. A když přijížděl král ku svému krásnému paláci, na zápraží jej očekávala královna, a při ní stál první ministr, drže na rukou hedbávnou podušku a na ní děťátko spanilé jako jasný měsíc.

Tu teprve králi v mysli se rozednilo, i jal se hluboce vzdychati a bědovati. „Toto jest to, o čem já nevěděl!“ tak pravil a zaplakal hořce. Všickni nemálo se podivili, ale slova nikdo nesměl promluvit. I vzal potom nemluvňátko na ruce a dlouho se s ním těšil; sám je nesl do komnaty, položil v kolébku, a utajiv hoře ve svém srdci, zase předešlým způsobem kraloval dále.

O tajemství králově se nikdo nedověděl ničeho, ačkoli všickni mohli pozorovati, že stále ve velikém smutku trval, — vždy očekávaje, že přijdou a syna mu odejmou. Tak vedne nenalézal pokoje nikde, a v noci míjel sen z očí jeho. Čas mezi tím ubíhal, a na šestí nikdo nepřicházel. Králevic rostl po dnech, po měsících, po rocích, a byl na div krásný mládenec. Naposledy i sám král Kojata na to, co se bylo přihodilo, docela zapomněl... ale byl kdosi, jenž lépe to v paměti podržel.

II.

Jednoho dne, chtě sobě kratochvíl učiniti, vyjel králevic na honbu, ale brzo, žena se za zvěří, ztratil ostatní lovce a sám jediný oetnul se daleko v hustém lese. Vše kolem bylo pusto — skrze černé sosny nebylo lze nikam prohlédnouti — jediné malá tu byla před ním paseka býlím a kapradím zarostlá, a na té stála doupnatá lípa. Najednou zašumělo něco v duté lípě, an podivný stařec jakýsi odtud vylézá, — brada jeho zelená jako brčál, oči podobně zelené.

„Zdráv bud, králevici Milane!“ — tak promluvil — „dlouho jsi dal na sebe čekati; čas-tě už, abys i nás navštívil.“

„Kdo jsi ty?“ tázal se králevic.

„O tom později! Prozatím učiň takto: otci svému, králi Kojačatovi, vyříď mě pozdravení a mou poklonu, a že mu vzkazuji, už-li

se rozhodl zaplatiti mně dluh svůj? Cas dávno prošel — ostatního on sám se dovtípí. — Do uvidění!“

Toto promluviv náhle před ním zmizel bradatý stařec, a zamyslen pro ta slova vracel se králevic z temného lesa.

Když přijel k otci svému, králi Kojatovi, vece k němu syn v tato slova: „Pane otče, králi milostivý, měl jsem divnou na houbě příhodu; a tu mu všecko řadem vypravuje, co viděl a slyšel.

Král zbledl jako stěna: „Ach, běda, synu můj nejmilejší, krále vic Milane!“ — tak zvolal slzy prolévaje — „už nastala doba nám se spolu rozloučiti!“ — Pak objevil mu strašné tajemství o dané před lety přísaze.

„Neplač, neruň se, otče milý!“ — dí mu králevic Milan — „ne tak veliké to neštěstí; dej mi přichystati koně, já pojedu, a vy mne očekávejte. Tajemství to chovej při sobě, by nikdo se nedověděl, ani sama paní matka. Jestliže já nevrátím se k vám po projití celého roku, tedy vězte, že už nejsem na živě.“

Připravili mu vše, čeho třeba bylo a jak náleželo, na cestu: král mu dal zlaté brnění, meč a vraného koně; královna mu pověsila na krk kříž se svatými ostatky. Poplakali, rozzehnali se — s Bohem! už odjíždí do světa králevic Milan.

Kterak medle s ním se poděje? Jede on den první, jede druhý i třetí, a když dne čtvrtého slunce za hory zapadá, přijíždí Milan k jakémusi jezeru. Hladké bylo jezero to jako zrcadlo, a voda zároveň se dotýkala břehův. Vše po okolí bylo pusto. Ve vodách se obrážely večerní červánky, husté sítí i všecken břeh zelený. Kolem vše ticho jako v nejhlubší dřímotě, ani větríček nezavál, ani třtina nikde nezašustěla nejmenším šeptem. Králevic Milan pohlíží k jezeru — a co tam vidí? — Třicet chocholatých, šerých kačátek plove a koupá se při břehu, a právě třicet bílých košilek leží blízko vody na trávě. Opatrně slezl opodál Milan s koně; ukryv se ve vysoké trávě, popolezl a vzal potichu jednu z těch bělonoských košilek. Potom schoval se ve kroví očekávaje, co dále bude. Kačátka plovou sem tam po jezeru, třepetají křídélkoma, potápějí se a všelijak po vlnách rejdí — až konečně naplovavše, natřepetavše a napotápěvše se do výle, připluly ku břehu. Dvacet devět z nich přibatolilo se k bílým košilkám, a jedna každá, přilnuvši se k zemi, proměnila se ihned ve krásnou dívčinu. Potom přistrojivše se, v útek se daly všecky a najednou zmizely.

Sama tříčátá kachnička na břeh vyjítí nesměla, sem tam okolo břehu samotu ká poplývala, žalostný křík vydávajíc; bázelivě krček

vypínala, hledíc semo tam, tu vzletěla nad vodu, tu opět dolů se spustila.... až líto bylo samému králevici Milanovi. I vyšel k ní ze kroví, a hle! tu ona člověčím hlasem takto k němu promluvila:

„Králevici Milane! vrat mi můj oděv! Chci se tobě slušně za to odměniti.“

Uposlechl hlasu jejího, a položiv na trávní košílku, poodstoupil počeštěně a zatím ve kroví opět se ukryl. Vyskočila na louku kachnička — aj, co tu hle spatřil najednou králevic Milan? Krásná panna v oděvu bílém před ním stojí, tak krásná, rozmilá a mladá, že nelze toho ani v poládce vypraviti ani pérem vypsati. Uzardělá podává jemu ruku, a sklopivši stydlivě k zemi oči, líbezným hlasem jako struny vece k němu:

„Přijmi mé díky za to, dobrý králevici Milane, že s mne uposlechl! Tím sám sobě nejvíce jsi posloužil; leč myslím, že budeš i se mnou spokojen. Jsem dcera čarodějníka Černucha, jmenuji se Velenka. Třicet počítá dcer mladých otec náš, jenž široko panuje v podzemní říši a mnoho má zboží a zámkův. Očekává tebe už dávno k sobě a velice se hněvá, že posud jsi nepřišel. Ty však pust mimo všecky starosti a péče, a učiň vše podle rady, kterou dám tobě. Po-slyš: — jakmile okem zhlédneš Černucha, podzemního krále, padni na zem a přímo po kolenou přiblížuj se k němu; zadupá-li zlostně — neulekni to tebe; počne-li klíti a vadit se — neposlouchej a nedbej, a jen dále popolézej k němu. Co potom se stane, uvidíš sám, i nech mne se starati. Už máme čas sobě pospíšiti.“ Tu krásná Velenka dupnula malinkou nožkou, země hned se otevřela, a oba rychle se spustili v podzemní říši.

Viděti jest palác Černuchův; všecken byl vytesán z hořícího kamene karbunkulu a jasněji nad slunce všecko pod zemí osvěcoval. Králevic Milan směle do něho vstoupil.

Černuch sedí na trůně s lesknoucí se korunou. Očima blýská jako dvěma zelenýma kamenoma; místo rukou u něho dvě klepeta. Tudiž, jak uviděl jej, zdaleka padl na kolena králevic Milan. Černuch zadupnul: zablesklo se až strach v zelených očích, a zařval tak, až všecko klenutí po celém království jeho podzemním se zatřáslo. Ale nepouštěje s myslí slova krásné Veleny, králevic Milan jen dále ke trůnu po zemi se šoupal; čarodějník tropí hluky a ryky, a Milan přec blíže popolézá. Naposledy zasmál se Černuch hlasitým smíchem a promluvil takto:

„S dobrou jsi se potázel, šíbale, že jsi se vynasnažil mě rozesmátí; dále už s tebou hádky a svády nepovedu! Bud mi vítán v podzemním našem království; ale věz, za tu svou váhavost povinen nám budeš vykonati trojí službu. Pro dnešek však toho necháme, užťe pozdě — ale zítra budeme se spolu počítati. Odstup!“

Dva hned dvořané vzali za ruku králevice Milana velmi uctivě a dovedli jej do pokoje pro něho přichystaného. Brzo bezpečně a beze strachu položil se do postele a za malou chvilku tvrdým snem usnul.

III.

Druhého dne ráno kázal král Černuch zavolati k sobě králevice Milana. „Nu,“ dí k němu, „nyní zkusíme, jakou práci umíš dělati! Za první kus tedy ti ukládám, abys přes noc budoucí mi vystavěl nový palác; střecha musí být z ryzího zlata, stěny z mramoru, okna křišťálová, okolo paláce pěkná a pravidelná zahrada, v zahradě pak rybníky a strojné vodopády. Vystavíš-li mi takový palác, zvláště naší královské milosti sobě zasloužíš; avšak-li k tomu nedostačíš, tedy těs se — hlava tvá skočí dolů!“

Ach, ty propadený Černuchu! pomyslil sobě králevic Milan, — hle, co si zamyslil, veta bude po mému životě! S velikým zármutkem vrátil se do svého pokoje, sklonil hlavu a poseděl tak do večera, přemýšleje o svém žalostném osudu. Setmělo se — aj tu lesknoucí se včelka přiletuje k oknu, potlouká na okno, a slyšeti hlas: „Otevři a vpust mne!“

Milan hned okno otevřel, včela vletěla a oka mžiknutím proměnila se v krásnou Velenku.

„Zdráv bud, milý králevici Milane! Čemu jsi tak zaujíšlen a truchliv?“

„Těžko mi nebyti truchlivu,“ odpověděl. „Otec tvůj hrozí pozbavit mne života; už ta tam hlava moje!“

„A nač jsi se rozhodnul?“

„Nač? na nic! Nechť káže sraziti s pleci mou hlavu! Dvojí smrti beztoho nikdo neumírá, a jedné ujítí nemožná!“

„Aj, nikoli tak, milý můj Milane, nepozbývej myslí, a dodej sobě srdce! Málo nám tu těžkosti, jenom doufej a zapud všeckem smutek. Jitro večera bývá moudřejší. Polož se, a zítra si záhy přivstaň — palác bude vystavěn! Ty toliko s kladívkem sem tam obcházej a potloukaj ve zdi.“

Tak vše se i stalo. Ráno, dříve ještě než se rozednívalo, vyšel z komnaty své králevic Milan, patří a diví se nemálo: palác byl vý-

stavěn, dílo nad míru podivné, že nelze ani pověděti. Černuch sám nemálo se zarazil a jedva svým očím důvěřuje.

„Aj, jakýs to švarný umělec!“ vece k Milanovi. „Vidím, že dobře rukama hýbati umíš. Nyní zkusme, také-li tolík v tobě rozumu a důmyslu! Třicet mám ve svém domě dcer, překrásných královen; zítra postavím já všechny do řady, ty třikrát si je obejdeš, a po třetí musíš mi bez pochybení pověděti, která jest nejmladší má dcerka, jménem Velená. Neuhodneš-li — hlava dolu!“

Tenkrát, černoknižníče, nepopadl jsi se za hlubokou moudrost! pomyslil sobě králevic Milan, posadiv se k oknu. Nepoznám já ti královnu Velenou! Tot mi bude věc na světě nejsnadnější.

„Ne tak snadná, jak sobě myslíš,“ — zabzučela včelka-Velenka, vletěvši k němu do pokoje. „A kdybych já nepřispěla tobě ku pomoci, běda by bylo uhodnouti. Všech nás jest třicet sester, a všecky my na jedno líce; i jest taková podobnost mezi námi, že sám otec jedva po oděvu umí nás rozeznati.“

„Což mi tedy dělati?“ táže se Milan.

„Poslechni! budu já ta, při níž na pravé tváři zpozoruješ mušku. Buď opatrný a dobře se dívej; snaďnoť bylo by se zmýliť. Do uvidění!“

To pověděvši, zmizela včelka-Velenka.

Na druhý den opět Černuch králevice Milana obesýlá. Dcery královny už tu rádem stojí, všecky ve stejném oděvu, spustivše oči k zemi. „Nuže, rozumná hlavo!“ dí čarodějníc, „projdi se tříkráte okolo těchto krásotek, a po třetí račiž nám ukázati, která jest královna Velená.“

I počne je obcházeti králevic Milan a bystrým okem všecky prohlíží. Takovátě při všech stejná podoba, jako by jedna vyhlížela z třiceti zrcadel. Prošel prvníkráte — mušky nikde neviděti; jde okolo všech po druhé — ani tu kde mušky jaké na tváři; leč když po třetí obchází, tu spatřuje, jak zvolna, sotva že ji pozorovati, kraje se muška po hladké tvářičce, a tvář pod ní jako růže se zardívá a hoří. Zahořelo i v něm, a s třesoucím se srdcem podávaje ruku s panilé panně s muškou, zvolal: „Hle, tato jest královna Velená!“

„Ehe! hm! — tuf sám čert svou králku provodí!“ zahuhlal Černuch, hněvivě jiskře zelenýma očima na králevice. „Pravda, uhodnul jsi a vybral královnu Velenou; ač myslím, nebylo bez chytrosti a podvodu, leč bys se samým hříchem byl ve spolku. Ale počkej, nyní sáhnu ti do živého. Za hodiny tři opět k nám přijdeš; rádi my takového

hosta vídáme, a tu svou moudrost třetím kusem před námi musíš dátí na jevo. Zažehnu já stéblo slámy, a ty dokud stéblo to neshoří, nehna se s místa, ušiješ mi pár bot s kolínkoma. Nediv se, ale věz napřed: neušiješ-li — hlava dolů! Zatím jdi a připrav se!"

Zarmoucený králevic Milan vrátil se do své komnaty, a krásná včelka-Velenka už jej byla předletěla.

„Čemuže jsi opět tak smuten, milý králevici Milane?“ otázala se ho.

„Těžko mi nebyti ve smutku; otec tvůj nový kus mi uložil. Ušiti mu mám boty s kolínkoma — a já královský syn špatně rozumím ševcovství! Nejsem já z nízkého rodu, i ačkoliv on se zove králem podzemním, pocházím také já z krve královské!“

„A což medle umínil jsi sobě počítí?“ tázala se krásná Velenka.

„Což mi tu počítí? Šíti bot nechci — necht pozbaví si mne tedy života: čert vezmí jej ošemetníka!“

„Ne tak, můj miláčku! Už my nyní jsme ženich a nevěsta! Já postarám se o pomoc — my budto spolu se vysvobodíme, nebo zahyneme zároveň! Musíme odtud na útěk se dátí: jiného prostředku není!“

To promluvivší, plivnula na okno královna Velena; slina tu chvíli přimrzla k oknu. Z komnaty potom vyvedla s sebou králevice Milana, dvěře zamkla a klíč daleko zahodila. Vezmouce se za ruce, rychlým kráčeji krokem, až očtnuli se na tom místě, kudy vstoupili v říši podzemní. Tuž oni vyšli na svět při témže jezeru, vidí tytéž nízké břehy a zelené travnaté palouky, a na nich se pase vraný kůň králevice Milana. Jedva poznal statný koník pána svého, zašehtal, poskočil, přihnal se přímo k němu, a přiskákav zastavil se před ním jako do země vrytý. Milan, nerozmýšleje se dlouho, sedl na kůň, Velenka za něj, a jako střela se pustili dále.

IV.

Čarodějníc Černuch, v určenou hodinu darmo očekávaje králevice, posýlá pro něj své dvořany; divnotě mu, že tentokráte prodlévá. Dvořané, přijdouce ke dvěřím, nalezly je zamčeny, a když zaklepali, z pokoju jim sliny se ozývají právě hlasem Milanovým: *Hned přijdu!* S tou odpovědí vracejí se k Černuchovi; — on čeká zase chvíli a čeká — králevic nepřichází. Posýlá po druhé pro něj tytéž posly rozhněvaný Černuch, a vždy ta samá píseň: *Hned přijdu!* a nikdo nepřichází. I rozlítil se král podzemní: „Čiliž to on mně se chce po-

smívati? Běžte hned — a vypáčíce dvěře, chopte se ho a ke mně přivlečte hanebníka!“ — Rychle tu sluhové v nohy — dvěře vypáčili. Jaká to rána! nikoho tam, a sliny hlasitě se chechtají. Černuch jedva vztekem se nerozplkl. „Ach, ta šelma propadená!“ zvolal. „Lidé — lidé! kde kdo, všickni se žeňte za ním! všech zvěšeti káži, jestliže vám uteče!“

Počaly se shony. — „Slyším zdaleka dupot!“ šepce králevici Milanovi krásná Velenka, přivinujíc se k němu blíže. On skočil s koně a přilehna uchem k zemi, mluví: „Ženou se za námi a již jsou na blízku!“

„Tedy neradno prodlévat!“ — dí Velenka — a ihned sama proměnila se v řeku, králevice Milana v železný most a koně v černého havrana, a za mostem silnice se rozbíhala na tři strany.

Nakvap stihatelé skáčí po čerstvé stopě; leč přihlnavše se k řece, stáli jako vkořeněni: stopu viděti až do mostu, dále jim se docela ztratila, a sama cesta do tří dělí se končin. Neviděli jiné rady, než obrátiti k domovu. Hřůza byla, jak se rozlítil král Černuch, uslyše o jejich nepořízení. — „Hlupcové!“ zvolal zuřivě, „most ten a řeka byli oni sami; toho jste se domysli ti mohli, troupové! — Nazpět! af mi jich sem dostavíte, sice bojte se hněvu mého!“

Počaly se znova shony. — „Slyším podále dupot!“ šepce opět Velenka králevici Milanovi. Slezl on s koně a přilehna uchem k zemi, vece takto: „Skáčí za námi a již jsou blízko!“

V tu minutu proměnila se královna Velena i s králevicem Milanem i s vraným koněm v hustý les, a v lese tom bylo cest a pěšinek na tisíce; i zdálo se také honitelům, jako by ustavičně před nimi ubíhal kůň s dvěma jezdci. Oni tedy přihlnavše se do lesa, po čerstvé stopě je stihali; ale les ten šířil se právě až po to místo, kde vchází se v říši Černuchovu. Ženou se jeho sluhové, a kůň před nimi skáče a uskakuje. Zdá se jim, že jsou tak blízko, co by rukou za uzdu schvátili koně; však pokaždé jim uskočí a nedá se chytiti! A hle, očnuli se tu najednou na tom místě, kudy se vstupuje v království Černuchovo, zrovna tam, odkud byli počali své dostihy. Jak by šlehnul, všecko se skrylo před nimi; neviděti ani koně, ani hustého lesa! S prázdnýma rukama opět stáli před Černuchem. Jak pes na řetězu počal vztekati se a zuřiti Černuch. „Však já sám toho padoucha! Koně mi sem! sám za ním se pustím — uvidíme, kam se mi poděje!“

Znova šepce potichounku krásná Velena králevici Milanovi: „Slyším zdaleka dupot!“ a znova on jí odpovídá: „Skáčí za námi a již jsou

blízko!“ — „Běda nám! totě sám Černuch můj otec! Leč u prvního kostela přestává jeho moc a všecka vláda: dále kostela on nesmí nikterak za námi se hnáti. Podej mi kříž s ostatky!“

Poslušen jsa slov královny Velenky, sňal Milan s krku zlatý křížek a jí do rukou jej položil; a tu chvíli obrátila se ona v kostel, on ve mnicha, a kůň ve zvonici. Touž také dobou se svým komonstvem přilnul se Černuch ke kostelu. „Nikoho-lis tu neviděl na koni, velebný otče?“ tázal se mnicha.

„Právě nyní odjeli odtud králevic Milau a královna Velema; zastavili se v kostele u nás a tam se pomodlili. Poručili mně také, rozsvítiti svíčku voskovou za tebe a tebe pozdraviti od nich, jestliže sem přijdeš!“

„Abych jim krky zakroutil!“ vzkřikl Černuch, a obráтив koněm, jako by mu hlava hořela, s komonstvem ujízděl domů a všecky dvořany a sluhý do jednoho zmírskati kázel.

Králevic Milan se svou nejmilejší královnou Velenkou jeli dále, nebojíce se už žádného shonu, až přijeli v království krále Kojaty, otce Milanova. Král a králová přijali je s velikým veselím a s takovou slávou, že podobné nikdy nebylo viděti ani o ní slyšeti. Potom po nedlouhém čase pozvali hostí a slavili svatbu. Hostí bylo veliké množství, a mezi nimi na tom hodování byl já také.

Fr. L. Čelakovský (z ruštiny).

81. Loučení nevěsty.

Tam v zahradce kvetou majoránky,
zde v zahradce kvetou thymiánky,
a kde naše stávala sestřička,
tu vykvety kvítky nejpěknější.

Proč hlavičku chýlí mé děvčátko?
proč mladička ji moje opírá?
Zdali nejsou v květu dnové tvoji?
tvé srdcečko lehké a radostné?

Ač jsou v jarním květu dnové moji,
ač mi lehké posavad srdcečko;
přece líto mi dnuv jara mého —
dnes mladost má na konec dochází.

Po zeleném dvorci jde děvčátko,
v bflých rukou věneček svatební:
„Ó můj vínku, můj šerý věnečku,
na daleko se mnou tobě jít!“

S Bohem budte, rozmilá matičko!
s Bohem budte, rozmilý tatínu!
s Bohem budte, milí bratříčkové!
i vy s Bohem, přemilé sestřičky!“

(Litevská piseň.)
Fr. I. Čelakovský.

82. Vánoční stromek.

Jak mile se to na štědrý večer sedí v rodinném kruhu za stolem! Lampa svítí jasněji, kamna hřejí příjemněji, ba světnice si není ani podobna, tak jest krásna. Ubrus na stole stkví se slavnostní bělostí, pokrmy voní, sklenice cinkají, radosť září ze všech očí, usmívá se na tvařích; a když se všichni nasytili, zatroubí venku v mrazivé, hvězdnaté noci pastýř, zapráskne bičem, a otec pak počne dítkám vypravovati o pastýřích betlemských, o zjevení andělském a o tom přemilém, milostném Jezulátku.

Tak bylo také u pana učitele v malém městečku venkovském.

Seděli v přítluné lásce za pokrytým stolem, a panu učiteli, jenž nejmladší tříletou Anničku choval na klíně, plynula slova z úst jako med. Děvčátko zahrávalo si s jeho tmavou bradou a hledělo char povýma očima na matku blaženě se usmívající. Druhé tři děti, Josef, Vladimír a pak dvanáctiletá Ludmila, tulili se k matce a babičce, která seděla na prvním místě v novém čepci.

Co otec vypravoval, vstala matka i odešla jako by po práci do vedlejšího pokoje. Když hodiny odbily sedm, zacinkal zvonek, dvěře ke druhému pokoji se otevřely, a dítka zajásaly. Veliký zářivý vánoční stromek kynul jim dary sterými. Divily se těm pozlaceným ořechům, krásným jablkům a rozmanitým hračkám. Žádné však se neopovážilo stromku se dotknouti; stály okolo něho se svatou úctou. Hleděly dolů na zem, kde na zeleném mechu stál z lepenky chlév, a v něm Ježíšek a sv. Josef a Panna Maria.

„Vidíte,“ řekl otec, „to vám poslal Ježíšek; patří vám to všechno — babička má prý vás rozdělit. Ale napřed poděkuje pánu Ježíškovi a zazpívejte mu.“ — Zasedl ku klavíru, zahrál vánoční předehru a zpíval pak v radostném roznícení, jak by posud dítětem byl, se svými dětmi. Matka i děvčka, jež stála mezi dveřmi, zpívaly s nimi:

„Narodil se Kristus Pán,
veselme se!
Z růže kvítek vykvet' nám,
radujme se!“ —

Babičce říhuly slzy — a sám pan učitel, pohlédnut ku kouci
písne na jesličky pod stromkem, kousl se do dolnsho rtu a přestal
basovati.

Když dozpívali, rozdala babička dítkám dary. Po chvíličce řekl
starší chlapec Vladimír: „Tatínu, někdo se nám dívá do okna.“
„Marjánko,“ poručil pan učitel děvečce, „podívej se, kdo to je — ale
nezaháněj ho!“ Děvečka odskočila a vrátivši se řekla: „Stojí tam
Ferdav Tondík.“ „Nebohé dítě,“ vzdychla babička, „matky nemá, a tatík
se jistě někde po kořalnách toulá!“ „Přiveď jej sem, ať se s námi
raduje,“ kývl pan učitel děvečce. „Dnes Betlemští chudou Marii Pannu
nechtěli pohostiti — nesmíme býti jak oni.“

Děvečka přivedla asi desítiletého, polozkřehlého chlapce.

„Co pak děláš venku pod oknem?“ tázal se ho pan učitel: „proč
nejsi doma?“

„Doma není zatopeno, a tatínek Bůh ví kdy přijde!“ žaloval
hošák.

„A jedl jsi už?“ ptala se paní učitelová.

„Tatínek mi dal dva krejcare,“ šeptal chlapec hlasem slzami
udušeným; „koupil jsem si žemličku.“

„Ubohý sirotku! Neplač, dám ti jísti hned.“

A posadili jej za stůl, snesli mu všeho, co sami měli, a když se
chlapec najedl, nacpali mu kapsy ovocem a poslali domů. Když babička
lhala, pomodlila se za Ferdu „otčenáš“, by mu Pán Bůh vnuknul lepší
lásku ke vlastnímu dítčku.

Václav Kosmák.

83. Liška a kozel.

Liška, vpadši do jámy, ve které byla studně, z donucení meškala
tam, nevědouc rady, jak vylézti.

Tu kozel, žízní jsa svírá, když se octl u téže studně, uhlídav
lišku, vyzvídal, zdaž by dobrá byla ta voda. Liška pak dlouhou chválu
o vodě rozpředla, dokládajíc, jak zdravá jest, i přimlouvala mu, aby
sestoupil. On pak nerozvážně seskočil z pouhé toužebnosti, a jakmile
uhasil žízeň, s liškou uvažoval, jak nahoru. Liška tu pravila, že vý-
hodu jakousi vymyslila ku spáse obou: „Budeš-li totiž chtít přední

nohy o zed opříti, nakloně své rohy, já vyskočíc po hřbetě tvém, i tebe vyvedu.“

Když pak on na druhou ještě přímluvu ochotně posloužil, liška po hnátech jeho vylezla na hřbet a odtud, o rohy se opřevši, vyskočila na kraj studně a pryč se ubírala. Tu když kozel ji káral, že smlouvy přestupuje, obrátvíši se řekla: „Milý brachu, však kdybys měl tolik rozumu, kolik máš na bradě vousů, jistě dříve nebyl bys sestoupil, než bys byl rozwážil, jak nahoru!“

Tak i z lidí moudrým třeba dříve ku konci činů hleděti, potom teprv je před se bráti.

František Lepař. (Bajka aesopská.)

84. Horatius Cocles.

Tarquinius, vypuzený král římský, obdržel pomoc od Porseny, jenž vládl nad obcí clusíjskou.

Tento přitáhl s mocným vojskem k Římu a zmocnil se oné části města, která ležela za řekou Tiberou. Přes Tiberu do vlastního města vedl dřevěný most. Na tomto mostě stála část oděnců římských na stráži. Když nepřítel mohutným proudem blížil se k mostu, klesli mnozí z Římanů na myslí, nechtice v odpor se dáti. Tu postavil se v ústí mostu jakýsi Horatius Cocles a sám tak dlouho návalu nepřátelskému vzdoroval, až jeho soudruhové vzadu most strhli. Když již rachot bořícího se mostu za sebou slyšel, zvolal, vzývaje boha řeky Tibery: „Otče Tiberine, tebe svatého vzývám, přijmiž tuto zbraň a tohoto vojína ve svůj milostivý proud!“ Po těch slovech vrhl se jak byl v plné zbroji do proudů řeky a přeplaval šfastně, ačkoliv nepřátelé za ním dštili takměř šípy, na druhou stranu, kde od svých krajanů s hlučnou slávou byl přivítán. Za takovou statečnost mu byla římská obec vděčnou, neboť mu dala tolik role, kolik za jeden den kolem oboral. Také mu byla postavena socha.

Václav Petruš.

85. Svatý Václav.

Slyš, jak strašně duté štíty znějí!
Nepřátelské prapory se chvějí,
už zdaleka hrotů blesk
vyzrazuje četné branné sbory,
smrtonosných zbraní třesk
rozléhá se přes doly a hory.

Hrdý Radislav v jich čele jede,
proti Václavovi pluky vede.

Vstane rovněž Václav míružádný,
vlast by hájil a čin trestal zrádný;
v nutný, spravedlivý boj
s velebystrou myslí chrabrych Čechův
valný jej provází roj,
věrných jemu do posledních vzdechův;
avšak z oči jeho mír se směje,
v ruce bílý praporec se chvěje.

Utkala se vojska. — Obě strojí
k hrozuému se, krvavému boji:
aj, tu na běloni svém
vyjede kněz Václav z vojska středu.

Kyne klidno tam i sem,
vážně stane, jako vůdce v předu;
mečem kyne knězi kouřimskému,
sám by boj podstoupil proti němu.

„Námť jen sluší měřiti se v boji,
v pokoji nechť aspoň mužstvo stojí!“

Ha, tu Radslav jako mrak
hrdě vyjede na černém oři;
povznesa však výše zrak — —
padne k zemi a v prachu se koří.

Ten, jenž prv počinal tak si směle,
nymí po celém se třese těle.

Netroufá si vzhíru zraku vznéstí,
zářného nemoha lesku snéstí:
neb hle, v rouchu nebeském
stkví se slavně kníže Václav svatý;
na čele mu vznešeném
v zářném svitu kříž se leskne zlatý;
vedle něho andělé se stkvějí,
s hrozící jej zbraní provázejí.

A v nebeské této záři, slávě,
laskavě a jak cherubův právě,

takto Václavův hlas zněl:
 „Bratře, na vlastním měj dosti jmění,
 horšího bys nedošel
 trestu za podobné provinění!“
 A Radislav vlídná slyše slova,
 pokleknul — o milost prose znova.

J. Marek.

86. Čistota včel.

Do počtu mnohých dobrých vlastností včelám přirozených náleží zvláště také čistota, ježto ani nejmenší špinavosti netrpí ve svém obydlí. Přihodí-li se časem, že neopatrny hlemýžď i přes česlo zabloudí do úle, neujde zajisté pokuty, a ihned veta jest po něm. Leč potom včelám nastane nemalá obtíž, co počíti s tímto vetřelým cizincem; neboť nemožno jim ohromné to tělo vynést, nebo jinak z úle vypravit. Jakého užívají tedy prostředku, aby se ochránily od hniliiny a nebezpečného smradu? — Nejiného, nežli že vchod do skořípky voskem zlepivše, tím zabraňují, aby vzduch nevnikal ku mrtvému hlemýždi. Mnozí zpytatelé přírody nejednou takovéto počinání pozorovali. Réaumur vypravuje následující příběh: Vedrav se jednou hlemýžděk do úle, přilípnul se na vniterní hladké stěně, jak to obyčejně slimáci na zdech činívají. Včely nemilý ten host nemálo znepokojoval; nemohouce však skořepinu žahadly proniknouti, uchopily se toho prostředku, že skořípku hlemýždovu v koutku voskem bedlivě zacpaly a přidělaly ke stěně, tak že tento vězeň jejich nemohl se už nikam hnouti s místa.

87. Zříceniny egyptské.

Vesnice Karnak jest nejpamátnější místo na rovině thebské. Mnohem úchvatnější zajisté než všechny ostatní památky této krajiny jest veliký Ammonův chrám karnacký s nejstkvělejší částí svou, ohromnou *síní sloupovou*.

Společnost cestujících chutě vydala se na cestu a jela na koních směrem severovýchodním mezi poli dobré vzdělanými po silnici ku podivu dobré. Za půl hodiny byli jsme na místě. Zde zbytky dlouhého sfingořadí, jež skládalo se druhdy z více než 600 sfing, vyčnívají ještě nad půdu. Náhle, téměř neočekávaně stáli jsme před ohromnou branou chrámu Chunuova, z něhož nic jiného nepřetrvalo věky. Karnýs nad

branou vítěznou strmí něco přes metr, a na výžlabku vznáší se mohutný okřídlený kruh slunečný. I zde jest nádvoří o dvojitém sloupoví, do něhož příchozí nejprve vstupuje, pak osmislourová předsíň a prostřed zdi chrámové kaple boha Chunsua.

Za ní leží veliký *chrám Ammoniů*, jímž egyptské umění vytvořilo dílo, které nádherností královskou a obrovskými rozměry nepředstihuje nižádná budova na naší zeměkouli. Celá plocha základní rozprostírá se v délce 630 metrů, a na šestí právě největší části základu jsou poměrně dosti zachovány, ač se barbaršté zuřivosti podařilo, stropy síní svrhnuti a jednotlivé části témař docela zbořiti. Průčelí, t. j. délka hradeb kolem brány s branou mezi nimi ležící, činí skoro 110 metrů, a výška přes 42 metry. Dvěře jsou zbořeny, ale zbytky jejich ukazují, že byly přes 25 metrů vysoké a že otvor měly přes 6 metrů široký — samé to rozměry, které jsou s to, aby ve příchozím vzbudily úžas a podivení.

Nuže, vstupme! Dvůr, do něhož vkročíme, má rozlohu, která je dosti veliká, aby se tam vešel jeden z největších nynějších kostelů gothicckých. Chodba sloupová po obou stranách má zvýší $14\frac{1}{2}$ metru. Na straně jižní (v pravo) jest sloupoví to přerušeno velikým chrámem, jehož předsíň, spočívající na překrásných pilířích, podobných karyatidám, vyčnívá do nádvoří. V tomto velikém nádvoří ostatně zkáza pokročila nejdál, neboť ze dvanácti obrovských sloupů, které je kdysi oddělovalo, nyní toliko jeden stojí zpříma, ovšem nádherný to exemplář zvláštního druhu. Máť as 3 metry v průměru, zvýší témař 20 metrů, a plocha hlavice v objemu má 14 metrů. Dvůr v zadu uzavřen jest hradbními branami, které nyní představují ohromnou kupu rozvalin — horu z balvanů! Pohled na branu samu, $28\frac{1}{2}$ metru vysokou, kterou dále kráčíme ku předu, jest uchvacující. Jakého pohledu asi někdy poskytovalo průčelí této brány, když obrovské pylony čnely ještě vzhůru!

Přejdeme-li tuto prostoru u brány, stojíme prostřed největšího architektonického divu všech věkův a národův. Jestli to slavná „sín hypostylní“ — rozsáhlá prostory se 134 obrovskými sloupy vzpíravými, jejichžto prostřední dvouřadí ukazuje rozměry, které se v podobných dílech staviteckých nenacházejí na celé zeměkouli. Vysoký jsou 21 metrů, délky v průměru mají témař 4 metry, a hlavice jejich, podobné kalichům, v průměru 7 metrů. Ostatních 122 sloupův, ač také jsou to obři, mají menší rozměry, a že jsou nižší než 12 kolossalních dříků, ležících v ose síně sloupové, nad nimi pne se zdivo prolámané

okny a mřížemi, až k výši liliavice onoho prostředního dvouřadí. Tím bylo možno architravy (hlavní trámy) ve stejné rovině zasaditi a strop provésti vodorovně. Přes částečné porouchání tohoto stropu jest celkový dojem této síně sloupové k nevylíčení velkolepý, slavnostně vážný.

Naši cestující, procházejíce se touto prostorou, už jakou chvíli jak upoutáni stanuli u jednotlivých těch dříků, kteréž i s architravy klesají — klesnouti však nemohou. Jak ohromná jest to asi tíže, kterež obrové tito tlačí se na své sousedy, sloužící jim za podporu!

Veliká síň sloupová v Karnaku jest dílem tří slavných panovníků z XIX. dynastie. Stavbu tu počal Ramses I., Seti I. („Sethos“ u Řeků) pokračoval v ní, Ramses II. („Sesostris“ u Řeků) ji dokončil.

Chrám karnacký není ani bez poučných nápisův, ani beze skulptur nanejvýš zajímavých a vůbec bez obrazuých výjevů. Všechny dříky sloupův a trámy architravní jsou jimi jako by posety. Obsahu jsou náboženského, činice jakousi protivu k vyobrazením na stěnách vnějších, která se vztahují k událostem historickým. Právem se tvrdí, že žádná budova starověká na duši lidskou nečiní tak mocného dojmu, jak obrovská stavba karnacká. Povážíme-li, že na příklad trámy architravní mají zdélí 7 metrů, zvýší skoro 2 metry a ztlouští $1\frac{1}{4}$ metru, a že každý z obrovských sloupů váží mezi 90.000 až 100.000 kilogrammův a obsahuje asi 185 kubických metrů kamene, tážeme se mimoděk, jak to vše bylo možno vystavěti? Znajíce příliš málo mechanickou obratnosť starých Egypťanů, nemůžeme si představiti, jak zed karnacká, přes $12\frac{1}{2}$ metru dole tlustá, téměř 32 metrů vysoká, byla stavěna; jak jednotlivé balvany ztíží několika set těsn vyzdvihovány na své místo a zdělány v obelisky a sochy, které měly se státi ozdobou velikých bran; jak velebné sloupy oné veliké síně byly otesávány, pokrývány skulpturami a postaveny pořadem mathematickým, a jak obrovská ta budova vystavěna jakožto pevnost, v níž nejstarší vzdělaność světa jako by v okamžiku svého rozkvětu a sily své byla zkameňela, by přetrvala hrůzy válek a zhoubu tisíciletí. Velikost Egypta zračí se zde v jeho stavbách, kde každý pilíř, každý sloup, každý obelisk, každý kámen ukazuje na sobě historické zprávy o jeho velikých vladařích.

Skromnější než obrovská síň jest za ní skupina stavení, jež jsou právě v prostředu celého chrámu. Tato část — vlastní to chrám — jest mnohem starší, než budova právě popsaná. Kráčejíce pylonem téměř docela zničeným, třetím v řadě od hlavního vchodu, nejprve spatříme

jen pustý run a velkolepé ssutiny. Žádná část chrámu karnackého neutrpěla tolík, jako tato. Vidíme obrovský obelisk žulový, jenž postaven byl v 17. století př. Kr., ale nyní leží povalen na zemi. Dále pak před čtvrtým pylonom viděti jest jiný ohromný obelisk, který však hrdě pne se do výše. Projdeme tímto pylonom; odtud vede nás chodba karyatidní (pilíře Osiridovy) na předdvoří *svatyně*. Základy jeho i rozloha svatyně jsou skromny, na stěnách komor však, které obkličují nejvnitřejší cellu, čteme o skutcích zakladatele, t. j. Fotma III., jenž vládl o několik století dříve než onen Ramses a v 15. výpravách dobyl vší země až do vniterní Asie. Co následuje za svatyní, náleží k nejstarším zbytkům velikého chrámu Ammonova. Mnohé věci, zdá se, pocházejí ještě ze 3. tisíciletí před Kristem. Trupy sloupů, jež nejdříve shledáme, jsou od Usortesena I. Prastará jest též čtvercová zeď, která uzavírá místo zcela pusté, v němž jsou dva veliké podstavce žulové. Tudy jest nám projítí, abychom se dostali k východní části chrámu. Zde nejprve užíme opět síň sloupovou, jejíž strop z části posud se zachoval. K ní druzí se svatyně, která hlavně proto zajímá, že obrazy v ní zachovány jsou velmi dobré.

Odtud přijde se k veliké zdi ohradní, kterou Ramses II. obehnal všecky nejstarší části chrámu. Překročivše zdi místy velice sešlé a prošedše chodbou karyatidní téhož Ramsa, přiblížíme se k náspu cihlovému, který zavíral celý *prostřední okrsek chrámový*. Tento nejvýchodnější konec chrámu karnackého vzdálen jest od sfing beraních před západním pylonom 550 m, z čehož možno si učiniti pojem o délce celé skupiny chrámové.

Překročivše ohradní zeď Ramisovu, cestující octli se ve volné přírodě. Zlaté slunko usmívalo se na ně, a ze vsi Karnaku vítaly je vrcholky palmové. Tu a tam volavka vznášela se vysoko ve vzduchu — jako myšlenka v nekonečnosti.

Dr. M. Kovář (Korunního prince Rudolfa cesta do východních zemí).

88. Litevská pohádka.

Ej poslala mne moje svekrušička
pro zimní máje a pro sníh letní.
Potkala jsem se, plače žalostně,
v poli s jonáčkem, mladým ovčáčkem.
„Kadyž ty chodíš, děvčátko moje?
i čemu pláčeš, mladičko moje?“

Ej poslala mne moje svekruška
pro zimní máje a pro sníh letní.
„Jdi, mé děvčátko, milá mladičko!
Jdi do háječka a tamo k moři.
V háječku najdeš zelenou sosnu,
z té si nalámej zelených větví,
a mořské pěny nabер svekrušce:
to zimní máje a tof sníh letní.“

Fr. L. Čelakovský.

89. Dvorský blázen krále Jiřího.

Jan Paleček, dvorský blázen, byl s králem na hodech.

Na jeho stůl postavili drobné rybičky, ostatním hostům kapry a štíky předložíce. Nad tím se Paleček zamrzal; i bral jednu rybičku po druhé a dával je k uchu, jako by od nich něco vyzvídal.

Král, hledě naň s podivením, ptá se ho: „Palečku, tyť snad s rybkami mluvíš?“

On odpověděl: „Můj otec byl rybář a v řece se utopil. Já tedy se táži těch rybiček, také-li co o něm vědí. Ale praví, že jim o něm nic známo není, že jsou ještě mladé; abych se však ptal těch starých ryb na vaší míse, ty že mně lépe pověděti mohou.“

Porozuměvše tomu, hosté dali hned Palečkovi těch velikých ryb, kteréž on ne už k uchu, ale do úst strkal. *D. A. z Veleslavína.*

90. Peking.

Peking vystavěn byl několik set let před naším letopočtein. Avšak království Jenu, jehož středem byl, rozpadlo se r. 222. př. Kr., a Peking sklesl na nepatrné město venkovské. Ve XIII. věku po Kr. Džingischan dobyl Pekinga; později byl zcela opuštěn, konečně opět vystavěn a stal se teprve na počátku XV. století (r. 1421.) po druhé hlavním městem říše.

Z té doby pocházejí jeho hradby a nejstarší budovy. Peking tedy jest město moderní. Hradby jeho připomínají naše rytířské hrady, jenom že tu jest vše ohromné, kdežto v Evropě středověké stavby mají skoro vždy jen skrovné rozměry. Městské zdi pekingské mají výšku 16—19 m, síru 6—15 m, a obvod jejich činí dvacet anglických mil! Při vší této veliké rozsáhlosti vede jenom šestnáct bran do města. Stolice říše skládá se z tatarského a čínského města. Půdorys ukazuje dva rovnoběžníky,

z nichž jeden, město tatarské, krátkou stranou přiléhaje, stojí kolmo na dlouhé straně druhého, města čínského. Ještě před nepříliš dávnoou dobou srovnávaly se tyto názvy s trvající tehdejší skutečnou odděleností vítězů od přemožených, mužů ze severu od mužů z jihu, totiž Číňanův. Za nynějších dob však mnozí Číňané usadili se v tatarském městě, a čas mimořádnou protivu mezi oběma kmeny, ale nezahladí jí úplně. Prostřed města tatarského leží císařský palác, nazvaný také „císařským“ nebo „zapovězeným městem“, obemknutý vysokými zdmi, a jak název ukazuje, obyčejným smrtelníkům nepřístupný. Ulice, dílem široké, dílem úzké, křížují se v pravých úhlech. Vysoké, všech ozdob prázdné zdi skrývají příbytky boháčů před závistivými pohledy kolemjdoucích.

Domy, jež vidíme, jsou bílé lepenicové chatrče beze vší architektonické okras. V čínském městě, kde jest hlavní sídlo průmyslu i obchodu, jsou celé ulice, které obsahují jen samé krámy. Tyto bohatě opatřeny jsou výrobky domácími, jen spoře zbožím evropským. Lékárny, sklady čaje a tabáku stkvějí se nádherou svých pozlacených nebo lakovaných výkladův a obrovských štítů, které, velikánskými písmeny jsouce pokryty, zavěšeny jsou na bidle přede dveřmi vztyčeném.

Nepřehledné ulice, táhnoucí se tatarským městem od severu na jih, jsou zde pusty, tam oživeny, běžice hned mezi bídnými lepenicovými chatrčemi, hned mezi elegantními kupeckými krámy a holými zdmi, za kterými se skrývají paláce. Veliké ulice byly kdysi mramorem dlážděny, a mramorové desky položeny byly přes strony. Dnešního dne všecko jest v úpadku. Chrámy jsou špatně opatřovány, a úřadovny velikých mandarinů jen málo nebo nic neliší se od jamenů v provinciích: plot z kolů, veliká vrata, ozdobená hrubým obrazem draka, vedle nich jeden anebo dva stožáry s praporci, u vchodu zástup prosbenešků. Veřejné budovy, sám palác ministra, Cunglijamen, nesknou se čistotou. Prach, teuto zlý, dotírávý host, vnikl do nich, potřel je svými špinavými barvami, nasytil je ohyzdnými zápachy.

Procházka po Pekingu nenáleží k věcem pohodlným. Pěšky nebo na koni nemáme mnoho času ohlížeti se, a přece jest všecko, ne-li krásné, vždy podivné a zajímavé. Avšak nás nepoutá, co příjemného, nýbrž co potřebného. Tu třeba vyhnouti se děram, jež děš vymlel do hrází, a širokým kolejím, jež vytlačily káry do hlinité půdy; po úzkých houpajících se prknech přejítí přes páchnoucí potoky, především jítí z cesty velbloudům dvouhrbým, velikým jako slonové. Ve dlouhých řadách táhnou za sebou: vodiči jejich jsou Mongolové,

složití chlapíci se čtyřhrannou hlavou, sploštěným nosíkem, hloupým úsměvem na rtech naduřelých, s tváří přímou a poctivou. Také fiakry jsou překážkou, všude cestu zastavujíce. Jsou to káry o jednom koni nebo i dvouspřežné, na nichž rozepjat jest stan v podobě valeného klenutí. Napřed rozložený kus plachtoviny chrání vozku i koně. Veliký jich počet vysvětluje se zákonem, jenž užívání nosítka vyhrazuje osobám vyšších stavů. Zde jedny přicházejí! Čtyři kuliové je nesou, běžíce zdvojeným krokem, za nimi tucet sloužících v livreji. A jaká to livrej! skoro tak špinavá i ošumělá jako ta nosítka. Ale mandarin, který v nich sedí, jest švarný páu s bradou hladce oholenou, čistě umytnýma rukama, blým prádlem a bedlivě ustrojen, na nose mu sedí ohromné brejle, on pohroužen jest ve čtení. Jest prý to státní rada, ubírající se do sezení a připravující se na přednášku. Tlačenici na ulici zdržováni jsme několik minut vedle jeho nosítka. On měří nás povržlivým pohledem, pak zabere se opět do svých spisů.

Nemožno tudy proniknouti! Dáme se tedy onou osamělou ulici, ježto běží podél zdi „zapovězeného města“. Tam však očekávají nás nové obtíže. Ubírá se tudy měštauská svatba: napřed ženich a nevěsta, za nimi rodina, přátelé, pozvaní hosté, všickni ve fiakrech. — Bloudíme celé hodiny, ale hodiny uplyvají jako minuty. Naši mongolští koníci mimo některou netrpělivost chovají se výborně. Jeli jsme podél zapovězeného čili císařského města, které dosti nepohodlně leží prostřed rovnoběžníku, nutíc tím obyčejné smrtelníky, kteří se ubírají do severní části tatarského města, ke značné zacházce. Zahybáme se do jedné z velikých žil příčných, a tu se potkáme s impostantním zjevem velikého pohřbu. Myslil jsem, že nesou do hrobu při nejmenším nějakého ministra, ne-li císařského prince, avšak vyveden jsem z myšlenky svého; muž k duchům svých předků odvolaný jest nižší úředník čtvrtého stupně. Úcta k zemřelým a čilý duch rodinný, tato hlavní ctnost Čínanů, vysvětluje přílišný náklad na pohřby vedený. Mnohé rodiny přepínají při tom síly své, některé přivádějí se na mizinu. Nad mrtvolou nesena byla ohromná nebesa ze šarlatového sukna, přeplněná zlatým vyšíváním. Před rakví jela v biele olemovaném prázdném voze duše nebožtíkova, za ní následovala rodina ve fiakrech. Všichni byli ve smutku, i vozkové měli na kloboucích připjaté bílé cary. Rodina i přátelé vypadali chudiče, ale zemřelý vycházel ze světa jako veliký pán. Skvostnosti rakve přiměřeno bylo množství praporek, stinítek a pozlacených i lakovaných kopí, jež nesli před marami mužové párem po obou stranách krácející. Stinítka jsou vlastně krátké, na tyčích

visící měchy z hedbávné látky, červené nebo modré, s nápisy zlatem vyšívánými a fantastickými ozdobami, draky nebo jinými netvory. V odměřené vzdálenosti kráčeli chlapci v obleku našich středověkých blázů, červeném krátkém kabátci, takových též těsně přilehajících spodkách a červené bláznovské čepici, tlukouce na gong a řídíce tím pohyb průvodu. Několik hudebních sborů hrálo, to jest naplňovalo povětrí hřmotem sluch rozdírajícím.

K okázalé této nádheře tvořila nápadnou protivu lhostejnost mimojedoucích. Ani človíčka se nezastavilo, nanejvýše se někdo rozmrzele podíval na průvod; rozmrzele, poněvadž lidé jdoucí po svém řízení neradi bývají zdržováni na ulicích. K tomu jsou tu lidé již otupělí pro takové výjevy denně se opakující. Na nich záleží jenom truchlícím, a především nebožtíkovi.

Jakub Malý (A. svob. p. Hübner).

91. Radost a žalost.

Ach radost, ach radost,
hezká to květina;
jen škoda, přeškoda,
že kořínku nemá.
Přijde vítr — rozfouká ji,
přijde voda — odhoupá ji:
ach škoda, přeškoda,
že kořínku nemá.

Ach žalost, ach žalost,
hořký to kořínek,
žádný z něho nepučí se
květ ani lupínek.
Kolik vzdechů srdce kruší,
než mu hořkosť povysuší:
kolik slzí uplyne,
nežli v nich se rozplyne.

Fr. L. Čelakovský.

92. Osel a hospodář.

Jarobujný kůň řehtáním a dupotem naplňoval chlév, vzpínal se a plašil, a jednou ani hospodáře, ač dobrý byl jezdec, nestrpěl na hřbetě svém. I vida to, starý osel vychloubal se řka: „Viz, hospodáři můj, jáf pokojněji si počínám a žádných tobě nečiním nesnází a ne-^opřežitostí, jako rozpustilec a bujnák tento.“ Dí jemu hospodář: „Utajiž se, osle; velmiť bych tomu byl rád, kdybys mne pro neklid a bujnost svrhnouti dovedl se hřbetu svého.“

Lidé, kteří výtečným duchem velmi jsou obci prospěšni, byť se i druhdy poklesli, přece větší mají do sebe cenu, nežli ti, kteří nemohou sice škoditi, ale i prospívati obci neumějí.

Vinc. Zahradník.

93. První poslové jara.

Už příroda rukou tvůrčí
kouzlí mladé jaro v svět,
nádherou tajemných skrejší
luhy šatí, stromy vejší,
kypří les a zdobí květ.

Modré nebe poutá k zemi
a polibek rtíků jich
sama cítí v řader hloubi,
i to lesní ptactvo snoubí
teplým pásmem očí svých.

A. Heyduk.

Jest počátek měsíce března. Neobyčejně tuhé mrazy posledních dnův únorových jako by samy byly zlomily sflu loučící se zimy. Teplejší vínek zhoubně působí na příkrov sněhový, pod nímž země tak klidně dřímalá, a uvolňuje ledové pouto řek i potokův. Sychravý vítr prohlání se sice ještě časem vrcholky omšených dubův a smutný vyvozuje šepot v zaschlé koruně jejich, ale přece již neodstraší nejodvážnějších poutníků jarních, aby příchodem svým blížící se jaro nám nezvěstovali. Kraj zaznívá již líbezným zpěvem skřivana, a kolem rozpruděného potoka rej svůj zahájil již konipas, tu ve vodě se brodě, tam s kamene na kámen lehce se přenášeje a švitořivě na vyniklému pařezu píseň svoji sobě prozpívá. Zlatohlavý strnad nadobro již opustil nedalekou vesnici a prohlíží sobě opatrнě každé krovisko na pokraji lesním, zdaž neposkytlo by mu vhodného útulku a teplé kolébky pro drobné potomstvo. Tam opět z nejvyššího vrcholku zaznívá již plný hlahol drozdův a odrážeje se několikerou ozvěnou, oživuje celé okolí. Často ovšem pykatí musí odvážní tito zvěstovatelé jara za smělost svoji, ale nikdy ještě nebyli tím polepšeni! Přes sychravé větry a plískanice jarní, puzeni jsouce mocí neodolatelnou, opouští většina jich teplejší krajiny, aby vyhlédli sobě útulek pro teplá svá hnízdečka, radují se a pějí, dobře tušíce, že příjemnější dnové co nevidět již musí se dostaviti.

A jako na četné pěvce luhův i lesů, podobně působí předtucha blížícího se jara i na nejútlejší zárodek rostlinný, který před nepohodou nehostinné zimy pod chránícím příkrovem skrýval se v láně zemském. Několik teplých paprsků jarního slunce dostačuje, aby probudily jej k novému životu. Jest to útlá sic, ale otužilá bylinka, která

první zahajuje rej. Jako čarovným proutkem vykouzlena byvší, obsahuje krok za krokem půdu sněhového roucha sotva zproštěnou, a než poslední zbytek sněhu zmizí ze blízkého úvozu, stkví se celý háj i luh tisíci bělostných, skloněných kalíšků *sněženky* čili *podsněžníku* (*Galanthus nivalis*).

Útlé dva lístečky podpírají nevysoký stvol, který v mládí svém zakončen jest zelenavou, hrdě vztyčenou hlavinkou. Sychravý vítr severní, před nímž vše, co živo, choulí se a krčí, uhání sice přes temena jejich a pronikaje útlé údy jejich, dovede i na čas zastaviti je u vývoji, avšak zničiti jich nedovede. A když konečně hustými mraky prodere se teplý paprsek sluneční, trhá se poslední závoj, kterýž útlému kvítečku byl ochranou. Z jemného, blánovitého toulce vystupuje na štíhlé stopeče něžný, zvonkovitý kvítek; avšak ne jeden, tisíce jich najednou obnažují své sněžné hlavinky i vystavují je tak i teplým polibkům jarního slunce i chladnému dechu ostrého větru severního. Tu v hustém křoví tvoří malou společnost, onde na pokraji lesa a na blízké louce rozkvétají v počtu nesčetném. Tam, kde nízký mech jest lůžkem jejich, stojí na stopečkách krátkých; avšak hrdě do výše vypínají stonky své, jestliže hustší podrost odumřelé trávy neb opadané listí by jim překážkou.

Prohlédneme-li si pozorněji něžný kvítek sněženky, sledáme především na spodním, vejcitém semenníku šest bělostných lupínek okvětních. Tři lupínky vniterní jsou menší, na vrcholu vykrojeny a na okraji vnější strany zeleně lemovány. Vniterní strana jejich jest zeleně pruhována a vylučuje z útlých ryh sladké šťávy medové, které různý hmyz, zejména však včelky ku návštěvě vábí. Na semenníku spočívá šest volných, stejně dlouhých tyčinek, jichž prašníky na konci štěrbinami pyl svůj vypouštějí. Čnělka jest jediná, vláknovitá.

Žel, že útlý kvítek sněženky netěší se na dlouho slávě a kráse své. Sněhobílá hlavinka sklání se a vadne záhy účinkem teplejších paprsků slunečních, a pouze zelenavý plod dále se vyvíjí blahodárným jich působením, aby odchoval zárodky budoucího pokolení.

Sněženka miluje vlhké háje a luhy, libujíc sobě i v nížinách krajů hornatějších. Okolí pražské postrádá útlé, sněhobílé poselkyně této; a jsou to zejména krajiny polabské, které pražský trh květinářský zásobují sněženkami.

Obrazotvornost lidská spatřuje v něžném kvítečku tomto symbol nevinnosti a pokory.

Dr. F. V. Rosický.

94. Listí a kořeny.

Kdys v letní den při louce,
dokola chlad stelouce,
se zefyry na stromě listy štěbetaly
a jim hned zeleností svou
i přelahodnou pod ní tmou
v jakémse nadšení se takto vychloubaly:
— „Nepravda-li, že my krášlíme dolinu,
že námi kmen se pyšně v pohled staví,
se skvostně dme a veleslaví?
Kdož bez nás na toho by hlédnul chudinu!
My chváliti se můžem bez hříchu.
Zdaž my pastýřek krásou nevábíme
sem ku plesu a oddychu?
Ať stmívá se neb rozednívá,
u nás slavíček sladce zpívá.
Však ani vy zefyři sami
se nemůžete rozloučiti s námi.“ —
— „Buď dovoleno slovo také nám!“ —
hlas ozval se tu od země pokorný.
„Či slyšeti to hovor dole vzdorný?
jaká to chatra tam?“
po stromě listí šuníc zašeptalo.
„Nu, tot jsme my,
jež těče hmoždíce se v přízemí,
vás živíme! Či vám to málo?
Jsme stromu kořeny, na němž vy rostete.
Čas dokud hoví vám, se pyšněte —
leč pomněte
na rozdíl tento v běhu světa:
list nový vždy s jarem se urodí,
na nás-li kořeny však zhouba uhodí,
už po kmeni i po vás veta.“

Fr. L. Čelakovský z I. Krylova.

95. Vyšehrad.

Nynější Vyšehrad jest jenom památka padlé velikosti a **zašlé** slávy. Skládá se ze dvou částí: z vlastního Vyšehradu čili pevnosti, a z Podhradí čili města, do kterého vchází se přímo z Nového města

Pražského přes potok Botič, a které jest velmi chudobno a podobá se více k nepatrnému městečku venkovskému. Činí takořka jen jednu ulici, vedoucí po západní straně pevnosti vzhůru ku bráuě její; potom se tahuou stavení a zahrady mezi skalou a řekou podél břehu vltavského. Vyšehrad byl až po naše časy samostatnou obcí; roku 1883. připojil se ku Praze. Nad městem vlastní Vyšehrad druhdy výše a hrději své témě vznášel. Vejdeme do něho novou branou r. 1841. vystavěnou. Vyhlídka, která s bašt jeho se nám otvírá na královskou Prahu, na pyšný zámek Hradčanský, na veliká stavení Nového města a na celé, nanejvýš oživené a polyblivé poříčí Vltavino, divně se liší od ticha věčně tu nahoře panujícího, a od těch zpustlých míst a smutných stínů bývalých nádherných budov. Kde jindy hrdě se vznášely skvostné síně královské, ve kterých se ozýval hlahol veselých dvořanů, řinkot ostruh a mečův; kde ve 14 kostelích zavzníaly hodinky odříkávané od četného, královskou štědrostí nadaného kněžstva; kde krásné gothicke věže vypínaly se do povětrí, a lidnaté ulice se rozbalaly na všecky strany: co tam nyní vidíme? smutný kostel sv. Petra se hřbitovem okolo něho, ještě smutnější zbrojnici, několik obydli kněžských, zde onde polozbořený domek anebo chaloupku, strážnici, obcházející stráže, pole, na kterých dozrává oves a brambory, pusté holé násypy a rovné linie hradeb pevnostních.

Tot obraz nynějšího Vyšehradu, ku kterému váží se nejkrásnější paměti našeho národa z dávné minulosti. Tu vévodila knězna Libuše s Přemyslem, tu stál kamenný knížecí stolec, tu se chovala Přemyslova rolnická mošna a lýčené střevíce, a knížata od národa u Jezerky, studánky na polích před Vyšehradem, zvolená slavně sem byla uváděna, na kamenný stolec sázena, Přemyslovou mošnou a střevíci odívána. Zde scházival se národ ke sněmu, zde knížata zasedala k soudům, konaným dle staročeského, slovanského práva, zde rozvíjel se za pozdějších Přemyslovců český duch rytířský, zde vládl i tvořivý duch Karla IV., který Vyšehrad oslavil novými stavbami a hradbami, zde i Václav IV. často prodléval se dvorem svým. Nyní jest tu pusto a smutno; — černá skála kolmo k řece se sklání, její skráně věnčí jednoduché hradby a zdí se střílnami, a na jednom výstupku skalním postaveny jsou smělou rukou staré zdi, jež podání vyhlašuje za někdejší *Libušiny lázně*, nahoře pak mezi zdmi ukáží tobě kousek trávníku, kde prý byla *Libušina zahrada*.

Slavná doba Vyšehradu skončila se dne 1. listopadu 1420., když husité Sigmundovo vojsko před branami jeho u sv. Pankrace pobili,

Vyšehradu se zmocnili, a v rozjířenosti válečné ničeho nešetříce, všecko bořili, ničili, a z Vyšehradu učinili hromadu zřícenin. Zříceniny tyto sice ještě dlouho tu stály, a během následujících století opět se tu lidé nuzně usazovali mezi těmi pomníky zhaslé slávy, až po ukončení třicetileté války, když Vyšehrad r. 1654. dle nového způsobu měl být opevněn, téměř všecky zříceniny a domy byly odkoupeny a docela rozebrány. Odtud ta nynější prázdnota. Roku 1741., když Francouzové Prahu měli obsazenu, chtěli z Vyšehradu udělati pevnou tvrz a mnohé hradby tu stavěli; také jižní vniterní bránu dosti ozdobnou postavili, jak až posud stojí.

Nejznаменitější budova na Vyšehradě jest nyní *kollegiátní a farní chrám sv. Petra a Pavla*. Kníže a potomní král český Vratislav II. založil zde r. 1070. první chrám sv. apoštola Petra a Pavla dle vzoru Vatikanského chrámu v Římě, a r. 1088. jej dostavěl. Zároveň zřídil při něm kollegiátní kapitolu, která nenáležela pod jurisdikci pražských biskupů, nýbrž byla přímo podřízena sv. Otcí. Z čehož později ovšem mnohé zmatky pošly, ale nicméně trvalo to až do r. 1763. Vratislav prý, zakládaje tento kostel, sám dle příkladu císaře Konstantina Velikého 12 košť země a kamení k tomu snesl. Byla to nepochybně stavba v původním slohu byzantském, nádherná a veliká, a bohatství a důstojnost kapitoly stavěly tento duchovní ústav mezi první ve království Českém. Husité však, vypálivše a zkazivše celý Vyšehrad, ani toho kostela neušetřili a kapitolu, pobravše jí statky, na mizinu přivedli, že proboštové kapitoly potom obyčejně ani na Vyšehradě sídla svého neměli, a počet kanovníků velice se ztenčil. Kostelní stavení však nebylo celé zničeno. Udrželo se ve hlavní částce tak dalece, že posud se pozoruje patero lodí, jedna hlavní a čtyři postranní, a 16 gothicických pilířů zdá se též pocházeti z časů předhusitských. Obnovení toho kostela vykonáno ku konci 16. století za císaře Rudolfa II. Vnější portál však zcela v novém slohu vystavěn byl teprve v 17. století. Místo pořádné věže postavena zvonice za kostelem, a zavěšeny do ní dva zvony prostřední velikosti z r. 1584. a 1621. Ferdinand II. zdejší kapitole zase zaopatřil část jejich bývalých statků, nicméně předešlý stkvělý stav její už se nikdy nevrátil, ano pro nepříznivé okolnosti v posledních 20 letech ani volen být nemohl kapitolní děkan. Ostatně není zdejší kostel beze všech památností; nalézáme zde všecké zajímavé předměty, mezi jiuými starý výtečný obraz Matky Boží, dle podání od samého sv. Lukáše malovaný, který někdy nálezel Karlu IV. Na hřbitově pod severní střechou kostelní leží tři kusy

sloupu, jež podle výkladu některých husité, když r. 1420. dobývali Vyšehradu, vzali z kostela P. Marie Sněžné na Novém městě a prakem prý sem vyhodili. Později však vymyšlena ještě větší háje, že prý čertu uloženo sloup tento od sv. Petra v Římě vzít, a než kněz doslouží mši svatou, povětřím na Vyšehrad donésti; že jej však sv. Petr v letu tak bičoval, že čert třikrát sloup pustil do Siného moře, tak že se opozdil a pak ze zlosti jím mrštil, až se na kusy rozlámal.

Hned za samým kostelem spatřujeme *c. k. zbrojnici*, veliké, ale nízké, do čtverhranu zřízené stavení s pavillony na čtyřech rozích. Jsou v něm jenom sklady zbraně, ale žádné puškářské ani jiné dílny.

Nejúhlednější ze všech novějších staveb jest sídlo probošta kapitoly Vyšehradské, jež vstoupivše branou od města, máme po pravé ruce. Vedle domu postavěna jest stará socha sv. Václava, jež stála dříve na Václavském náměstí.

Přes Vyšehradskou pevnost vede siluice z Prahy do jižních Čech. Má zde podobu hluboké cesty. Po levé straně její blíže první brány stojí zamčená *kaple sv. Martina*, kulatá románská svatyně, která všecky osudy Vyšehradu přestála a jako zázrakem v neporušené podobě své zachovala se až na naše časy. Kaple ta inženýrům, když r. 1841. silnici zde přestavovali, stála v cestě a měla býti rozebrána, kdyby přátelé národních památek nebyli se postarali o její zachování; jest to v skutku jedna z nejvzácnějších starožitností pražských.

Nedaleko ní stojí na náspech zamčená kaple sv. *Panny Marie*, která však dle výstavnosti nejeví velikého stáří.

Dle Zapa.

96. Myšlenka.

Vznášej se, skřivánku malý,
v obor, kde se mračna valí,
zpívej tam své zvučné písničky,
bez vší strasti, bez vší tísně!

Vzlétni, orle, nad oblaky,
leskem slunce napoj zraky,
zkoušeji perut v smělému letu
v dálce dráhy nových světů!

Duch můj letí ještě výše,
letí tam, kde věčná říše,
klekne k stolci Tvůrce svého
a tam vzývá mocnost jeho.

V. J. Pieek.

97. Kanadský osadník před padesáti lety.

I. Počátek osady.

Jistý Angličan vypravuje o svém pobytu v Kanadě asi takto:

Vydal jsem se z jara r. 1830. na cestu do Ameriky. Za našich dnu cesta přes Atlantické moře podobá se spíše procházce a s odhadlanější myslí se podniká, nežli před sto lety přeplutí do Plymouthu. Pobyt na moři sedm a nebo osm neděl, dostal jsem se konečně do Quebeca, hlavního města dolní Kanady. Málo měst může se honositi tak prospěšnou a mocnou polohou; neboť jsou vystavěno na velmi příkrém přívrší, s jedné strany hrdě hledí na řeku sv. Vavřince, s druhé pak mělký sice, ale široký sv. Karel u podnoží jeho se vine.

Nejdéle za tři dny může pocestný dostati se z Quebeca do Yorku, hlavního města v hořejší Kanadě, plynou pohodlně po sv. Vavřinci a po jezeru Ontario na parní lodi, kterážto cesta činí přes sto našich mil. Čas tento na lodi přijemně se tráví: strava bývá dobrá, a přichodí-li se kde vystoupiti a po zemi cestu konati, obyčejně i vozy i spřež v dobrém bývají stavu.

Mezi tím přiblížil se čas, abych se usídlil a nastoupil na nový stateček svůj. Kus země, kterou měl jsem vzdělávat, byl už zakoupen, i spěchal jsem tedy na toto pole činnosti mé vykázané. Ubfraje se v najeatém voze k půlnoční straně hořejší Kanady, mnohá pěkná stavení a venkovská sídla jsem spatřoval, jež s podobnými výstavnostmi v Anglii dobře mohla na řadě státi; ale čím dále odjížděl jsem od hlavního města, tím více přibývalo po krajích divokosti a pustoty. Tu zříti bylo na spadnutí baráky z hlíny a cihel; pařezy podstatých stromů z počátku porfiziu, pak jako celé strniště; zakrsalé sosny a semotam ploty z netesaných žerdí činily obrubu silnice. Dále nic nebylo viděti, než neprehledné hvozdy, jichž posud žádné sekery nedotknula se rána; jen místem na pokraji téhoto pošmourných lesů vyskytovaly se drvoštěpů nové srubnice. Takovýmto jeda okolím, přiblížil jsem se k Felp-Tavernu. Zde už mytiny nacele přestávaly, a tu se mi otevřely oči. Dvě míle odtud teče balmitými břehy říčka Holland-River nazvaná a vpadá do jezera Simka. Na tomto místě scházívali se Indiáni a přijímalí obyčejně dary; posavade potulují se na pobřeží toho naiv krásného jezera, nemohouce se rozloučiti se zdejší krajinou, bohatou na zvěř a tak velice půvabnou loveci indiánskemu. Evropané po tu dobu na březích podotčeného jezera malé ještě kusy lesů vymýtili, a protož místa ta právem pokládati se mohou za hranice mezi divochy.

a lidmi vzdělanějšími, kde však obě strany, spolu se nesměšujíce, nieméně jedna od druhé přijaly mnohé zvyky a obyčeje.

Na štěstí nalezl jsem dva pocestné, kteří hotovili se jezerem dolů se pustiti, i najal jsem sobě místo při nich, bych tak spíše se dostal do nového domova svého. Konečně užrel jsem po namáhavé cestě svůj Pathmos, své budoucí sídlo, ležící přes zátoku pravidelně utvořenou a lesem obrostlou, na jejíchž koncích stromy dotýkaly se téměř oblak. Minulý podzimek usazoval se zde francouzský vystěhovalec; zbudoval sobě nízkou srubnici, přikryl ji korou, a už skoro za čtyři jitry lesa vymýtil, ač dříví posud nebylo odklizeno.

Nazatáčevše se za hodou chvíli kolem břehu, hledajíce místa k vystoupení,—neboť rostoucí po břehu stromoví, kloníc se k vodám, zbraňovalo přístupu — nalezli jsme posléz příhodné místo. Vyskočiv na břeh, vylezl jsem na pařez a přehlížel jsem svou dědinku, však přiznatí se musím, s nemalou skornouceností. Nedaleko odtud, asi na dvě stě jiter, spatřil jsem nepřítele svého, mračný a hustý les, skrze nějž oku mému nikudy nebylo lze proniknouti. Vyplaněná pole, jak je jmenováno, raději pustou směsicí nazvati by mohl; neboť zporážené kmeny v největším nepořádku na sebe a přes sebe tu byly rozmetány, a mezi nimi po pás tráva vzhůru se pjala. I klestil jsem sobě cestu touto zásekou, jak jsem mohl, k budoucímu obydlí svému, což nemalou stálo práci. Stěny sestaveny byly z netesaných cedrových pňů, podlaha byla vykládána hrubými rozštípky, střecha pokryta korou, a tak nový můj dům podobal se jednak anglickému chlévu, jednak indiánskému vigvamu. Přece však novost stavu mého potlačovala všecky jiné city, i zvolal jsem, stojíce pod jasným nebem, ne bez hrdosti a nadšení:

„Král jsem, kam pohled svůj prostíram!“

Při těchto slovech vstoupil jsem do paláce svého, v němž byly sice dvě díry na místě oken, ale žádné dveře. Nedostatek tento však několika prkny jsem napravil.

Jednou procházejí se po břehu jezera, připadl jsem na kruchy starého kanoe, a celé odpoledne strávil jsem, vytahuje to na břeh. Nejprve vyplnil jsem šterbiny třískami, pak ucpal je starými hadry a mechem. Na svých toulkách nalezl jsem několik tisův — vzácné v těchto krajích stromy — a pryskyřicí jejich vysmolil jsem potom loďku svou. Pustiv ji pak zase na vodu a udělav sobě veslo, vesele jsem vlny rozhlánil, a že šla trochu našík, nevadilo mnoho. Vyhleďnul jsem si pak zátoku, kde by bezpečna byla před silným vlnobitím

severním. Tato loďka mi dobrou dělala službu; přivezl jsem na ní také od souseda jednoho něco prken. Z těch jsem sobě potom nad bytem sbil půdu a na štěrbiny nakladl jsem kůry s cedrň naloupané, aby nepronikala shora zima do mé světničky. Na této půdě jsem také větší díl nářadí a nábytku mohl schovati. Z bukového špalku vytesal jsem si dosti pohodlnou stolici, a několik prken sloužilo mi za stůl a lavici. Když pak dne ubývalo, volno mi bylo při rozdělaném ohni, kterým mé obydlí se i osvěcovalo.

Obyčejně vstával jsem z rána před čtvrtou hodinou, a rozdělav oheň, přichystal jsem si rychle snídání; neboť nemí dobré s lačným žaludkem v těchto krajích vycházeti, jinak-li chceš se uvarovat zimnice. O polovic a na konci září z jitra uhodily už mrazíky, ačkoliv o pollednách ještě velmi se oteplovalo. Uznávaje býti prospěšným zdraví mému, po celou noc nevyhasnul oheň ve světnici, záhy jsem na to pamatoval, abych se zaopatřil hojně palivem. Nechtě snášet pracně všecko dříví na zádech, rozřezal jsem je na špalky, a vypůjčiv si pár volů, dovezl jsem si zásobu dříví až k samým dveřím. Ponejprv v celém životě to bylo, co jsem takovéto spřežení spravoval, a dosti jsem se při tom naondal. Francouz, předchůdce můj, nasázel místem mezi pařezy a v pasekách bramborův a tykví, a už blížil se čas je sklízeti. Brambory jsem sypal do malého sklípku, vykopaného pod stavením. Žluté tykve pokrývaly zemi, jako zlatá jablka sady Hesperidek; neboť tráva nad nimi už byla usvadla a poschlala. Strávil jsem několik dní, než všecku tuto svou úrodu jsem sklidil a uložil.

II. V zimě.

Sklidiv tedy všecky brambory a tykve, a bedlivě zamazav hlinou každou skulinku ve svém bytě, očekával jsem beze strachu příchod zimy, maje dostatek paliva pohotově. Byl jsem též zásoben nejednou výbornou knihou a po vykonané denní práci — obyčejně osm hodin denně jsem na to vynaložil; abych kus lada blíže domu si připravil k založení zahrady — spokojen přisednouti jsem mohl k rozkošnému ohni a při světle lampičky mnou zhotovené těkatí myslí po jiných světa končinách. Při této osamělosti nemohlo být jináče, nežli že také mne skličovala druhdy těžkomyslnost, neduh ten při živobytí lesním zvláště obyčejný. Nejspíše však zapudilo tyto mraky s myslí mé nějaké zaměstnání a práce na potřeby domácí nebo na ozdobování bytu vynaložená.

Jednou večer sedě ve světnici, obletoval jsem myslí ten neb onen hrad, v mladších letech stavěný do povětrí, a tak za nejednou zmařenou

nadějí jsem povzdychoval. Arietní skřínka — obveselení, v němžto jen času nedělního povoloval jsem sobě — přehrávala právě nápěv: „Ten obraz má cos vábného,“ když zhurta na dvěře bylo zatlučeno. „Vítám!“ zvolal jsem, dvěře se otevřely, ale nikdo nešel dále. I vstanu, a hle, přede dveřmi dvě osoby celé zakuklené. „Ontaske niche!“ (jen dále; Indiáni) řku, a v tom po hlasitém smíchu poznal jsem ženu svého souseda, s nížto ještě jiná přicházela Indiánka, příbuzná její. Při takové návštěvě hned byla hlučnější, má poušťka. Mladší Indiánka, jež hned z počátku bedlivě byla poslouchala hru skřínky, blíž a polohounku k ní se kradla, až najednou rychle ji uchvátily rukou, jako by lapala motýle. Právě však v ten okamžik nástroj ten dohrál, a milá Indiánka, nemyslíc jináč, než že jej zamáčkla, těžce vzdychala a uleknuta patřila na mne. Vidouc pak, že se směji, nabyla opět myslí a smála se také.

Strávivše takto nějakou chvíli se mnou na rozprávkách a ve šprýmech, chystaly se konečně k odchodu. Náhodou jsem připadl na malou ženskou ozdůbkou, která dosti čistě byla dělána, ač nestála za mnoho. Vyňav tuto maličkosť, připjal jsem ji velmi dvorně mladé Indiánce na šat, čímž nesmírnou jsem jí způsobil radosť, i přála mi srdečně dobrou noc. Při tomto navštívení povšimnul jsem si pilněji kroje Indiánek, jejž tuto krátce popíší, ježto skoro všecky ženské osoby indiánské takto se odívají: sukně modrá s mnoha záhyby šla jí až přes kolena, červené punčochy přikrývaly holeň po kůtky, noha byla bosa; na těle modrý kabátek a hedbávný šátek na kříž přes prsa; na hrudle několik šňůrek korálků skleněných, a na uších velké kroužky s falešnými perlíčkami. Hlava beze všeho přikrytí, a dlouhé černé kadeře prostě vlály po tváři a po zádech; venku otáčí se hlava bílým šátkem. Plef její byla snědá, oči plny lesku a zuby nad padlý sníh. Usmívala-li se nebo byla-li v horlivosti, v obličeji jejím velikou dobromyslnost bylo znamenati; jinak v poklidném stavu viděti bylo jí v lících ono sice ne nepříjemné bezestrastí, přirozené všem Indiánům. Při všech indiánských kmenech nalezueš malé a sličné ruce i nohy.

12. prosince padal první sníh, a už 25. bylo potaženo jezero tlustým ledem; pod nímž hučela zajatá voda. Stříz a poplývající kry, nežli v celinu ztuhnou, činí veliký hrmot, jenž rozléhlá se na dobrou míli od břehu, a jejž nelze za tichého nočního času bez hrůzy poslouchati. Pod ledem pak slyšeti neustále praskot, jenž sice znamenání jest jeho pevnosti, ale nepovědomému toho pocestněmu nehrubé srdce

dodlává. Nastala zima; vody všecky zamrzly, a sníh daleko široko pokrýval zemi. Málokterý ptáček rušil tuto hrobovou tichost. Za dne však bylo vždy jasno, a málokdy slunce ukrývalo se za mraky; rovněž i večery byly pěkné, a západ slunce poskytoval obraz, při jehož velebné kráse oko bezděky prodlévalo. Obyčejně pak červánková a fialová záplava bývala předchůdcem tuhého mrazu. Neméně zajímavý byl pohled, kdykoliv měsíc nad témito nedohlednými končinami libou vyléval záři, a mezi hvězdami na půlnoc bez přestání severní pohrávalo světlo. K lesku tomu, jakým hvězdy a měsíc v Americe se stkvějí, nemožno nižádnou noc evropskou přirovnati. Jakou to milou jasností osvěcovaly cestu mnou, když jsem se druhdy z návštěvy sousedské po zmrzlém jezeru domů vracel! Ačkoliv toho roku tužší panovala zima, než obyčejně bývá, přece čisté to povětrí a stálé sluneční jasno činilo, že méně byla obtížna než u nás v Anglii. Málo jest důj po celou zimu v Kanadě, aspoň při jezeru Simku, kde by nemohl člověk přes celý den venku pracovati.

III. Na jaře.

Zima konečně ulevovala, jarní dnové nastávali; cukrový javor dostával mízu, a hřivnáček přistěhoval se opět ku břehům jezerním. Byl čas pečovati o vymýtění a zplanění části lesa; pročež najal jsem sobě Francouze jednoho, který by mně byl v práci pomocen, a bez meškání dali jsme se do práce. Všecky stromy podtínají se stejně zvýší prsou; neboť topořiště u sekery nepřipouští, aby se braly níže při kořeni. Osekané větve kladou se na hromadu, a kmeny podle své tloušťky přesekají se na klády od 2·5 do 5 metrů, aby snáze potahem mohly se odkliditi. Sousedé shromáždivše se pomáhali mi váleti klády. Bylo všech pětnecítma osob s paterým spřežením volu a hlučnou prací svou v tichém jindy lese budili ohlas. Než se den nachýlil, šest jiter lesa bylo odklizeno, a by se proměnil v úrodné pole, nebylo potřebí než zapáliti paseku. Zdvihl se vítr od severovýchodní strany, a ještě před půlnocí patřil jsem na vzněšené, ale i strašlivé divadlo pekelných plápolův. Ostrosti větru přibývalo; prudové ohně valili se po pařezích, a za malou chvíli vznítilo se přes třicet hranic s hrozným praskotem v ohromné plameny. Ač vichr rozhlánil dým, přec celí oblakové dusivého kouře neustále viseli nad tímto peklem. Bděl a hlídal jsem celou noc, boje se o své obydlí. Druhého dne plameny už ochabovaly, leč bylo třeba nedohorelé kusy klad potom opět svalovati na hromadu, aby znova se podpálily a ohněm

docela strávily, načež práci té konec bývá. Ale špinavé toto dílo velmi jest nepříjemno pro čmoud a veliké horko. Potom dal jsem se do hrazení nového pole, a najav sobě oráče, kázal jsem částku zorati a připraviti k setí jaré pšenice.

Led už docela se ztratil na jezeře, a libé jarní počasí nastoupilo. Pozornost má nyní také k tomu byla obrácena, aby i z lovení ryb nějaký bral užitek. Nemeškal jsem též v zaměstnání tomto se cvičiti, při čemž táz Indiánka svrchu připomenutá byla mi učitelkou. *Ondosnok* — tak se jmenovala má vůdkyně, kteréžto jméno znamená „blížící se vítr“ — přitovaryšila se ke mně ve svém člunu z kůry zhotoveném, a večer o sedmě hodině vypluli jsme ze zátoky. Vítr nacele utichnul, a na jasné hladině vodní obrážely se zelenavé tamaryny jako na tabuli vyhlazené oceli, což nám bylo znamením příhodného k lovů času. Když jsme vyjížděli ze zátoky, velice jsem se podivil lehkosti našeho člunku, na nějž deset i dvanáct osob dobře by se bylo směstalo, a přece snadno jedny ruce mohly jej řídit. Na předu našeho kanoe veslovala Indiánka klečíc, a popříč lodky ven nad vodu vystrčena byla malá tyčka, na způsob rozkřipce, k zastrkování hořící dračky. Když jsme připluli konečně k ustavenému místu, Ondosnok, odloživši veslo, vzala oštěp asi čtyři metry dlouhý, na konci pak dvouhrotý, a nachýlivší se ze člunu, velmi bedlivě hleděla do vody. Já zatím spravoval lodku. Mžikem projel oštěp vodou a ihned s nabodnutou rybou povznesl se nahoru. Na ten způsob do desíti hodin sedm velkých ryb jsme dostali. Takovéto natýkání ryb jest velmi kratochvílné a pěkný dalo by obraz. Červené světlo březové dračky, padající na přizelenalou hladinu jezerní jako na zrcadlo a osvěcující snědé živé líce Indiánky oštěpem ozbrojené, zvláštní ozdobu dávalo naší playbě, ana tichost noční jenom rušena byla mrštěným do vln oštěpem, nebo třepetáním ryby probodnuté a z vody vytažené. Nalovivše dosti ryb, odebrali jsme se k domovu.

Na podzim byl jsem si ohradil kousek pole pro zahradu. Novou klučeninu, šest jiter objímající, posel jsem dřlem jarou pšenicí, dílem indiánským žitem, něco jsem ponechal na trávu, a asi jitro jsem posázel Brambory. Při takových pracích přiblížilo se léto v plné kráse. Stromoví zhoustlo listím, a v něm ptactva jen se hemžilo. Světlusky pojiskřovaly noční dobou lesy, a hejna žab bez ustání provozovala noční hudbu.

Také obtížný moskyt už se ukázal, jehož nelze jináče pozbyti a zahubiti, leč dáš-li se uštípnouti tomuto krvežíznivému trapiči, a —

„pomstatě sladka i bohům i lidem.“ — Už mě setby pěkný braly vznik, a mysl má den ke dni více si libovala v tomto novém světě. Všeckoť to sám jsem vzdělával a osíval, i nadál jsem se hojněho požehnání a jisté odpлатy za své práce. Stal jsem se už dokonalým kanadským hospodářem, když mimo vše nadání došel mne po poště nově zřízené list, jenž najednou učinil změnu v mých okolnostech a mně nazpět do Evropy cestu vykázal. Radost a bolest mísila se v mému srdci, když jsem se ubíral zase do Quebeca. Povídá se, že i žalář po dlouhém čase vězňovi tak milý bývá, jako dům vlastní; co se mne dotýče, jedva bych byl minulého podzimku tušil, jak těžko bude mi se rozloučiti s novým tímto statečkem.

98. Vrabec a sysel.

Vrabec, vida sysla, jak pilně na zimu obilím se zásobuje, pravil: „Hanba, syslíku, hanba, že hospodáře o tolik obilí okrádáš! Styď se!“

„Aj, aj, počestný mravokárce!“ odpověděl sysel, „kdo pak v létě na poli pšenku vyzobuje z klasů, sotva že počala zrátí? Kdo pak ječmen a oves na poli vylupuje? A kdo v zimě ve stodole krađe? Jen meť hiezky před svým vlastním domem a buđ nejdříve sám potivcem, než před cizím domem mésti a jiného z nepočitnosti obviňovati počneš.“

A vrabčík zastyděv se odletěl.

J. K. Hraše.

99. Poslíčkové jarní.

Dva jeřábi letí od jihu,
jim do spěchu tak a do mihu,
a jeden z nich s výše blankytu:
„Zda vezmete jaro do bytu?“

„I jakž bychom jaro nechtěli?
Tof nad svátek nám a neděli;
den ode dne samá muzika,
a čas nám jak letmo utíká.“

A tálmonou, a lidem do skoku,
to květ nesou, písňě v tlumoku,
to hnula se ves i ohrada —
tof nejveselejší armáda!

Dva skříváuci, odkud, neví se —
též ubytovací kommisie,
a volají s výše blankytu:
„Zda chcete nás s jarem do bytu?“

„I jakž bychom, páni, nechtěli?
Vždyť s vámi jsme teprv veseli,
už z rána, jen padne rosička,
a celý svět jedna písnička.“

Vítězslav Hálek.

100. Kakao.

Kakao známo jest botanikum pod názvem *Theobroma cacao*, a tímto jménem, znamenajícím pokrm božský, nazval je Linné, vyznačiti chtěje výborné jeho vlastnosti. Jest to rostlina americká; v první vlasti její netoliko za pokrm se jí užívá, alebrž i zrna její sloužila za peníze. Nyní přiváží se kakao větším dílem z Mexika. Stromi jest podoben višňovému a zřídka přesahuje výšku 8 m. List jest veliký, podlouhlý, na konci zaostřen, a pokud ještě mlad, začervenalý. Květy, jež vůbec pučí ze silných větví tohoto stromu, jsou úzké, majíce barvu světločervenou, přecházející trochu do žluta. Bobule podobné okurkám jsou podlouhlé a z počátku zelené, uzrávajíce však zežloutnou nebo zčervenají. Naplněny jsou sladkou bílou libovinou, kteroužto zrna velkému fazolu podobná v pěti příhrádkách jsou obložena. Cestující Indiáni tuto libovinu sobě pro občerstvení velmi oblibují. Zrna před setím musí se močiti; sázejí-li se teprve za několik dní po vyloupnutí z lusku, již se neujmou. Semeno sází se obyčejně do stínu stromu korálového, který ke vzrůstu mladé rostliny tak jest potřebný, že jej Španělové nazývají matkou kakaovníkou.

Kakao jest dvojího druhu: jedno, kreolským nazvané, jest sice mnohem lepší, však u menší míře se rozplozuje, nežli *forastero*, čili cizí kakao, jež jest chuti zahořklé. Kreolské kakao za pět let nese ovoce, dokonalosti však v osmém teprve roce nabývá, od kterého času ještě po dvacet let dobré ovoce dává. Forastero stává se za tři léta plodným. Byl druhdy obyčej na ostrově sv. Trojice (*Trinidad*), udělovati otrokovi svobodu, který pánu svému odevzdal tisíc plodných stromů kakaových, jež na prostoře sobě za tím účelem zvláště odměřené vypěstoval. Mnoho jest příkladů obdržené takovým způsobem volnosti, ježto malou to stojí práci, kde příroda sama pěstování se ujala.

V Granádě štěpnice kakaové překrásnou mají polohu na vrších, a dělníci po celý den ve stínu mohou pracovat.

Ovoce se česá dvakrát za rok, v červnu a v prosinci; druhá však sklizeň mnohem bývá hojnější. Vyloupaná zrna nahrnoují se v kupy a nechávají se po 48 nebo více hodin pařiti; pak na slunci se suší, jak se to děje při kávě. Ze nich se připravuje čokoláda, vůbec jest známo. Zrna se praží a rozemírají těžkým válcem na moučku. Přidá-li se do ní cukru, koření a vody, je z toho těsto, které se stlačuje v tabulky. Nejvíce čokolády spotřebuje se ve Španělích.

Bobule v mléce vařené, ač slabší, dosti však chutný dávají nápoj, jenž zvláště ve Francii v užívání jest u těch, jimž čokoláda jest drahá.

J. Malý.

101. Půjčka za oplátku.

Slavný vojevůdce římský Scipio Nasica byl muž velmi spravedlivý a vtipný.

Jednou přišel do domu básníka Ennia a tázal se přede dveřmi služky, je-li Ennius doma. Služka odpověděla, že není; avšak Nasica poznal jí po tváři, že tak učinila k rozkazu pána svého, a že Ennius doma jest.

Netrvalo to dlouho, a Ennius chtěl navštíviti Nasicu. Přišed do domu jeho, tázal se přede dveřmi, je-li doma. Nasica však volal z komnaty sám, že není doma. Divě se, odpověděl Ennius: „Jak že, že nejsi doma? Vždyť přece hlas tvůj dobře poznávám!“ Nasica mu na to vece: „Ty jsi, Ennie, člověk divný; nebot když jsem já onehdy k tobě šel, uvěřil jsem tvé služce, že nejsi doma, ty pak nechceš nyní ani mně samému uvěřiti?“

Václav Petruš.

102. Jezero Comské ve Vlaších.

Nedaleko hlavního druhdy města lombardo-benátského království, Milána, v přeутěšeném okolí, rozprostírá veliké jezero, jmenované po přiležícím městě jezerem *Comským*, lesknoucí se hladinu svých vod. Jeho půvabové rok co rok hojný počet cizinců k sobě vábí, na způsob poutníků k němu se odevšad hrnoucích, jednak v naději, že v teplém tom kraji nabudou nové síly a čerstvého zdraví, jednak také pro pouhé vyražení a z přílišného bažení po cestování, jakovéž se často nalézá při lidech, pohodlí a štěstí všudy ve světě mimo svůj domov hledajících. Každý z těchto příchozích a hostů s podivením, a nejednou s vytržením velebí krásotu jezera toho, a mnozí se žalostí a velmi neradi se rozžehnuvají s místem, u něhož i nejstudenější pozorovatel přírody bezděky zvolati musí: „Dobré jest tuto být: udělejme sobě zde stánky!“

Jezero *Comské*, jež řeka *Adda* v toku svém působí, a jehož půlniční částka tytýž i jezerem *Chiavenským* slove, odevšad vysokými horami, malebným skupením skal, zelenými pahrbky a polí, kvetoucími vinohrady a olivovými sady otočeno jest, prostřed nichž jest přeутěšené pásmo ozdobných domů selských (v čele těchto nádherná

Villa d'Este), měst a vesnic; a všecka tato rozmanitá stkvoucí stavění, zastíněná bobkovými a fíkovými lesy, v tekutém a hladkém zrcadle jezera toho malebně se obrážejí. Bujné révy vinou se směle okolo pně a ratolestí štíhlé jedle, a čerstvá zelenost listí a živý červec hroznů jejich válčí příjemně s nátemnou, pošmournou barvou stromu toho. Jako k dovršení krásy tohoto nevyrovnaného divadla valí se řeka *Pioverna* přes příkré skalí s výšky asi 64 m do jezera, působíc ušlechtilý vodopád, v jehož stkvoucích vlnách obrážené paprsky sluneční všemi barvami duhy pohrávají. Řetězový most rozpjat jest nad touto propastí vodní; odtud po stupních v kamení vytesaných vystupuje se na chlum hory, kdež překvapeného cestujícího očekává jedna z nejkrásnějších vyhlídek na světě.

Jezero toto, jehož voda čistotou a prozračností svou křišťálu se vyrovná, leží 213 m zvýší nad hladinou mořskou; délka jeho činí 37 km, šířka pak s rozdílem 2 až 6 km. S nejvyšších chlumů přiležících jezeru tomuto hor, jejichž vrcholové vznášejí se 2600 m nad hladinou jeho, bloudí omámené oko pozorovatelovo po čarovných březích jeho a po obzoru, opodál teprva ledovými horami švýcarskými obmezeném, tak že lehounek rychlá loď za několik hodin ze země skal, věčného ledu a sněhu, husté mlhy a černého jedloví doplavit se může do vlasti umění a básničtví, oliv a ostatních plodů jižních.

Na jihozápadním kraji jezera Comského, v přerozkošném údolí, kolem vysokými horami ohrazeném, leží neveliké sice, ale průmyslem a obchodem svým chvaluňe vyznačené město *Como*, někdy jakožto rodiště římského spisovatele *Plinia* mladšího slavené, tu dobu jakožto hlavní město okolní krajiny s 25.000 obyvateliv, biskupskou stolicí, nádherným hlavním chrámem, liceem, třemi gymnasií, knihovnou atd., paměti hodné. Město toto opatřeno jest zdmi a baštami, před časy pak i pevnou tvrzí hájeno bylo, jejíž zříceniny až podnes na blízkém kuželovitém pahrbku se spatřují. Mezi veřejnými budovami přední zajímá místo hlavní biskupský chrám, stavěný z překrásného bílého mramoru; avšak i ostatní dvanáctero chrámů jsou dosti nádherné, a palácové rodů Galli a Raimondi jsou k veliké okrasce předměstí jmenovanému *Vico*. V zahradách posledního z nich ukazovali památný onen jilm, o němž Plinius ve svých psaních zmínilku činí. Sousedství Alp (sněžných hor švýcarských) činí tamější povětrí časem trochu ostrým a studeným; však ničméně častí větrové, tytýž nad míru prudci a ostří, nejsou plodnosti země té ke zhoubě, a jako vinný kmen tak

i oliva za této naší doby ještě vždy právě tak bujně tam rostou, jako za časů římských. Avšak město Como jest poslední místo k ní půlnoci ležící, v němž oliva ještě se daří, protože blízkosť vod jezera toho u olivových hor ostrotu nočních mrazů mírní a teploty přičiní.

V neveliké odtud vzdálenosti, tolikéž na břehu jezera, leží veliká vesnice *Greanta*, pověstná pro své jeskyně široko daleko se vztahující a podivuhodnými zkamenělinami naplněné. Nejvíce však navštěvují příchozí a pocestní malé městečko *Torno* a přiležící jemu *Villa Pliniovu*, nejpamátnější mezi všemi letohrádky údolí toho. Slovutný tento spisovatel římský domu toho ani sám nevystavěl, ani v něm nikdy neobýval, nýbrž jediné o něm ve svých spisech zmínil učinil; což vždy přece stavení tomu u potomstva zjednalo i zvláštního jména i nesmrtevnosti. V jednom totiž ze svých psaní vypisuje položení tohoto stavení a vysvětuje zvláštnost blízkého, jen čas po čase vodu vydávajícího pramene. Z uctivosti k tomuto znamenitému spisovateli dali někteří milovníci nauk vlaský překlad dotčeného jeho listu na černé mramorové tabulce vyryti a sloupořadí nedaleko pramene vystavěti. Osmnácte století uplynulo od té doby, co Plinius napsal list ten, a povrch celé země změnil mnohonásobně podobu svou; avšak malý ten pramen pořád neproměněn' se prýští. *P. J. Šafařík.*

103. Vlastní zisk.

Nejlépe chutnává jádro,
jež jsme sami vyluštili;
nejvíce těšívá zlato,
jež jsme sami vydobyli.

Nejvíce těšívá perla,
již jsme sami vylovili, —
a nejvíce těší *pravda*,
již jsme sami objevili.

B. Jablonský.

104. Abrahamovo dětství.

V jeskyni byl Abraham vychován; neboť ukrutný Nimrod vyhledával bezživotí jeho. Ale i ve tmavé jeskyni světlo boží bydlelo v něm. „Kdož jest stvořitel můj?“ řekl sám u sebe, dosti se vynamysliv.

Po šestnácti letech vystoupil, a uzřev poprvé nebe a zemi, divil a radoval se velmi. Ptal se všech tvorů vůkol sebe: „Kdož jest stvořitel váš?“

Slunce vycházelo; mládenec padl na tvář svou, volaje: „Totot jest zajisté stvořitel můj; jak krásná podoba jeho!“

Slunce vzešlo, slunce se nížilo a s večerem zašlo. Vyšel měsíc, i promluvil Abraham sám k sobě, řka: „Světlo, které zašlo, nemůže býti Bůh nebes; ale bude ono menší světlo Bůh, jež obsluhují velká hvězda hejna.“

A zašel měsíc s hvězdami, Abraham zůstal samoten.

I šeltě k otci svému a tázal se ho: „Kdož jest Bůh nebe i země?“ a Tharah ukázal na své modly. „O tom se přesvědčím,“ pomyslil sobě, a když byl sám, předkládal jim nejlepšího pokrmu. „Jste-li živí bohové, tedy přijměte mou oběť!“ Ale modly sebou nelýbaly. „A tyto,“ dí syn, „otec můj za bohy má? Budíž! Snad jej poučím!“ — Vzav hůl a rozrážev všecky modly až na jednu, kteréžto do ruky položil hůl, běžel pro otce a dí jemu: „Otče, tvůj první bůh všecky své bratry pobil.“

Hněvivě nař pohleděl Tharah a řekl: „Ty se mně rouháš, chlapče! Jakž by to mohl, když jej stvořily ruce mé?“ — Ó, nehněvejž se, otče můj,“ dí Abraham, „a rozpomeň se na slova, která jsi byl řekl. Nemůžeš-li tolika síly do svého boha se nadítí, jakou moje dětská ruka do sebe má, jakž může on býti ten Bůh, který mne a tebe, nebe a zemi stvořil?“ — Tharah se zamíčel nad slovy synovými.

Brzo se však o tom pověst donesla k uším ukrutného Nimroda. Tento povolav k sobě Abrahama, mluvil k němu takto: „Mému se bohu budeš klaněti, chlapče; sice rozpálená pec na tě čeká.“ Už při narození Abrahamově předpovídali všickni mudrci, že on modly zvrátí a v království zničí službu královskou. Proto jej pronásleoval král.

„Kdo jest, králi, bůh tvůj?“ tázal se neohrožený jinoch.

Jemu král odpoví: „Oheň jest můj bůh, ta nejmocnější bytost.“

„Oheň,“ dí jinoch, „bývá vodoou shlazen; voda od oblaku lehce nošena bývá; vítr oblak zahání, a větru odolává člověk. Tedy jest člověk nejmocnější bytost.“

„A já nejmocnější z lidí,“ vece král. — „Klaněj se mně; jinak očekávej rozpálenou pec!“

Tu chlapec, mírně pozdvihna očí svých, dí: „Viděl jsem včera slunce vycházeti a večer zapadati; veliž, ó králi, by dnes večer vycházel a ráno zapadal, a chci se klaněti tobě.“

I hozen jest Abraham do ohně.

Moc ohně však jinochovi neuškodila: anděl odvívával plamen jako liliový zápach od něho, pojav jej ve své náručí. Krásnější vyšel z ohně

mládenec, a brzo potom povolal jej Bůh ze země Chaldejské, posvětiv ho sobě za miláčka.

Abraham pak založil služby pravé ke cti jednoho Boha nebes i země po celém světě.

Fr. L. Čelakovský z Herdera.

105. Petr Veliký.

I.

Petr Veliký, car ruský, byl panovník znаменитý, ale velice prchlivý. Jednoho dne přišel k němu Dolgoruký, vážný muž, jeho rádce i přítel, a při společném o říšských věcech rozmlouvání, nejsa s ním jedné myslí, Petrovi odporoval. Tento hned rozpálen jsa hněvem, vytáhnuv meč, chtěl jej v tom okamžení probodnouti. Dolgoruký však s nepřestrašeným srdcem chytí ozbrojenou ruku jeho řka: „Nikoli, velký mocnář! Já nedopustím, abys ty soukromou vraždou v tomto příbytku slávu jména svého poskvrnil; ale jestliže jsem smrti zasloužil, podej mě veřejné zemské vrchnosti, aby mne podle práva odsoudila a před očima světa o život připraviti dala.“

Tato řeč tak pronikla Petra, že stál ustrnul, meč schoval a do pokoji odešel; po malé chvíli pak Dolgorukého k sobě povolati dal, jej za odpusťení prosil a novými hodnostmi ozdobil.

II.

Týž car ruský, zakládaje pevnost Pečerskou proti Karlu XII., často se tu zdržoval a časem také přijízděl do Lavry, kláštera nedaleko odtud ležícího. Jednou jsa u opata, kázal sobě vodky dáti. Mnich hned skleničku už nalitou přinesl, a Petrovi ji podávaje, z neopatrnosti celou na něho vylil. Car rozhněvaným okem naň se obrátil; ale mnich, nepozbyv přítomnosti ducha, takto k němu promluvil: „Vylilo se požehnání na hlavu tvou, a Hospodin zarmoutí protivníky tvé.“ — „Dobře, uhlídáme,“ odpověděl Petr. Vrátil se jako vítěz u Pultavy, nezapomněl na mnicha i obdaroval jej hojně.

106. Neočekávaný lékař.

Jel císař Josel II. na procházku. Chlapec as osmiletý, přiběhnal k jeho kočáru, volal pláčivým hlasem: „Ach, milospane, dejte mi zlatý, jediný zlatý, pro Boha vás prosím!“ To řekl s tak hlubokým vzducháním, že mocnář, jemuž také do oka padlo, že chlapec není tak otrhaný a špinavý, jak pouličné žehlavé děti bývají, zastaviti po-

ručil a s přívětivou snížeností řekl: „Nač potřebuješ hned celý zlatý?“ — „Ach, milošpane,“ odpoví chlapec, „musím mít zlatý. Naše matka jest na smrť nemocna; poslala mne pro doktora, byl jsem už u dvou, ale každý žádá zlatý, sic že nepůjde. Ó, dejte mi zlatý, jakživ žebrati již nebudu!“

Josef, vyptav se ho na matčin byt, dal mu tři dvacetníky. Chlapec, pro radost ani mnoho neděkovav, pádil dále během běhoucím, a císař, aby o pravdě se přesvědčil, jel k označenému bytu, lépe do vrchního kabátu se obaliv, aby nebyl poznán. Přiveden byv k nemocné, byl od ní pokládán za lékaře. I ptal se, jakou nemoc má, a nechav ji domluvit, zvěděl, že dříve byla zámožná, nyní pak zchudla a že jest matkou nedorostlých dvou dítek. Tázal se, kde hoch má papír a péra: napsav několik řádků, poručil ten recept néstí do lékárny, výslovně zde poznamenané.

Sotva potom odešel, vstoupil do světuice chlapec, veda skutečného lékaře. S podivením matka na oba se dívala, a povíděvši, že na stole už recept leží, kázala, by si jej přečetli. Lékař, pohleděv na písmo, s úzasem zvolal: „To byl lékař, který lépe předpisovati umí nežli já. Císař pán to byl, a zanechal vám poukázání na paděsat dukátů, jež máte vyzdvihnuti u komorního pokladuška.“ Nemocná se ulekla, a bylo jí z počátku hůře, protože lékař nenadálou pomoc jí tuze zprudka byl oznámil; však se brzo přec ukázalo, že Josef předepsal nejpřebrnější a nejúčinlivější prostředek.

107. Hřbitov.

První hlas.

Strašno na hřbitově pustém!
Větrové tu chladným šustem
vyjí mezi hrobkami;
hrubé smělce pryč odhání
bílých kostí drkotání
s vyzáblými lebkami.

Druhý hlas.

Volno na hřbitově tichém!
Větérvkové plynným vzdychem
vějí spícím prochladu;
zde travičky vonné bují,
pestré kvítky ozdobují
tuto rajskou zahradu.

První.

Věčná tma umrlee kryje.
Jejich hosti — žáby, zmije
hnízdí v rakvíčkách zpuchřelých;
v hrobě červ se krvohlavý
s uvadlými těly baví —
děsné lůžko políbených!

Druhý.

V hrobě klidno: v jeho lúně
člověk nikdy nezastůmě,
sladký, dlouhý sen tu spí.
zde každičké složí břímě.
závisti zde hyne símě,
zde ho bouře nezbudí.

První.

Černých vran tu hejno lítá,
kulicháním sýček vítá
příchozího na hřbitov;
hubené jen padrtiny
rostou tu, a mechoviny
chudé šatí smutný rov.

Druhý.

Zde maličký králik hravě
s milou družkou pleše v trávě,
hrdlička tu cukruje;
tamto od větvičky stinné
něžná píseň v kraje line,
kde slavíček žaluje.

První.

Šerá křídla mlhy husté
svěšují na byty pusté,
nezdravý tu mrká den;
poutník kráčející tady,
zhlédna křížů valné řady,
dále pádí ustrašen.

Druhý.

Kdož ve světě strádáš, bloudíš,
podvodným se štěstím troudíš,
pomni jen na tento důl:
trp jen, chodče unavený,
než zde dojdeš zotavení,
než zde odložíš svou hůl!

Fr. L. Čelakovský z Karamzina.

108. Jiřík a čápi.

I.

V Therapii nedaleko Konstantinopole živ byl před dávnými časy chudý plavec, jehož celá mohovitosť záležela v chatrném domku a lodce, kterou sobě chleba vydělával na průplavu cařhradském. Bylo mu však dosti krušno skrovným tímto výdělkem živiti sebe a svou požehnanou rodinu; nebot měl doma několik synův a dcer. Jakmile tedy synové jeho Dimitrij, Michal a Jiřík v letech byli dospělejší, učinil jim otec návrh, aby sami se podívali do světa a tam hledali štěstí svého. Dal každému pak několik zahospodařených piastrů na cestu a udělil jim i požehnání svého. Mladenci, rozloučivše se pak také s matkou a sestrami, ubírali se přímo do velikého a bohatého města Konstantinopole.

Od mladosti své byli uvykli plaveckému životu a častěji, pomáhajíce otcí veslovati na nepatrnném člunu, ne bez závisti patřívali na velké koráby a na pány těch korábův, bohaté a vznešené, kteří z rozličných světa končin za obchodem přijízděli do Konstantinopole. I byla jediná žádost srdce jejich, by i oni svým časem byli takovými pány, ale dobrě rozuměli, že jediné ustavičným úsilím a pilnosti toho cíle snad mohou dojítí. Bylo tedy první pomyslení jejich jítí do přístavu a tam hledati služby na některém korábu. Jdouce právě pospolu okolo kavárny, uželi muže před domem na lavičce sedícího, a snadno po šatě poznali, že jest pánum některého korábu. Přívětivá tvář jeho

dodala jim srdce; mrkli na sebe, přistoupili k němu blíže, pozdravili jej uctivě, a položivše pravou ruku na prsa a poklonivše se, promluvili k němu: „Rozhojuén budiž počet let Tvé Velikomocnosti!“ — „Buďte mi vítáni, švarní jinochové!“ odpověděl pán ten, povstana a děkuje jim podobným způsobem za pozdravení jejich. Dimitrij jal se po té přednášti jemu svou a bratří svých žádost a doložil na konec:

„Jsme ovšem ještě nezkušeni a na veliké lodi nikdy dříve jsme ne-sloužili; ale chcete-li nás vzít s sebou a vycvičiti dokonale v námoř-nictví, budeme po tři léta Vám sloužiti, nežádajíce za ten celý čas kromě stravy ničeho od Vás.“ Pán korábu přijal toto nabídnutí jejich, uvedl je sám na svou lod, jež byla nová a pěkná goeletta, a den po tom odpluli všichni do Smyrny.

Ve dvou letech pořád prošlých vykonali jsou mnohé cesty po moři do Marsilie, Livorna, Smyrny, Alexandrie a jiných přístavů Středozemního moře, a pokaždé navrátili se zase do hlavního města Konstantinopole. Pro pilnosť a dobré chování jejich pán s nimi byl velice spokojen, a často dostávali od něho i pěkné dary na penězích a šatstvu.

Když pak po některém čase vrátili se zase do Konstantinopole, přihodilo se, že právě v přístavu toho města veliká a pěkná fregata vypravovala se na dalekou cestu vyhledávat nových, neznámých zemí. Dimitrije ohnivějšího a na mysl vrtkavějšího pomalu už omrzely tyto krátké cesty na skrovné goelettě, i rád by byl vyhledával většího dobrodružství na této nádhernější lodi a dále do světa se podívatoužil.

Takovými obíraje se myšlenkami, procházel se jednoho dne blíže přístavu, toužebně chvilkami pohlížeje na fregatu a její vysoké, štíhlé stěžně, an tu najednou valil se sem zástup lidí, obstupujících provolavače, jenž pronikavým hlasem rozhlášoval jakési návěští. Zvedavost vedla Dimitrije blíže, i poslouchal, kterak hlasatel ten z plných plic vykřikoval: „Onen spanilý koráb, jež každý odtud může viděti, chystá se odplouti do dalekých zemí, kde kamení a hory z ryzího jsou zlata a stříbra, a poněvadž není ještě dostatečně lidem opatřen, mohou zkušení marynáři se hlásiti a vstoupiti ve službu za dobrou mzdu a náhradu!“ Koinuž byla zpráva tato vítanější, než našemu plaveci z Therapie! Viděltě před sebou najednou vyplnění všech svých žádostí; jeho dychtivost spatřiti daleké světa končiny docházela cíle svého, a jakáž tu teprv byla naděje, že rychle a snadným způsobem nesmírných pokladů stane se pánum! I nerozmýšleje se dlouho, ode-

bral se k ustanovenému místu a nejen sebe, ale i své bratry dal bez meškání ve službu zapsati.

Navrátil se na goelettu, zpravil ihned Michala a Jiříka o tom, což byl učinil. Uváděli mu sice na paměť smlouvu, kterou s nynějším patronem svým učinili na tři léta: vše bylo ale daremné, umělf všecky námítky jejich výmluvně poraziti. „Příležitost takovou,“ vece, „ke štěstí našemu nesmíme propásti;“ pročež, jakmile patron vstoupil na loď, přednesl mu Dimitrij celou tu příhodu, a všickni bratři prosili ho společně, by je propustil z jejich slibu a závazku. Nadarmo usiloval pán na jiné je obrátiti; nadarmo sliboval jim i zvýšení platu pro budoucnost. Bratři stáli na svých prosbách, až patron konečně jim v tom povolil. I sebravše námořníci naši vše, co jejich bylo, pospíchali s radostným srdcem na fregatu.

II.

Po několika dnech vyzdvihli kotve, a příznivý vítr hnal je skrze Dardanelly a pak dál a dále, až úzinou gibraltárskou vypluli jsou do velikého moře. Všecko předpovídalo jim šťastnou plavbu, i byl všecken lid na lodi vesel a spokojen, zvláště ale tito bratři naši. Jedva však několik dní plavili se na moři, ani tu náhle náramnou bouří byli zastiženi, která lodí jejich zmítajíc, od pravé cesty ji zapudila, že potom po několik měsíců po neznámých cestách mořem bloudili, vydání jsouce vlnám za hříšku. Sám vladař lodi té nevěděl a nemohl vyzkoumati, ve kterém by byli pásu světa, a neštěstí jejich bylo tím větší, ježto veškeré zásoby potrav dočista už byly stráveny. Za mnoho dní trápen byl lid hladem nesmírným. Když pak mezi tím jeden z tovaryšův umřel, uzavřeno jest snísti tělo mrtvé, pročež hued na kusy je rozsekali a počali maso vařiti. Přemohše v sobě nechut k tomuto nepřirozenému pokrnu, vyjednali jsou mezi sebou, že každý den losovati budou, kdo by měl zabít býti a za potravu ostatním sloužiti. I zhotovili losy dle počtu hlav, jeden černý, ostatní bílé, a kdo dostal černý los, tomu nezbývalo nic jiného, než rozloučiti se se svými neštastnými společníky, poručiti duši Bohu, vydati se pak na zabítí a na snědení ostatním. Takovýmto způsobem už asi deset dní svůj život zachraňovali, když jednoho jitra losem přišlo i na Jiříka našeho smrt podstoupiti. Právě se probudil z libého sna, neboť se mu bylo zdálo, že připluli k zemi: a nyní o hrozném osudu, že umřítí má, zpráva se mu dávala. Zoufalství opatřilo jazyk

jeho výmluvnosti, i vypravoval nešťastným spoluřuhům svým sen, jaký měl před probuzením, tak živě, a vyplnění jeho tak pravdě podobným uměl jím učiniti, že mu až do večera lhůtu dali, ano i sám jím připověděl sebe zabiti, jestliže by do toho času se nedostali k zemi. Všickni tedy trvali v toužebném očekávání, hledíce ustavičné v tu stranu, kam příznivý vítr poháněl jejich koráb. I stalo se skutečně, že polední dobou spatřili temný pruh mezi nebem a mořem, a než uplynulo několik hodin, metali kotve blíže pobřeží pěkným lesem porostlého. Radosť zachráněných těchto nedá se popsat; v náručí padl druh druhu, děkujíce Bohu a svatému Mikuláši za podivné od smrti vysvobození. Potom bez meškání vsedavše na spuštěné na vodu barky, veslovali ku břehu, jak jen koliv jím stačovalo síly. Tři bratři naši vyskočili nejdříve na břeh, a rozloučivše se s ostatními, netrpělivě spěchali k lesu, majíce pevnou toho naději, že za ním lidská najdou obydlí. Několik nalezených cestou ptačích vajíček, též plané ovoce a bylinky půsloužily k ukrocení hladu; ale už schylovalo se na noc, ani posud žádné stopy lidské nenalezli, a byli už tak daleko zašli, že houštinami ani pravé cesty vedoucí zpět k lodím nemohli najít. Přenocovavše tedy na větvích vysokého stromu, druhého dne týmž způsobem opět dále pouť svou konali. Teprve dne třetího z rána dostali se na konec lesa a podivili se nemálo, vidouce před sebou na kvetoucí rovině přeskrostuý zámek.

Ačkoliv kolem dokola nespatovali živé duše, přec směle ubírali se k němu. Úzkou brankou vešli na široký dvůr, ale ani tu kromě velikého stáda ovcí žádného lidského tvora nenalezli. Bážlivě a opatrne ohlížejíce se, přistupovali ke stavení tomu, vešli nahoru po širokých schodech, kráčeli valnou řadou uádherných pokojův, až konečně dostali se do velikého večeřadla, kde stála tabule pokrytá krměni rozmanitými. Nadarmo jali se bratři odkašlávat, nahlas hovořiti a všelijak šramotiti, by přivolali sem někoho z obyvatelův; zdálo se za dlouhou chvíli, jako by celý zámek ten nacele byl opuštěn. Lísbezná vůně z chutných krmí vábila je k jedení; i nemohouce déle pokušení tomu odolati, pustili mimo se všechny rozpaky, a posadivše se ke stolu, dali se do požívání připravených, jak se zdálo, pro ně pokrmův. Ale sotva s několika mískami byli hotovi, an tu přehrozný, ohyzdný a slepý ještěr dveřmi se vyvaliv, hlasem řvoucím je vítal, že krev v těle jím stydla, volaje lidskými slovy: „Čichám, čichám člověchinu!“ Bledí jako stěna skočili na nohy; ale ještěr, žena se po hřmotu za nimi, vztáhnul šeredué dlouhé pazoury, a uehopiv nejdříve Dimitrije za krk,

udeřil jím o zenu, potom i Michala zachvátil a udusil. Jedinému Jiříkovi poštěstilo se prchnouti, i utíkal dolů na dvůr, co dechu stačovalo. Tu však branku nalezl uzamčenou; zdi byly příliš vysoké, že nebylo možná uikle dostati se přes ně. Jakž měl ubohý patrné záhubě ujiti? Ve smrtelném tom strachu připadl na dobrý prostředek; nepochyběně že kdysi slýchával o slavném hrdinovi Odysseovi, jenž podobnou chytrostí zachránil život svůj. I vyňal z pasu nůž, jež jako plavec vždy při sobě nosíval, uchopil se největšího berana z celého stáda, a zabiv jej, stáhl s něho kůži, mašo pak hodil do studně; a když byl do kůže té vlezl, počal ihned jako pravdivý beran po všech čtyřech mezi ostatními se procházeti.

Seredný ještěr, nasytiv se člověčím masem, slezl po mramorových schodech a volal několikráté úsměšně: „Však ty mně neuješ; dobře já si na tobě večer pochutnám!“ I vlekl své neforemné tělo přes celý dvůr až k oné malé brance, kterouž otevřev, položil se u samých dveří, ponechaje jen tolik místa vedle sebe, co by ovce mohla projít. Potom volal zejména všecky bahnice stáda svého. I přicházela jedna po druhé, ještě si je podojal a pak propouštěl je ven na pole. Naposledy došlo na berany, k nimžto se i náš Jiřík přitovaryšil. Ne bez strachu a úzkosti přiblížoval se k osudné brance. Ale ještěr pohlabil jej toliko jak i ostatní po hřbetě, chválil domnělého berana pro jeho tloušťku a velikost, a tak i on šfastně vyvázl z největšího nebezpečenství.

III.

Když byl několik honův od zámku, shodil honem se sebe beraní rouno a hnal se, co mohl nejrychleji, do nejbližšího lesa. Zde opět bloudil po několik dní, a doléhající naň strasti a nedostatky dvojnásob byly mu obtížny, ježto sám a sám je musil snášeti, a pomyslení na smutný osud starších bratří trápilo jej bez přestání. Teprve třetího dne dostav se na konec lesa, spatřil před sebou na širé rovině veliké město, prostřed něhož pyšně se vznášel pěkný hrad v podobě královského sídla. Ale pamětliv jsa, jakých smrtelných úzkostí nedávno zakusil, pocitoval v sobě jakousi nechut ke všemu hradům a zámkům v této zaklené zemi; pročež potuloval se přes celý den v loučští na kraji lesa, hned nedlouho, hned zase toužebně pohlížeje k městu. Konečně hlad a snaž i naděje, že přece tam spatří lidské tváři, donutily jej blíže přistoupiti k městu tomu, neboť ubohému mladíkovi už tuze stýskalo se po společnosti lidské.

Že však při tom velmi opatrně si počínal, snadno každý může si pomyslit; stáltě přes hodinu za samou branou, nežli srdce si dodať vstoupiti do města. Konečně přece jda dále, přišel do veliké a široké ulice; po obou stranách byla všude nádherná stavení, ale nikde nebylo ani stopy lidské, nikde člověka nebylo viděti. Konec ulice byla výhledka na zámek, ale ani tam nezdálo se, že by kdo přebýval. Zámek ten však, jak snadno každý pochopiti může, naháněl mu nejvíce strachu, neopovážil se tudíž až tam k němu zvědavosti své uzdu pustiti, alebrž uhostil se hezky v jednom domě blízko brány. Dům ten byl opatřen vším, cožkoliv náleží k domácímu pohodlí: pokoje z většího dílu byly skvostně okrášleny, anobrž i diamanty a jiným drahým kamením ozdobeny, sklepy a špižírny byly všelikými potravami a nápoji hojně zásobeny, tak sice, že na dlouhý čas nebylo se mu báti žádného nedostatku; i nechybovalo mu ničeho ku blaženosti vezdejší kromě společníka a pak nějaké zprávy, co asi jeho milí doma dělají a jak se jim vede.

Jiřík strávil něco přes pět měsíců v tomto městě, když jednou z rána, procházeje se za branou, spatřil veliký zástup rovinou přiblížovati se k městu. Náhlá radosť jeho brzo zatemněna byla strachem, ana se mu namanula myslénka, že snad přicházející tito cizincové též jsou nějací lidožrouti. I dal se rychle na útek do města a skočil do nejbližšího domu, který, jak se zdálo, náležel nějakému pekaři. Tu nalezna ve tmavé komoře díži, honem ji převrátil a pod ní se schoval, jsa pevného úmyslu v noci z této své skryše uprchnouti a bráti se dále, kamkoliv jej oči ponesou. Však přicházející lid zhlédnul jej u samé brány, pročež, jakmile se dostali do města, hned brány a ulice osadili strážemi a pak jali se prohledávati domy, pátrajíce po cizímu tomto člověku. Jiřík slyšel kroky osob jej hledajících u samé díže; přece však nepoštěstilo se jim ho najít, aniž také on sám osmělil se jenom hlavu vystrčiti pod díži, která jej skrývala. Druhého dne nastalo opět hledání; bylo též slyšeti hlasatele po ulicích, kteří provolávali jménem královým, aby cizinec schovaný vyšel na jevo, že nic zlého se mu nestane. Ale Jiřík, jsa pevné víry, že se tu usiluje o život jeho, umínil sobě raději hladem zemříti, nežli by sežrati se dal těmto lidožroutům. Dne třetího upustivše konečně noví obyvatelé od hledání svého, rozcházeli se po svých domech a započali své živnosti. Také pekař ten, -v jehož domě Jiřík se tajil, uhostil se opět ve svém obydlí, a uvázav si bílou zástěru, měl se zase ku svému pekaření. Za tou příčinou přišed do komory, kde náš strašpytel se schovával,

pozdvihl díži, a nemálo se podivil, když nalezl pod ní dávno hledaného cizince. Jiřík trnul strachem na celém těle a neosměl se ani oči vzhůru povznést; an tu hospodář jeho přívětivým hlasem jal se mluviti, řka: „Čemuže tuto se tajíš a nepředstoupil jsi před krále našeho, když tě před sebe dával volati?“ — „Bál jsem se,“ byla Jiříkova odpověď. „Však on ti neublíží,“ odpověděl pekař, „nebo my s vámi ostatními lidmi rádi v pokoji živi jsme; ty však musíš se mu ukázati, a já tě sám k němu na zámek dovedu.“ Jiřík uznával, že marné by bylo tu odporovati, a protož šli spolu ku králi, který dobrodrucha našeho velmi vlídně přijav, dal sobě vypravovati všecky příhody, jež ho potkaly, a propouštěje ho, sliboval mu svou ochranu, dokudkoli mu libo bude přebývati v městě tomto.

Od těch dob Jiřík, bydle ustavičně u pekaře toho, pomáhal mu v řemesle, a byl by sobě docela liboval ve společnosti těch laskavých a dobromyšlných lidí, kdyby časem toužebnost po vlasti nebyla trápila srdce jeho. Tímto způsobem prošlo šest měsíců, když jednou za jitru zpozoroval, že král a všickni obyvatelé z města se ubírají a zpovolna řadami táhnou po rovině. Dychtiv jsa dověděti se, co by to znamenalo, kradl se polehlounku za nimi a podivil se velmi slyše, kterak král lid svůj do menších a větších houfů šikuje a rozkazy vydává, poroučeje jedněm ubírat se do Anglie, jiným do Francie, jiným do Italie, a opět jiným do Smrny, do Konstantinopole a k Dardanellám. anobrž některým byla vykázána i Therapie, drahá otčina Jiříkova. Dříve však nežli se zpamatoval a tázati se mohl, co by to vše znamenalo, zástupy už hrnuly se dále přímo k široké řece, která asi hodinu cesty od města valila proudy své. Kdož vypoví však užasnutí jeho, když král i přátelé jeho do řeky skákali a se potápěli; a jakovéž teprva bylo ustrnutí jeho, když po několika minutách všickni na druhý břeh vystupovali v podobě čápův, a hned podle vydauých sobě rozkazů na větší a menší hejna se rozdělivše, uletovali do rozličných světa končin.

Ted spadlo Jiříkovi bělmo s očí, i viděl očitě, že žije v zemi čápův. Proto tedy musil přes pět měsíců v tomto městě samoten bydleti; tudyť i předvídal, že opět opuštěn tu zůstane za celých šest měsícův. I odevzdal se tedy bez reptání do vůle osudu svého a krátil sobě čas mezikm, jak jen koliv mohl.

Když šestý měsíc schyloval se ku konci, trávil Jiřík skoro celý den za branou, očekávaje příchod svých zobákovatých přátel. Posléz zaslechl v dálce temný klapot a brzo potom uzřel čapy jako mračno za

řekou přiletující; za malou chvíli pak na břehu se spouštěli k zemi. Tu opět jako při svém odchodu pohrouzili se pod vodu a na druhém břehu jako lidé vystupovali z řeky. Jiřík radostně jím pospíchal vstříc, a potkat se s nimi, přátelsky je líbal a objímal. Ale zvláště doptával se po těch, kteří byli v Therapii, a pak tisícero otázek jím činil a s potěšenou myslí poslouchal všecky zprávy, které mu z vlasti jeho přinášeli.

Zima tato prošla Jiříkovi ještě rychleji a příjemněji než předešlého roku. Přece však ustavičně doléhal prosbami svými na krále, by mu prostředky ráčil opatřiti k návratu do vlasti. Král jej ujišťoval, že věc ta není v moci jeho, „leč,“ řekl konečně, „cheeš-li se tak jako my proměniti v čápa, máš v tom vůli, a já neobmeškám do Therapie tebe poslati.“ Aby rodiče a sestry své opět mohl spatřiti, přivolil k tomu Jiřík. Konečně přiblížilo se toužebně očekávané jaro, a když byl král ustanovil den k odchodu, odebrali se všickni zase tak jako lonského roku, a s nimi i náš Jiřík, k řece, kdež polírouziv se do vln, vyplul na druhém břehu jako pěkný čáp, máje dlouhý začervenały zoban a ještě delší červené nohy, na těle pak bělavé peří a černá křídla.

IV.

Kolik dní as pobyl na té své pouti až do Therapie, povědomo mi není; vím to jediné, že přiletěv tam Jiřík, s rozmlou čapicí se zasnoubil a hmízdó si upravil na střeše domu otcovského, jež byl pozdravil radostným klepáním. Ó, jak tu byl potěšen, vida všechny své milé na živě a v požívání dobrého zdraví, i otce, i matku i také své sestřičky. Nepřestávalo však jenom na tom laskavé srdce jeho, že se střechy mohl se na ně dívat; ale brzo slítával též do dvora a choval se k nim tak krotce a důvěrně, že mu konečně i volno bylo bez překážky vcházeti do domu a z domu vycházeti. Od těch dob neopominul žádného dne přijít v poledne do světnice, když skrovňá tato rodina právě obědvala. Zde rád šmejdíval dlouhým zobanem pod stolem a nad stolem, sbíráje drobty, a přeblaženým se býti cítil, jestliže druhdy stará matička hlavu jeho na klín si položila a jej hladila, kladouc mu mezi tím ledajaky dobrý kousek se stolu do zobanu. Tehdáž dal se Jiřík do nejpěknějšího klokočání a všelijak se vrtěl a poskakoval, dávaje jím svou lásku a vděčnost na jevo. Ovšem jej rmoutilo velice, uslyšel-li kdy, kterak rodiče a sestry povídají si o něm a bratřích jeho, hořejícíce pro ně a smíř jejich oplakávajíce; ale marné bývalo všecko vynasnažení jeho dátí jimi na sroz-

uměnou, že on jest Jiřík jejich, o němž oni se domnívají, že leží kdesi v cizí krajině pod zemí, nebo že moře jej pohltilo. Při tom však přece nespouštěl se naděje, že možno mu kdysi bude v lidské podobě zase k nim se navrátiti, a by je pak přesvědčiti mohl, že někdy jako čáp přebýval u nich, stropil své nejmilejší sestře Katince šelmovský kousek.

Katinka, jsouc pozyána na svatbu jedné přítelkyně své, právě v komůrce, co nejpěkněji mohla, se oblékala a fintila, ano i matinka jí pomáhala, když Jiřík tu také byl přítomen. Vydala sobě z almary též pěkné stříbrné náramky, jež zdědila po své babičce, a když zrovna chystala se druhý sobě připjati, stal se hluk na ulici, jako by nějaký baša jel okolo nebo jiný vzácný páu se svým komonstvem. Jakož vůbec jsou ženské zvědavy, vyběhla matka i dcera před dům, aby viděly, co by to znamenalo, nechavše druhý náramek na stole. Ale sotva Jiřík to zpozoroval, uchopil se zobanem drahého klenotu, a uletěv na střechu, schoval jej opatrne do svého hnízda. Vrátilvsi se Katinka do komůrky, pohřešila ihned své drahé okrasy. Matka neopomnula pro její nevčasnou zvědavost výčitky jí dělati, ač ovšem i sama sebe kárat mohla; i nahledaly se obě, že ani místečka nezůstalo, avšak bylo vše nadarmo. Ztračenou věc nebylo nikde nalézti. Na čápa nepřipadl nikdo. Ten už seděl na hnizdě a klektal vesele, že se mu kousek ten tak dobrě povedl.

Zatím prošlo léto. Čápowé therapští a okolní počali vespolek rokovati, by ustanovili den k odchodu svému. Konečně nadešla doba rozloučiti se s krajem tímto, a Jiřík odletěl s ostatními. Když se byli navrátili k řece, stala se s nimi opět obyčejná proměna, a všickni ubytovali se jako jindy v opuštěném městě. Jiřík byl ovšem kdys velice potěšen, že molil viděti se s milými svými; nyní však nnohem více vznáhala se v něm žádost a touha, na vždycky k nim se navrátiti. I doléhal neustále prosbami na krále, až mu přislíbil, že vynaloží na to všecku svou moudrost, by mu nějak zase dopomohl do vlasti. Rozkázal tedy svým poddaným, čápům tesařům, udělati malý koráb, kterýžto také, než uplynul měsíc, byl dohotoven a všemi potřebami opatřen. Potom dal král oznámiti Jiříkovi, že už všecko k odchodu jeho jest přichystáno, a na důkaz své zvláštní milosti daroval mu ještě z komory svých pokladů plný pytel drahého kamení. I rozloučiv se s ním Jiřík ne bez slz v očích a rozželmat se také s pekařem a ostatními čapy-přátely, sedl s poklady svými na loď, odrazil od břehu řeky, nedaleko města tekoucí, a plul odtud po silném proudu dál a dále.

V.

Za několik hodin připlul k nesmírným skalám, kde řeka vtékala do podzemní jeskyně. Tam i jeho loď byla stržena. že mnohonácté set mil plul pod samými skalami pod zemí. Jakkoliv se namáhal náš Jiřík, nemohl přece nikterak vypočítati, kolik dní a nocí strávil touto plavbou, ježto ve tmavých těch prostorách nebylo lze den od noci rozeznati. Není však pochybnosti, že to trvalo několik neděl, a náš plavec, podávaje se už zoufalství, proklínal hodinu, ve kterou odešel z hostinného města čápův; neboť nezdálo se mu jináče, nežli že po této řece zrovna do propasti pekelné konečně se musí svézti. Když právě se obíral takovými myslénkami, tu najednou se mu podobalo, že vidí v dálce malou hvězdičku; kteréžto přibývalo každé chvíle, až pak poznal, že to jest světlo denní, jež padalo mu vstříce otvorem skalnatého klenutí. Jako šipka huala se loď ven ze skály, a každý může povážiti, s jakým podivením patřil Jiřík, vida před sebou známé město Sínymu, neboť byl na řece, vystupující tu blízko ze skály, o níž posavade nikdo nemohl vypátrati, odkud by brala původ svůj.

Bedlivě ukryv loď svou ve vysokém rákosí, bral se do města, aby sobě vyhledal tam obydlí; což když vykonal, navrátil se opět večer k řece i odnesl podtaží pytlík s drahými kameny. Druhého dne dal několik židů přivolati k sobě, by jim několik kamenů těch prodal; však neukázal jim celou zásobu, nýbrž jenom asi deset pěknějších. Pán Bůh s námi! Což se tu divili bradatí synové israelští, vidouce tolik lesku a jasnosti. I nemohli se na ně ani do syta vynadívati; otácejíce je mezi prsty proti světlu, a mimo svůj obyčej zaslepeni jsouci jimi, nadsazoval jeden druhého nesmírnými sumimami, tak že Jiřík za několik těch kamenův obdržel hromady zlata. Maje penize, zaopatřoval si, čeho mu třeba bylo, zjednal si drahé šaty, najal hejno služebníků, kupil si lezkou fregatu a opatřil ji hejně námořníky a všelikými potřebnostmi. Pak všecky své věci a poklady dal odněsti na svou loď a plul přímo ke Konstantinopolii.

Odtud odebrav se po několika dnech vrhnul kotve u Therapie, a pozdraviv milou otětinu svou stem a jednou ranou z děl, pozval starších toho místa k sobě na koráb. I připluli k němu ve svých svátečních šatech, a co náhoda nechtěla. — starý otec Jiříkův vezl je k němu na své lodi. Jiřík přijal hosti velmi vlídně a laskavě, zval je potom posaditi se s ním ke stolu, s tou však výminkou, aby též starý plavec měl díl ve stolování. Tím arcif byla nemálo uražena

hrdost starších a správců těch, i tázali se s podivem: „Jak? Tento-li starý plavec?“ přece však neosmělil se žádný protiviti se v tom vůli bohatého pána. Jiřík posadil svého staříčkého otce vedle sebe a mnoho se vyptával na rodinu jeho a domácí hospodářství. Když potom po skončené hostině páni hosté chystali se k odchodu, daroval ještě plnou hrst dukátů starému plavci a propustil jej velmi laskavě od sebe. Z vděčnosti za takové uctění a častování pozvali ho starší na příští den opět k sobě na hody, kteréžto pozvání on rád přijal, vymíniv sobě však, aby také starý plavec s celou svou rodinou byl přítomen, což oni mu též připověděli.

Když přišla doba ustanovená, jel skvostně oblečen a ve průvodu mnohých sloužících ku břehu a pak ubíral se k místu, kde očekávali ho k tabuli bohatě ustrojené. Tu opět posadil otce vedle sebe, starší pak seděli po druhé straně. Když celá společnost se rozveselila vním, jal se Jiřík pro vyražení všech přítomných vypravovati o svých podivných příhodách. „Mezi jiným,“ vece, „býval jsem druhdy také čápem a jako čáp bydlel jsem šest měsíců v Therapii.“ — Všickni se dali do hlasitého smíchu, domnívajíce se, že šaškovati ráčí. „Pravím vám pouhou pravdu,“ jal se Jiřík dále mluviti, „a jsem hotov vám hned toho dátí důkaz.“ Pak obrátil se k jednomu ze svých služebníků, díl k němu: „Jdi a vylez na střechu plavce tohoto, a přines náramek stříbrný, který tam schován jest ve hnizdě čapí.“ Jak poručil, tak se i stalo, a sluha za malou chvíli vrátil se s náramkem, jejž Katinka ihned poznala. Jiřík jí uvedl spolu na paměť všecky okolnosti a v jaké případnosti a době jí byl odcizen, načež svým milým rodičům a sestrám se vyjevil. Toto překvapení bylo by starou matičku jeho skoro usmrtilo, kdyby nebyla jí posilňovala radost, že aspoň jednoho ze svých synů opět nalezla. Jiřík od těch dob usadil se v Therapii, vystavěl si pěkný dům, vzal k sobě své rodiče a živil je až do poslední hodiny života jejich, dopřávaje jim všeho pohodlí a vší dobroty vlezléjší. Sestry své opatřil bohatým věnem a provdal je za statné a hodné muže; svým pak nešťastným bratrům dal postaviti pomůsky a daroval chudým mnoho peněz. Potomci jeho posavade žijí u vážnosti a bohatství v Therapii a po sousedních krajích. Řecká pohádka.

109. Orel (Aquila).

Rod orlí náleží do řádu dravců (rapaces), a sice do čeledi sokolovitých (falcones). Při všech ptácích ke dravcům náležejících silný

a tlustý nalézáme zobák, který na kořeni blanou, ozobím nazvanou, pokryt jest. Hořejší čelist má konec podlínutý. Dravě hnáty ovšem jsou krátké, ale velmi silné, na koncích prstů silnými a ostrými pazoury hákovitými opatřeny. Čeleď ptáků sokolovitých zvláště od supovitých (vulturini) rozeznati lze po hlavě hustě pernaté, kdežto supovití mají krk a hlavu jen peřím vlnatým pokryté a jako oblezlé. Ptáci rodu orlího jsou znamenité velikosti s nohami opeřenýma.

Orel skalní (*aquila fulva, alba*) má na záhlaví trochu vzpřímená péra a nohy až do pazourů peřím pokryté. Jako lva nazýváme králem ssavectva, tak sluje orel králem ptactva pro svůj vznešený pohled, vysoký let, neobyčejnou sílu a pro velikou srovnalost mnohých vlastností se vlastnostmi lvími.

Projevujeť touž velikomyšlnost, kterou připisujeme lvu; štěbetavá straka i krákový krkavec dlouho jej pronásledovat a dráždit mohou, než jej přinutí, aby jich rounání smrtnými odplatil ranami. Jest střídmý jako lev, nikdy neshltávaje sám celý plen, nýbrž ostavuje jaksi velikomyšlně zbytky menším dravým ptákům a ssavcům. V samotářství si libuje, a obyvatelé hornatých krajin pokládají to za velikou neobyčejnost, když na nějakém souhoří přebývají dva orlové. Obyvatelé horkých pásem o lvu podobně vypravují. Potřebí, aby orlové žili vzdáleni od sebe, ježto malý okříšek za obyt zvolený nemůže takovýmto dravcům vždy dostatečné podávati potravy.

Orlu skalnímu obydlím jsou ve starém světě krajiny teplé a mírné, totiž Arabie, Mauretanie, mnohé země africké, asijské až k Tatarfum, pohoří francouzská, Pyreneje, irská pohoří a švédská, lesiny okolo Dánska, pohoří švýcarská, slezská, česká i uherská. Tělo má skoro 1 m délky, šířky i s křídлом 2·2 m: pták vzpřímený výšku má 1·2 m a váží i 10 kg. Ale to vše jen o orlici platí, poučadž orel mnohem jest menší a lehčí, zřídka mívaje váhy přes 6 kg. Zobák jeho jest velmi silný, modrorohovitě zbarven, hned od kořene na 5 cm širokého přímý, pak zahuut a velikým černým hákem opatřen. Je 13 cm zdélí a má podlouhlé, polokryté chřípě. Oči jsou veliké a leží ve hluboké dutině, slzní kosti jako stříškou pokryté: duha v oku jest světle žlutá a svítí velmi živě. Jíceen rozšířuje se u veliké vole, a třeba i pintu do sebe může přijati. Hnáty má 20 cm vysoké, prsty žlutohnědé, pazoury černé, veliké, velmi špičaté a ohnuté. Tělo jest pokryto peřím tmavohnědým, rezovitým, bíle skvrněným; letky a péra ocasní jsou černohnědá, popelavými a čerňitymi

pruhý zbarvena. Na záhlaví povstávají trochu podlouhlá přirezavělá péra.

Orlové skalní mají veškeré vlastnosti zuřivých, ukrutných a škodných dravcův; zobák a pazoury jsou strašné na pohled, tělo jest zavalité, křídla a hnáty silné, kosti pevné, maso tvrdé, postava rovná, spamilá, hnútí hbité a let prudký. Bystrostí zraku nadě všecky dravce vynikají, všem postupujíce přednost, bledíme-li k čichu. Žijí i sto let což prý i v zajetí se stává. Někdy vydávají velmi žalostný skřek, obyčejně však krá, krá, krá vysoce a hluboce křičí. Milujíce vysoké lesiny, zřídka vyskytuje se v rovinách, nicméně zvláště v zimě veliké cesty někdy podnikají; není místa v Čechách, na Moravě, ve Štýrsku atd., kde by někdy takový orel nebyl zastřelen býval neb alespoň spatřen. Potravou mu jsou malí ssavci, na př. zající, jehňata, kůzlata, lišky, kamzíci; ze ptáků zvláště husy, lysky, dropi, čápi, jeřábové atd. Na kořist orel spouští se s náramné výše, pak ale šikmo na ni vráží. Vymouc čas, když orlice sedí na vejcích, neb orlata pokrývá křídloma, nikdy orel sám nehoní.

Poněvadž orlice sedí právě v čas, když ptactvo se stěhuje, bývá orlovi hříčkou sobě i orlici obstarati hojnost pokrinnu. Jindy honívá ve společnosti orlice; pročež vždy dvé orly vídati jest společně sobě nahánějících a ne tuze od sebe vzdálených. Při vší sile, kterou chová ve svých křídlech, přec údy má neobratné a vždy kořist odvažuje, než s ní vyletí vzhůru, poněvadž mu takovéto vzlétnutí jest obtížno. Někdy též o kalouchy, staré srnce, ba i jeleeny se pokouší; však hned na místě nasycuje se jich krví a masem, unášeje jen několik kusů s sebou do hnízda pro orlici a orlata. Po způsobu ostatních dravcův, jak mysliveci ujišťují, vždy z rána prý žvanec chlupův a peří z volete vychrluje. Vody nikdy nepije, maje vždy hojnou čerstvou krv z ulovené zvěři. V zajetí všeliké maso žere, ano i dravčí, rybí, hadí, ještěrčí, a někdy i chléb.

Obývá na nejvyšších temenech hor, na vrcholech jedlí a sosen, a vlnbec na nedostupných vysokých místech. Hnízdo orlí je mělce proloubeno, přes 1,5 m ve průměru, jsouc toliko neumělým, nicméně trvanlivým pletivem ze suchých prutů, metel a hůlek se mnohým rákosím, vřesem a trsy trávy. Jest tak veliké a pevné, že nejen samec a samice, nýbrž i orlata a mnoho kořisti na něm se směstná, ano zdlá se, jako by na celé životy bylo zhotoven. Orlice snáší v březnu 2 nebo 3 podlouhlá, na obou koncích ztupená, bílá, skvrněná vejce, jež za 35 dní vysedí. Obyčejně vychová jen dvě orlat, sežravši někdy

orle nejžravější a nejslabší. Orlata trochu povyrostlá samice vyyádí, ve draní a lovení povycvičuje, a vycvičivší na vždy ze hnízda i okrsku vylání. Na začátku orlata zcela jsou bílá, potom bledě zezloutnou a konečně tmavě zčervenají. Stáří, nemoci a hlad navracují orlům opět bílou barvu. Jen orlata ze hnízda vybraná snadno se vyučují honbě, za kterýnžto účelem konají se první zkoušky v chytání s mladými ptáky na pozatmělých místech. By se nepronavídili, sešiti jim třeba ocasní péra, nebo vyškubati krátké peří na řitním konci. Na honbu vynášeji se s očima zavázanýma, a kdykoliv co ulovili, dá se jim hodný díl za odměnu. Kirgizové užívají jich též k honění vlků, lišek a gazel. Španělskí a francouzští myslivci a pastýři dobře znají těžiti z orloňho hnízda. Navštěvují je každý den totiž za nepřítomnosti starých a odnímají orlattum maso; někdy přivazují mladé orly za nohy ke hnízdu, aby starí přes určitý čas je musili opatřovati zvěřinou. Že orlové lesnictvu i hospodářství vůbec nemálo škodí, zřejmo ze života jejich. Že by orlové tak řečené orlí kameny přinášeli do hnízd, aby přílišné horko při vysedávání vajec se zmírnilo, báchoroukou jest, jakož i to, že kamení do kroví házejí, aby vyplašili zajice. Skalní orel proto tak sluje, póněvadž vždy na vysokých skalách obývá a na nich hnízdí. Zvláště paměti hodna jest jiná odrůda, totiž *orel bílý* (*aquila alba*), na Rýně mezi skalami, na Alpách a v Polsku žijící, jejž obyčejně vydávali za zvláštní druh. Na celém těle jest bílý.

Z čeledi sokolovitých ptáků nalézáme v Čechách asi 30 druhů, ze kterých nejznámenitější jsou: zaječník, slepičník, sokol rousnatý, luňák, káně, jestřáb, sněžka, poštinka, louče, moták, raroh, pilich, kralujec a ostříž.

K. Ammerling.

110. Píseň vesničanky.

Naše dědinečka
tichá jako pěna,
kolem do kolečka
nebem ohrazena.

V lesích ukryta je,
ticho tu a milo,
snad se tady štětí
do kukličky svilo.

Svilo-li se, věru,
počíhám si v setí,
až z kukličky v jaře
motýlečkem vzletí.

Chytínu, skryju si je
do kyticce pěkné,
což přede mnou každý
klobouček svůj smekne!

Adolf Heyduk.

III. Obrázky ze starých Pompej.

III. Římské lázně.

Pompejané velmi rádi se koupají. Lázní tu velmi mnoho, a mnohý v lázních skoro celý život svůj promarní. Uděláme dobře, když i my zajdeme si do lázní. Občerstvíme se trochu.

Na štěstí nemáme tam daleko. Právě protější dům jsou lázně. Z chodby vcházíme do postranné síně, kde se svlékají. Proto sluje „apodyterium“. Síň jest klenuta, klenba rozdělena na bílá pole s červenými okraji, stěny žlutě jsou malovány, mimo to pak rozličnými báječnými zvířaty, amforami a lyrami ozdobeny. Na podlaze vidíme bílou mozaiku. Kolem několik kamenných lavic, a nad nimi dřevěné kolíky na šaty. Osvětleno jest apodyterium dvěma velkými, zasklenými okny. Zde chutě se svléčeme, šaty a obuv odevzdáme otrokovi, jiný pak sluha, capsarius zvaný, schová drahocenné věci naše, jako peníze, prsteny atd. ve své schránce, které říkají „capsa“. Odstrojeni jsouce, vstoupíme především do studené koupele „frigidarium“. Jest to síň okrouhlá. Ve stěnách má čtyři výklenky, jichž po lázni se užívá jako sedadel. Vodojem, „piscina“, $4\cdot5$ m má v průměru a je přes metr hluboký. Uvnitř asi $\frac{1}{2}$ m ode dna do kola běží kamenné sedadlo. Odtud pojďme pak raději do jiného oddělení, do lázní horkých. První síně, do které tu vstupujeme, jest jen vlažná. Nádhernou úpravou převyšuje všecky ostatní místnosti lázeňské. Podlaha krásná, mramorová. Stěny i klenba červeně a modře malovány, rozmanitými arabeskami, malbami a figurami bohatě ozdobeny. Topí se vzduchem. Pod podlahou jsou roury, které spojeny jsou s vedlejšími lázněmi parními. Jsou tu též tři pěkné lavice, jejichž stojany uměle jsou udělány. Jakýsi občan Vaccula (pan Kravička) daroval je, jak z nápisu na sedadle se dovidáme. Dále již vkočíme do lázní horkých, do caldaria. Jest to velká síň čtverhranná. Prostředek její upraven pro teplou lázeň suchou. Pod podlahou horká pára volně prochází. Horký vodojem mramorový má přes 5 m zdélí a přes 1·5 m zšíří. Hloubky má jen něco přes 0·5 m. Po dvou stupních scházíme do vody a usedneme. Pro 10 osob místa tu dosti. Až se koupání nabažíme, zastavíme se ještě u „labra“, kde se omyjeme studenou vodou. Jest to mělký vodojem mramorový, do něhož voda padá bronzovou trubicí. Bronzový nápis na kraji upevněný praví, že vodojem pořízen na obecné útraty. Stál 5250 sestercií, tedy asi kolem 500 zl. Vycházejíce z caldaria, povšimněme si, jak důmyslně a při tom jak jednoduše upraveny jsou dvěře, aby vždy samy se za-

víraly. Veřejne totiž trochu jsou nakloněny, a tak dvéře vlastní tíží svou se zavírají. Ale koupání naše není ještě nikterak ukončeno. Otroci natírají nám tělo rozmanitými oleji a mastmi vonnými. Výbor tu jest přehojuj. Užiti můžeme oleje růžového, liliového, majoráновého, myrtového neb i cypřišového. Drahé voňavky ty nejen z Neapole, Kapue a Praenesta, než až z dalekého Egypta a orientu se sem svázejí.

Rozhlédneme se ještě po ostatních místnostech. Tak vstoupíme především do velké modré síně, kde chovají se četné lampy, jimiž za tmy večerní a noční lázeňské místnosti se osvětlují. Dále nahlédneme do topírny. Vidíme tam veliké ohniště, z něhož zděná trouba odvádí horký vzduch do lázní. I smolou se topívá, aby oheň brzy se rozmítil. Od této podívejme se i do zahrady kolonnadami objaté. Zde s jinými občany baviti se můžeme buď tělocvikem, nebo ve stinném loubí klidně můžeme poseděti a poslouchati vypravování rozmanitých novin dílem pompejských, dílem z hlavního města příšlých.

Josef Wünsch.

112. Štika.

Na štiku v soud žaloba dána byla,
že v řece vraždila a loupežila.

K lepšímu práva průchodu
na říku snesli důvodů,
a lapeného pak zločince blíže jezu
před soud u velkém přineseno střezu.

Z nedaleka hned přišli soudcové —
nevím, zda z pastvy, čili z chlívu,
leč jména jich jsou posud v zvířecím archivu:
byli dva oslové,
staří dva valaši, a dva nebo tři kozlové;
potom pro nestrannost slovutný pan orator
lišáček vrálu dán jakožto prokurátor.

Sic povídá se, že na půl
s ním zlosyn ten dělíval postní stůl;
leč tentokráte
tak byly lotrovství už míry vrehovaté,
že spravedliví nebrali
soudcové ohledu ani na masti zlaté
a rozsudek ten vydali:

by štika zhoubkyně k obecné výstraze
svůj život skončila na hněném provaze.

„Otihadní soudcové!“ — tu liška promluvila —
„Oběsit není dosť; však já bych usoudila
za vinu tu
mnohem hroznější pokutu:
my utopíme ji!“ — „Výborně!“
zvolali radní jednosvorně.
Svůj výrok rychle změnili
a štiku v řeku hodili.

Fr. L. Čelakovský z Krylova.

113. Abdolomin zahradník králem učiněn v Sidonu.

Když Alexander Veliký, král macedonský, Daria Kodomanna, krále perského, u města Issu v krajině Cilicii porazil léta třístého třicátého třetího před narozením Páně, přijel do foenického města Sidona, ve kterémžto velmi bohatém městě kupeckém tehdy se dělal velmi pěkný a drahý kment a při městě nejpěknější a nejlepší sklo.

V městě tom kraloval jakýs Strato, od dotčeného Daria byv dosazen. Toho Stratona Alexander sesadil s království, poručiv Hefaestionovi, knížeti macedonskému, aby jiného krále Sidonským vyvolil a ustanovil, totiž toho, kterého by sami měšťané sidonští nejraději míti chtěli. Když tedy Hefaestion podal toho na ty měšťany, aby jednoho jmenovali, kterého by nejraději za svého krále míti chtěli: přední z města dali mu v odpověď, že oni podle starobylé zvyklosti nemají v obyčejí, aby koho za krále svého volili nebo přijímalí, leč by ten byl z pravého rodu královského. Nyní pak toho času že žádného již více nepozůstává živého ze kmene a rodu královského, kromě jednoho chudého člověka, jehož jméno jest Abdolomin; kterýžto, ačkoli ze starožitného kmene královského pošlý, tu nedaleko od města zahradní prací velmi skrovně se žíví. Že pak přišel k veliké chudobě a nouzi, k tomu jej přílišná dobrota jeho přivedla. Na takovou zprávu Sidonských Hefaestion, velmi vzácný a milý přítel Alexandrův, rozkázav vzít královské roucho z šarlatu a zlatohlavu velmi draze a pěkně udělané, šel se Sidonskými ven z města k chudému člověku do jeho zahrady, aby jej tam za krále zvolil. Ten dobrý a chudý Abdolomin spíše něčeho jiného a snad i smrti byl by se nadál, nežli takového velkého štěstí. Stál ve své zahrádce a pracoval tak bedlivě a snažně, že ani o tom

nezvěděl a necítil, aby nepřátelé a cizí vojsko do země bylo vtrhlo. A právě toho času snášel na hromadu neužítečnou trávu, kterou ze země vyhrabal, aby ji ze zahrady vyvrhl. V tom přistoupil k němu Hefaestion, řka: „Dobrý muži, musíš už toto nečisté staré roucho, které na sobě máš, složiti a svléci, pot svůj pěkně se sebe smýti, a tento šarlatový a zlatohlavový oděv, který já tuto v rukou svých mám, obléci a králem v Sidonu být. Avšak když na královskou stolici dosedneš, hled' se rozpomínati na svou předešlou nouzi a bídu, a v jakém jsi tehdy způsobu byl, když té štěstí nenadále a mimo tvou všecku naději k důstojenství královskému povýšilo, a buď ku poddaným svým dobrovit, přívětit a milostiv.“ Abdolomin nemohl se tomu, co se tu děje, dosti nadiviti, prose Hefaestiona a vyslanců ze Sidona, kteří s ním byli, aby se mu neposmívali v jeho chudobě a bídě; zdály se mu ty věci podobnější býti snu a nočnímu vidění, nežli aby se v pravdě a v skutku díti a jednat měly. A protož žádal, aby sobě někoho jiného za krále obrali, který by hodnější byl království nežli on. Ale když drabanti a služebníci přistoupili a pot jeho, v němž pracoval, s něho stírali, a Hefaestion v šarlatové a zlatohlavové roucho jej odíval, měštané také poklonu mu jakožto králi činili a poddanost i člověčenství slibovali, tu teprva poznal a viděl, že není žádného žertu, ale že se opravdu míní.

Tím způsobem zahradník Abdolomin králem Sidonským učiněn a před Alexandra přiveden, který se ho tázal, kterak jest mohl trpěti takovou chudobu a bídu, jsa taková pěkná a spanilá osoba a k tomu z krve královské narozen? Jeinuž ten nový odpověděl: „Anobrž já toho bych sobě přál, abych touž dobrou myslí zároveň, jakož jsem chudobu a nouzi trpěl, tak i štěstí a království snášeti mohl. Těchto rukou mých práce v mé chudobě tak mne živila a opatřovala, že se žádosti mé vždycky dosti stalo; a jakžkoli neměl jsem mnoho, však mi proto vedle potřeby mé nikdy ničehož se nedostávalo.“ Pro takovou pěknou a rozumnou odpověď Alexander tak ho zamiloval, že mu netoliko všecken nábytek a ozdobu předešlého krále Stratoua, ale i dobrý díl královského pokladu, kterého málo před tím dobyl v bitvě proti Dariovi, štědře daroval a odevzdal.

D. Ad. z Veleslavína.

114. Vrabci a špaček.

V budce pro špačky usadili se v zimě dva páry vrabcův. — Když pak časuě z jara špačkové opět se navrátili, shledali, že obydlí jejich už není prázdné. Sameček špaček pokusil se, aby větřelce ze svého

bytu vypudil. Pustil se honem do nich, ale vrabci jej přemohli a zahnali. Když pak odletěl a samičce na vršku vysoké hrušky si naříkal, počali vrabci ihned na sebe nevražiti a o hnizdo se práti. Netrvalo to dlouho, a už se chytli a štípali, jak jen mohli. Šlo to na život a na smrt. Najednou se do sebe tak zakousli, že vzali převahu a s budky spadli na zemi. Sotva se na zemi octli, přiskočila kočka, chňap a chrust — a již se vrabčkové nehádali.

Špaček viděl, jak vrabci za své vzali, i pravil ku své družce: „Tak se stává všem, kdož jiného o jmění připraví. Nepoctivě nabýtěmu jmění nebývá požehnáno.“

J. K. Hraše.

115. Ctnosť bez náboženství.

Díš: „Třebas by o Boha lidé málo dbali,
jen když by vrouceně o ctnosť a šlechetnosť stáli.“

To hlupec praví: „Nechť si zdroj v horách vypráhne,
jen když do města voda po troubách se táhne.“

116. Vyučování školní v Řecku.

Vyučování školní bylo v Řecku soukromé. Předměty učebními byly: 1. čtení, psaní a poněkud i počítání, 2. hudba, 3. tělocvik.

Čtení a *psaní* ovšem z počátku byly spojeny. Čítalo i psávalo se, když první obtíže byly překonány, nejvíce z Homéra, jenž od celého starověku řeckého byl pokládán za pravý zdroj všeho náboženského i občanského vědění; z Hesioda, Theognida, Solona, z čehož mnoho prospěšného zůstávalo po celý život v paměti. Při psaní užívalo se tabulek silně voskem natřených, na něž písmo vrýváno pi-sadlem z kovu nebo ze slonoviny, a opět sploštěným druhým koncem jeho, bylo-li třeba opravy, mazáno, totiž uhlazováno. Dvě takové tabulky k sobě buď prostě, buď za pomoci rozevřitelných dřevěných desek připevněné, nazývaly se *deltion*. Rozumí-se, že takové voskované tabulky sloužily jen potřebě dočasné, mohouce být obsahu svého rychle zbaveny; mělo-li písmo více důležitosti, musilo na trvalejší látku psáno být, a to dálo se v Řecku od počátku 6. století př. Kr. na *papyru*, jejž Egypťané od nepaměti připravovali z rostliny téhož jména. U Řeků však teprve za časů Psamnetichových zdomácněl; před tím, jakož Herodot svědčí, nemajíce ho, psávali na vydělaných kožích ovčích a kozích. Ve vydělávání takových koží proslulo zvláště město Pergamos; odtud nazvána kůže ta *pergamenem*. Černidlo třeno-

bylo z jistého tmavého barviva a chováno v kovové, vícem opatřené schránce, která někdy kroužkem k pasu připevněna býti mohla. Místo našeho péra brkového užíváno sříznuté a ovšem také rozštípené třtiny memfické, knidské neb anaitské.

Počtům učili se z počátku hravě a názorně za pomocí jablek a p., pak počítáno na prstech, nebo na tabulkách kamínky, jež dle postavení svého na nich rozličné měly ceny. Seznámivše se s literárními počátky, vstupovali chlapci as od roku 13. do učení *hudebního* ve škole citemískově. Zde učili se hrát na lyru a přednášeti k ní ve vážném slohu dorském písni známenitých básníkův. To činěno nejen z potřeby praktické, jakáž jevíla se při zápasech hudebních, při náboženských slavnostech kmenů řeckých, hrách dramatických nebo chorických, nebo při zábavách domácích, nýbrž hlavně za účelem paedagogickým, aby vedle slov Platonových mladíci, „zvykajíce rytmu a harmonii jemnější, spořádanějšími a souladnějšími, a tudíž jak v řečech tak ve skutcích rádnými se stali, ježto celý život lidský souladu a souzvuku velice má potřebí“.

Zároveň se vzděláním duševním a dílem i po něm pěstován pilně *tělocvik*. Vedeni byli zajisté Řekové jednak přesvědčení, že duševní vyvinutí a vzdělání mládeže nejlépe se daří v těle zdravém, ano že jím podmíněno jest; jednak i tou zásadou, aby tělu lidskému, jakožto stejně oprávněné druhé části člověka, dostalo se co nejvšeestrannějšího a nejsvobodnějšího vývoje. Tím také měl býti onen řecký ideal tělesní a duševní dokonalosti ve skutek uveden. Bylo tedy úkolem gymnastiky, dodávat tělu pružnosti, postavnosti a souměrné vyvinutosti, pěstovati v mládeži smysl pro krásu a ušlechtilost tělesnou, buditi odvahu, sílu a ráznost, jež mladíka vede k rozvážlivosti a střídmosti, muže k vytrvalé činnosti občanské a vojenské, a ještě starce chrání duševní otupělosti.

Pochopíme tudy snadno, že státu na tom záleželo, aby tělocvik byl pod dozorem jeho, pročež pěstován byl jak v Athénách tak ve Spartě dle předpisů zákonem ustanovených, nad jichžto zachováním byděli zřízení k tomu úřadové a učitelé.

František Velíšský.

117. Hlemýžď a zajíc.

Čiperný a švížný zajíc
potkal šneka, cestou přebíhajíc.

„Dobré zdraví!
Jak se máš, má skořepino?“ praví.

„Ach, můj Bože! Jakž ty přes tu hrudku
bídně vlečeš tu svou malou budku!
Hled, mne prudkost větrův ani koní
v běhu nedohoní.

Ty pak za hodinu, tak se bídě,
sotva ulezeš tří pídě.“

„Hola!“ odpoví šnek, „pane větronohý,
nemysli si, že jsem já tak praubohý!
Známť i já ti hodit sebou,
ba i v závod mohu běžet s tebou.“

Rozesmál se zajíc: „Slovo s to, můj šneku!

Vida,

v tom tam lese u prvního břeku
buď cíl našeho
běhu věru směšného!“

Toto řek'; i spěšné dav se v skoky,
stanul v půlcestě, a poohlídna se a vida;
šnek že ledva udělal tři kroky:

„Nač nám,“ praví, „běhy trmácti?
Mohuť sobě trochu poliověti;
než on doleze sem, tak se přiloudajíc,
stokrát dřív se vyspí švížný zajíc.“ —

V tom si k mezi trochu ještě popoklusne,
sluchy přiklopí a usne.

Hlemýžď zatím krok za krokem nesa,
doplíží se lesa.

Probudí se zajíc:

„Právě v čas!“ I vyskočil, a pospíchalajíc,
darmo však se žene po šneku;
neb ten, v půlcestě co nespal, radost maje,
zajíci se vysmívaje:

„Ej! kdož,“ vece, „prvnější z nás u břeku?“

A. J. Puchmajer.

118. Leonidas se Spartany v Thermopylách.

V Thermopylách, úzkém průchodu z Thessalie do vlastního Řecka vedoucím, stalo osm tisíc Řeků pod správou spartanského krále Leonidy, aby průsmyk tento, jakožto bránu Řecka, proti nepříteli ostříhali. Zvolna přitáhl Xerxes do Thessalie a položil se na rozlehlych

rovinách Trachisských podle pomoří Thessalského až ku Thermopylám naproti stanovišti lodstva svého, které leželo u předhoří Sepias. Až potud nenalezl ještě žádného odporu, od Indie až ku Thessalii kořilo se všecko jeho světovládnému žezlu, a krajiny řecké, které ještě měl podrobiti, nebyly tak veliké jako nejmenší ze starých provincií jeho. Užasl tedy nad nesmyslnou opovážlivostí řeckou, když uslyšel, že král spartanský se mu v cestu postavil; neboť jak Herodot praví, to nemohl pochopiti, že Řekové přišli k Thermopylám, aby jen co nejvíce barbarů pobili a pak zemřeli. Velel jim tedy, aby mu bez prodlení odevzdali zbraň; načež Spartané: aby si sám pro ni přišel. Nařídil Medum, aby mu tyto opovážlivce živé přivedli. Kvapně tito na ně se vyřítili, důvěřujíce, že rozkaz mocnáře svého snadno vyplní a takovou hrstku Řeků brzy zajmou. Než nic jim neprospelo množství v těsninách; jako rozčeřené vlny se odráželi od pevné zdi dlouhých kopí řeckých a s velikou ztrátou odlehání jsou. Tak též se dalo Sakum i samým konečně nesmrtelníkům, tak nazvanému nejvýbornějšímu pluku perskému. Bojováno po dva dny, a Xerxes, nemoha ničeho vyřídit, musil s hanbou do ležení svého ustoupiti, nechtěl-li výběr síly své v Thermopylách polřbiti. Tím způsobem by byl Leonidas ještě dlouho nepříteli mohl odolati; ale byl vždy osud Řeků, spíše zradou vlastních krajanů svých než cizími nepřátely přemoženu býti. Jakýs Efialtes, z krajiny Mélis mezi Thessalií a Phocidou pocházející, vyzradil Peršanům tajnou cestu přes horu Oetu, kudy mohli Řekům padnouti vzad. Čehož dověděv se Leonidas a vida, že s tak malou mocí tak hroznému nepříteli se dvou stran nemůže odolati, propustil soudruhy peloponesské k hájení vlastních obcí svých, podržev sedm set Thespičanů, kteří Spartanův, ochránce svých proti hrdým Thebám, nechtěli opustiti, a čtyři sta Thebanův, sám pak se třemi sty Spartanů svých hrdinsky se zasvětil smrti. Zoufalstvím roznícená pomstyčtivost dodávala této hrstce statných Řeků více než lidské zmužlosti a síly, že se odvážili v temnotě noční na ležení Xerxovo samo udeřiti. Veliké sponsty překvapených barbarů padaly a utíkaly před nimi, lomoz a zmatek nastal takový, že Xerxes sám ze stanu svého uprchl do nejjazššího dílu tábora. K ránu tálhli se Řekové mezi Thermopyly nazpět a v úžině se postavili. Xerxes, když spatřil, že takové krveprolití a taková hrůza pošla od tak malé hrstky Řeků, zuřivostí rozlícen jsa, poručil na ně udeřiti. Dlouho stáli Řekové jako pevná skála; ale nyní přikvapili Peršané Efialtem vedení od zadu. Thebané odvrhše zbroj prchli k nepřatelům; Leonidas padl, šípem smrtícím byv

proklán, a ostatní pod pahorkem sudlic a šípů barbarských poříbeni jsou. Zde pak postaven památky Leonidově kamenný lev, a Spartanum památný kámen s nápisem:

Poutníče! Zvěstuj Lakedémonskej, my že tuhle mrtvi ležíme, jakož zákony kázaly nám.

Jos. Fr. Smetana.

119. Americký krokodil.

Z řeky Orinoka, jeda po Kabultaře nahoru, přijdeš ku břehům řeky Arouka, porostlým tak hustě s obou stran křovinami a stromovinami, že většku, tak libě vanoucímu na Orinoku, tuto nelze ani proniknouti, což plavbu po této řece ovšem činí nehrubě příjemnou. Při těchto menších a osamělejších řekách zhusta vídání bývají alligatorové náramné velikosti, raději tuto se zdržující než při velikých řekách, i měl jsem častěji přiležitost pozorovati způsob a podobu jejich. Zvíře toto, od Indiánů „kajman“ nazvané, a též tímto jménem vůbec známé, mnohem menší má do sebe čilst, nežli se posud o něm psalo. I ve vodách, kde mnohem snadněji se pohybuje, spíše překvapením nežli hbitostí zmocňuje se své loupeže. Pro svou neobratnost v běhu stíží uchvatiti může na suchu kterékoliv dost málo rychlé zvíře, a protož také nerad vychází z vod, obydli svého; ano i když vyschnou parnem močály, raději jako zkřepenělý zůstává v bahně, než by jinam se stěhoval a jiné vody hledal, jakkoliv tento živel milejší mu jest, nežli země. Z vody zřídka vystupuje, a stíhán jsa, vždy hledá v ní útočiště. Často jej vídati, an spí celým tělem schován pod vodou, jen hlavu maje navrch vztyčenou.

Chce-li alligator kořist svou stráviti, nemusí, jak mnozí se domnívají, z vody vycházeti; nýbrž sežírá ji, vystrčiv hlavu z vody. Není strašlivější podívané, jako když několik těchto ještěrů pohlcuje koně řekou uchvaceného. Když celé údy trhají ze zvířete a je požírají, když srázejíce na sebe ohromné čelisti, evakají velkými zuby: hluk tím způsobený budí cit, jakého nelze popsat. Na suchu méně jsou strašliví, a opezdí-li se tu, snadno každého kopím bez nebezpečenství může zabiti.

Samice ukládá do písku asi třicet vajec přikulovatělých a skoro 1,5 dm vzdélí. Indiáni jídají je toliko v nedostatku jiné potravy; neboť páchnou ostře pížmem, a i zvíře, kde se zdržuje, povětří poněkud touto naplnuje vůní. — Dělají-li na místech, kde alligatori se nalézají, lidé, houfně se koupající, nebo kouč, přes řeku plovoucí,

silný hluk, tehdáž uhýbají se a nenapadají nikoho; leč číhají na blízku, zdali by který kůň umullený vlnám se musil podati, nebo vyrázejí na hříbata vzadu pozůstalá, která málokdy jím ujdou.

Zvláště pak libuje sobě alligator v mase člověčím a jest tím ukrutnější, jestliže ho kdy zakusil. Aby tohoto pokrmu došel, vzdoruje všemu nebezpečenství, jako skoro všecka dravá zvířata. Tiše se přikrade ke koupajícím se v řece, kteří neopatrně při břehu pobývají nebo se do vody usazují, anebo k peroucím u řeky osobám zvolna tokem se nese, povystrkuje chvilkami oči nad vodu a badaje, už-li je dosti blízek své loupeže, by ji mohl uchvatiti. Podaří-li se mu kradmo se přilouditi, mrští silně tvrdým ocasem o vyhlídnutou oběť, která obyčejně, svalivši se do vody, potom od potvory té strávena bývá.

Přihodilo se přece nejednou, že lidé šťastně vyvázli z hrozného toho nebezpečenství, když neztratice paměti, alligatorovi vyškrabali oči, čímž přinucen bývá kořist svou pustiti. Však nehty v případnosti takové jsou příliš slabá zbraň, ačkoli vypravují o jakés mladé Indiánce, že takto sobě pomohla. Přijde-li plouti některému Indiánu přes řeku, v níž domnívá se, že jsou zhoubní alligatori, opatří se vždy pevnou hůlkou na obou koncích zaostřenou, asi 50 cm dlouhou. Stane-li se, že alligator ve vodě naň udeří, hledí mu přímo hůlku tu věknouti do rozevřené tlamy, načež tak pevně vrazí se mu oba hrotů do spodku a hořejška tlamy, že nemůže již rozporky té se zprostiti, a tak Indián po všli může nepřítele svého buď zabiti, neb utopiti, protože šelmě této nemožno jest tlamu zavřítí.

Když Morillo válečně byl vtrhnut do krajiny Apuri, bylo nám třem nařízení dáno, donést dopisy generálovi Paezovi. Nemohouce žádného prámu ku převezení přes rameno řeky najítí, byli jsme přinuceni na koních přeplouti, položivše, jak to obyčejno, sedla na hlavu. Nejmladší z nás, poručík v pluku kopiníkův Paezových, váhal za námi, a teprve do vody se pustil, když nás spatřil už na druhém břehu. Jedva že byl v polovici, uzřeli jsme obrovského alligatora, anze kroví ode břehu se pohybuje. I křičíme na společnáka našeho; leč jenú nebylo lze už nazpět se obrátiti. Vidouce, že kajman míří zrovna proti němu, hodili jsme mu sedlo na hlavu, jež polapiv žravec ten, na několik okamžení s očí nám zmizel. Brzo však zpozorovav omyl svůj, opět nad vodou se ukázal, a sice zrovna koni před hlavou, jako by mu zameziti chtěl další cestu. Uleknutý kůň, vyraziv na bok, shodil se sebe jezdce. Tento však, jsa dobrý plavec, málem by byl zniknul

své nehody; neboť potopiv se, ploval dále k našemu břehu. Ale když za chvíli vznesl se hlavou nad vodu, aby se nadýchal čerstvého vzduchu, byl od kajmana toho ihned zpozorován a v pláni uchopen. Každý snadno si může pomyslit hrůzu a bolest naší, ježto svědkové jsme býti musili ukutně smrti, nemohouce nejmenší pomocí dátí druhu svému v této přestrašné nehodě. Alligator, pobýv za některý čas pod vodou, vylezl na protější břeh s utopenou svou obětí a chystal se ji stráviti, jako by nás za svědky míti chtěl své hrozné hostiny, od kteréhož divadla my však rychle pospíchali jsme dále.

120. Vaněk Všeboj.

Po té strašné době,
když se množství mrzkých bludův,
běd a psot
zuřivostí vzteklych rot
jak ze sudův
po Čechách a po Moravě
všude rozvodnilo,
tak že tam jak v hrobě
smutno bylo:
jakýs Všeboj v Přibyslavě
u svých bratří slovo měl
a se jako hvězda stkvěl;
pročež král, pán rekogný,
veselý a žertovný,
pana Vaňka vidět chtěl.
Stalo se, že Jiří král,
který rád se pozasmál,
vyjev na lov ven a honě,
shlíď' byt Vaňkův podál s koně.
By jej trochu na zub vzal,
takto jemu psal:
„Paně Vaňku! za pět dní
ke dvoru se dostavíte,
a z otázek těchto tří
sám mně ústně odpovíte.
Předně: v kolik let
bych as objel kolem svět?“

Potom: zač bych stál? a pak:
co si myslím? Toto však
nesmí pravda býti.
Hledte na se pozor míti,
ať vše uhodnete,
sice městem naopak
(aby kousek za to stál)
na oslíku pojedete.
Tak má vůle! → Jiří král.“
Prach a broky! co se stalo?
Jakých se tou cedulí
Všebojovi nadělalo
tartasť a brykulí!
Dnem i nocí ho to hnětlo,
mozek jemu v hlavě pletlo.
Z rána, jak své jasně tváře
ukázala zorní záře,
do města hned jde,
a se zde
všechných professorů
z učených všech sborů
snažně ptá a všecky zve.
Škoda práce! ba ta tam!
Učenci ti sem a tam
hned se do knih dávají,
čítají a hádají.
Což vše naplat? Ovšem že

tito páni vše, co se
v světě dálo, děje, znají,
písek v moři spočítají,
a vše vědí — jen to ne.
Všeboj, věda co prv, zase
s těžším srdcem domů jel,
aniž čaky, že v tom čase
z osidla se vydře, měl.
Kam má chudas nyní jít?
Neb co před se vzít?
Pryč se dni i noci braly
a jak voda utíkaly.
Vida, den že po dni plyně,
a že lhůta mine,
strachy schnul a bled' jak stěna
a jak vodní pěna.
V myslénkách tu znamenitých
vyjde k vodě,
a zde chodě
v stínu dubů zelených,
listím pěkně oděných,
rmoutí se a to jej hněte,
že se z toho nevyplete.
V tom mu všecek pomoučilý,
čiperný a zčtveračilý,
mlynář Strýc
vyjde vstříc.
Všeboj pro své vyražení
často ke mlýnu se brával,
a se Strýcem v řeč a hovoření
vždy se, rád jej maje, dával.
„Ej, ej,“ dí Strýc, „Jemnostpane,
ňák se tuším trápíte?
Na své tváři malované
jaksi barvu tratíte.
Čím to, dnes že tam a sem
všecek smutný chodíte?
List ten v ruce snad vás souží?“
„Tak jest tomu, milý brachu,“

vece Všeboj; „ach, já jsem
všecek spleten a pln strachu.
Král náš vědět touží,
za kolik as let
by moh' objet celý svět;
pak zač stojí sám;
a co sobě myslí; však
toto nesmí pravda býti.
Běda! já se mám
na pozoru míti,
bych vše uhod', sic mne dá
na oslíku naopak
po ulicích městem vésti!
Což se tobě o tom zdá?
Podívej se, v pěti dnech
Už se z těchto všech
tří otázek mám vypléstí!“
„Haha!“ dí Strýc, „Jemnostpane
fraška ta vám hlavu hněte?
Tak se leckdy v světě stane,
lva že muška malá splete.
Tři otázky! kus papíru!
Na mou víru,
nic si z toho nedělejte;
vždyť o králi jste povídali,
že jste nikdy ho nevídal.
Nyní mně svůj oděv dejte!
Tehdy v malý čas
uhlídáte,
že se, nežli přijdu zas,
ze všech pletek vysekáte.
Já za králem pojedu
a vás z léčky vyvedu.“
Všeboj hned svůj oděv vzal
a jej s radostí
Strýci dal.
Ten hned s velkou chtivostí,
trochu hlavu si přimoučiv
a se s Vaňkem porozloučiv,

přímo ke dvoru se bral.
Když už přede Jiřím stál:
„Vizmež muže!“ vece král.
„Zdaliž pravdu mají,
o vaší co učenosti,
důvtipu a rozumnosti
vůbec povídají?“

Rektež tedy, v kolik let
bych as objel kolem svět?“

„Když si koně svého záhy
zároveň se sluncem osedláte,
na něm nevykroče z váhy,
po horách a dolinách
cvalem pojecháte,
v čtyřmecíta hodinách
všecko všudy vykonáte.“

„Nyní ale propovíte,
co myslíte,
zač bych já, váš pán a král,
asi stál?“

„Tot mne věru nejvíc hněte
a mně mozek v hlavě plete!
Za Ježíše Pána židé —
(vímet sic,
že vždy tito lidé
rádi levně kupovali)
třicet stříbrníků dali.

Pročež nedám za vás víc,
nežli třicet bez jednoho.
Za to mám, že žádný král,
svět by dobyl obojí,
za tak mnoho,
začež někdy sám Bůh stál,
jak živ nestojí.“

„Hrome!“ vece Jiří král,
„komuž by se mělo zdátí,
já že nemám za víc státi?
Nyní ale zavolejte
rozum, vtip a učenosti,

a se na pozoru mějte,
ať to uhodnete;
sice přece bez milosti
na oslíku pojedete.
Co si myslím? Ale však,
aťž tomu není tak!“

„Ať jsem lhářem!“
dí Strýc, „když si nemyslíte,
s Všebojem že hovoříte?“

„Ovšem!“ — „ale není však,
pane králi, tomu tak.
Neboť jen s mlynářem
Všebojovým rozprávíte!“

Tut se Jiří král
řeči mlynářově
jak náleží smál.

„Což pak tobě,
milý brachu,“ vece král,
„za to potěšení
své i myslí vyražení
dáti mám?“

Bud na místě Všebojově!
Nechť pak tvůj pán Vaněk sám
na oslíku sedě
městem jede!

Či snad nemá, kdo chce žítí,
také síti?“

„Chraň Bůh! To se nemůž' státi,“
praví Strýc, „vždyť neumím
ani čísti ani psát!“

Toho si však vyprosím,
(neboť tím nic nezkazíte,
ani země nezchudíte)
aby dnešní les
na jevo se nedostala,
alebrž se všecka čest
panu Všebojovi vzdala.“
Král dal Vaňku poručení,
aby Strýce k sobě vzal,

hojně jemu vyživení
do nejdelší smrti dal;
pak že *Všeboj* na otázky

odpovídal bez překážky,
všudy se to rozhlásilo,
slávu jeho rozmnožilo.
J. A. Puchmajer.

121. Přetěžká věc — každému se zachovati.

Otec jeden jel domů na svém oslíku, a syn jeho klusal pěšky vedle něho. Potkav se s nima pocestný vece: „To není dobré, tatíku, že vy jedete, a ubohý synek musí vedle vás běžeti. Vaše nohy více vydrží.“

Otec, sleza s osla, posadil naň syna. Po chvíli potkali opět pocestného, a ten díl vrtě hlavou: „Styd se, kluku! Sám jedeš, a otec musí se trnácti vedle tebe. Však máš mladší hnáty!“

Po té sedli oba na osla, a když tak chvíli jeli, aj, tu zas třetí potahuje se na ně, řka: „Jaký to uerozum! Dva chlapci na tom slabém hovádku! Palicí na vás, a hnáti vás dolů!“

Tu slezše oba, brali se dále při oslu, jeden s pravé, druhý s levé strauhy. Přicházejí lidé a smějí se jim hlasitě: „Což jste to vy tři švarní mudráci! Není-liž toho dost, když dva jdou pěšky? Což si nemůže jeden pohověti?“

„Milý synu! už není jináč,“ pravil otec: „zkusme ještě jednoho, co nám zbývá.“ I svázavše otec přední a syn zadní oslu provazem a strčivše mezi ně sochor, nesli jej domů na ramenou.

Zdali pak se tímto činem zachovali potkávajícím je pocestným, neví se.

122. Hádanka.

Měkké dělám z tvrdého,
tvrdé dělám z měkkého;
s větry rád se pojím,
ale vod se bojím.

J. Chmela.

123. Rosnička.

Nejúhlednější a nejobratnější ze všech žab, vyskytujících se v těchto našich zemích, jest rosnička. Svrchní díl těla živočicha tohoto jest světle zelený, podbřišek bělavý.

Ve vodě zdržují se rosničky jenom z jara, když jikry kladou. Toho času také sameček nejvíce se ozývá svým pronikavým hlasem.

který však docela je rozdílen od kružkání nebo rachání obyčejných žab, pročež také skřehotáním nebo řehotáním slove. Po krátkém čase vystupují rosničky na sucho a lezou po křoví a stromoví. Zde číhají, listím jsouce zakryty, na mouchy a jiný hmyz, jež jedním skokem lapají velmi obratně. Při tom umějí na větvičkách, ano i na hladkých lupenech velmi snadně se zachycovati, ba spíše bych řekl — přilepovati, což jim možno jest pro zvláštní k tomu noh uzpůsobenost. Letního času řehotavá lísková žabka skoro jen tehdy, když už jakou čije v povětrí proměnu, a tu ji ohlašuje tímto křikem svým. Pro tuto vlastnost a nenepříjemnou vnější podobu chytáme a dáváme je do vysokých sklenic, shora papírem nebo měchýřem uzavřených. Dává se jim tam trochu vlhké trávy a postavuje se řebříček, na nějž vylézají, když se chystá na pěkný čas. Jestliže však rosnička jeví nepokoj a zůstává-li na dně sklenice, tedy strojívá se k dešti. Krmí se mouchami, které však živy se jí vpouštějí do sklenice, any žabky tyto mrtvého hmyzu se ani nedotknou. Někdy, majíce nepochybně rosničku za zelený luppen, sedají mouchy na hřbet její. Tu ona sebou ani nehne, nechávajíc je trpělivě po sobě rejditi, při tom ale dává velmi pozor a vypouští jak náleží svá pěkná jasná očka. Přiblíží-li se však moučka k hubě, chňap po ní, a než se naděje, jest polknuta.

Rosnička vytrvá po mnoho neděl beze vší potravy, má-li jen vodu. Venku přespává zimu jako každá jiná žába v bahnu, a ze spaní toho probouzí ji opět jarní slunéčko.

124. Slavnosti olympijské.

Ze slavností všehelehenských, jež z místních během času se vyvinuly, nejpřednější byly slavnosti v Olympii v Eliidě, jež slavily se v rozkošném háji, Altis řečeném.

Slavnosti olympijské byly původně zajisté ku cti Dia vykonávány, a střed jejich byla svatyně jeho později (v 5. století) uměním stavitelským i sochařským zvelebená. Avšak už v 9. století př. Kr. zřízeny prý byly vedle slavností chrámových hry zápasní ve stadii, k nimž později (ve stol. 7.) připojily se zápasy dostižné a zápasy hudební, a slavnosti tyto takové došly mezi Řeky obliby, že jimi letopočet svůj spravovali. Ustanovení jejich přičítáno Ifitovi, a kladli je na rok 880. př. Kr., letopočet pak počínali obnovením jich r. 776. Od té doby slaveny byly hry olympijské řízení obce elejské nepřetržitě každého

pátého roku v prvním úplíku po letním slunovratu. Sem shromažďovalo se obecenstvo po r. 660. př. Kr. ze všech obcí řeckých a od r. 620. i z obcí řeckých maloasijských, sicilských a jihoitalských; nejslavnější pak doba jejich spadá asi do r. 580—440. Ještě za dob římských byly u vážnosti, ač jejich politický i sociální význam byl proti někdejšímu už nepatrný, a teprve r. 394. přestaly z nařízení Theodosiova.

Nepřehledné množství lidu bytovalo po čas slavností (6 dní) ve stanech a chatrčích lehce sroubených; vyslanci obcí řeckých od poslův elejských pozvaní a boháči ve skvostnějších vně posvátného háje. Ale netoliko touha po zábavě a dychtivost nevšední podívané vábily sem odevšad četné hosty, nýbrž také příčiny obchodní lákaly mnohé i z daleka, neboť bylo zde v nemalé míře i kupováno i prodáváno. I výtvary umělecké bývaly zde na odiv vystavovány, a konečně i plody duševní od řečníků, básníků a filosofů čítány.

Největší zajímavost a důležitosť měly ovšem pro valnou většinu obecenstva tehdejšího a mají i pro nás zápasy ve stadii, o nichž za tou příčinou šířejí se zmíníme, pominouce zápasy musické, poněvadž také o nich daleko skrovnejších zpráv se nám dostalo.

K zápasům veřejným ve stadii směli platně hlásiti se před soudci nad zápasy ustanovenými toliko ti, kdo svůj řecký původ, mravní zachovalost a nejméně desítiměsíčný rádný cvik přisahou mohli stvrditi. Kdo však poprvé vystupoval, tomu bylo přes to vše po 30 předcházejících dní v Olympii se cvičiti, a chlapci musili se dokonce zkoušce podrobiti.

V den zápasu odebrali se soudcové z fyl elejských zvolení, šatem nachovým jsouce oděni, po slavné oběti do stadia na místa určená. Ke znamení troubou danému předvolal hlasatel zápasníky, ohlásil všem shromážděným jména jejich, načež losem určeno, kdo s kým bojovati bude. Zápasy prováděly se v řadách po třech i čtyřech; oděvu a obuvi neužíváno, tělo při zapolení olejem natřáno a jemným pískem posýpáno. Vítězové z jeduotlivých řad musili potom mezi sebou závoditi, a kdo nad ostatními vrch obdržel, ten byl vítězem celého zápasu a téhož dne už obyčejně nezápasil. Veškerá lešt, pokud pravidly zápasními dovolena nebyla, přísně byla potrestána. Nad pořádkem bděli pod dozorem soudců zvláštní strážníci, již přestupky i holí směli káрати.

Vítězové vedeni byli od soudců u slavném průvodu do chrámu Diova a zde ve starších dobách nějakým předmětem ceny hmotné, v pozdějších pak věncein divoké olivy, bílými stužkami ovinutým, ob-

daření. Při tom zaznávaly chvalozpěvy ku poctě Heraklea a Jolaa, svatých ustanovitelů těchto zápasů. Hostinou z obce elejské vítězům vystrojenou a od těchto často opětovanou skončila se slavnost v Olympii. Když však vítěz do své otčiny se vrácel, vyšla mu celá obec, jsouc občanem svým takto před tváří celého Řecka oslavena, radostně v ústrety a provázela jej, an rouchem nachovým jsa oděn s bílou čtverospřeží do města vjížděl, ku chrámu, kdež oslavenecky olympijský položil věnec na oltář. Mimo to odměňovala vděčná obec olympijského vítěze tím, že zprostila ho všech státních břemen, že mu při slavnostech a v divadle čestné místo vykazovala, ba i (jako na př. athénská) do života v prytanei chovala a sochami na veřejných místech postavenými ctila; a nejzuamenitější básníci jako Pindar a Simonides oslavili mnohé vítěze básněmi. Sochy v postavení vítězném a s odznaky zápasu, na př. činkami, diskem atd., neb aspoň kovové nápisy mohli sobě také vítězové postaviti, nebo byly jim od přátel a ctiteli postaveny v Olympii v posvátném háji Altidě na věčnou paměť. Ještě za času Pausaniova (v 2. stol. po Kr.) stálo tam více než 230 soch vítězů, které byly po dvoustoletém loupežení římském ještě zbyly.

Fr. Velišský.

125. Počátek zlých zvyklostí.

Strúmek mladý, nežli vkořenil se,
bez těžkosti ze země vytrhneš:
vkořenělý ani spřeží volnū
nevyrátiš z místa zajatého.

Viz pramének tento! Jej pokryješ
dlaňma svýma; když u řeku vzroste,
neprobřede ani slon ty proudy.

Fr. L. Čelakovský z Herdera.

126. Uctivost ke starcům a praotcům.

Cti ve všech starých osobách obraz rodičův a předků svých.
Stáří jest každému osvícenému člověku ctihonodno.

Ve staré Spartě přikázáno bylo zákonem, by mladíci, když stařeček přicházel, povstali; by mlčeli, když on mluvil, a na ulici ustoupíce, přednost mu dali. Taktéž čiňme i my, ne zákonem jsouce přinuceni, nýbrž ze slušnosti, ale více pro Boha.

Takové vlivné předcházení má do sebe tolik mrvní krásy, vnady a líbeznosti, že i ti, kdož je opomíjejí, puzeni bývají při jiných je schvalovati.

Jistý kmet athénský hledal jedenkráte při hrách olympijských místa, ale všecka sedadla v amfithéatru byla už obsazena. Někteří mladí hejskové athénští kynuli mu, aby přistoupil k nim; ale když bezděky a s velkou tíží k nim se prodral, co by mu byli měli na stranu ustoupiti, učinili sobě nehodný posměch z kmeta toho. Ubohý muž tlačen byl s místa na místo, až se konečně dostal na onu stranu, kde seděli Spartané. Tito jsouce věrni svatému mrvu své vlasti, pokorně povstali a mezi sebou mu dali místo. Tu byli Athéňané, kteří sobě stropili tak nestoudný žert z téhož starce, poníženi uctivostí svých šlechetnějších sokův, a hlasná pochvala vzdávána byla Sparfanům se všech stran. S očí téhož kmata kanuly slzy, an zvolal: „Vědí Athéňané, co počestno jest; ale Spartané to vykonávají!“

Alexander, král macedonský — *zdeť* bych jej chtěl nazvat „velikým“ — když jej největší štěstí ponoukalo k pýše, uměl velmi dobře se ponížiti, kdykoli spatřil stařečka. Kdysi zdržela jej na vítězné dráze jeho neobyčejná síla sněhu. I rozkázal oheň rozdělati, a sedě na své stolici královské, ohříval se. Nejadále spatřil mezi svými vojíny kmata věkem ztíženého, an zimou se třásl. I přiskočil k němu, a týmaž vítěznýma rukama, které byly vyvrátily království Dariovo, uchopiv zimou zkřehlého starce, na vlastní stolici svou jej nesl.

Starí musí nám tím ctihodnějším býti při těch, kteří za našeho mládí snášeli obtížnosti našeho dětství a přispěli vedle možnosti ku vzdělání našeho rozumu a srdce. Mějme tedy s nimi trpělivost v nedostatečích jejich a splácejme velikomyslně práce, které pro nás podnikali, a lásku, kterou nám prokazovali. Toť budiž ona sladká odměna z ustavičné jejich upřímnosti vyplývající. Kdo se šlechetným srdcem věnuje se vychování mládeže, není ještě dostatečně zaplacen chlebem, který se mu podává. Taková péče otcovská a mateřská není dílo nájemnické, ze mzdy odbývané; ona ušlechtuje člověka, jenž se jí zanáší, navykajíc jej, by schovance své miloval, ale dávajíc mu také právo k odměnné lásce jejich.

Prokazujme dětskou šetrnost všem, kteří nám jsou nadřízeni, právě, že nám jsou nadřízeni. Prokazujme synovskou dobromyslnost památce všech, již sobě o vlast neb o člověčenstvo dobyli zásluh. Svatí budtež nám jejich spisové, jejich obrazy, jejich hrobové.

Patříme-li na minulá století, na ostatky surovosti, které od nich došly na nás; bědujeme-li nad nejedním přítomným zlem, pokládající je za následek náruživosti a bludu věků předešlých; nepodávejme se tomu pokušení, bychom haněli a tupili praoce své.

Položme sobě za povinnost, vždy nábožně o nich souditi. Oni ovšem vedli války, které my nyní oplakáváme; ale zdali pak nebyli ospravedlněni nutnou potřebou, nebo neviuným klamem, kterého snad my v tak veliké vzdálenosti ani nedovedeme náležitě uvážiti? Oni ustanovili zákony, které se nám nyní nelibí; ale snad přece jest pravda, že věku tehdejšímu byly docela přiměřeny a prospěšny. Snad nemohla moudrost lidská tehdáž, za prvních počátkův občanského zřízení, nic lepšího vymyslit.

Soud o našich předcích musí býti osvícený, ale nikoliv utrhačný; nesmí tedy urážeti uctivost k těm, kteří nemohou vstáti ze hrobu a říci: „Důvod našeho jednání, vnukové, byl tento.“ Znamenitá jest výpověď starého Katona: „Těžko jest, lidem, kteří v jiném století živí jsou, učiniti pochopitelným, což náš život ospravedlniti může.“

J. Černý.

127. Sluníčko boží.

Sluníčko boží
z hory si vyskočí,
v zlaceném loží
červánkem zatočí.

V radosti pravé
celý svět pozdraví,
veselé, smavé
cestu si upraví.

Všem blaho zmnoží,
nejvíce člověku —
sluníčko boží
od věku do věku.

Všude se staví,
ke všem si pospěší,
sílu dá, zdraví,
a slzy utěší.

Všechno si udbá,
na všecko zavolá,
jako když hudba
zahraje do kola.

Vítězslav Hálek.

128. Palma.

Kdo si připomíná Afriku, má na mysli i její palmy, ušlechtilé tyto stromy štíhlých, vláknitých kmenů jako sloupy se vypínajících, stinných korun jako přístřeší se rozprostírajících, krásné tyto

dcery východu, jež zdobí úrodné nivy a mile přerušují jednotvárnost pouště. Ve chladku jejich tak rozkošně se odpočívá, s jejich vrcholky nejlehčí vánec pohrává, a u jejich nohou, tam kde v háj se druší, světlo se stinem laškuje u věčné proměně. Kamkoli vnikl islam, všude ho následoval strom ten, o němž prorok sám prý děl: „Važte si palmy; jestif ona vaší tetou materškou, vyluzujíc vám z kamenité půdy pouště bohatý pramen výživy!“ Zbožní lidé ji ctí jako dar milostivý, jímž Bůh oblažil země vyznavačů islamu přede všemi ostatními, a svévolně porušiti strom palmový, bylo by hřšchem smrtelným.

Nic užitečnějšího není v zemích východních nad velblouda a nad palmu, a jak nesmírné zdá se býti orientálům požehnání, jež jim oboje poskytuje, dokazuje okřídlené jejich slovo: „Palma jest velbludem, a velbloud palmou pouště.“

Každinké části krásného stromu lze užiti, od kořene až ku vrcholku. Peň její ve mnohých zemích orientu jest jediným dřívím stavebním, z jejího lýka hotoví se rohožky a provazy, z jejích ratolestí střechy, lůžka, sedátka, klece, košíky, a všeobecně jest známo, jak hojně množství živné potravy poskytují na podzim husté chomáče plodů pod korunami palem.

Jako Švýcar si zatouží po svých horách, tak Arab po svých palmách. První Omajovec, jenž vládl ve Španělsku, nemohl v nové vlasti své žítí bez onoho ušlechtilého strojnu, i dal ze Syrie přinést sazenici palmovou, již pak v zahradě svého letohrádku u Cordovy zasadil a pěstoval. Touhu po stromech domoviny vyjádřil těmito krásnými, významnými verši :

Cizinkou jsi, krásná palmo,
v zemi té, a to nás pojí.
cizinkou jsi na západě
dál od břehů vlasti svojí.

Nuže plač! Leč ona němá,
jak by mohla plakat? V skutku
nezná hoře, jež by mohlo
rovnati se mému smutku.

Kdyby ale mohla cítit,
plakala by pro svou ztrátu,
pro palmové háje jihu
i pro vlny Eufratu.

Nevzpomíná jich, já rovněž
na své drahé zapomínám,
co zášť na Abbase syny
vyhnala mne z vlasti jinam.

Jar. Vrchlický.

Strom takto opěvaný stal se pramateří tisíců palem, které po-
dnes v jižním Španělsku lehce se kolébají, když vánek dotýká se
jejich korun.

Dr. Ot. Hostinský (G. Ebers).

129. Kdy z vojny se vrátí.

Hluk a šumy po doubravě,
mhla pole hustá pokrývá,
máf syna z domu vybývá:
„Jdi mi, synu, s mojich očí,
nechže Turci tebe zajmou!“
„A mne, matko, Turci znají,
koně mi drahé darem dají.“

Hluk a šumy po doubravě,
mhla pole hustá pokrývá,
máf syna z domu vybývá:
„Jdi mi, synu, s mojich očí,
nech Tataré tebe zajmou!“
„Mne Tataré, matko, znají,
šaty mi drahé darem dají.“

Hluk a šumy po doubravě,
mhla pole hustá pokrývá.
Matka syna v dům přizývá:
„Pojd, synáčku, do domečku,
umyji tobě hlavičku.“
„A mne, matko, deště zmyji,
mne vyčeše husté trní,
a vysuší bujně větry.“

Starší sestra koně vede,
a podstarší zbraň mu nese,
nejmladší se bratra táže:
„Kdy, bratříčku, z vojny přijdeš?“

„Vezmi, sestro, hrstku písku,
posij písek na kamení,
přicházívej zoříčkami,
zalévej ho slzičkami:
až ten písek, sestro, vzejde,
tenkrát bratr z vojny přijde.“ (Píseň maloruská.)

130. Pravidla opatrnosti v národních příslovích.

Opatrnosti nikdy nezbývá. Bez opatrnosti i moudrost slepá.
V každé věci hled konce. Opatrného Bůh opatruje.

Napřed bezpečné, potom srdečně. S každým pěkně, s nemuohými důvěrně.

Při čem kdo mní, že dobře stojí, toho nechat se nejvíce bojí.
Nevychyluj se ku předu, nezůstávej též pozadu, středu se drž.

Zráda z kouta čihá ráda. Kdo hrozí, vystříhá. (Kdo hrozí, jest milostivý nepřítel.) Když jdeš k vlku na hody, měj psa s sebou.

Z nehezkých rukou nehádej (t. j. za zvěstovatele nemilých zpráv se nevydávej). Neokusiv brodu, nepouštěj se u vodu. Tma lidi nejí, ale povaluje.

Tím lidé nehrají, od čeho umírají. Není dobré toho hněvati, koho zítra musíš odprošovati. Proto jest štika v řece, aby karasi nedřímali.

Co se neučiní, nezví se. Co vidí čtyři oči, vidí i dvacet čtyry.
Dlouh má nohy, pole oči, les uši: na ty tři věci pozor míti sluší.
(Nebo: Pole má oči, les uši: chovej se všudy, jak sluší.)

Z malého oblaku veliký dešť. Z malé jiskry veliký oheň. Malý oheň veliký les spálí.

Vozem ku předu a očima do zadu. Kdo do nebe hledí a po zemi chodí, snadno se uhodí.

Nedůvěra i věrného kazí. Zároveň zle jest, i všechném věřiti, i nikomu. Víc chci čtyřem kolám věřiti, než čtyřem nohám koňským.

V horku vez plášt s sebou, v dešti a v zimě sám pojede. Jedeš-li kam na den, ber chleba (peněz) na týden. Dobře jest si zajít, a zdravě domů dojítí.

Neprodávej kůži, nežlis medvěda zabil. Lepší sýkora v ruce, než slavík v lese. Lepší dnes kuře, než na léto slepice. Nekrájej hned kus, když ti kdo slibí hus. Groš v domě lepší, než zlatý na cestách.

Kdo záhy seje, záhy žne. Kdo si popíl, ten se nezmýlí. Lépe pozdě, nežli nikdy.

Kvap není dobrý rádce. Spěch brzo umírá. Drženou dělej (zvolna náhli). Spěchej, ale nepomat si nohy. Bezpečněji krokem, než skokem. Ukvapilého i stál trkne. Dílo kvapné není platné. Přemysli dobře, začni rychle, konej pilně. Kdo se příliš namáhá, brzo nemáhá.

Lepší jedna rozmyšlená, než sto učiněných. Neporozmluviv s hlavou, nechvátej rukama. Desetkrát měř, jednou řež. Dále položíš, blíže najdeš.

Dvakrát za rok léto nebývá. Vodu, která uplynula, mlýnáři ne-pouštějí na mlýn. Kdo má k čemu příhodný čas, necht na jiný nečeká zas. I zpěvu čas, i modlitbě svá chvíle.

Všeho do času, Pán Bůh na věky. Štípají komáři jen do času. Dotud vlk nosí, až jej samého ponesou. Čas se vyčkatí musí. Večer ukáže, jaký byl den. Nevýskej, ještěs nepřeskočíl.

131. Vilém Tell.

V městečku Altorfu na náměstí rozkázal hejtman Gessler klobouk svůj na dlouhou žerd postavit, přísně poručiv, aby mu všickni smekání klobouků a poklonou takovou čest činili, jako jemu samému, když přítomen jest, činívají.

Nějaký Vilém Tell, několikkráte mimo ten klobouk na žerdi po-stavený jda, žádného mu znamení poctivosti ani pokory neučinil. Za tou příčinou povolán jsa, od úředuška tázán byl, proč se nezachoval vedle rozkazu pánova. Kterýž odpověděl: „Milostivý pane, já jsem člověk hloupý a těm věcem nic nerozumím. Neučinil jsem toho ze svémyslnosti nebo potupy, ale ze sprostnosti; také jsem se nenadál, aby na tom záleželo, neb abyste to tak vysoce a těžce vážiti ráčil.“ Ale hejtman, maje téhož Tellu v podezření a věda o něm, že jest výborný střelec, tajně poručil, aby všecky děti jeho k němu přivedeny byly. To když se stalo, otázel se Tellu, jsou-li všecky děti jeho a na které z nich jest nejlaskavější? Odpověděl Tell: „Jsou, pane, děti mé a jsou mi všecky zároveň milé.“ I řekl mu hejtman: „Mámu o tobě zprávu, že jsi velmi dobrý střelec; protož chci tomu; abys toho umění svého přede mnou dokázal a střelil po tomto jablkou, které já nejmladšímu synu tvému na vrchu hlavy postavím. Srazíš-li mnu je s hlavy dolů, tak abys dítěti nic neublížil, budu tomu věřiti, což o tobě lidé rozprávějí. Pakli se chybíš, na hrdle trestán budeš!“ Ulekl se toho

Tell a poníženě pána prosil, aby ho nenutil k tomu, což by netoliko neslýcháno, ale jemu, jakožto otci, proti přírodě učiniti nemožno bylo. Kromě toho, což by naň koli jako pán vložiti chtěl, že všeckno rád mile podnikne a učiní. V této pak příčině že raději hotov jest umříti, nežli by, chybě se náhodou jablka, vlastního syna svého zastřeliti měl. I řekl mu hejtman: „Jestliže toho neučiníš a nestřelíš k tomuto jablku, věz, že i ty i syn tvůj oba spolu usmrceni budete.“

Tak tedy když ani výmluvám ani prosbě u tyrana nebylo žádného místa, vzav Vilém Tell lučiště a poručiv se Bohu, střelil k jablku a srazil je šťastně, nic dítěti svému neublíživ. Všickni přístojící přáli mu toho a veseli byli, chválce umění jeho. Sám toliko hejtman neměl na tom dosti a nemohl se tou pokutou nasytit; ale vída, že Tell druhý šíp má za kolar zastrčený, ptal se ho, k čemu jej z toulu byl vyňal, poněvadž toliko jedním k jablku střeliti měl. Odpověděl, že ten jest obyčej střelcův, aby dva šípy z toulu vyňali. Ale hejtmanu ta věc podezřelá byla, protož ho nutil, aby pravdu oznámil, že mu to k žádné nemilosti obráceno býti nemá, a že hrдlem i statkem svými bezpečen a jist bude. Na to slibování i připovídání jeho oznámil mu Tell, co jest tím druhým šípem mínil, řka: „Tím úmyslem druhý šíp vyňal jsem a za kolar zastrčil, abych, přihodilo-li by se mi chybiti jablka a syna zastřeliti, tímto druhým šípem tebe zabil.“ — „Dobře jest,“ odpověděl hejtman, „rád to vím. Slíbili jsem, že hrđlu nic neučiním, tak se státi má. Ale poněvadž jsi mne zastřeliti mínil a v tom jsi se pronesl, jest mi potřebí, abych se před tebou opatřil. Dám tě do vězení, ze kteréhož, dokud jsi živ, nevyjdeš a v ustavičných temnostech, nevida světla nebeského ani s žádným z lidí mluviti nemoha, bídňe dokonáš.“

Po té rozkázal ho svázati a do lodi i s kuší jeho vsaditi, chtěje ho s sebou přes jezero do Švycer zavézti. Když pak podál od země odpluli a téměř uprostřed jezera byli, náhle strhl se velmi tuhý a prudký vítr, tak že vlnobití zdvihši se loď zatopovalo, a už všickni za jiné neměli, než že tu zahynouti a utonouti musí. V tom nebezpečenství jeden ze služebníků hejtmanových zvolal na pána, prose ho, aby rozkázal Tella rovnázati a vesla mu dáti; poněvadž prý on s plavbou nejlépe zacházeti umí a k tomu nad jiné silný jest, jinak že není možno, aby při hrđlích zachování býti mohli. Z potřeby nuzné i pán i jiní všickni tu radu schválili. Kterýžto rovnázán jsa a vzav veslo, táhl nevyšší silou svou, až lodi z toho vlnobití pomohl a proti zemi švyccké ji obrátil; však proto vždy svého uklouznutí a své kuše hleděl.

V tom pak místě nedaleko břehu vyniká z jezera nad vodu veliká skála (podnes slove Tellova skála), k nížto když se přiblížili, Tell vída svůj čas, že by vyskočiti mohl, zvolal na jiné pacholky, aby vší silou tuze tálí, nebo když to místo minou, že už potom nebezpečenství žádného obávati se nebudou; sám pak chopiv svou kuši, kteráž tu blízko něho ležela, vyskočil z lodi na tu skálu, a což nejsilněji mohl, nohou lod na jezero do vlnobití odstrčil a rychle přes hory, když nejbližě věděl, ke Švycrům pospíšil.

Přišed na ten úvoz, jímž tyran Gesslerjeti musil, skryl se v nějakém houští a jedouchó mimo sebe hejtmana z kuše své šípem zastrčil, až tu ihned padl a umřel. *D. A. z Veleslavína.*

132. Hlasy lesní.

Lesem nocí temnočirou
rozlehá se sosen zpěv:
„Vzhůru, vzhůru sestry měřte,
z vlnké půdy vláhu berete
do kořenů jemných cév!

Z cév těch v dřík a silné větve,
zádná v ssání neulev;
puče, sestry, velké malé,
třeba je nás neustále
na skříň, pro ples, pláč i hněv.

Třeba chvoje, bujných větví,
třeba čile vzrostlých dřev —
ptákům chvoj, by spali v hebku,
větve — malým na kolébku,
těla — starým na rakev.“

A. Heyduk.

133. Mlha a krajina.

Mlha, zakrývající rozkošnou krajinu, vychloubala se: „Dovedu všecky tvé vnady zakryti, že nikdo tvých krás nemůže viděti.“

Krajina jí odpověděla: „Snad na krátky čas vnady mé zastíníš, ale uškoditi jím trvale nemůžeš.“

Slunce, které slyšelo hádku tuto, zasvítilo jasně, mlha se rozplynula — a krajina objevila se ve vší své spanilosti a kráse.

Domýšlí se nešlechetník, že zlehčováním a pomluvami dovede kráse a dobru uškoditi, ale moudří nedbají slov jeho: pravda zastkví se konečně jako slunce na nebi.

Josef Soukal.

134. Zaplesej, duchu lidský.

Ubíráme se z města
v přírody slavný chrám;
milá nás vítá cesta,
a blaho kyne nám.

Tu doly v tiché kráse,
tam lesů nádhera,
zde jasné rozstírá se
zrcadlo jezera.

Den ke dni se odívá
v pestřejší roucho máj;
větřek sladce dýše,
libezně šumí háj.

tu plesej, duchu lidský,
tu o své slávě víš,
ty strašné této hudbě
přírody rozumíš!

Zaplesej, duchu lidský,
zde o své slávě víš,
milostné této hudbě
přírody rozumíš.

Když dutým hlükem duje
po moři vichr divém,
když shůry prozvukuje
hrom temný v mračnu sivém,

když s vrchů valem hřmějí,
velebné vodopády,
a hvězd nebeských znějí
nad tebou myriády:

Fr. Šohaj.

135. Jeskyně u Postojny.

Tato jeskyně daleko široko rozhlášená a hojně navštěvovaná nachází se ve Kraňsku u města Postojny (něm. Adelsberg) a naleží knížeti Auersberkovi. Ač mnozí na mnoho mil cesty do ní se odvážili a délku, šířku a výšku její chtěli vyměřiti, přece nikomu se to nepodařilo, tak že posud o jejím konci nevědí. Všemu dalšímu pátrání překážejí nesčetná bludiště a přehrozné propasti. Tu jsou náramně výšky, nedobledné hloubky a tmavé skuliny, tamfo zas úzké průchody, prohlubiny, mnohé komory a převeliké síně na tlustých sloupech z krápníku odpočívající. Zlomky a dlouhé kusy skal spadly se stropu, působice nyní, krápníkem jsouce potaženy a se stropem opět spojeny, beztváre sloupy. Všude utvořila voda dolní kapající a hned tvrdnoucí podivné podoby, v nichž živá obraznost domnívá se viděti hlavy dračí, hadí, lví a rozličných jiných potvor, dílem také lidské údy ohromné a zpotvořené podoby a strašlivé na pohled. Některé z nich mají skutečně podivnou podobnosť s rozličnými předměty. Tu se představuje divákovi zahrada plná vysokých bylin, jež, klepne-li se na ně jen málo, dávají libezný zvuk; tu kráčíš suchou nohou zkamenělým mořem:

onde vidíš starou kazatelnici místy průsvitnou, kamenného starce v prosící postavě, děvče jako sníh bílé a jako z alabastru utvořené, nádobu plnou uzenin laskominy působících, ale ovšem také jen kamených atd. Mnozí z oněch sloupů vznikají skutečně jen z vody nakapané. Na zemi totiž, kam voda se stropu kape, usadí se vyvětráním vody krápník, který znenáhla nově nakapanou vodou vzníká, dělaje vždy větší vyvýšení. Zároveň tvoří se také na stropě z vody kapající a tvrdnoucí zkamenělý rampouch (jako v zimě ledový na střechách), a přibývá ho pomalu tak ku spodu, že se setká s dolejším vyvýšením. Oba kusy nyní srostou a činí sloup, který časem vždy více tloustne. Řeka Pivka padá nedaleko vchodu jeskyně této se skály, běží hodný kus hloubkou její, spadá tu onde, činíc hřmot hromu podobný, a vychází u Planiny opět na světlo. Podivuhodný jest přirozený most, jenž nepochyběně pochází ze spadlých kusů skal, které se pak o sebe opřely. Bez něho sotva by bylo lze ony strašné propasti překročiti, po jejichžto duě hrnou se vody. Vůdcové zapalují slámu na mostě tom, čímž to vysoké klenutí strašně se osvěcuje; a když ji hořící shodí dolů, viděti jest hroznou propast, jejiž hloubku počítají na 190 m.

J. Hýbl.

136. Babí léto.

Každý ví, co znamená jméno toto, není však každému známo, odkud svůj počátek běže; nazývá se také „svatomartinským létem“. Tyto pavučiny, na podzim poletující a role pokrývající, jsou plod a předivo tak malých pavouků, že jich z nějaké vzdálenosti spatřiti nemůžno. Velikost tohoto zcela dospělého zvířátka (*aranea obtextrix*) jest asi jako hlava špendlíková. Na podlouhlé hlavě jest osm šedých očí. Zadní díl těla jest oblý; tělo samo jest blýskavé, hnědobrunatné, nožky jsou prostřední délky a zažloutlé, celé zvíře jest pokryto říd-kými chloupky. Na začátku října ukazuje se hmyz tento v lesích, v zahradách, jakož i na lukách, kdež klade svá vajíčka a kdež se i líhne. Odtud se rozšíruje vždy dále tak, že po uplynutí října a polovice listopadu celé širé okolí jím bývá jako poseto. Tito pavouci množí se velmi hojně; celé krajiny se jimi hemží. Mládata nedorostlá nejsou větší než jehelní špička a proto jsou pouhém oku neviditelná; jsou pak černé barvy a hnědých nožek. Na počátku října, dokud větší díl z vajíček se nevylíhuje, spatřujeme toliko jednotlivé nitky, jež zavěšují od větve k větvi, od trávy ku trávě. V polovici měsíce toho stává se předivo znatelnějším, a nejvíce ho viděti ku

konci října. Jestliže se pak postavíme nebo položíme proti slunci tak, že sluneční paprskové se obrázejí o předivo, tu spatřujeme, kterak ploty a stromy, osení a luhy, strniště a zoraué role jemnou, bílou, nepřehlednou sítí hustě jsou potažena. Tito pavouci patří k oněm, kteří nepletou řádnou pavučinu, uměle setkanou, jako na př. pavouk křížový (křížák, aranea diadema), táhnouce toliko jednotlivé niti od místa k místu. Nitky, souknané tak malým zvýšatkem, jsou velmi teničké a jemné, že jednotlivou nitku, nesvítí-li slunce, spatřiti nelze; šest a více jich v hromadu spojeno býti musí, by je naše oko ve stínu mohlo viděti.

Jasné, tiché dni jsou pavoučkům těmito nanevjýš vítány; pak pracují bez přítrže, zvláště byl-li z rána šedivý mrázík. Chceš-li však umění a piluosti jejich se obdivovati, hleď na ně ode dvanácti do dvou hodin odpoledne, toť čas nejvyšší čilosti; zdát se, jako by s jednoho místa lítali na druhé — jistě užasneš nad hbitostí tvarů těch. Jemné jejich předivo spřádá se samo v hromadu i nejmenším větérkům váním, tvoříc silnější nití i chuchlíky, jež poněkud prudší vítr roztrhává, pohrávaje si s nimi ve výšce. Při slunečním světle spatřujeme hejna takových chuchlisků, závojům podobných, v povětrí lítati a nazýváme je babím, babským nebo létajícím létem, jako by léto již od nás se bralo, čili ulétalo. Svrchu popsané předivo slouží oněm malým zvýšatkům také za síti, jimiž mušky, červíčky a jiný malý hmyz chytajíce, potřebnou si zaopatřují potravu. Pavoučkové pak sami bývají všelikému stěhujícímu se ptactvu, zvláště skřivánkům chutnou kořistí.

Jako ve velkých úkazech celou přírodu zachvacujících, kdo nepozná i v tomto tak nepatrém tvoru, jako jsou tito pavoučkové, touže všemohoucí ruku bytosti nejvyšší? Věru i tento hmyzeček, pouhému oku neviditelný, hlásá neméně moudrost a velebnost božskou, jakož ji zvěstuje hrůzoplný bleskot a strašlivá bouře.

A. Řehák.

137. Kniha přírody.

Mnohé knihy, synu milý,
zavedly už národy,
když se drze oddálily
od praknihy přírody.

Nevěř vše, co z péra vyjde,
ke rtům přírody skloň sluch;
v knihách mluví jenom lidé,
v přírodě však mluví Bůh.

B. Jablonský.

138. Pyramidy Gizeské.

Návštěva pyramid bývá pro Kahýřany zábavnou vycházkou nedělní, a věru sotva možno co do půvabu a rozmanitosti podnětů jinou vyjíždku „přespolní“ přirovnati k této.

Časně z rána drnčí povoz rychlými koni tažený přes železný most, jenž spojuje Kahýru s krásným nilským ostrovem Gezire. Ostrov a zámek na něm i rameno řeky, obtékající jej na západě, brzo máme za sebou. Pod stinnými stromy vedena jest dobře chovaná umělá silnice, úplně nová. Zámek a místokrálový zahrady gizeské, vysokými zdmi obehnané, zůstanou nám po levé straně, šťavnatá zeleň polí struhami prorývaných osvěžuje oko, a jemná modravá pára zahaluje západ. Vzduch je tak čistý a občerstvující, jak bývá toliko za zimního jitru egyptského. Teď protrhuje se na několik minut mlhavý závoj nad obzorem se vznášející, a jak obrovské, ostře rýsované trojhrany stojí před našima očima — pyramidy. Teď znova se zavírá mlhová stěna; v pravo a v levo pohlížíme tu na pasoucí se břavy, tam na hejna stříbrných volavek, zde na osamělého pelikána, jehož by snadno zastihnouti mohla koule z našeho vozu, onde zase na pracující polonahé rolníky a jejich vesnicě stranou od silnice ležíci. Tu povznášejí se dva bílí orlové. Oko sleduje let jejich. Vzhůru patří, pozoruje, že výparы vždy více mizejí, blankyt nebeský vždy jasněji se zastkvívá, až konečně slunce v lesku nezkaleném rozesýlá paprsky své.

Je jasno a horko; před námi stojí pyramidy bez závoje a se všeimi pohromami, jež utrpěly během tisíců let.

Teď mírní koně spěšný krok svůj, jelikož cesta počíná stoupati, a v pravo a v levo spatřujeme zed. Byla zřízena na oclíranu proti písku pouště, život hubícímu. Na vzdor zdem bývá tato část silnice pokryta pískem. Cesta se otáčí smělým obloukem, a brzo stanou supící koně na skalnaté výšině, z níž vystupují nejvyšší všech pyramid.

Stojíme před největšími oněch děl lidských, jež starí vynášeli jakožto „divy světa“. Srovnávajíce je s jinými předměty v naší myslí vždy přítomnými, dospějeme snad ku pravému ocenění velikosti jejich; a proto ihned budiž podotknuto, že chrám sv. Petra v Římě jest vysoký 131, největší pak pyramida, totiž Cheopova, 147 metrů, tudíž o 16 více, a že by římský velechrám, kdyby stavba Cheopova byla duta, postaviti se mohl do ní asi jako stojací hodiny pod ochrannou skleněnou báň. Ani vídeňský kostel sv. Štěpána, ani dóm strassburšský nedosahuje výše nejvyšší pyramidy; ale nové věže domu v Kolíně

nad Rýnem by ji přečnívaly. V jedné příčině nemůže se pyramidám ani v nejmenším přirovnati žádná jiná stavba v celém světě, totiž co se týče hmoty a tíže spotřebovaného staviva. Kdybychom hrobku Cheopovu rozbourali, mohli bychom z kamenů takto vyzískaných vystavěti zed' podle celých branic francouzských. Vystřelí-li se z dobré bambitky na vrcholu nejvyšší pyramidy přímo do vzduchu, dopadne koule uprostřed boční plochy její.

Sestoupili jsme s kočáru naproti severní straně pyramidy Cheopovy. V jejím stínu ostře ohraničeném sedí ženy, prodávajíce pomoranče a jiné pokrmy; čekají oslaři se svými soumary; odpočívají cestující, kteří již slezli s pyramidy. Také nám nastává krušná práce, vystoupiti nahoru, ale kdybychom se jí chtěli vyhnouti, nescházely by útoky na naši pohodlnost; nebot od prvního kroku, jež jsme s vozni učinili, sledují nás hnědí, svalnatí lidé v otrhaných šatech, nabízejíce nám dotírávě služby své. Hrdě zovou se „Beduiny“, ale s pravými syny pouště nic nemají společného kromě chyb. Přece však jest netolikoradno, nýbrž i nutno užiti při stoupání jejich pomoci, ač není možno minouti se s cestou.

Tam kde vypadnutím kamenné náplně stává se stupňovitá stavba pyramid nejpatrnější, začínáme vystupovati a zůstaneme až k temenu na schodech z kamenů hladce přitesaných. Stupně mají výšku rozličnou, někdy sáhají muži až po páš. Dva nebo tři mladíci jsou našimi průvodčími. Jeden před námi vzhůru vyskakuje bosýma nohami, a bera nás za ruku, potom za sebou nás táhne; druhý podporuje a postrkuje stoupajícího ze zadu, třetí pak se strany pod paží se ho chápe, aby jej nadzdvihoval. Tak lezeme napolo a napolo nesení jsme, a hbití hoši jen neradi nám dopřávají odpočinku, žádáme-li odlechnouti si a setříti krupěje potu s čela svého. Při tom cestou neschází křik ani dotírává žebrota o bachšíš, a vůbec obtěžují nás tolikerým způsobem, jako by schválně chtěli v zapomenutí uvéstí díky, jimiž jsme jim povinni za pomoc jejich.

Konečně dostoupili jsme cíle svého. Špice pyramidy již dávno povalena jest na zem, i stojíme na dosti prostranné ploše tím způsobené. Jakmile upachtěné plíce naše a rychleji proudící krev se utišily, a my jak sluší a patří odbyli „Beduiny“, kteří nám vnucují peníze na výměnu a padělané starožitnosti ke koupi, shlížíme odtud do dálky, a čím déle se díváme a v čaravném rozhledu tom se kocháme, tím významnějším zdá se nám býti a nevyrovnanějším. Úroda a suchopár, život a smrť nikde tak blízko a tak přímo se nestýkají jako zde. Na

východě proudí široký Nil, nad nímž se dmiou bílé plachty latinské, a jako smaragdové koberce prostřeny jsou podél břehu jeho pole a luka, zahrady a palmové háje. Ptačí hnízda jsouce podobny, spočívají vesnice pod košatými stromy, a na úpatí hory Mokattamu, jež nyní ve zlaté žlutí se stkví, a když slunce k odpočinku se schýlí, odleskem červánků jako růže a malvy se zardí, rozkládá se město chalifů s tisícem svých mešit, a vysoko nad ním pne se citadella, vyčnívají nejstíhlejší všech minaretů, ozdoby to mausolea Muhameda Aliho, jež pravými jsouce odznaky kahýrskými, objevují se i z největší dálky. Jako zelený věnec kolem živoucí tváří lidské vinou se zahrady a stromy kolem města. Není bohatšího obrazu zdaru, života a svěžestí. Stříbrné nitky vodní zdají se býti lesklou šťavou prýštící z bujně pokryvky byliuné. Nezkalena jest obloha, a přece táhnou mračna nad nivami. Jsou to hejna ptačí, jež zde do sytosti nalézají pití a píce. Jak přeštědrá jest dobrotnost boží, a jak krásný a bohatý jest svět!

Beduini opustili nás. Stojíme na výši docela o samotě. Všude je ticho. Žádný zvuk nedorází k nám ani z blízka, ani zdálí. Teď obracíme se k západu, a zrak náš nespatřuje než zdiva pyramid a hrobky, a skal i písku hojnost. Žádné stébло a žádný keř nenalézáme potravy ve skoupé půdě té. Plavé, šedé a tupě hnědé jest roucho, do uěhož daleko široko halí se všechno v jednotvárnosti nepřerušené.

Jen zde onde svítí něco bílého z prachu. Jest to vybledlá kostra zdechlého zvřete. Před námi rozprostírá se poušt, tichá, nehostinná, všemu, co žije, nepřátelská. A kde jest jí konec? Dni, neděle, měsíce nestačí poutníkovi, aby k němu dorazil, ač podaří-li se mu uniknouti písku vše dusícímu. Kraluje-li kde smrt, zde to jest, kde Egyptané vídali každého dne mizeti slunce, kde za stěnou libyckého pohoří začíná svět, jenž k úrodné zemi na východě má se tak, jako mrvoly ku člověku žijícímu v ruchu bojův a rozkoší. Nikde na světě není hrbitova klidnějšího nad tuto poušt, a proto řadil se zde hrob ke hrobu; aby pak tajemství smrti se zahalilo, pokryl písek mrvoly i hrobky šedým závojem. Zde ovívají nás hrůzy nekonečnosti. Zde, kde u brani onoho světa začíná věčnost, zdá se i dlo ruky lidské býti vymaněno z osudu všemu pozemskému společného a obdařeno věčným trváním.

„Čas posmívá se všem věcem, ale pyramidy posmívají se času,“ praví arabské přísloví. Odvracíme zraky své od pouště a porozhlížíme se ve kruhu památek, jež stojí v sousedství stavby Cheopovy. Všechny spočívají na skalnaté půdě pouštní vysočiny pískem zaváte.

Díváme-li se k jihozápadu, spatřujeme docela na blízku pyramidu, jež co do velikosti jen málo ustupuje pyramidě Cheopově, na níž stojíme. Na jejím temenu jsou krycí desky ještě dobře zachovány. Budovatelem jejím byl král Chefren, jež nápisy jmenují Chafra, druhý nástupce Cheopův, jenž jak se zdá dokončil také sfingu dále na východ ležící. Třetí pyramida, značně menší, ale z krásného staviva, a zvláště pečlivě budovaná, byla mausoleem Mykerina (Men-ka-ra), jenž náležel k témuž rodu panovnickému. Menší pyramidy na východě, zrovna před našima nohama a jižně od stavby Mykerinovy, chovají v sobě smrtelné pozůstatky synův a dcer onoho Faraona, jenž vystavěti dal nejbližší větší pomníky. Při východní straně každé jmenovaných pyramid lze dokázati stopy zdiva, jež náleželo chrámům Isidiným, ve kterých se obětovalo mánům zemřelého krále.

S těžkým srdcem loučili jsme se s památnými těmito místy.

Dr. Ot. Hostinský (G. Ebers).

139. Vezírova rada.

(Pověst arabská.)

Člověk jistý dobročinný, chtěje učiniti šfastným služebníka svého, daroval mu svobodu, koráb a na něm zboží, jímž by mohl obchod provoditi. Pustil pak se služebník ten, pojednou svobodným stav se člověkem, na moře; než brzy strhla se bouře tak násilná i ukrutná, že koráb, vlnami byv zmítán a konečně zahnán na skály, o ně se rozbil. Zboží utonulo ve hlubinách mořských, a ubohý majetník korábu, ledva se sám udržev na vodě, ku břehu doplul a na zeimi se dostal. Sedě na břehu skalnatém, přemýšlel o bídném stavu nynějším a oplakával neštastný osud svůj. Zpamatovav se poněkud, vstoupil na pahorek něco málo od břehu vzdálený, ohlížel se však a v dálce užrel město nemalé, kam se i obrátil. Než ještě urazil polovici cesty, potká zástup lidu radostně pokřikujícího; ten jej s plesáním vyhlašuje a provolává za krále svého. Tuť přistoupili nejvzácnější z nich, skvostným jej oděli rouchem a k městu vedli. Do města přišedše, uvedli jej do zámku a usadili na trnu královském; pak počouce od vyšších, všickni napořád přisáhali mu poslušenství a věrnost.

Somar (tak se jmenoval služebník ten) domníval se z počátku, nechtě ani věřiti smyslům svým, že to pouhý sen. Ale když po ukončených poradách nastaly hlučné hody, když pak druzí se byli vzdálili, a on sám jediný sebe užrel prostřed dvořanův, šetřících na každé pohnutí jeho, když konečně na skvostné lůžko, by sobě odpočinul,

mu bylo ukázáno: tu on po ničem se ptáti a v tichosti šťastné náhody použiti uzavřel, jíž byl sám neuměl pochopiti.

Za nějaký čas poznal, že všecko, co se s ním bylo dálo, není klamný sen, nýbrž pravdivá skutečnost. Svírána jsa netrpělivostí a ještě neustálým na myslí osudu svého přemítáním znepokojoval, osmělil se konečně vezíra svého, na něm nejistotu neobyčejnou zpozorovav, se otázati: co by to vše znamenalo? odkud by to bylo? a jaké další následky by z toho mohly vzejít?

„Věziž o tom, milostivý pane!“ s třesoucím se poněkud hlasem odpověděl vezír, „že zdejší obyvatelé nejsou tvorové obyčejní, že jsou bytosti jiné ovšem než lidé přirozenosti. Tito pak vyžádali sobě na mocnostech nebeských, aby vždycky jeden ze synův Adamových nad nimi vládl: i vskutku přichází sem co rok, jako ty nyní, jeden z nich, jejž tak jako nyní tebe za pána svého přijímajíce prohlašují. Ale než se rok s rokem sejde, svrhnu jej s trůnu, trhají s něho roucho královské, a vyprovodíce jej až ku břehu, posadí na koráb, a nedouce mu ani pomoci ani pokrmův, vyšlou ho na pustý ostrov, kdež beze vší pomoci bídně tráviti musí dni života svého, zápase s trápením a bídou. Přistane však ihned jiný nový vladař, kterému po skončeném roku stane se totéž co předchůdci.“

„Zdaliž i jim jsi pověděl dříve o tom, co se s nimi státi má?“ otákal se král.

„I ovšem,“ odpověděl vezír. „Ale oni, pojati jsouce nad míru sladkostí a rozkošemi stavu svého, nedbali, co jich na budoucnost očekává. Mařili čas, slastí života královského ani nasytiti se nemohouce, i zanedbávali povinností stavu svého. Potápěli se v rozkoších, nestarajíce se, zdali utiskují vezírové v odlehljějších krajinách poddané čili nic; myslili jen na kvas a hody neustálé, nepřemýšlejíce o tom, kterak by lid jejich vyšší ducha vzdělaností ku pravému štěstí se mohl pozdvihnouti; — zkrátka žijíce toliko *sobě*, zapomněli i na sebe, nehot konec vlády jejich přikvapil dříve než se nadáli.“

Slova tato projala duši královu. I promluvil k vezírovi dále: „Otevřel jsi mi slovy svými oči. Než porad nyní, prosím, co činiti mám, abych aspoň umírnil krutost osudu svého, nemoha jej odvrátili.“

„Pamatuj,“ řekl vezír, „jak jsi sem přišel, tak také odsud vyděš. Jediný jest toliko způsob, jímž osud svůj budoucí můžeš zlepšiti. Staraje se pečlivě o poddané, starej se i o sebe! Vysýlej, dokavade máš ještě moc, na pustý onen ostrov, kam tě potom zavezou, dostatek

pokrmův; pošli tam řemeslníkův a pomocníkův, co jich jen moci budeš, ti tobě zatím i dům vystavěj, i živnosti opatří, půdu připraví, a ty přijda tam konečně, nejen potřebných ale i výhodných věcí do statek a hojnou nalezneš.“

Stalo se tak, a když všecko na ostrově bylo pohotově, král ne ve strachu, ano netrpělivě očekával té chvíle, když by mu bylo uvázati se ve statky připravené na ostrově ku příchodu jeho.

Dobrodincem jest Bůh, služebníkem člověk, korábu rozkotání jest jeho narození, ostrovem svět, rádcem rozum, rokem panování živobytí, ostrovem neznámým budoucnost po smrti, živností a statky napřed vyslanými na ostrov vzdálený jsou dobré skutky.

K. Storch.

140. Pocestný.

Je to chůze po tom světě —
kam se noha šine:
sotva přejdeš jedny hory,
hned se najdou jiné.

Je to život na tom světě —
že by člověk utek:
ještě nezažil jsi jeden,
máš tu druhý smutek.

Což je pánum! Ti na voze
sedí pěkně v suše,
ale chudý, ten za nimi
v dešti, blátě kluše.

Ej, co já dbám na té cestě
na psoty a sloty,
jen když já mám zdravé nohy,
k tomu dobré boty.

Však na pány v krytém voze
také někdy trhne:
jednou se jimi kolo zlame,
jindy vůz se zvrhne.

A krom toho — až své pouti
přejedem a přejdem,
v jedné hospodě na nocleh
pán nepánu se sejdem.

Fr. L. Čelakovský.

141. V Athénách na Akropoli.

První návštěva athénská odbývá se vždy na Akropoli. Jdeme tam, abyhom se poklonili šedým dějinám, démantovým ctnostem občanským, nedostiženému umění — a abyhom políbili pod modrým tím nebem hellenským nejpěknější své sny. Jak smutně se pak kráčí zase s hory dolů!

Attické hory vybíhají jako v polokruh. Pak je pláň, šířící se východně k moři, k Faleru, a jižně opět k moři, k Piraeu, asi hodinu dlouhá, tolíkéž široká. V severním konci té polookrouhlé planiny stojí Athény nové, částečně na též místě, co Athény staré; jsou tedy na

hodinu vzdáleny od svého přístavu Piraea, s nímž je pojí silnice a železnice. Návrší pak, na němž střílní Akropolis, jako by sobě bylo odskočilo od ostatních hor trochu dálé do pláně, vypínat se zcela samostatně, as jako Řip nás z roviny. Ke dvěma stranám je dosti strmé a lákalo tedy k opevněnému sídlu. Za nynější doby by jeho výška arci byla výhodou jen skrovnou, blízký Lykabet, neb i Museion, byl by nebezpečným sousedem; avšak staří neznali prachu, a již Pelasgové měli zde své opevněné sídlo.

Za attických králů, za tyranů Pisistratidů byla Akropolis pak jaksi vrchem zámeckým, Hradčany, později za nejkrásnějšího rozkvětu i nejvytříbenější vzdělanosti byla sídlem krásy, podivu hodným bydlištěm umění věnovaného bohům, jich palácem — nevyrovnaným, posvátným darem nebes.

Po mírném svahu západním, kolem bílého, mramorového divadla Dionysova a odeonu Herodova vyjíždíme ku prostrannému vchodu. Projde me klenutým průjezdem, nádvořím, vysokou zdí, zase dvorkem, pak malými schůdky a jsme v Propylejích!

Jsme na místě, kde stkvěl se křišťál štastného ionického ducha a kam upínají se nejstarší, až homérské pověsti; na místě, kde rozkvetla Solonova ústava, kde lid poprvé slouchal seřaděným zpěvům Homérovým, kde pěl Anakreon, kde vanul dech vznešené bohyně *Athéné Parthenos*. Mžikem jako by tě ovanuly věky a věky! Vidíš děje, postavy, slyšíš zpěv, rostou ti myšlénky. Miltiades, vítěz marathonský, Themistokles, vítěz salaminský, byli zde ověnčeni. „Zlatý vládce“ Perikles sídel zde, kdy tragédie po staletém sotva trvání se povznesla již na Aischyla, Sofoklea, Euripida, komédie na Aristofana, kdy pěl Théban Pindar a psal Herodot, otec dějepisu. Zde stkvěla se úchvatná dla Feidia, zářily propyleje Mnesikleovy, pyšnil se chrám „neokřídleného vítězství“, vznášelo nedostižné Parthenon, stálo čarokrásné Erechtheion! —

Avšak — rádky tyto jsou věnovány životu, a co zde bylo, nestačí již ani starožitníku! Žádná sebe štastnější fautacie není s to, aby vystavěla sobě znova Parthenon, jakož ani orlí myšlénka neobemkne dolejší chrám Diňv, k němuž gigantický základ dal již Deukalion. Na velmi mírném povrchu Akropole, sotva tak velkém jako pražské náměstí staroměstské, bylo vše stlačeno, a ze všeho zbylo sotva dvacet celých sloupů, ani jediná celá římsa mramorová! Ostatní jest rozvalina, drobty, písek. Bůli ví, kolikkrát byla dobyta a pusto-

šena. Všude zříceniny. Železité částky mramoru oxydovaly, povrch zbytků pokryt rezem červenavým. Rez je zde na všem všudy, ulehá i na naše myšlenky, které by tak rády se vryly do zářící té minulosti. Vždyť vše tak naléhavě šepce k nám! Jaký rozhled! Pod námi přísný Areopag, kde sami bohové rozhodovali již nad Arem, bohem války, v levo od nás šíří se Pnyx, na němž po věky byly nejdůležitější schůze Athénských, a kde mluvil Demosthenes. Tamhle skalní vézení, kde umřel Sokrates, o kousek dál místo, kde sveden boj s Amazonami; hrob básníka Musaia, hrob vojevůdce Kimona; zde Theseův chrám, a tamhle za Ilissem stadion, sláva athénských zápasův. Onde, na jihu zahrady zámecké, učil Aristoteles v Lykei svém, onde zas na cestě k vinohradům vesnice Kefissia, rodiště Menandrova, rozkládalo se sídlo cyniků, a nedaleko od Kefissa, vyschlého a smutného, zelená se škola Platonova. Vidíte tu malý pahrbek Kolonus, na němž dotrpěl nešťastný Théban Oidipos, a vesničku Patissia, jejímž občanem byl Sofokles. A zase vesnice, Ampelokipos, staré Alopeke, kde se narodili Aristides a Sokrates, tamhle Lakiadai, odkud pošli vojevůdci Miltiades a Kimon, a zde někde k východu Halimos, rodiště Thukydidovo. Ale ani památky už po místě tom, pusto a mrtvo po celé pláni až k Faleru, mrtvo na Faleru, mrtvo v Piraei, pusto na moři a němo na těch hornatých ostrovech, po nichž rozlito fialové světlo, krásné k nepopsání. K jihu za pláni hora, v níž se skrývá svatyně Dafny, kde Theseus Prokrusta na vlastním loži jeho umučil, a za níž truchlí Eleusis, sídlo víry v nesmrtelnost duše a — pomíjejicnost všeho tělesného!

Pominulo skoro vše. Národ zchudnul, zbídněl, mramor ustoupil zase hlíně a jeskyni, státník, básník a heros pastuchovi. Ale nejsou to již „žebráci a pastuchové bohorovní,“ o nichž pěje Homér.

Jan Neruda.

142. Pták a žába.

Žába, pozorujíc ptáka, jak lehounce vždy od země vylétne a volně ve vzduchu si poletuje, pravila sama k sobě: „Tof přece není nic těžkého! Vylezu si na vysokou skálu, a pak jako pták dolů se spustím a budu také volně létat.“ A už na tu vysokou skálu pomalu lezla, lezla, až tam vylezla. Potom sedla si na okraj skály a pohlédnuvši dolů pravila: „Ach, jak krásně a velebně rozkládá se celá příroda pod mými nohami! Až vznášeti se budu jako pták ve vzduchu, pak teprve poznám důstojnost velikého povolání svého!“ Sotva to

dořekla, hop! a už letěla s vysoké skály, aby zakusila té slasti, o níž právě blouznila. Avšak báč! — a ubohá žába ležela jak široka tak dlouha na hromádce kamení pod skalou — mrtva.

J. K. Hraše.

143. Sv. Krištof.

Byltě jinoch v svaté zemi,
vynikal jest nade všemi.

Pohan byl, však moudrost pouhá,
tajemná v něm plála touha.

V bujně síle ještě kveta,
do širého vyšel světa.

Ve drahné už hledal době
smělou myslí pána sobě.

„Kdo má v světě nejvíce vlády,
toho jen chci konat rády.“

„Jak jest širá světa říše,
nade krále nemá výše.“

I šel pohan, sloužil králi,
pro svou věrnost nabyl chvály.

Přišel hudec ke královi,
počal píseň o dábloví.

„Proč tvá duše poochabla?
snad se, králi, bojíš dábla?“

Jesti dábel větším pánum,
nechci sloužit pod tvým stanem.“

A dál jeda, vojsko vidí,
vidí samé černé lidi.

Černý byl i jejich vůdce,
byl to dábel, lidský škůdce.

„Jsi-liž ty ten jedin statný,
před nímž každý král jest matný?“

U takého pána služba,
to jest mojí duše tužba.“

Ač tam sloužit bylo perně,
přec se choval Krištof věrně.

Leč v té službě se zas troudí,
an tam satan nějak bloudí.

Dal se v cestě stranou v levo,
v pravot stálo svaté dřevo.

Tož se děsí pekla kníže,
shlédnutu toto dřevo kříže.

„Co se satan, co se bojí,
že tam ono dřevo stojí?“

Ó, tož táhni dáble dále,
mocnějšího znám už krále.“

Tedy pohan ve klopotě
dále jede o samotě.

Na své myslí všechno váže,
všady tak se lidí táže:

„Kdo jest pán ten, má znak kříže,
bojí se ho pekla kníže?“

„To jest Kristus věčnověký,
jenžto umřel za člověky.“

Ó, ty pane země, nebe,
pánum chci zvát jenom tebe.

K tobě volím zcela lnouti,
po tvém jménu volím slouti.

František Sušil.

144. Hrobaříci.

Příroda nám poskytuje na všecky strany tolik znamenitostí, že, jsi-li jen trochu pozorlivé myslí, všude se najde příležitost pozorovati něco zajímavého.

Procházeje se za pěkného májového rána jednou v zahradě, spatřil jsem na pěšince myš na pohled mrtvou, ač se zdálo, že ještě sebou hýbe. Přistoupiv blíže, shledal jsem, že tomu skutečně tak jest; ale když jsem malou mrtvolu holí obrátil, bylo zřejmo, že podní uschovaný brouk, totiž hrobařík (*Necrophorus vespillo*), byl působcem toho pohybu.

Znamenitý brouk tento jest černé barvy, konečky tykadel jeho jsou červené, a také po křídlech tálounu se napříč dva červené proužky. Užitečný hrobařík má tu povahu do sebe, že ualezna mrtvinnu malého zvířete, ihned se snaží zakopati ji do země. Chtě tak učiniti, působil i zde pod myší nalezený brouček zdánlivý její pohyb, i neustal dlouho ve svém namáhání, aby pod zdechlou myší vyhrabal důlek. Toto však se nnu nechtělo dařiti, protože stezka byla tuze ušlapána a hrubým pískem posypána, že sly jeho nestachaovaly k dílu tomu. Po několika minutách zdálo se, že sám o nemožnosti toho se přesvědčil; neboť opustiv mrtvolu, pobíhal sem tam, jako by něco hledal, až posléze dostal se na záhon. Zde dal se znova do hrbání, a když pozoroval, že pod sebou má kypřejší půdu, a že práce bude se dařiti, uavrátiv se k myši, jal se ji všelijak zlvihati, strkati a s cesty odklizovati. Ale to přesahovalo jeho sílu, a proto po několika marně opětovauých zkouškách rozepjal najednou křídla i odletěl.

Domníval jsem se, že nacele upustil od své práce, ale zatím ještě za některou chvíli pobyl jsem na tom místě. Však jsem toho nelitoval; neboť s podivením jsem viděl, kterak čtvero takových hrobaříků přiletělo, mezi nimiž byl jistotně také onen prvnější. Jako by se byli na to umluvili, vlezli hned pod zdechlou myš, a ona zvolna sice, ale rovnou cestou počala se pohybovat k onomu záhonu na zádech jejich. Podivný tento průvod ubíral se právě k onomu místu, kde před tím hrobařík jal se hrabati, a tu vykonán i pohreb. S horlivou plí vyhrabali pod myší kyprou prst, a mrtvola patrně se užila v zemi. Konečně vylezli všickni brouci a s velikou rychlostí shora hrůbek zaházeli, načež dva z nich odletěli, dva pak do země se zavrtali. Pozůstalí zde byly mimo vši pochybnost sa-

mičky, ježto do zahrabané mrtviny nakladou vajíček; z těch potom vylézají ponravy šedé se žlutavými hlavami, jimž zahrabaný živočich slouží za potravu.

145. Povaha Čechův.

V hostinství žádný nepředčí nad Čechy národ!

Jest tváří vítán přívětivou cizinec.

Zbraň milují Čechové, ducha to zmužilého je důkaz;
však taky bezbranný zábavy najde u nich.

Často za polnici vyměňuje Čech housle si mírné:
i zbraně Čech je mocen, i zpěvu Čech je mocen.

Neprovodí Čechové ošemetné šmejdy ni šalby;
co kdo v srdci nosí, to v jevo ústa dají.

Jich ani netrápí kalokrevná péče, ni pěstí
roztlučená marné nehlodeňádra hoře.

Bohuslav z Lobkovic.

146. Z Dalmacie.

I.

Dubrovník (Ragusa) jest město starodávným způsobem hrazené; k obraně jeho slouží ještě tři pevnůstky a několik menších baterií. Jedna z těchto pevnůstek stojí na velmi vysokém kopci, k němuž město přiléhá a při jehož podnoží se rozkládá, majíc toliko dvě brány proti sobě, k jižní straně a severní, a pak bránu k moři; tudy se vchází do malého přístavu, kde stávají menší jenom lodi. Od jedné brány ke druhé vede široká ulice hlavní, asi tak dlouhá jako pražský most, přes niž mnohé se křížují jiné menší uličky, že každý dům z obou boků nárožním jest domem. Ostávaje v jednom takovémto domě na západ, vidím každého, kdokoliv za severní branou předměstím Pille nazvaným se prochází. Tudy se jde pořadím domů, potom dále při samé hoře a po břehu mořském až ke Gravose, asi půl hodiny od města vzdálené, kde vlastně jest dubrovnický přístav, jenž na délku má 9 hodin, a protož tak veliké prostranství zajímá, že by celým lodstvem bitvy tu mohly svedeny býti. Nachází se zde vždycky několik větších korábů, brygy, polaky atd., a nyní právě čtyři velké brygy se dostavují. Ondyno byv pozván k lodnímu důstojníku na svačinu na c. k. goleettu Sofii, při této příležitosti nabyl jsem některé známosti o vniterním spořádání válečné lodi. O této goleettě

četli jsme kdys v novinách, kterak s dvěma řeckými piráty boj svedla. Důstojník ten mi celou příhodu tu vypravoval a také kongrevské rakyty ukázal, jimiž jedna ta loupežnická loď byvši rozdrcena, utonula se vším, co na ní bylo, že ani živá myš nevyplula.

Dubrovník má před Zadrem tu přednost, že zde jest hojnosc vody ku pití, která na tři hodiny cesty po rourách se vede do města a několik kašen zaopatřuje. V úřadě krajském, někdejším paláci bývalých správců republiky, máme hojnosc dobré vody, a tuto dobrotu dovede jen ten dostatečně oceniti, kdo po celé léto na svém stole míval nápoj, v němž se hemžilo na tisíce zvírátek, ač dříve několikráté byl procezen, nežli lze bylo dáti jej k ústům.

Strávil jsem nedávno celý den na tureckém pomezí, a při té příležitosti ponavštívil jsem velitele malé turecké pevnůstky. V průvodu úředníka překročiv hranici, uzřel jsem před sebou čtverhranné stavení, obehnaué zdí 4 m vysokou, které spíše mělo podobu nějaké zříceniny nežli pevnosti. Přibližujícse se čekali jsme každou chvíli, že někde se ozve stráž: byli bychom však dlouho čekali; neboť vstoupivše do dvora přivřenou branou, shledali jsme, že celá posádka, záležející v šesti mužích, byla pochloužena ve tvrdý spánek. Úředník, vůdce mšíj, zavolal jménem na jednoho, kterýžto vyklátil se z domku a přivítav nás po illyrsku, kázel posaditi se na schodech kamenných a napoči rozbouraných. Potom šel zburcovat ostatních, a za malou chvíli přiblížil se k nám sám Aga neboli setník, a s ním ještě jeden turecký zeman, skyostně jsa oblečen, v turbanu, a v ruce drže dlouhý čibuk. Oba se posadili na několik kroků od nás na zem podloženýma nohami, a velitel kázel sloužícímu ihned přinést dýmky a kávu. Tabáku jsem nepřijal, kávy však nesměl jsem odmítnouti; musil tedy do krku tento špinavým kuchtíkem připravený, vysoce vychválený nektar bez cukru i se vší ssedlinou. Poseděli jsme tak asi hodinu, a mezi tím krátil nám Aga čas vypravováním vojenských novin, o přípravách, jaké Turci činí a jakou hotovost každý zeman turecký na své útraty do pole vysýlá. Pravil také, že bosenský jen vezír 40.000 mužů do pole postavil a 25.000 váčků (každý na 500 piastrův) odvedl, a pod Ibrailem napočítalo se 700 zabitých vyšších a nižších důstojníků ruských; a že — německý-li jen císař nebude pomáhati — Rusů se dokonce nebojí, ježto jediným svým jezdectvem na 200.000 mužů chtějí potříti. Když jsme se byli poroučeli, poohlédnul jsem se ještě po tureckém hřbitově, kde každý hrob malou zídkou jest obezděn, na níž obyčejně jest postaven kamenný sloup s vytesaným turbanem.

Potom vrátilvše se opět přes hranice, obědvali jsem u důstojníka, který mne byl k sobě pozval.

II.

Svou cestu kotorskou jsem šťastně vykonal. Ve společnosti několika miladých úřadníků a ordinariátního sekretáře vstoupil jsem na loď o páté hodině večer. Nemajíce však polohodlného větru, a jenom silnou macettu (když totiž moře odzemním větrem znepokojeno a zmítáno bývá), nedojeli jsme dále, než do starého Dubrovníku (Ragusa Vecchia), vzdáleného na šest vlaských mil, někdejšího Epidauru, kde stával slavný chrám Aeskulapův; nyní však z této dávnověké slávy docela ničeho viděti není. Tu přenocovavše, jeli jsme druhého dne přímořím příkrými skalinami ohrazeným až do ústí průlivu kotorského, urazivše za čtyři hodiny 24 mil vlaských. Průliv neboli kanál tento táhne se na 18 vlaských mil a končí se u samého Kotoru. Jedva možno vyobraziti sobě na myslí krásu a vznešenosť jeho okolí, které samo sebou už stálo by za to, vážiti cestu až do Kotoru. Nejprve viděti na levo pevnost Castelnuovo na romantickém přívrší, pěknými procházkami ozdobeném, v nejrozkošnější zelenosti; nazad táhnou se napřed bohaté vinohrady, potom vždy vyšší a vyšší holopusté skaliny, až konečně s oblaky splývajíce, v nich trati se oku. Dále pak ke Kotoru se blíže, myslíš, že jedeš předměstím velikého města: jedno venkovské sídlo vedle druhého, jedna pěkná vyhlídka stíhá druhou. Tu probíháš hned užší, hned zase širší travnaté doliny hezkými vískaři ozdobené, tam ne-smírnými svalinami skal, kudy slunce v létě jedva o jedenácti hodinách proniká; jinde vidíš veliké kupecké lodi, brygy, třístěžníky, čekající na náklad; jinde zase pluješ po zříceninách města mořem po-hlceného, a když konečně projíždíš posledním zakřivením průlivu kotorského, v pravo a v levo spatřuješ na půl druhé hodiny cesty dlouhá pořadí pěkných venkovských domků a hrádků blízko sebe stavěných, ano zde onde také paláce o trojím, čtverém i paterém poschodí, jichž vniterní spořádanost, jak jsem se přesvědčil, nic neoddá vnější okrase. Sama pevnost Kotorská nic zvláštního neposkytuje, kromě že přistavěna jest k ohromným skalám, jejichžto nejvyšší vrcholy už nálezejí k Černé hoře. V létě zde panuje náramné horko, v zimě pak vody z hor přicházející činí celé povodně; přece však krásné zdejší okolí vše to nahrazuje. Pobyl jsem tu dva dni, a se společníky svými — neboť naschvál dohromady loď jsme si najali k této vyjízدce — byl jsem bytem u krajského sekretáře. Odpolednešlo času

prohlíželi jsme veskrz celé to venkovské pěkných domů pořadí. Jmenuje se na pravo ležící strana Perzagno, na levo Dobrota, i ačkoliv jen průlivem půl hodiny širokým od sebe se dělí, přece obyvatelé ve způsobech a mravech docela jsou rozdílni. V Perzagni velmi jest živo a družebno: před každým skoro domem viděti ženštiny, větším dílem sličné, děvčata pod víny z čerstvých květin. V Dobrotě to jináče; zde ženské tváři ani okem nespatříš, a přihodí-li se, tedy jen v kostele a zaroušenou. Chovají se v domě právě jako Turkyně. Domy jsou dobře opatřeny proti náběhům Černohorcův, a ve mnohých palácích jsou celé sklady prachu. Ostatně jest Dobrota nejbohatší místo po celém průlivu; mnozí za million mají jmění, i ačkoliv za těchto časův obchod velmi klesl, přec počítá se jenom v Dobrotě na 80 patentovaných lodí, t. j. takových, na nichž plaviti se volno nejen po Adriatickém moři, ale i do jiných končin světa. Hrabě Radimír (Radimir) sám 10 bryg má s 8—16 děly, jež rozesýlá do všech dílů světa. V domě jeho mramorovými sloupy a sochami okrášleném všude viděti nádhernost a skvostný nábytek.

Na cestě k domovu asi v polovině průlivu zastavili jsme se v Perastě u malého, ale pěkuhého kostelíka, stojícího na skalce prostřed moře. Hlavní oltář skvostně jest dělán z parického mramoru, stěny pak čistě stříbrem jsou vykládány a pokryty pěkně malovanými obrazy ve zlatých rámech. Pozdrževše se v Castelnuově přes oběd, najali jsme koně a jeli dvě hodiny tureckým, šest hodin naším krajem až do Starého Dubrovníka, odkud o desáté hodině večer vrátili jsme se po vodě do Dubrovníka, vykonavše toho dne cestu 50 vlaských mil.

III.

Babino Pole due 18. dubna 1829.

Po několik měsíců zdržuji se už na ostrově Mlito (Meleda), a také odtud vám některé zprávy dáti musím. Výspa Mlito, ležíc asi čtyři míle od Dubrovníka ke straně severní, má od jihovýchodu k severozápadu délku asi pěti mil, šířku pak místem jedné a někde takého půl naší míle. Počet obyvatelstva slovanského páčí se na 900 duší v šesti vesnicích, z nichž největší jest Babino Pole, sídlo praetorství a podesterie, ležící prostřed ostrova, a mající něco přes sto stavení. Kozy, ovce, slepice a všeho všudy asi třicet krav jsou všecka zdejší domácí zvířata; naproti tomu dostatek tu oleje, dobrého vína, kapusty a jiných zelenin: velmi málo však obilí, že by ani na dva měsíce nepostačilo. Při obyvatelích nalézti více dobrých nežli zlých

vlastnosti, i ačkoliv častěji se roznáší pověst o vraždách tu spáchaných, což nejvíce v bezlidných přístavech a zátokách toho ostrova se přihází, děje se to spíše od cizinců nežli od domácích, ale tito poslední na své jméno to bráti musí. Já aspoň nejednou jak vedne tak i pozdě na noc sám a sám po vzdálenějších koutech se procházeje, ani jaké bázně ani nebezpečenství jsem nezakusil. O krádeži tu zřídka slyšet, a bezpečně nechávají i prádlo venku rozvěšené přes noc, aniž se co ztratí. Výspa tato jest hornatá, pahrbkovitá, ale také plna úrodných dolin, a vyjmauc ostrov Kurčolu, jest také lesnatější, nežli která krajina v Dalmacii. Divně mi zajisté bylo, když po tak dlouhém čase jednou zase procházel jsem se borem, přenáše je se při tom v myšlénkách do své drahé vlasti. Na Mlitu jsou největší památnosti někdejší klášter benediktinský na konci severozápadním, pak dvě jeskyně asi hodinu cesty od Babina Pole na sever. Jedna má výšku 95 m, tedy nižší jest jenom o 49 m nežli věž sv. Štěpána ve Vídni, a vejda mniš, že jsi uvržen v nějakou propast, tak ohromná jest prostrannost její. Druhá jeskyně též jest velmi vysoká a má několik síní s překrásnými stvůrami krápníkovými. Zde vytvořila voda, po celá století ano tisíciletí zvolna shora kapající, kolébku s děťátkem, tam sochu svatého, zde pěknou kapli s vízkou, tam veliké opony, ozdobně přihrnuté v nesčetných záhybech; tu znamenité varhany s pravdivými píšťalami rozličné velikosti, ježto i zvuky vydávají, udeříš-li na ně holí, tam zase rádně stavěnou kazatelnici i se stupníčky na ni vedoucími, a tak jiných věcí rozmanitých množství. Leč pomyslete sobě, kteraký cit se rodí v prsou vstupujícího do této sluje, připomíná-li sobě, že zde bývalo někdy obydlí Kalypsino, u níž byl hostem Ulysses a, jak Fénelon tomu chce, také Telemach!

Na severozápadní straně ostrova leží malé jezero či spíše záliv, vábec Lago nazvaný, v podobě velikého rybníka, avšak dosti hluboký, aby největší lodi po něm plouti mohly; s mořem spojen jest příkopem asi na 15 m širokým a více než $\frac{1}{2}$ m hlubokým. Od tohoto zálivu vede strouha ještě mnohem užší a mělký ke druhému jezírku, a obě jsou obstoupena romantickými vršinami a lesíky. Na ostrůvku většího jezera stojí někdejší klášter benediktinský, jenž od Francouzů byl zdvižen a později císařem Františkem se vším zbožím dubrovnickým Piaristům darován. Nad míru pěkné jest položení tohoto kláštera, proslaveného bývalými učenými mnichy; strávil jsem tu celé tři dny a nemohl jsem se dosti nadiviti bohatým sbírkám mořských plodin nejrozličnějšího způsobu.

Voda v jezeru jest velmi čistá, a to tak, že jede-li se po něm za jasného dne, může se prohlédnouti až na duo poseté ústřicemi, které tu železnými kleštěmi odrypují se ode skal a hned čerstvé se jedí: lahůdky to, jež bohatí labužníci naši nadarmo by za drahé peníze chtěli si zaopatřiti v tomto způsobu. Nedaleko tohoto Laga jsou dva pěkně zřízené přístavy, zvláště Porto Palazzo jest nejslavnější při celém moři Adriatickém. Jméno to mu přišlo od jakéhosi paláce, jejž tam byl vystavěl Říman jakýs, jsa u vyhnanství za času Septimia Severa, i spatřují se posavadele některé pozůstatky toho stavení. Říman ten tím prý sobě pomohl z vyhnanství, že poslal císaři na důkaz svého dobrého bydla celý strom, na jehožto větvích visela ptačí huizdečka, a na kořenech lpělo množství ústřic; a skutečně i podnes nejeden takový strom se tu nachází, jenž pouštěje kořeny do vod, na nich mívá ústřice.

Od roku 1821. Mlit také nabyl valné pověsti za příčinou znamenitého úkazu přírodního, totiž hříšinavic neboli detonací, o nichž mnoho už se psalo a tisklo. Slýchává se časem na výspě té silná rána jako výstrel dělový, při čemž druhdy se znamená i zemětřesení, ač příčinu toho nebylo lze posavadele vypátrati. Tento úkaz na počátku způsobil takové poděšení mezi obyvateli, že mnozí báli se i v domech svých přebývati, a to sám praetor spával obyčejně ve stanu, úřad pak do jiných vsí byl položen, a farář babinopolský utekl se do Dubrovníka. Gubernium poslalo tam nejprve stavitelského správce Romana, který se vyjádřil, že podzemní sopka jest příčinou těchto detonací a že někdy celý ostrov pohltí, pročež prý třeba k tomu činiti přípravy, aby zdejší obyvatelstvo před takovou záhubou bylo ochráněno a na zem pevnou se přesídlilo. Toh arcí nebyla maličkosť, a proto z rozkazu dvorské kanceláře r. 1824. byvše vysláni na Mlit dva zpytatelé přírody, po celý měsíc tu se zdržovali, a činivše svá pozorování, prohlásili se konečně, že tento úkaz pochází z rozlučování se podzemního vzduchu, odkudž žádného nebezpečenství netřeba se báti. Od těch dob vždy ještě trvají tyto hříšinavice; já sám slyšel jsem je třikrát, i také malé zemětřesení bylo pozorovati: nikdo však mnoho si toho nevází.

Prozatím dosti o klassickém ostrově Mlitu neboli Meledé, kde už na třetí měsíc se zdržuju; o této vlasti někdejších mořských loupežníků Melitenských, na něž Augustus tak prudce dotíral, a snad i vlasti oněch „catulorum Melitensium“, ačkoliv ostrov Malta tuto čest si přivlastňuje; o této výspě, o níž čtěme ve Skutečích apoštolských

(kap. 27. a 28.), že vyzávaznuv s jinými z utonutí, sv. Pavel zde byl uštnknut od zmije, jaké, ovšem velmi nebezpečné, ještě posud na Meledě se nalézají. Nezbývá mi tedy ničeho doložiti, jediné to, že snad nikde nelze lépe pozorovati příliv a odliv moře, jako při tomto Lagu, kde malými těmi průlivy nebo struhami voda proudem vbíhá a vybíhá, že by i mlýny hnáti mohla; skutečně tu někdy stávaly mlýny a nyní opět se stavějí. Domy veskrz jsou z kamene a mnohé dosti výstavné, obyvatelé však větším dílem u veliké jsou chudobě, tak že jednou v celé vsi nebylo ani kusa chleba dostati, a byv přinucen přes moře pro uje si poslati, mezi tím celý týden bez chleba jsem býti musil; masa pak před tím za pět neděl ani jsem nespátril.

IV.

Ve Splitu 1. prosince 1831.

Když jsem r. 1828. v měsíci červenci ubíral se ze Zadru do Dubrovníka, šla má cesta přes Split. Nyní, jsa ubytován, jak se zdá, na několik let ve zdech tohoto města, další některé zprávy odtud podati hodlám.

Split neboli Spalato má pojmenování své od paláce, jejž byl Dioklecián vystavěl, chtěje zde stráviti poslední dny života svého. I jest podnes viděti znamenité a dílem velmi dobré zachovalé pozůstatky tohoto stavení; dvě přední jeho strany, jež posud stojí, jedna 220, druhá na 190 m zdélí, téměř polovici města v sebe pojímají. Palác ten byl skvostně ano velebně vystavěn, bohatě obrovskými sloupy ozdoben, a byl tak prostranný, že samému císaři se vším dvořanstvem a komouřstvem, i celé kohortě praetorianeské za pohodlné obydlí sloužil, anobrž i několik obšírných nádvoří a dva chrámy v sobě obsahoval. Tyto chrámy, stojíce podnes, křesťanských kostelů přijaly podobu. Chrám Jovův, opatřený nádherným portálem, žulovými sloupy náramně velikosti a dvojnásobnými vnitř galeriemi, proměněn jest v nynější hlavní chrám, — dílo zajisté slavné a vznešené, že by sám Řím mohl jím se honositi. Bývalý chrám Aeskulapův slouží nyní za svatyni, v níž se vykonávají křty; ozdoby stavitelské po jeho stěnách umělcové velice vychvaluji. — Čtyři brány, *porta aurea, aenea, argentea, ferrea*, vedou do paláce, a překrásné sloupení brány zlaté po tu dobu jest předmětem velikého obdivu. Zvláště pěkný pohled poskytuje Split, přibližuješ-li se k němu po moři; tuš předkem objeví se prostranný přístav, ozdobený celým průčelím sloupů paláce Diokleciánova, jenž jest jako štítem doniů v něm vystavěných. Město ob-

klíčeno jest v polokruhu čtyřmi předměstími, majíc na 9000 obyvatelův, kdežto Zader nemá ani 6000, ostatní pak města dalmatská mnohem méně jsou zalidněna.

Okolí splitské na vše strany jest na podiv krásné, a snadno pochopiti, co hlavně bylo polnukou onomu velemocnému císaři, že právě zde obrál sobě obydlí. Všecky procházky, jakých tu hojnost kříž na kříž, vinou se samými vinnicemi a olivnicemi, k jihu moře, na západ úzká zátoka; dále přes utěšenou *Rivieru dei castelli* k severu a k východu v podáli 6—8 vlaských mil lemují holé a do nebe strmící skály vrchu Mosoře tuto rozkošnou krajinu. Pod tímto vrchem leží vesnice Solin (Salona), někdy veliké město, o jehožto predešlé slávě dosavadní zříceniny, ledakde čistě vykládané podlahy, ohromné oblouky bývalého vodotoku atd. vydávají svědectví. Každého skoro dne nalézají se tu starožitnosti, z nichžto ve Splitu sestavují zvláštní museum. Nejoblíbenější vyjíždky Splitanů bývají do Solina, a kdo vlastních vozů nemají, snadno k obveselení takovému cizích najati si mohou. Odtud v pravo vede silnice dobrá do Klissy a hloub do Dalmácie, v levo podle Kašteli do města Trogiru (Trau, někdejší Tragurium), potom dále přes Šibeník (Sebenico) a Skardonu až do Zadru. Kaštely ty neboli Castelli, ležíce nad úzkou zátokou svrchu dotčenou, činí osm hezky spořádaných dědinek a přijaly pojmenování své ode hradů vystavěných zde mocnějšími rodinami ve druhé polovici 15. století na ochranu před vpády a útoky tureckými. Téměř všickni panští rodové ze Splitu a Trogiru mají zde venkovská sídla a letohrádky; neboť vyjímaje pobřeží průlivu kotorského, není snad v celé Dalmacii přijemnějšího místa k letnímu přebývání nad tuto vskutku rajskou krajinu, kterážto, jsouc ohrazena mírnými pahorky a mořem, jako jeden olivový háj a vinohrad šíří se bez přítrže málem na 10 vlaských mil. Mimo to pěkná, a jak by šňůru táhl, rovná silnice nemalé dodává ozdoby a živosti krajině této.

Ve Splitu jest sídlo starodávného biskupství; sv. Dominicus, učedník svatého Petra, byl prvním biskupem solinským, a nástupcem jeho jsou nynější biskupové splitští. Dne 7. máje po celé dioecesi svět se velmi slavně svátek tohoto svatého, a množství lidu toho dne odevšad sem se schází dílem na slavné processí a veliké služby Boží, dílem také, aby na trhu ten den hlučném nakoupili si potřeb domácích, a večer spatřili vypalování prskavek a jiných utěšených ohňů, což každým rokem se opakuje. Tento obyčej, slavně světiti den svatého ochránce, trvá také v ostatních dioecesích: zaderské, šibenické, hvarske (Far-

říkají Illyrové, Lesina Vlaši, Pharus Latinici), dubrovnické a kotor-ské; neboť kromě patrona celé země, sv. Jeronyma, jest také zvláštní ochránce každého biskupství pro sebe.

Krojem rozeznávají se Splitané, totiž lid sprostější, jako vůbec všickni Pomořané, znamenitě od Morlachův, a obojí tento způsob oděvu opět do menších rozdílů se rozchází, tak že v Dalmáci, co se týče krojů, veliká jest rozmanitost. Druhdy v jednom a též místě i podle řemesla nebo zaměstnání rozdílné jsou šaty. Tak na př. snadno zde můžeš poznati lodního patrona nebo námořníka po širokých a dlouhých kalhotách, po soukenné kazajce a nízkém koženém klobouce nebo vysoké čepici; řezenka po červené čepičce, šerkové kamizole, krátkých spodkách a červených střevících, i po dlouhém noži, který má vždy za pasem; sprostého sedláka po dlouhém kabátě, jímž se rozeznává od řezníka. Morlach mívá na hlavě turban, na těle kazajku šňůrkovanou, jačermu (vestu) hustě posázenou kulatými stříbrnými puhavkami (knoflíky), krátké spodky, na nohou nohavice na způsob kamaší a opanky (polevše šňůrkami k nohám upevněné). Za pasem zastrčen dlouhý nůž a dvě pistole (*puške male*); přes rameno mu visí ručnice a na zádech dvě malé torbice. Na cestách potravu a jiné potřeby uloží do vaku nebo do torby, a v tykevnici chová víno nebo jiný nápoj. V Dalmáci zbraň míti a nositi při sobě jest v obyčeji a také veskrz povoleno, ježto obyvatelé, po vzdálenějších a rozlehlých od sebe místech bydlící, snadno jinak loupežníkům a lotrům ozbrojeným do rukou by padnouti mohli a státi se obětmi zloby jejich. — Vypsat však zevrubně veškerý oděv Dalmatinek nižšího stavu byla by trochu nesnadná úloha; tuť pozorovati nejrozmanitější proměnu po rozličných stupních od francouzského až do východního kroje. Hned vidíš sukni, zástěru, živůtek a plenu, právě jak nosí selky naše v kraji prachenském, hned zase roucho strakaté na způsob pluviálu, a k tomu na hlavě stříbrný diadem s mnohými zvonečky a rolničkami. Ve Splitu žena zámožnějšího obyvatele z předměstí navěšuje na sebe nejméně půl tuctu sukni, pak obyčejnou zástěru, kabátek, šáteček přes krk, a vlasy na hlavě tak má spořádány, že v nich čtyřmi řadami zatknutý jsou veliké dílem stříbrné, dílem také pozlacené jehlice s velikými hlavičkami sličně vypracovanými.

Zde ještě zmínilit se jest o nejhlavnějších procházkách, totiž u přístavu, kde obyčejně několikkráte za týden jest slyšeti vojenskou hudbu. Odtud rozkošné jsou vyhlídky na ostrov Bráč (Brazza), kde nejedna pěkná dědinka představuje se očím, pak na ostrov Soltu, roz-

hlášený pro hojnost bílého medu, a za těmito na ostrov Hvar, jenž má zdélí 70 mil vlaských. Odtud v pravo, téměř prostřed zálivu benátského, leží ostrov Vís (Lissa), kde r. 1811. slavná bitva námořní byla svedena, v nížto tři anglické fregaty a jedna bryga, všeho 186 děl, přemohly a málem zničily čtyři francouzsko-vlaské fregaty, dvě korvety, jednu brygu a dvě menší lodi, opatřené vesměs 263 děly. Vís má pěkný a prostorný přístav, bývá ve válkách důležité místo, i může se pokládati za Maltu v moři Adriatickém.

Ve Splitu jest také židovské město, ježto slove Ghetto, majíc asi půl třetího sta duší. Skoro tolik židů bydlí také v Dubrovníku. Židům dalmatským jest ke cti, že mají ve Splitu a Dubrovníku pořádné školy a že svou chudinu vyživují všecku na svůj peníz; pročež také neviděti v celé Dalmacii otrhaného a žebrajícího žida, nýbrž veskrz jsou slušně ošaceni. Jazyka zde užívají vlaského, ale výslovnost jejich není jiná, než právě jak u nás, mluví-li německy nebo česky.

Edv. Griez de Ronse.

147. Získaná duše.

(Legenda.)

Zisk jest, pěknou duši lidskou nalézti,
větší zisk jest, chovati ji v čistotě,
největší však — navrátiti zbloudilou.

Navrátil se z pustiny Patnické,
svatý Jan, jsa věrný lidu pastýř,
opět dbal o spásu jeho, strážce
zřizoval mu, spoludělníky své.

V zástupu kdys sličného zahládnul
mládenečka, z tváří se mu stkvěla
zdravá veselost, a z očí plála
laskavá a přeochotná duše.

„Pachole to“ — vece k biskupovi —
„dávám tobě v ochranu. Svou věrou
ručíš za ně! Toho svědkem budiž
mým a Kristovým sbor tento svatý.“

Přijav k sobě biskup mládenečka,
peštoval jej, ovoce překrásné
jevilo se, že pak dívčeru měl
k němu, povolil mu v přísné kázni.

Leč osidlem byla zvále mládeči;
přilákán od neetních pochlebníků,
zliknavěl a hověl rozkošnictví,
potom vzdal se v objetí lži klamié,
až i padl v žádost panování.
I shromáždiv druhy své, vytáhl
do lesa, jsa vůdcem loupežníkův.

Když po čase svatý Jan se vrátil
v kraj ten: „Kdeže syn můj?“ k biskupovi
byla první otázka. — „Onť umřel!“
vece stařec sklopiv oči k zemi. —
„Kdy a jak?“ — „On umřel Bohu svému,
pravím s pláčem, stav se loupežníkem.“

„Duši jeho,“ dí apoštol, „někdy
od tebe požádám. Kamže děl se?
Viděti jej žádám!“ — „Tam dlí v horách!“ —

A svatý Jan jedva se přiblížil
k lesu, uchopen jest (tak přál sobě). —
„K vůdci svému,“ praví, „mne dovedte!“

Když před něho předstoupil, odvrátil
mladý muž se, nemohla ten pohled
snést. „Neprchej, milý mladíku!
Nepomíjej bezbranného otce,
k tomu kmeta! Tebet jsem zaslíbil
Pánu svému, za tebe mi státi.
Rád zde složím za tebe svůj život,
tak-li žádáš, ale upustiti
od tebe mi nelze! Důvěřil jsem
v tebe a svou duši Hospodinu
položil jsem radostně za základ.“

Zaražen a němě naň pohlíží
sličný jinoch, pak zakrývá tváři,
vrže se mu v náruč, a slz proudy
místo slov se vyprýšťují z očí.

Na kolena potom Jan pokleknув,
lhbá jeho ruce, jeho líce,
kajicného z hor s sebou odvádí,
čistí srdece jeho sladkým olměm.

A tak žili potom nerozdlně
v milém spolku; s mládencovou
Janova se slila krásná duše.

Což to bylo, mládce to srdeč
čím poznáno a tak vrouceně jato?
Čímž nalezeno a tak mocně
zachráněno? — Svatojanskou věrou,
stálostí a předvěrnou láskou.

Fr. L. Čelakovský z Herdera.

148. Hamid.

Hamid, syn bohatého kupce v Aleppě, napadl na knížku perského básníka Sádiho, a v ní se mu tak zalíbil život pastýřský, že koupiv si tlumok a na hřív sobě třapeček přivázav, šel pást ovce na horách antilibanských. I nalezl tam mnoho pastýřův a u jednoho z nejbohatších přijal službu, spokojen jsa, že nalezl věk zlatý. Syrovátka, jižto pil, zdála se mu býti nektarem, a když ovce do rozlehlych dolin poháněl mezi hory a skály, každý potuček cosi milého mu šeptal, každý list, větrem polnuty, šustem svým k srdeci nluvil, jehňátku jevila nevinnosť, ovce čilosť, a berani upřímnou radosť; slovem Hamid byl šfasten, i velebil Sádiho, velebil i pána, u něhož sloužil, poněvadž vážný ten stařec, vousy maje až po páš, zdlál se mu býti starověkým arciočtem.

Jedenkráte jsa všecek polhoužen ve slastech svého štěstí a rozčilen bubláním potučka i šepetem vod, šustem větiček i probuzenou ozvěnou, chtěl se také nabažiti příjemnosti měsíčka, neboť jasný den přisliboval i jasnou noc. I vzešel měsíček, stříbrná jeho světlosť prorážela skrze rozložité ratolesti cedrové, jevila se na skalinách a okrašlovala doliny: potučkové hrčeli ještě zvučnejí, větve se chvěly mileji, listí šustělo ještě vděčněji, a ozvěny odpovídaly dvojnásob. Měsíček zacházel, a Hamid ze svého vytržení teprva procitl. I pospíšil nyní za svým stádem, jež se už bylo navrátilo domů: ale když přišel k ovčímu, nalezl u vrat pána svého, kterýž jiným pastýřům ho jítí a svázati kázel, poněvadž několik ovcí se nedostávalo. Potom jej ukrutně zbil a sotva lézti mohoucího s tou arciočcovskou výstrahou před vrata vyvleči poručil, jestliže by se kdy vrátil, že dvojnásob, co už dostal, obdrží. Hamid nemaje ani času, ani chuti k dalšímu přemýšlení a zdržování se, kráčel s bolestí dále a zlořečil věku pokaženému. Od-

řekua pak se života pastýřského, šeptu potůčků, šustu větví, blahou ozvěny, ba i příjemné světlosti stříbrného měsíčka, šel rovnou cestou o holi bez třapečku do Aleppa, kdež i otce svého snadničko uprosil. Poněvadž ale měl velikou chuť ke čtení, a básníků mu již nedali, sedě v krámcu, dopídal se knihy, jež týkala se rolnictví a obsahovala předpisy, jak hospodařiti náleží.

Do ní se hned zabrav, jal se rozvažovati sladkosti života vesnického, že nejprvnější obživou člověka jest rolnictví, zisk pak že jest hojný a jistý. Načež z obchodu peníze sebrav, maje též od otce podporu, ujal si nedaleko Aleppa hospodářství a na něm se usadil. Knížku s sebou vzal, na inventář však zapomněl. Bylo pak mu ku vzdělávání rolí potřeba koní, volův a čeledínův. Začal vzdělávat pole, s politováním na sousedy patře, kteří té knihy nemajíce, nečinili jak on. I řekl sám k sobě: „Darmo tyto sprostáky učiti. Odpor jejich nepřemohu sice, přesvědčení jim však dodá rozumu, když na budoucí rok spatří, co u mne bude a co u nich.“

Pročež nelitoval sádry, salnytru a jiných úprav, a zemi neustále mrvil. Léto přišlo; všude byla úroda, u něho býl a chamarď. Ale poněvadž bylo potřebí, zapraviti za náradí, zaplatiti od nájmu a živiti čeládku, sádra i sahytr a jiné úpravy pak příliš mnoho stály, vzali mu věřitelé hospodářství, a Hamid s knížkou a prázdnou kapsou vrátil se domů. Divil se pak velice, že nečítavší naklidili, on však že čta i více pracuje, ničehož přec nedovedl. Pročež i toto své podivení otcí předložil; stařec pak zasmáv se řekl: „Hlediž toho, k čemu jsi se narodil, v čem jsi vyrostl a o čem jsi vědomostí nabýval. Když pak věci dobré neznáš, znajících neopravuj!“

I pomyslil sobě Hamid: „Dobре прaví otec“ — a poznovu usadil se ve krámcu. Veliká chuť ke čtení obdařila jej tu brzo knihou dějepisnou. Bylo to popsání skutků Mohametových, Abubekrových, Bajazetových a Solimanových; skutkové ti pak vzbudili v něm takovou žádost po slávě, že po ničem již neprahl, než jak by se státi mohl jejich následovníkem. Tenkráte však právě vypukla válka s Peršany. Když tedy plukové z Aleppa měli vycházeti, Hamid ani otcí se neopovíděv, připojil se k nim. Šel jako dobrovolník, plujsa ohnivého hrdinství. Chtěl i vlasti své věrně sloužiti, i slávy sobě dobyti, a měl sladkou naději, že potomstvo památku jeho ctiti bude, a že vděčný mocnář velké zásluhy jeho náhradou slušně ověnčí.

Táhli zástupové po písčité poušti před Eufratem; vojsko bylo nedostatkem vody a nesnesitelným parnem ztrápeno. Velbloud Hamidův

zcepěněl, on musil jít pěšky; ale jakkoliv za těžko bylo v písce jít pěšky, láska ku vlasti a slávě občerstvila Hamida. Po velmi obtížné cestě položili se na odpočinutí táborem; v tom je náhle nepřátelské vojsko přepadlo.

Mladý kupecký rek z Aleppa, u všeobecném povuku a leknutí se probudiv, rychle se vzchopil; v noční temnosti nemohl však nalézti šavli, kopí upustil, a takto ze stanu svého vypadnou, do hlavy dostal palašem, v rameno střelou a kopím ve stehno. Cokoliv měl, vzato mu jest. Kteří raněni nebyli, rozprášili se; raněných dobíjeli Peršané, nebo jímalí v otroctví. Ostatní zůstali na bojišti, a mezi nimi také Hamid. Raněn i opuštěn jsa, úpěl a v bolestech konec osudu svého očekával. Přešel den, a už počínal soumrak, když vedle sebe zaslechl hovor osob mezi sebou rozmlouvajících. Ihned úpěnlivým hlasem se ozval, prose o milosrdenství, a starce s mládencem před sebou stojícího uzrel.

Stařec byl na jedno oko slepý, měl jenom půlku levého ucha, dvě jizvy přes nos, a na pravou nohu kulhal. Netáže se ani, odkud a kdo jest, mládence Hamida na velblouda posaditi rozkázal, ba i sám pomáhal; pustivše se pak na cestu, zastavili po nějakém čase u domu, kdež Hamid byv složen a léčen, brzy předešlého nabyl opět zdraví. Než k tomu však přišel, řekl jedenkráte stařeček, vida, že naň Hamid pilně pohlíží: „Domýšlím se, co nyní přemítáš na myslí. Chtěl bys věděti, proč na jedno oko slep jseun, proč mám jen půlku levého ucha a na nose dvě jizvy, a proč na pravou nohu kulhám? Sloužív pod slavným vezírem Kjuprilim v dobyté Kandii, ztratil jsem oko; jizvy na nose dostal jsem nedaleko Temešváru; půl ucha pozbyl jsem pod Očakovem, a nehody, pro nižto kulhám, zakusil jsem v Bělehradě.“ — „Tuf zajisté,“ řekl Hamid, „odměněny byly nehody tvé, a dějepisci hlásají o statečnosti tvé.“ — „U nás nepíší takových knih,“ odpověděl stařeček s úsměvem, „a píší-li, nechválí těch, kdo toho zasloužili, nýbrž ony, kteří pluky vojenské vedouce, méně začasté jsou chvály hodni, nežli ti, jež jsou vedli. Ba při nehodách těchto jsem ještě mimo to mnoho ztratil; neboť ze svého měšce musil jsem ranhojiči, jenž mi oka nenavrátil, jizvy špatně sešil, ucha nepřidal a nohu nenařoval, dobré zaplatiti. Sloužě takto, pozbyl jsem polovičku svého jinění, a vida, že jsem po třicetiletých pracích, nesnázích a nebezpečenstvích ničeho se nemohl dosloužiti, domu jsem se navrátil, jak vidíš, bez oka, s polovicí ucha, se dvěma šrámy na nose a s nohou schromenou.“ Stařec odešel, a Hamid ohledávaje svou hlavu rozfatou,

patře na rameno střelou prohnané, pozoruje stehno kopím raněné, ustanovil — že se domů navrátí.

Otec jej s radostí přijal, a pochváliv horlivost i udatenství jeho, řekl: „Nyní pak patří na pepř, na zázvor a na muškátové kuličky, jež tuto máš ve krámě. To živilo mne i děda i praděda tvého poctivě, ačkoli jsme nečítali knih.“ I přislíbil mu Hamid patřiti na pepř, na zázvor a na muškátové kuličky; ale sotva že se po některé chvíli opět knížky dopídlil, opustil i pepř i zázvor i muškátové kuličky. Kniha ta byla od jednoho z nejslavnějších dervišů (tureckých mnichů) napsána, jednajíc „o marnostech světa“. I přemohla tak dalece úmysl Hamidův, že nabyl úplného přesvědčení, že všecko jest marnost. Pročež opustil svět i veškeré marnosti světské.

Nedaleko Aleppa bylo slavné sídlo dervišů. I dal se tam, a padna staršímu k nohám, prosil, aby byl přijat do spolku. Představený byl dojat a zavolav jednoho z dervišů, odevzdal mu Hamida, aby jej připravil k povinnostem stavu nábožnického. Bylať pak nejhlavnější z povinností těchto: otáčeti se do kola, jakž mu zapískají na píšťalku, nebo zabubnují na bubínek, a to na památku Mevlany, jenžto se z pouhé pobožnosti čtrnácté dní dokola otáčel, když mu přítel jeho Hamza na píšťalku hrál a tloukl na bubínek. „Už ti lépe a snadněji dojítí dokonalosti,“ mluvil tu sám k sobě Hamid, „když se točíš jako Mevlana, nežli abys bledal slávy, a palašem ti bylo bito do hlavy, v rameno střelou, a kopím do stehna.“ I začal se tedy chutě točiti a tak dalece v tom pokročil, že za krátký čas jemu povoleno bylo, točiti se v mešitě. Když se tu tedy počalo na píšťalu hráti a v bubínek tlouci, Hamid rozpálen jsa horlivostí, hlavu si točením nacele zavrátil, z kola zavrávoral a představeného porazil. Tento pak letě, na zábradlí padl a hlavu si poranil. Hamida s vyvrtnutou nohou a bez sebe ležícího z mešity vynesli. Vyvržen byv ze společnosti dervišů, ježto byl příčinou, že představený jejich poprvé v tanci upadl, o berle navrátil se do Aleppa. Často ještě potom trpíval na závrat hlavy, a otec, haněje zbytečnou a nerozvážlivou ohnivost jeho, ve krámě ho zase usadil, radě a přikazuje mu jako prve, aby se držel svého řemesla.

I sliboval Hamid slavně učiniti takto a v krámě se usadil. Ale poněvadž mu někdy času zbývalo, dal se opět do čtení. A napadna knihu o lásce ku vlasti a povinnostechni, i jakž jí užitečným býti potřeba, vzdechl si: „Ach, kéž bych i já zemi a mocnáři prospěti mohl, netravě život v podlém obchodu! Mám chuť k vědám, mámf i schopnosti; kdož ví, zdali se dobré nehodím k úřadům občanským? A zdaří-li

se mi, pozdvihu vlast, pomohu otci a sobě zasloužím slávy.“ Pročež předložil otci úmysl tento a tolik na něm opětovanými prosbami vymohl, že povoliv mu odebrati se do Cařihradu, sám s ním jel, chtěje ho usaditi na dvoře sultánově.

I stal se po mnohých starostech Hamid vrátným. Za to musil však otec staršímu nad vrátnými mnoho zaplatiti; neboť se mu tento podtají přiznal, že tři částky z toho náležely bostandžimu, a bostandží že polovici kislár-agovi dáti jest povinen, a kdyby to vezíra došlo, že by dvakráté tolik musilo se dáti. Jakož to i došlo vezíra. Neboť za několik dní přišel starší nad vrátnými k Hamidovu otci a tak jej postrašiti dovedl, že ještě jednou dáti musil peněz, a mimo to i hojných darův. Otec, vraceje se z Cařihradu bez peněz, pravil k Hamidovi: „Viz, co nečiní tvá ohnívá obraznost!“ A Hamid řekl: „Měj strpení, otče! Brzo mne uvidíš v stavu jiném!“ Potom šel do brány, očekávaje, že se rychle stane představeným, bostandží, nebo bašou, možná že i vezírem. Měl však prozatím jenom čest jídati císařskou rýži a patřiti na nádhernost vezíru a baštu, když jezdili do divanu. Líbily se mu tyto spanilé vjezdy, a kdykoliv na ně patřil, opětoval si: „Nechaf i já počkám; i já budu tím, čím oni jsou.“

Jedenkráte přišel do brány a nalezl, že blízko u prahu leží tři pěkná pokryvadla. Pročež ihned se staršího tázal, co by v těchto pokryvadlech bylo? „To, co obyčejně v nich bývá, kdykoliv tu leží,“ odpověděl tento. „A což tady obyčejně bývá?“ „Hlavy.“ „A jaké?“ „Ovšem ne zelné,“ řekl usmívaje se vrátný. „Jedna z těchto jest bostandžího, druhá kislár-agova a třetí vezírova.“ I ulekl se Hamid řeči takové, a žádnému nic neřekna, z Cařihradu utekl. Vida jej otec vracejícího se domů, řekl: „Tak-li jsi se rychle stal bostandžím?“ „Nechaf si tam jím jest kdo chce,“ odpověděl Hamid: „já nemiluji krvavých pokryvadel.“ Otcí pak zatím, co byl spatřil, vypravoval, a uznávaje, že onen vždy pravdu mluvil, k pepři, k zázvoru a muškátovým kuličkám se navrátil. A jakkoliv se ani bostandžím, ani bašou, ani vezírem nestal, přece tím více vyzískal. Přestal k na mále, a byl tím bezpečen, čím se spokojil.

149. Kávovník.

Kdož by za našich časů nepil kávy!

Však nedávno bylo u nás jinak. Dědečkové vám dosvědčí, že za jejich mládí mnohé hospodyně venkovské nevěděly si ani rady, kterak

kávu připraviti. O posvícení neb o pouti nejedna zámožná selka chtěla se ukázati a chystala k hostině také kávu. Koupila ji zelenou, jak ji kupec prodávají. Doma pak zelená zrnka vařila. Vařila, vařila dlouho, ale odvar ze zelené kávy chutnal právě tak jak obyčejná voda. Na vařivši se toho dosť a dosť — nadarmo, hospodyně ochutnávala, zdali snad bylo by lze požívat vařených zrnek kávových. Ale zrnka také byla tvrdá. Víte-li, co ta hospodyně učimila? Vylila zrnka i s vodou! Ted ovšem víte dobře, že káva nejprve se praží, potom mele a teprve zavařuje.

Káva pívala se tehdy jen v bohatých rodinách a ve městě. Ted zdomácnělo pití kávy všude. Povím vám, kdo nejprve zpozoroval, že požití kávy rozčiluje i občerstvuje člověka. Představený jistého kláštera v Arabii dověděl se od pasáka, že jeho kozy, poživše plodů stromku kávového, dělaly s neobyčejnou čilostí všeliké kotrmelce po celou noc. Představenému kláštera připadlo, že by také mnichové neboli dervišové mohli užívat ovoce kávovníkového, aby při večerních modlitbách déle mohli bdít. Což také s prospěchem bylo zavedeno. To stalo se v XV. věku. Přes tři sta let uplynulo, než účinky požité kávy známy byly všem Evropanům. V XVI. století pila se již v Cařihradě, odtud i jinam pití kávy se rozšířilo, ač pokutován byl, kdo kávu prodávati se odvážil. Ano nejeden prodavač byl potrestán tím, že mu úředu krám byl zavřen. Ale znenáhla přivyklo se kávě.

Ve Vídni otevřena byla první kavárna r. 1683. V Praze nebylo tehdy ještě kaváren. Muž, který poprvé prodával v Praze kávu, jmenoval se Georgius Deodatus Damascenus. Přišel do Čech z Arabie. V Praze nosíval též oděv arabský na sobě. Již okolo r. 1710. roznašel po ulicích pražských vařenou kávu. Naléval ji do koffíků, které nosil ve skřínce. Ale již r. 1714. zřídil si kavárnu v ulici Karlově. Pražané si v pití kávy libovali a záhy jí zvykali. Za krátko tu bylo několik kaváren.

Prvotní vlast rostliny kávové jest nepochybně Afrika, neboť v Abyssinii roste posud divoká. V severní Africe a v Arabii pěstuje se mnoho kávy. Také jinam byla převezena. Nejvíce kávy vyuvaží se z Brasilie, Javy a Sumatry. Podle těch krajů sluje káva: kuba, java, menado, mokka a j. Kávovníku daří se vůbec jenom v horkých krajinách.

Přál bych vám viděti ty křovinaté lesíčky kávovníkové. Již z dálí pěkně se zelenají. Štíhlý keřík kávovníkovy stále se zelená, a bílé květy jeho líbezně voní. Bývá i 9 m vysoký a má vstříčné listy ellip-

tické, kožnaté. V úzlabičkách jejich vyrůstá ze květů plod, jenž podobá se nedozrálé, červenavé třešni. Zralá peckovice kávová jest fialové barvy. V dužnatém obalu leží dvě pecky, známá zrna kávová.

Ovoce kávovníkové klídí se dvakrát do roka. Bud' se trhá nebo se třese. Potom se suší a zbaňuje slupek mezi dvěma válci. Není raduo pít kávu příliš silnou, protože zaháni spánek a způsobuje třestění, strach i omámení.

Josef Kořenský.

150. Obrázky ze starých Pompej.

III. Zánik města.

24. Srpen r. 79. byl Pompejanům den hrnzy, den děsné, neočekávané záhuby.

Lid v cirku shromážděný nenasytíl se ještě rozkoší krvavých, kněz nedokonal ještě oběti své, již přinášel bohům dobrativým: tu pojednou v noc pekelnou zatemnil se zlatý den, země zachvěla se, jako by vymknouti se chtěla ze svých základů, Vesuv, ten klidný, líbezný Vesuv rozešklebil se v propast ohnivou a vztekem dávno tajeným vychrlil na půvabné okolí své snrf a záhubu.

Jako by prutem zběsilého čaroděje doteknut, ráj pozemský rázem proměnil se v děsuou, šedou poušť, pět osad kolem Vesuva rozložených zasypáno kamením a popelem, a pod tím příkrovem tisíce životů lidských pochováno, tisíce srdečí vroucích, tisíce radostí a bujuých nadějí . . .

O tomto strašném výbuchu Vesuva současné zprávy zanechal nám lat. spisovatel Plinius mladší. Dleltě tehdy s matkou u strýce svého Plinia staršího, přírodozpytce, který toho času s loďstvem římským u Misena stál a při výbuchu zahynul. Téhož dne nešfastného o 1. hodině odpoledne matka Plinia ml. pozorná činí Plinia staršího, že vystupuje nějaký mrak neobyčejné velikosti a podoby. Plinius vejde na návrší, odkud mrak lépe je viděti. Že by mrak z Vesuva vycházel, posud nemůže určiti, neboť vzdálenost mezi Misenem, jeho stanoviškem, a Vesuvem činí alespoň 5 hodin cestu. Mrak k nebi se pne v podobě ohromné pinie. Z dola úzký jest jako kmen stromu, teprve vrch se rozšiřuje. Brzy je bílý, brzy šedivý a brzy i špinavý. Plinius st. nařizuje, aby jedna loď liburnská byla pohotově, a dovoluje synovci, aby s ním odplul. Synovec však nemá mnoho chuti. Zatím Plinius st. polekaným při zálivu neapolském osadníkum s celým loďstvem svým ku pomoci spěje. Horký popel a horké kamení padá do

lodí. Moře se bouří, dno jeho se zvedá, vznikají mělčiny, loďstvo nemůže přistáti. Proto pluje dále k východu ku Stabiám a vystupuje na pevninu. Zde Pomponianus k útěku již se chystá. V noci z Vesuva děsné sloupy ohnivé vyrážejí. Předsíň pokoje, ve kterém Plinius spí, vysoko již naplněna jest kamením a popelem. Steží pak z domu unikají s Pomponianem. Silným zemětřesením dům již již se boří. Aby před padajícím kamením se zachránili, váží si průvodců jejich polštáře na hlavy. Ráno ani se nerozdenívá, i za dne celé okolí v děsné zahaleno jest temno. Proudy lávové se blíží, páry sirnaté omamují; Plinius bezduch klesá na břehu a umírá. — Tak vypravuje Plinius mladší.

Z toho patrno, jakou hrázou a záhubou Vesuv naplnil okolí na mnoho mil zdálí a zšíří. Tu lávu chrní ohnivou, tu žhavé kamení, tu deští hustým popelem. Hustá mračna popelavá i ve vzdáleném Římě slunce zateinují, popel sám až i do Syrie a do Egypta zalétá. Temné řevy a strašné zemětřesení děsí ulekané obyvatele. Z pevniny utíkají se na moře, z moře na pevninu. Z pole utíkají a útočiště hledají ve svých přibytích, a z bořících se domů utíkají zase do pole širého. Nikde spásy, nikde bezpečí; všude děsná smrt. Děti volají po rodičích, rodiče po dětech, muž hledá manželky, manželka muže, bratři sestry. Ten nad vlastním běduje osudem, onen neštěstí svých dralých oplakává. Proto v širém okolí Vesuva jeden výkřik zděšení a zoufalství. Zdá se, jako by veškerá země měla být už roztržštěna, jako by žárem nesmírnými v beztvárný chaos prvotní vše zase mělo se rozpadnouti.

Co ve strašných těchto dnech vytrpěli lidé pod Vesuvem samým, jmenovitě v Pompejích na jeho úpatí! O tom starého svědectví písemného bohužel nezachovalo se. To ovšem temně jen tušiti můžeme v myсли citlivé.

Mimo to pak i z toho, jak se nám zasypané Pompeje nyní jeví, mnohé věci z posledních okamžiků života pompejského na jisto lze postavit.

Pompeje odpočívají nyní 7 až 8 metrů pod zemí. Mysleme si, že násyp rozfat řezem kolmým. Pozorujeme-li plochu tohoto řezu, vidíme z pravidla rozličné vrstvy. Z těch pak jen hořejší asi 1 m silná vrstva je původu novějšího. Všechny ostatní vrstvy pod ní jsou patrně staré a pocházejí, jak se podobá, vesměs z roku 79. Roku toho zasypány jsou tedy Pompeje průměrně na 7 m zvýši, počítaje od dláždění pompejského. Nejnáže leží asi na 3 m zvýši vrstva kaménků

pemzových, jejichž průměr má 1 až 9, zřídka i více centimetrů. Jsou to tak řečené „lapilly“. Nad vrstvou lapillů leží pak jiná stejně silná vrstva jemného popela. Veliké spousty vod, které Vesuv tehdy také vychrlil, proměnily pak popel v řídkou kaši, která částečně i do vrstvy lapillů pronikla.

Při vykopávání Pompej nalézají se kostry lidské. Důležito tu zaznamenati, že kostry neobjevují se ve spodní vrstvě lapillů, nýbrž hned nad ní ve vrstvě popela v kaši rozbředlého a ztvrdlého. Z toho je patrnó, že záhuba Pompej nestihla jedním rázem, nýbrž že měli obyvatelé dosti času, aby záhy ještě útěkem se spasili. A tak se také stalo: veliká většina všech obyvatelů skutečně se zachránila. Tak zejména z cirku branami blízkými šfastně unikli snad všichni do jednoho. Něco málo koster, které v cirku se našly, mohou být i kostry gladiátorů raněných nebo zabitých.

Málo nalézáme těch, kteří snad při útěku zabiti jsou budovami se bořícími. Případy tyto, ač dosti jsou řídké, přece nasvědčují tomu, že i při výbuchu Vesuva r. 79. veliké bylo zemětřesení. Tak r. 1787. nalezeno osm koster pohřbených pode zdílem sesulým; r. 1818. na foru nedaleko chrámu Jovova nalezena kostra lidská pod skáleným sloupeň mramorovým. Veliká většina těch, kteří v Pompejích zahynuli, byly takové osoby, které utéci nechtěly, nýbrž jen ve sklepích a ve skryších, které dosti jistými se jim býti zdaly, se uschovaly. Nechtěli nešfastuji, že bude tak zle, že později nebude jím možno uniknouti, že budou zasypáni. Sami tak, bláhoví, do vlastního utekli se hrobu. Takový srdce rvoucí obraz, jak člověk sám smrti utíká do náručí, jevil se v jednom letohrádku. Zahradu jeho tvoří pravidelný čtverhran, objatý sloupořadím. Pod sloupořadím jsou rozsáhlí sklepové, jichž také skutečně užívalo se jako sklepů na víno. Sem uteklo se 18 osob, žen a děvčat, a jsou tu na několik stop zasypány popelem, který rozličnými otvory sem se prodíral. V této ville zahynulo mimo to jinde ještě 15 lidí.

Jiný druh nešastníků jsou konečně ti, kteří v obydlí svém až již ze kterýchkoli příčin dlouho se omeškali, pozdě vydali se na útěk a na cestě své zahynuli. Jelikož pak u těchto koster z pravidla se nalézají klíče, peníze a jiné drahotné věci, soudíme, že zdrželi se skládáním pokladů. Z paklíců tu i tam nalezených možno se domnívat, že ve hrozných těch dobách všeobecného zděšení také zloději své nekalé řemeslo provozovali, až již pozdě bylo zachrániti se.

Utíkajícího zachvátil padající popel, i sklesl a zakl se. A tak zasypán jest mochnou vrstvou popela, který, když voda jej roznočila, jako měkký maz k tělu i šatám nebožtskovým těsně přiléhal. Později vše ztvrdlo. Když pak časem šaty i těla lidská ztrouchnivěla, zbyly pevné dutiny s kostrami lidskými, a v dutinách otištěna byla podoba těla i tvar šatů. Vylije-li se taková dutina sádrovou a odstraní-li se ztvrdlý popel, objeví se sádrová podoba starého Pompejana v poloze, jak byl zemřel.

Kolik lidských životův asi v Pompejích přišlo na zmar, s jistotou určiti nelze. Dle všeho, co posud známo, soudí se, že zahynulo tu snad asi 3000 lidí, co by, páčíme-li veškeré obyvatelstvo pompejské na 30.000 lidí (což je zajisté číslo nejvyšší), činilo asi desetinu všeho obyvatelstva.

Josef Wünsch.

151. Hindové.

Hindostan právem matkou lidského pokolení a učitelkou všeho umění slouti může; neboť obyvatelé jeho, národ prastarý, byvše záhy na vysokém stupni vzdělanosti, s jinými národy své vědy i rozdílná umění sdělovali. Nyní Hindové jako památná známka dávno minulého světa ve stálé vetchosti žijí.

Hindův národ není divoký ukrutník, jako mnohý jiný národ asijský, není plenitel mongolský, není nesuášelivý Moslemín; nýbrž staré dítě, národ velmi dobrý, vlídný, způsobný, přívětivý, poctivý a uetivý, šlechetný, střídmý a velmi čistý, mírný, hostinný. Důkazem hostinství jest, že každý v Indii na pět i šest mil putovati může bez peněz, bez žebrání, neboť jej *kotval* (sudf) vesnice vším potřebným v hostinci zaopatří. Hind jest velmi služebný, pokoje milovný, dosti však pracovitý. Jak pilný jest, dokazuje mušelín (kment zlatem protkaný) na sprostém stavu pod stromem nebo v šírém poli vyhotovený, tak tenký, že skrze látku i osminásobně přeloženou ještě pleť tělesná prohlédá. Hind není krvežíznivý, ani mstivý; nýbrž povolný, ačkoliv má i bojovné kmeny. Jest roзвážlivý v úmyslu a přílišný přítel váhavosti.

Plef Hindův obecně jest žlutosnědá; podobá se Evropanu polednímu, zvláště Hind vyššího stavu tak, že oblečeného v náš oděv od Evropana rozeznati nelze. Čím pak sprostší, tím tmavější jest ve tváři; sprostý lid jest černosnědý. Tělo jeho jest řádně zrostlé, ohebné a ku podivu obratné. Tělesné krásy sobě mnoho neváží. Ostatně Hin-

dova postava vyzáblá a zmořená, jakož i chudoba a nahota příchozího velmi leká. Střízlivost nieméně dobrým Hindům i stálého zdraví i dlouhého života dopřává.

A. Jungmann.

152. Satyr a pocestný.

Pocestný šel lesem o Šimoně
do Třeboně.

Najednou se octne v pustině
u divoké jeskyně.

Satyr právě svátek světí,
žena, ou a čtvero děti.

Čas byl k obědu; a všickni, zvláště mládata,
dobrou mají chuť, ta kozonůžčata.

Satyr, sedě na mechu,
volá naň, by vešel pod střechu:
„Pojdte,“ praví, „okuste, jak dobrá naše
kaše!“

Pocestný se nedá hrubě pobízeti,
a že bylo poledne,
s chutí mezi děti
přisedne.

Že pak bylo chladno, do rukou si fouká.

Satyr na to kouká. —

Potom vezme lžíci na kaši zas dmýchá.

„K čemu pak to, hoste?“ Satyr optat se pospíchá.

„Jednou hřeji ruce, foukaje;

po druhé zas dmýchaje,
chladím vaši
kaší.“

Kozonoh se zamračí a brouká:

„Jdi mi po svých!“ vece; „ten, kdo fouká
studené i horké stejně z huby,
jed má mezi zuby.“

A. J. Puchmajer.

153. Mikuláš hrabě Zrinský.

Nešťastnou bitvou na Kosově poli, tak důležitém místě v dějinách národa srbského, léta p. 1389. dne 15. června svedenou, kleslo

dokonce království Srbské, právě když počalo zkvétati. Boj trval celé tři dny, a v něm zahynul car Lazar s nejznamenitějšími reky srbskými. Se Srbskem padla i pevná bašta a ochrana proti nápadům hord tureckých. Turci, sestoupivše nejprve z pustin asijských, zmocnili se z počátku krajin některých v Malé Asii a neustále na všechny stranách rozširovali meze panství svého. Brzo potom mocně dobyvše Cařihradu, na růmehz zesláblé a opuštěné říše řecké novou založili vládu, a po dvě stě roků země sousední trápili nájezdy a válkami, až konečně dílem sami sebou, dílem rozvojem síly a vzdělanosti národů evropských, neštastně vedenými válkami, zlým zřízením zemským tak náramně zesláblí, že moc jejich nynější, podobná stínu slávy předešlé, k ní konečné zkáze se blíží.

Než za časů náramné moci turecké byli Slované taky jediní, co od divochů těch Evropu neužnalou chránili, kterážto jsouc tenkráte právě hádkami a růzuicemi, v různých stranách pro náboženství vzniklými, pomíšena, tak hluboko klesla pod surovou jejich vládou, jak ubozí Řekové nám očitým jsou důkazem. Slované však, s jejichžto vlastní návaly Turků nejprve se setkaly, žili od té doby v neustálém boji; jich kraje podobaly se tábory, a život jejich stal se cele vojenským. Na severu se statně opírali nápadům tureckým Polané, o prsa jejich se obrážela nesčetná hejna ukrutných divochů těchto. Na jihu pak též Slované, majíce takměř naskrze sídla svá po jižní i západní straně království Uherského, i uvnitř něho bydlíce, dlouho zdržovali a kladli udalostí svou hráze nájezdůskům a nepřátelům křesťanstva. I nás národ český, ač vzdálen, ve všech těchto bojích a válkách veliký měl díl; zástupové čestí drahmě vycedili krve, bránice druhé národy, a ochránili Uhry, že nebyli zcela vyhubeni a vypleněni.

Nejznamenitější hrdina, jehožto jméno rozneslo se po celém světě a posud se slaví, jest Slovan chorvatský Mikuláš Zrinsky, vůbec od Maďarů Zriny nazývaný, slavný životem, slavnější pak smrtí hrdinskou, an přinesl milerád v oběť život svůj za národ a vlast, že málo podobných reků možno najít nám v dějinách národů ostatních. Narodil se l. P. 1518. Otec jeho Mikuláš slynl už hrdinstvím, a syn ledva že dospěl roku dvanáctého, stál mezi zástupy Karla V. pod Vídni, i obdržel v odměnu za rekovské v boji sobě počínání oře zbrojného a řetěz zlatý z rukou císařových. Od tohoto času strávil veškerý život svůj v poli a táboře, maje podíl ve všech válkách, které vznikly mezi Zápolanským, vojvodou sedmihradským, a Ferdinandem i stranníky jich; nejednou porazil pluky turecké, které císař Sulejman

Zápolskému byl poslal na pomoc. Onť rozhodnul příštím svým bitvu pod Peští, a dvanácte let hájil Chorvatska, kde bánem byl, od zkázy a podmanění tureckého, osvobodil (1562.) Siget, poraziv zástupy znamenitěho baše Alp-Arslana.

Než marné bylo namáhání s jedné strany, když Uhři, neustále se sváříce, sami se poddávali Turkům. Větší část země uherské byla už připojena ku panství tureckému, ostatní pak zavázána daní, kterou ročně posýlali do Cařihradu. A jediná země Chorvatů, nad níž Zrinský vládl, stála svobodna, jako by na posměch hrosti turecké. Než Sulejman upokojiv mocí svou Peršany, dokončiv podmanění Egypta a Syrie, zmocniv se Bělehradu a Rhodu, posledních to bašt křesťanství, pevně si umínil i Siget podrobiti vládě své. Zrinský byl právě ve Vídni, jednaje s císařem o to, jak by budoucí výprava polní k většímu prospěchu se měla obrátiti, když Turci v Bělehradě před zraky sultánovými činili náramné přípravy vojenské. Dověděv se o tom, nemeškal Zrinský náš z Vídne ke svým pospíšiti a překvapiti sultana přítomností svou. Sotva stanul mezi svými Slovany, vyslal hned přátele své Alapyho, Mikuláše Kováče, Petra Bašatici a Vukra Praputoviče v čele 1000 pěších a 500 jízdy proti nepříteli, kteřížto drahou část vojska tureckého pod Mehmedem Bejem u Šikloše zastihše, porazili a s přebohatou kořistí se navrátili. Tím však ještě více jsa rozlícen, kázel sultan velikému vezíru Mehmedovi přejít na kvap přes řeku Drávu, tenkráte široko rozvodněnou. Tříkráte proudy zničily práci jejich, až konečně, dolnáni jsouce hněvivým rozkazem sultánovým, položili most, po kterém přecházeli zástupové turectí. Pět dní trvalo tažení. Mezi tím však neobmeškal Zrinský ničeho, co rozmnoziti mohlo udatenství malého zástupu hrdin křesťanských, i shrromáždil bojovníky své, a stana prostřed nich, s jiskřicími zraky promluvil v tento rozum: „Rozmlí bratří! Vizte, jak ohyzdný nepřítel dívřeje se v moc a sílu svou! My pevnou naději v Bohu pokládáme a na cit, jenž nás oživuje, spoléháme. Skrotí každý náruživosť svou, buďmež svorni! Přisáhejte ve jménu Věčného, Svrchovaného, jakož já před vámi zle přisáhám, věrnost náboženství našemu, věrnost drahé vlasti naší, pak rozsápeme ukrutníky, s nimiž nám teď válčiti jest. Nechaf zatrati každého nebesa, kdo zruší přísahu tu to. Padnu-li já, budiž Alapy, milovaný druh mný, vůdcem vaším. Kdožkoli by obdržel cosi z rukou nepřátelských, nechaf to doručí setníku svému, který to, nespatre, co by v tom bylo, bez prodlení uvrže v oheň. Bratří! nebudiž nižádného již tajemství mezi námi: myť na smrt se společně ubránme, kráčíme ke smrti překrásné

za víru otců svých, za krásnou vlast a milý národ svůj. Ted tedy přisáhejte ve slova, jež jsem mluvil vám!“ Stalo se. Hned potom učinili výpad, a na krátce vrátili se vítězi, pobivše zástupy nepřátel. Než pátého srpna přiblížil se sám Sulejman s velikými kusy a ostatním vojskem; a už počali Turci házeti do města. Leží pak Siget mezi dvěma řekama prostřed bažin a močálův; i skládá se z města starého a nového čili většího, a hradu mocně utvrzeného dvojími násypy a příkopy. Kolem dokola rozložili se Turci, nadělali sobě náspův, z celé krajiny sváženo dříví u velikém množství, aui mezi tím jiní nové město ztěci se pokoušeli. Zdi a věže pobořeny, mnoho lidu křesťanského padlo; mnohem větší však byla ztráta na straně turecké. Zrinský vida, že déle starého města brániti nelze, zapálil je v noci a se svými v nové mocně se uvázel. Než nepřítel obložil zdi a věže haldami dříví, kteréžto zapálil, domnívaje se, že obyvatelé, vidouce očitě svou zkázu, bránu mu otevrouce se oddají, nebo že nad nimi brzy město vzpláne. Při tom však doráželi neustále Janičaři ke zdem. Častokráte hrdinsky byvše zaplašeni, ztekli přece konečně 19. srpna na sedmi místech zároveň i nové město. Hrstka reků ustoupila, každý krok země však bylo Turkům vykoupiti krví. Zrinský, všude smrt a záhubu mezi nepřátely rozsívají, darmo i sám smrti hledal. Jemu po boku padli Patoš, Blažej Drak a ještě mnozí jiní hrdinové šlechetuň; on pak sám se svými obrátil se na hrad. Dne 26. srpna i toto poslední útočiště hrdinů našich chtěli Turci ztěci. Už zatkli někteří odvážlivci na baštách praporce turecké; než ti záhy sraženi byvše dolů ve příkopy mocnou pravící reků křesťanských, vydechli duši, rozšlapání jsouce od vlastních rot. Misra Klumy baše zastřelen při útoku tomto, a Turci s náramnou ztrátou konečně od něho musili upustiti. V desíti dnech sedmokráte obnoven strašný útok; mezikmí začali hrad i podkopávat. Dne 4. září zhynul hněvem sám Sulejman, vida sebe tak malým počtem hrdinů přemožena, nedočkav se ani pádu hradu toho. Smrt jeho dlouho tajili výdcové, obávajíce se vzbouření vlastního vojska a zkázy své. Leč 5. září vznála se ohněm i dolejší část hradu; hasiti bylo nemožno, neboť vítr strašný vál a plameny na všecky strany rozhnáňel. Zrinský, potlačen jsa zástupy nepřátel, s ním zároveň ku bráně se hrnoucích, šfastně jim tentokráte odolal a ve vnitřní zámek se svými se zavřel. Zde však byl bez prostředků k dalšímu odporu, nemaje ani potravy, ani střeliva, které zůstalo dole a plamenem stráveno jest. Dosť málo jen bylo možno zachrániti. Dne 7. strašný obnoven útok. Oheň, metán jsa na všecky strany zámku i do samých

jizeb Zrinského, dostal se na blízko pracháry a před očima se vzmáhal a šířil. Vida však hrdina, že tu ani smrti a zhoubě ujítí, ani dle rumu těch brániti nelze, oděl se v šat nejkrásnější, zašil sto dukátů a klíče hradu v podšívku, opásal se mečem otce svého, a zjeviv hrdinům úmysl svůj, přímo skrze bránu, v čele věrného zástupu svého, na nepřitele útokem ženoucího se vyřítil. Vavřinec Juranić s praporcem byl mu po boku. Zrinský v lehkém rouše bez brnění, s ním šest set reků, vrhli se na nesčetná hejna rozjírených vrahův a smrti důstojné života svého, smrti za národ a vlast se posvětili. Zrinský klesl hned na mostě, kulí raněn jsa, než i tu leže na zemi, bránil a oháněl se dýkou, až třetí koule životu hrdinskému konec učinila. Věrní jeho zemřeli s ním jednon hodinou. Turci opanovali teď hořící hrad, však sotva že se usadili na rumech těchto, množství veliké prachem do povětrí vyhozeno jest. Dne 9. září odesal veliký vezír hlavu strašného turkobijce bratru svému Mustafovi do Budína, dav na jevo svrchované důkazy, jak velice sobě hrdiny našeho vážiti přinucen jest. Odsud odeslána do Rábu vůdci císařskému hraběti Salmovi a později pohřbena v klášteře sv. Heleuy.

Skrovnýt zajisté počet hrdin Zrinskému podobných. Svatá láska ku vlasti a národu jeví se v každinkém ryse ušlechtilé povahy jeho. Ona byla původem slávy, které sobě u všech národův a po věky vydobyl. Uznalost a přísnost, kde které bylo zapotřebí, zjednaly mu vážnosť a lásku celého vojska, ježto majíc jej v čele svém, věci k vídě nepodobné podniklo a vykonalo. Věčně vzpomínána budiž památka jeho, a rozněcujž city vděčné v srdeci každého Slovana! K. Storch.

154. Šarády.

1.

Kolem slunce jedna, dvě se točí,
třetí vzbuzenou se člověk rozdivočí,
celek kvítek, zábava tvých očí.

2.

Kvítek jsem, a z jara oko tvé havím;
utni popředu dvě písmena,
hned já rybou proti proudu se stavím.
Zas dvě utni; tu lecjaký necena,
chudas mnohý si mě osvojuje
a na délku ještě natahuje. Fr. L. Čelakovský.

155. Kůň a vojín.

Koně svého vojín, pokud byla doba války, ječmenem krmil, maje ho za pomocníka v dílech trudných. Když pak válka přestala, kůň v jakýchsi otrockých pracích a nákladech těžkých službu konal, plevami jedinými jsa krměn.

Ale když opět válka byla rozhlášena, a polní trouba volala, pán koně uzdou opatřiv a sám se ozbrojiv, posadil se. Kůň pak ustavičně klesal, nemaje síly; i pravil pánovi: „Odejdi teď už s pěšimi oděnci; nebo ty z koně v osla jsi mne přetvořil, a jak opět z osla koně mítí chceš?“

František Lepař. (Bajka aesopská.)

156. Slezská povodeň.

Jest tomu právě sto osmdesát let, co slezská knížetství Svídnice, Javory a Lehnice strašlivou povodni byla navštívena. Dne 14. července léta 1704. ráno ležela hustá mhla na vrších a plavila se do údolí. O poledni stalo slunce zavěšené na nebi na způsob koule bez paprsků, a mhla sražená u veliké spousty válela se po horách, majíc brzy obrův, brzy potvor báječných podoby. Němá mračna s nebe vůkol nad zemí visela nepohnutě a černě jako polohranní příkrov.

Brzy však strhl se ohromný hluk v povětrí; mračna zahučela, blesk se kmítal po strašlivé mrákotě, a odevšad vystupovaly bouře vážně proti sobě jako zakuklené rytířstvo šikující se do boje, a když se srazily, bleskové syčeli jako meče vzhůru v šedivé nebe, dolů na plavou zemi, kde ve hromadu se těsnal brav, a lidé s kvapnou úzkostí hrnuli se z pole k domovu.

Nyní vydala těžká mračna ze sebe lijavec, a bledí na obloze pruhové dštili krupobitím. Ledovec vrážel do oken, chřestil na střechách, černá tma zastřela hory a doly, jenom blesk otvíral sobě průchody, které tudíž uzamykal hrom. Zvony tesklivě hučely mezi tím, a třesoucí se lidé domnívali se, že nastal soudný den, neboť oheň, vítr, voda i země vesměs pomateny byly.

Zdálo se, jako by moře viselo na nebi. U Hiršperka Krkonošského stala se první průtrž, a tudíž spád oblaků valil své ukrutné výlevy přes pole a vesnice, protrhoval hráze, vyvracel stromy z kořen, hořel stavení, pohlcoval úrody zemské, potápěl stáda, uchvacoval chalupy jako kameníčko, a zatáčeje se vírem odnášel, stíhal utíkající obyvatele, pozíral je hrđlem hezedným a vyrihoval mrtvé na břehy cizokrajné.

Většího-li kde divadla nad potýkání se člověka se živly, jeho daremné namáhání, jeho padání v rozbrojně moci přírodní nebo vyčvácení zázračné! Tu vznikají myšlenky, citové, jednání za okamžitou nouzí, jsouce pro to samé čistým obrazem srdce a smyslu lidského. Některé podivné příhody onoho strašlivého dne zachovala nám pravdivá kronika.

Javorského starosty manželka chvátala ve blížícím se nebezpečenství z města, chtějíc jako dobrá hospodyně opatřiti dobytek, pasoucí se na blízkém úhoře. Ale sotva že několik set kroků byla od brány, valily se proti ní strašné proudy, a toliko kvapním útěkem dostihla zahrady lékárníkovy. Za ní v patách hrnul se proud násilné vody skrz otevřená dvířka. I vyběhla na půdu zahradního domku a pohlédnouc dolů, viděla se býti na vysokém moři; viděla, kterak vlny, zbořivše zděnou hradbu, stromy vůkol z kořen páčily, domek ten o samotě stojící lítě ubíjely a každou chvíli podvrátili hrozily. Darmo do sípoty navolala se prostřed moře, žádný jí nemohl na pomoc přijíti. Manžel a dětka už jako mrtvé plakali jí. Na štěstí besídka podezděná kamenem odolala lítým vlnám; ale osamělá, zděšená obyvatelka její přežila noc, ve které vytrpěla tisícerou smrt. Nazejtří někteří měšťané, odváživše se sami života, brali se k ní, a vytáhše dopolu zhynulou vikýřem na necky, šfastně skrže dvůr a zahradu sousední do náručí její milé rodiny ji přivedli. Jen o hodinu později, a veta bylo po ní; neboť už voda spodek stavení byla podemlela, stěny dřevěné rozestoupily se, a před očima ledva osvobozené ženy besídka se zbořila.

Chudý člověk v Merčicích, jménem Goldmann, pojáv dvě své děti na jednu ruku, druhou veda svou ženu, bředl skrže vodu ke třešni, vysadil děti nahoru, ale musil je držeti. Žena jede za ním, jak a kterak infuze, až k samému stromu; ale tu pozbude síly a omldívá, ana jí nabíhala voda již do uší. Pomysleme sobě smrtelnou úzkost muže, nevědoucího, má-li ochraňovati dítě čili polomrtvé matky. Co tak uvažuje, připluje dřevo, vyrazí mu z ruky ženu a žalostně rozloučí ty dva chudé ale věrné manžely.. On úpěje zvolal za ní: „Bože! Tobě poroučím ducha jejího!“ a ještě po mnoha letech vypravuje své neštěstí, plakával hořce, zvláště když mu napadlo, kterak žena ho napomínila, aby jen děti opatroval, ona že ráda umře; kterak naposledy ještě okem po dětech točila, a kterak děti po ní volaly a k ní dolů chtěly, a on ve svém největším hoři je vlídně chláčholiti musil nepravdou, že matka zase přijde.

Ve Vederavě, míli od Javora, když i tam náhle připadla povodeň, vylezla selka se svými dětmi a s některými sousedy, všech do hromady 12 osob, na hrušku, na kteréž celou noc v dešti, hromobití a blesku jako ptáčata pněli u velikém strachu a zděšení, kdykoli bud větev se chtěla zlámati nebo strom vklající se docela padnouti vyhrožoval. Však anděl boží upěvnil v zemi jeho kořeny. Všichni zachováni byli, a žádný z nich potom nešel okolo toho milého stromu, aby naň vděčně nepohleděl se slzavýma očima.

Hajnému v dolním Reversdorfě vrazilo voda náhle do světuice. Utěci nemoha, vstoupil na stolici. — voda rostla; vylezl na kamna, — i tam ho dosáhla; probil se stropem na půdu, — i taž se voda za ním v patách řimula. Naposledy vylezl na střechu a okročil vrch její jako koně. I hýbá a viklá se stavení od spodu, a aj, počne plavati u vlnách, a lidé s okolních hor viděli, kterak voda toho nešfastnýka brala, zmítila a potápěla, i soudili, že dávno jest po něm. Ale anděl jeho byl s ním a uvedl plovoucí chalupu mezi stromoví a chrastí. Uživ hajný toho prospěchu, skočil a zavěsil se na chrastí, kde praeň hájil život, až mu druhý den odtud pomohli.

Vederavská sládková seděla s dvěma dětmi v komoře, jež vždy více naplňovala se vodou. Muž, z práce domu chvátaje, viděl z daleka nebezpečenství, a vrazil do vln, plovaje a bředa, dostal se ke stavení; ale kterak do něho, kterak nahoru přijíti? — Slyše žalostný křik a pojat jsa svirající úzkostí, umínil si vysvoboditi je nebo s nimi umříti. I chytá se nárožník stěny, souká se s podivnou mocí vzhřaru, už dosíci má okénka u komnaty — sklouzne mu noha, proud jej uchvátí — paní vidí, an věrný manžel se topí, — smyslové ji minou, — a hned potom i ona s dětmi též loupeží smrti učiněna jest.

Když konečně zuřivé proudy uběhly, a každý k domovu svému s nadějí nebo strachem, s hořekováním nebo díkůčiněním se vracel, ach, nenalézal snad ani znaménka po své chaloupce! a stála-li ještě, aspoň ubylo jí milých obyvateliv! — Manžel osiřelý — otec bezdětek stál se založenýma rukama na rozpaečích, bude-li také hodno práce stavěti opět ze zřícenin nové obydli. Nikdo hořekovati nesměl nad zahynulým dobytkem, zkaženými rolemi, dokud slyšel nařískati nad utonulými lidmi! — Pukalo srdece nad tím divadlem, kterak ubozí lidé, chodíce po mokrých polích a lukách, sbírali mrtvá těla svých nejmilejších. Po stech nosili je ke hrobu v příští neděli, a po tisících scházel se lid, spojuje vzduchání své s temným zvukem všude zvoně-

ných hran. Ale s díkem a dobrořečením hrne se k oltáři Páně každý,
• kom se s německým básníkem Šillerem říci mohlo:

Vše odňala mu voda zlá;

však útěchy mu přálo nebe:

své milé čítá vůkol sebe,

a hle, své milé všecky má!

J. Jungmann.

157. **Marcius Coriolanus.**

Jednoho času vznikl v Římě nesmírný hlad; obilí bylo velmi drahé, a co při tom nejhoršího bylo, ani v Italií ho dostati nebylo lze. I usnesla se rada, zakoupiti dostatečné množství obilí na Sicili, kterýžto ostrov vždycky pokládán za zásobárnu římskou.

Když pak o to se jednalo, za jakou cenu obilí by se prodávati mělo lidu, povstal mezi všemi šlechtic Marcius Coriolanus z rodu patricijského, a jsa rozhodným nepřítelem lidu, radil, aby se mu dávalo obilí za mírnou cenu jen s tou podmínkou, jestliže od svých práv, jichž byl nedávno si dobyl, zas odstoupí. Odvážlivý tento návrh měl pro navrhovatele smutné následky, neboť lid, vida, že běží o jeho svobodu a práva těžce nabytá, zjitřil se, i zdálo se, že raději zbraně se chopí, než by byl šlechtě a boháčům po vůli. Zástupce lidu, tribun, svolal hromadu, v níž se rokovalo, jak se má s Marciem naložiti. Poněvadž pak tento lidu práva trestního upíral a na soud se nedostavil, byl za své nepřítomnosti hrdla odsouzen. Když mu o tom dána vědomost, odešel dobrovolně do vyhnání k úhlavním nepřátelům Římanů, totiž k Volskům, umínil si, že se na své vlasti pomstí.

S potěšením vitali Volskové vyhnáního Marcia i nedali se k válce proti nenáviděným Římanům dlouho nutiti. V čelo vypraveného vojska postavili Marcia, jenž s neobyčejným štěstím kraje římské opanoval a konečně ohrožoval samo hlavní město. Vojsko jeho pustošilo v okolí města Říma dědiny lidu, kdežto dědiny boháčů zustávaly nedotknuty. Ačkoli lid nedůvěroval šlechtě, přece tentokráte se mu do boje nechtělo, i poslání jsou k jeho naléhání vyslanci do tábora nepřátelského, aby se smlouvalo o mfr. Avšak výminky, které Volskové učinili, byly pro Římany téměř zuičující, pročež přijaty být nemohly.

V této tísni sešly se paní římské k Veturii, matce, a Volumnii, choti Coriolanově, aby na nich vymohly, by odebraly se do tábora nepřátelského a na manželu a synu vyprosily, čeho mužové nemohli dosíci. Ó, nevídáního vlastenectví těchto žen! Slzami chtěly dobyti,

čeho mečem dobyti se nemohlo! Když do tábora nepřátelského byly vpuštěny, a Coriolanus matce své vstříc vyšel, aby ji políbil, promluvila k němu takto: „Nechaf zvím, než tvé objetí příjmu, zdaž jsem k nepříteli či k synovi přišla, zdaž zajatou či matkou ve tvém ležení jsem! K tomu tak dlouho jsem musila žít, abych tě viděla vypovězencem a potom vlasti své nepřítelem? Jak jsi mohl medle popleniti tu zemi, která tě zplodila a vychovala? Nezachvěl jsi se v mysli své, když jsi s mečem v ruce vstupoval na pomezí této země? Nenapadlo ti, když před očima tvýma Řím se rozprostíral: mezi oněmi hradbami jest můj dům a moje ochranné rodinné božstvo, má matka, chot i dítky? Kdyby mne tedy nebylo, Řím nebyl by ohrožen, kdybych neměla syna, volna a svobodna bych ve své vlasti skonala! Avšak já nemohu již ničeho utrpení, ani co pro tebe hanebnějšího, ani co pro mne hroznejšího, ana jsem ženou nejnešťastnější. Ohlédni se na tyto, jež, neustaneš-li ve předsevzetí svém, buď časná smrt anebo dlouhá očekává poroba!“

Po těchto slovech srdce rozrývajících objaly jej chot i dítky, i oblamily chladné jeho srdce. Po té prý promluvil: „Matko, vlast svou jsi zachránila, ale syna ztratila!“

Po této události odvedl prý Coriolanus Volsky z území římského, i byl od nich, když v něm zrácce poznali, zabit. *Václav Petruš.*

158. Žebrák.

Mně zde štěstí skrovňě přálo,
syn jsem každě krajiny.
Mé co jest? ó, velmi málo:
hůl ta a mé šediny.

Mnoho je to pro slabého,
v krásné vlasti mé to dost;
tak-li vejdu v dům dobrého,
bývám vždycky milý host.

Tak jsem živ a Boha chválím,
(i žebrák má otce v něm).
a nerad se světa dálím,
mne těší ta pěkná zem.

Kdož by starci hladovému
sousto chleba nechtěl dát?
Kdož by starci zemdlenému
v dešti příkrov nechtěl přát?

Zízeň hasí zdroj nemělký,
ni chud nejsem v stavu svém:
„Zaplaf Pán Bůh,“ dar je velký
v poslední hodince všem.

J. K. Chmelenský.

159. Lenochod (*bradypus*).

Přírodopis líčí nám toto podivné zvíře tak lenivým, že zdlouhavý jeho pohyb ve přísloví vešel. Praví se o něm, že jest vězněm svého místa, a strávivší všecko listí na stromě, na nějž vylezlo, že teprve v klubko se svíjí a dolů spouští. Všecko to není pravda. Zpytatele přírody příšící o tomto zvířeti, kdyby lépe byli pozorovali obydlí a život jeho na pouštích pralesů, nepochybně docela jinak by soudili, a byli by se přesvědčili, že sice možno jest všecká zvířata popisovati, jsou-li před námi na zemi, lenochoda však že náležitě popsat lze jenom tenkrát, když jej pozorujeme na stromech. Tomuto podivnému tvoru vykázáno jest od přírody, aby na stromě se narodil, žil a zemřel. Jest to zvíře řídké, o samotě žijící, a že jeho maso chutnou poskytuje krmi, mnoho činí se mu nástrah. Bydlí ve tmavých, nenavštěvovaných lesích, kde hadi, štírové a mravenci rejdí, a kde bažiny, chrastí a hloží cestu zastavují kroku lidskému. Zde jej nejvíce chytají Indiáni a Černoši a bělochům přinášejí. Jest tedy na jevě, že mylně o něm popsání nestalo se za tím úmyslem, aby čtenář byl klamán, nebo báchorkami se vyrážel, ale blud spíše vznikl odtud, že lenochod pozorován byl na zemi, to jest na místě od přírody mu nevykázaném.

Pozorujíce jeho složení tělesné, snadno si vysvětlíme zdlouhavý ten pohyb. Přední nohy jsou na pohled tuze dlouhé, a zadní tuze krátké. Přední i zadní nohy nemohou pro zvláštní způsob, kterým připojeny jsou k tělu, přímo se pohybovat a tělo na rovné půdě jak u jiných zvířat nésti, neboť břicho lenochoda na rovnou půdu postaveného dotýká se země. Třebas bychom i připustili, že jako jiná čtvernohá zvířata státi může, přece by velmi mu to bylo obtížno, neboť nohy nemají žádujích tlap, a pazoury jsou tuze dlouhé, stočeny a špičaty, pročež by se musil držetí docela jen na špičkách, asi jako by člověk, leza čtvermo, opíral se jenom o nehty rukou a nohou. Na hladké půdě nepřišel by lenochod ani z místa. V chůzi tedy pomáhá sobě všelikými vyvstávajícími předměty, jako jsou kameny, kořeny atd. Přední nohy roztahuje na vše strany, aby se něčeho dopídal, več by své pazoury mohl zatíti. Jestliže se mu to podařilo, souvá se ku předu a hýbe se trochu z místa, ale tak zvolna a nejapně, že mu právě proto přezděno lenochod. Jeho pracný pohyb jeví patrně, že ve trapném tehďáž jest stavu, a znáti to i ze žalostivého hekání, jež od sebe vydává.

Před několika lety maje lenochoda mnoho měsíců ve svém počoji, brával jsem jej ven, abych pozoroval jeho pohybování. Byla-li půda drsna, kráčel po předních nohou dosti dobrým krokem, a vždy nejpřímější cestou ubíral se ke stromu; ale postaven byv na předu docela rovnou a pevně utlučenou, byl nepokojný a bázlivý. Nejmilejší jeho místo byla stolice s držadly; zavěsil čtyři nohy za hořejší stranu lenošky, často visíval tak několik hodin a hlubokým, temným zvukem leckdy vydávaným chtěl obracet na sebe mou pozornost.

Lenochod celý věk svůj tráví na stromech, jež opouští toliko z přinucení nebo z náhody, a na nich nepřebývá jak opice nebo veverka, na větvích sedě, nýbrž pod nimi pevně vise. V této poloze hýbá se ku předu, v této poloze odpočívá ano i spí. K tomuto způsobu života ovšem třeba zřízení těla od ostatních čtvernožců velmi rozdílného; a tudy vysvětluje se těla jeho na pohled nedokonalá způsoba. Ale poněvadž jest životu jeho docela přiměřeno, těší i on se z něho právě tak jako jiní tvorové. Chce-li lenochod spát, hledá vodo rovnou větev, pak nejdříve jedné, potom druhé přední nohy pazoury obejmne větev, po té přitahuje zadní nohy jednu po druhé, že všechny čtyři jsou jako v jedné čáře, a v této poloze pohodlně odpočívá. Když lezl, pozoroval jsem, že přední nohy ne najednou, ale jednu po druhé posouvá. Má také zvláštní srst, ode všech ostatních zvířat rozdílnou. Svrchu jest totiž hustá a štětinatá, dále k tělu pořád měkká a posléze tenká jak pavučina. Barva její podobá se velmi mechu na stromě, tak sice, že lenochoda, odpočívá-li, těžko jest vypátrati. Má pod lopatkama po zádech podlouhlý proužek velmi jemné srsti černé, a po každé straně proužku toho táhne se jižný, též velmi hebké srsti žlutavé, pročež vypadá jako popálen. Jeho přední nohy jsou pevné, svalovité, a visící tělo při lezení nebo spaní dobře mohou udržovati. Nesluší tedy, jak to znamenitý jeden přírodozpytec učinil, nazvat je zmrzačenými, poněvadž k účelu svému velmi moudře jsou zřízeny.

Ježto lenochod přebývá v hustých lesích horkého podnebí, není patrné, proč by měl hledati potravy toliko na jediném stromě, až by všecky jeho listy ožral. Po mnoho let, co jsem chodíval po těchto lesích, skutečně ani jediného stromu holého jsem neviděl, ano soudil bych, že dříve nežli by zvíře poslední ze starých listů dojedlo, už listí na druhých místech bylo by vypučelo; tak rychlý jesti zrůst v oněch krajinách.

U Indiánů jest přísloví, že jakmile vichor véje, lenochod dává se na cestu. Za tichého počasí chová se pokojně, snad proto, že

nerad až na kraj větví se pouští ze strachu, aby, když se stromu na strom leze, pod jeho tíží se nezlamily; duje-li však vítr, splétají se haluzi stromů vedle sebe stojících, a tu lenochod chápaje se jich bezpečně dálé polézá. V těchto lesích bývá málokdy naprosto tichý den. Pasátní větry počínají douti ráno o deseti hodinách, a tu může lenochod po snídaní na cestu se vydati a do oběda valný kus uraziti.

Jednoho dne jda po řece Essequibu, viděl jsem velikého lenochoda na břehu ležícího; jak tam přišel, nevěděl nikdo, a Indián tvrdil, že ještě nikdy zvíře to na takovém místě nespatri. Že se stromu pit sešel, bylo pravdě nepodobno, ježto větve sklánely se až k vodě, po kterých muohem snáze mohl dojít cíle svého. I ačkoliv stromy sotva na dvacet kroků od něho byly vzdáleny, přece nemohl dosti rychle běžeti, aby nám utekl. Sotva byli jsme však u něho, položil se na záda a předníma nohama se statuě bránil. Nechtě mu ublížiti, vzal jsem na blízku ležící dlouhou tyčku, držel mu ji, až se na ní zafal, a pak k velikému stromu jsme jej odnesli. Tu lezl nahoru ku podivu rychle, že za minutu byl skoro ve vršku, potom dal se stranou, a uchopiv se větve vedlejšího stromu, do lesa dále se ubíral. Divil jsem se tomu zvláštnímu cestování; ještě nikdy neviděl jsem lenochoda tak rychle ubhati.

Jan Sl. Tomiček.

160. Založení kláštera Vyšebrodského.

Jak palčivé zem parno tíží,
jak trudna vzduchu tihota!
Vždy víc a víc se mračna níží,
a pustá všude samota.
Ni větrík listem nezavěje,
již s proudy Vltava nehrá,
ni ptáček v kroví nezapěje,
vše před parnem se ukrývá.

„Ha slyš, jak dav se hromů valí
tam od těch tmavošedých hor,
a hluk ten hrůzonosný v dali
už opětuje skalný bor!
Vždy víc a víc se mračna blíží,
hrozíce zkázou bouřlivou,
a blesky po nebi se kříží,
noc zjasňujíce strašlivou.“

„To bude bouře neslychaná —
kýž Bůh nám mocný přispěje,
a mračna zkázou obtěžkaná
do všech čtyř větrův rozvéje!
Já přece přídu při všem hřmění
dnes ještě k skalní kapličce;
neb slibu zve mne vyplnění
tam k čisté boží rodiče.“

Tak dí Vok Rožemberkský v spěchu,
a panoš oře přivede,
a hrabě zbožnou pro útěchu
ven z hradní brány vyjede.
Tu visí mračna rozprostřená,
a sotva sjede vládyka,
už vichřice tam rozkacená
se s vršky, jedlí potýká.

A vždycky hřeše třeští hřmění,
tok ječí, bor se zachvívá,
a kolem teskné se zvánění
z vesnických vřízek zaznívá.

Ha, blesk a rána! — Mračna trhnou,
z nich proudí hned přehojný mok,
a jak když hráze se protřhnou,
tak divoký se pění tok.

I stojí na pobřeží řeky
teď s podivením vládyka,
a patří, jakými proud vztekly
vždy výš a výše natýká.

„Přec musím skrz to rozvodnění“ —
dí Vok — „tam kaple milosti!“ —
I žene vrance, kde se pění
tok v umenšené divosti.

Oř dělí vlny rozjařené
a pracně kvapí přes vodu;
však brzy proud jej vzteklý žene
vždy hloub a stranou od brodu.
Tok burácí a blesky planou,
a z hluboka to strašně hřmí,
jak už by s hrůzou nevidanou
dnes blížil den se poslední.

Však marné koně potýkání,
vln val se přes něj přelívá,
a hrabě darmo život chrání,
na pomoc Boha přizývá:
„Ó, Pane, chceš-li, bych zde zašel
a zhynul v řece bouřlivé:
dejž aspoň, tam bych milost našel,
odevzdal duši v ruce Tvé!“

A když tak prosí, — tam cos svítá,
svit ve mraku se zatřpytí,
mhla ustupuje mrakovitá,
a zlatý lesk luh osvítí.

I zří s radostí skrze mraky
Vok lesk planouti zářivý;
však neví, zdali vlastní zraky,
či mam jej šálí klaunivý.

Neb středem jasna vystupuje
podoba s duhou růženou; —
toť anděl, jenžto pozlaciuje
vše vůkol září plamennou.

Ten vztáhnuv pravici, mu kyne
dál k dolejšímu pobřeží,
a kam pokývne, voda mine,
a dráha hned se vymezí.

I seznav Vok znak Bohem daný,
pohání koně do brodu,
kdež anděl s nebe vyžádaný
odvrátil strastnou něhodu.

A když tak pracně kvapě k předu,
zem vítá v slastném pocitu,
zří, jak též anděl mizí v šedu
a rozplývá se v zásvitu.

Pln pokory teď skočí s vrance,
a kde ten úkaz zmizel v mhlu,
poklekna vzývá svého chránce
a vroucnou koná modlitbu.

Před Bohem svým se koří v prachu,
mu v oběť klade srdce své,
jenž z hrozného jej vyrval strachu
i zastínil tak podivně.

Leč svatovřelé jeho děky
i potomkové mají zřít,
a pozdní ještě vnukům věky
té věci na svědectví být.

Neb kde mu bylo uviděti
ochrance v jasnu božského,
tam hodlá skvostný vystavěti
chrám ke cti Boha velkého.

„Tu v svatyni at sídlo mají
vždy zbožní boží služové,
a k slávě jeho rozléhají
se vroucí chvalozpěvové!
Tak vnukové i v budoucnosti
moc boží budou vrouceně ctít
a odplacené dřívěrnosti
zde důkaz na odivu mít.“

Tak Vyšší Brod své sklenul stěny,
jimž podnes v slavné skvostnosti
se diví pravnik vytržený,
to svědku staré zbožnosti.
Památkat jest to z oněch věků,
když víra v světě sídlila,
jež výhost davši světa jeku,
po blahu věčnému toužila.

J. Marek (dle K. Pichlerové).

161. Kmet a jinoch.

(Z poesie Indiánů severoamerických.)

Samoten seděl kmet ve své chatrči na břehu zamrzlé řeky. Konec zimy se blížil, a oheň jeho skoro vyhasl. Kmet zdál se býti stár a opuštěn. Kadeře jeho zbělely stářím, a údy jeho se trásly. Osamělého míjel den po dni, neslyšel nic mimo vytí vichru, jenž před sebou zmítal nově padlý sníh.

Jednoho dne, když oheň jeho právě měl uhasnouti, blížil se k němu krásný jinoch a vstoupil do chatrče. Tváři jeho růdely se mladistvou krví, oči jeho zářily jarou silou, a úsměv hrál si kolem rtův. Chod jeho byl lehký a rychlý. Okolo čela vinul se věnec z vonných bylin, a v ruce měl kytku.

„Ó, synu můj,“ dí k němu stařec, „jak jsem rád, že tě vidím. Vstup, a vypravuj mi svá dobrodružství; vypravuj mi, které cizí země jsi viděl. Pobudme tuto noc spolu! I já budu ti vypravovati o své sile a činech, a co všecko umím vykonati. Ty učiníš totéž, a noc rychle nám miní.“

„Já dechnu svým dechem,“ počal kmet, „a řeky se zastaví. Voda jest pevná a tvrdá, jako průhledný kámen.“

„Já dechnu,“ vece jinoch, „a květiny na rovinách pučí.“

„Já třesu kadeřemi svými,“ dí kmet dále, „a sníh pokrývá zemi. Na můj rozkaz padá listí se stromův, a můj dech před sebou je prohání. Ptáci vznášejí se od vod a do dalekých zemí letí, zvěř kryje se před mým dechem, a půda tvrdne jako křesací kámen.“

„Já třesu lehkými kadeřemi svými,“ vece jinoch, „a teplý, mírný deštík svlažuje zemi. Bylinky pozdvihují hlavičky na povrchu zemském, jak oči dítěk, plné radosti. Můj hlas volá ptáky zpět; teplota mého dechu snímá pouta řekám; kde já putuji, všude se plní hudbou les, a všechna příroda plesá.“

Vyšlo slunce. Lahodné teplo rozšířilo se po krajině; jazyk starčův oněměl. Červenka a hrdlička pozdvihly svého hlasu na střeše chatrče. Přede dveřmi začal hrčeti potůček, a jarní vánec rozuášel věni rostoucích bylin.

Když přibylo denního světla, poznal jinoch, kdo byl hospodář jeho; nebo když na něho pohlédl, viděl před sebou obličej Peboánův (zimy), a proudové lili se z očí jeho. Čím výše slunce vystupovalo, tím menší byl hospodář jinochův, — a brzo docela zmizel. Na místě chaloupky jeho nepoznalo nic, kromě malé bílé květiny s bledočerveným krajem, nejprvnější květiny na severu. *J. Sl. Tomiček.*

162. Psík neposlucha.

Hospodář, chtěje si nadejít, pustil se kratší cestou, která vedla oborou. Ježto však měl při sobě psíka svého, bál se, aby mu ho myslivec nezastřelil, kdyby jej v lese samotna spatřil. Proto vzal milého psíka do náruče, aby mu nikam nezaběhl. Ale psík sebou kroutil, vrtěl, škrabal a štěkal, že jej hospodář jen stěží udržel.

„Nemůžeš dolů,“ chláholil jej hospodář, „sice by tě myslivec hned zastřelil.“ A hladil psíka, jak jen mohl. Ale psík nedbal lichocení svého pána, a než se tento nadál, seskočil a uháněl do lesa.

Hospodář za ním pospíchal, volaje naň, — ale marně. Tu vyškočil náhle zajíc, a psík, jako by o závod, lmal se za ním. V tom spatřil jej polesný, namířil — báč! a psík kutálel se po zemi.

V okamžiku bylo po něm.

J. K. Hraše.

163. Hrob mé matky v cizině.

Na hřbitově mezi kříži
zelená se skrovný rov:
žádný pomník ho netíží,
žádný mramor, žádný kov.

Blíže nízké zídky leží,
přes niž vrba truchlfví
sklání svoje větve svěží,
každou vesnou pučící.

V jejím stíně na mohyle
temně rdí se popenec,
nezabudky zdobí mile
lůžko, svité u věnec.

Žlutý šfavel na něm roste,
bílá růže vykvétá;
včelky jsou zde denní hosté,
motýl tam si zalétá.

Ovšem nedí, kdo zde dřímá,
zlaté písma kamene,
aniž koho zem ta jímá,
cizinec si vzpomene.

Ale často že zde tekla
vřelá slza, viděl Bůh,
když kolena tu poklekla,
a k nebi se vznášel duch.

Nyní hrob jest osamělý,
nikdo k němu nechodí,
nikdo na něm o neděli
pozaplakat nerodí.

A jaký to poklad skrývá
úzké té komírky strop,
že má duše při něm dlívá? —
Toč mé matky časný hrob.
L. J. Čelakovský.

164. Jezero Tiberiadské.

Jezero *Tiberiadské* čili *Jenezaretské*, jinak *mořem Galilejským* jmenované, zajisté každému čtenáři písem svatých podle jména svého dostatečně známo jest Ležít v někdejší *Palestině*, za našeho času veliké krajině *Soristanu* čili *Syrii* přivtělené, vzdálí jedenácte mil od Jeruzalema k půlnoci. Starí Židé jmenovali je *Kinereth*, jako by řekl „mořem harfy“, protože má ve svém položení mezi břehy podobu ležící harfy; neboť nahoře daleko se rozšiřuje, a dole se schází v úzký konec. Sic pravým a obyčejným svým jménem nazývalo se jindy *mořem Galilejským*, protože bylo v zemi téhož jména. Slalo také zhusta i *moře Jenezaretské*, od země *Jenezaret*, která k půlnoci se ho dotýkala, jsouc velmi rozkošná, veselá i úrodná, a chovajíc mnoho pomarančí, palmoví, olivoví, i mnoho překrásných a plodonosných vinnic. Podnes jako i za starodávna jmenuje se *jezero Tiberiadské*, syrsky *Tabarich*, od města *Tiberias*, které také při něm leží.

Jest pak toto *jezero Tiberiadské* 22 km zdélí a 11 km zšíří, a teče skrze uč řeka *Jordán*, od severu do něho vpadající. Z čehož patrno jest, že toto co do objemu neveliké jezero velmi nevlastně u starých slalo mořem. Už *Josef* příjmím *Flavius*, dějepisec židovský, poznamenal, že voda jeho jest velmi sladká, dobrá a chutná, a nad to užitečná a hojná, a že měla v sobě mnoho ryb; protož také množství rybářů při tom jezeru bydlelo, kteří se živili lovením ryb. Novější cestovatelé velebí bystrotu a průzračnost vod jeho tak znamenitou, že lesklé skály i lastury na dně jeho jasně a čistě mohou se spatřovati. Proud Jordánu, valícího se prostředkem jeho v zápasu s protivními severozápadními větry, činí plavbu po něm velmi nebezpečnou a téměř nemožnou. Menší zajisté lodky nemohou odolati prudkému toku a nárazům vln napořád se bouřících.

Okolí jezera tohoto jesti přeутěšené. Na východním jeho břehu vystupují příkré a vysoké hory, hlavy své vážné a hrdě až do oblak vznázejíce. Zvláště pak znamenitá jest hora velmi vysoká. 2 km od města *Kafarnaum* ležící, se které přehlédnouti lze nejen všecko jezero Tiberiadské, ale i velikou částku přiležící krajiny. Spasitel nás Kristus

Pán s učeníky svými jak horu tuto, tak i jezero Tiberiadské a městečka po břehu jeho rozložená podle svědectví písem svatých zhusta navštěvoval. Leželo zajisté tehdy při jezeru tom množství pěkných a slovutných měst, jako jmenovitě k západu město *Kafarnaum*, *Bethsaida*, *Magdala*, *Tiberias* a *Tarichea*. K východu ležela při něm města *Chorazin*, *Julia* a *Gadara*. Z těchto mnoha skrize potomní válku s Římany a zpuštění saracenské i turecké tak zašla, že už ve středním věku ani ostatky jich nebylo viděti; jiná pak tak klesla a zchudla, že kde někdy bývala krásná stavení a bohaté obyvatelstvo, tam v patnáctém století bylo sotva několik chatrných a otrhaných chalup chudých rybářů, a vedle nich stál hromady kamení a zbořené zdi, jakž nám o tom cestovatelé prostředuho věku do země svaté, mezi nimiž i nejedni Čechové a Slované, obširně a s bolestí vypravují. Některá však ze starých oněch měst až podnes se zachovala. *Tiberias*, u samého břehu, s pevnůstkou a teplicemi má asi 3000 obyvatelů; jsou tam i dva chrámy, židovský a křesťanský. Židé zdejší tráví celičký svůj život ve hnusné nečinnosti a v náboženských obřadech, vysýlajíce své výběrčí do nejvzdálenějších krajin žebrat a sbírat peněz. Křesťanský chrám, ležící mezi městem a jezerem, jest prý velmi starožitný a památný. Krov jeho jest kamenná dlažba (v zemích východních jsou krovy vesměs ploské); do chrámu povýšeného vystupuje se po mnohých stupních. Na půlnoční straně spatřuje se *Kafarnaum*, město někdy tak proslulé, tu dobu pak úplně skleslé. Vedle břehu jezera ve tvrdé skále viděti jest vytesané jeskyně, v nichž nejstarší obyvatelé Galilee, drahným časem před narozením Kristovým, pochovávali těla zemřelých.

165. Údolí smrti na ostrově Javě.

O tomto znamenitém místě dává anglický cestovatel, Alexander Loudon, tuto zprávu:

Když jsem jednoho dne s Pattetem, rodilým zde náčelníkem, procházel se okolo vsi, vypravoval mi, že tři anglické míle od Balora jest údolí, do něhož žádný pustiti se nesmí, leč s nasazením života, a že půda toho dolu poseta jest kostmi lidskými, zvířecími a ptačími všeho druhu. Zmíniv se o tom hollandskému kommandantovi, měl jsem jej k tomu, bychom údolí to společně navštívili, k čemuž on ochotným se býti prokázal, a ještě jistý hollandský úředník, pan Dendels, s námi jít se uvolil. Té doby nevěřil jsem všemu, co mi onen javanský náčelník byl vypravoval. Bylo mi sice známo, že ne-

daleko odtud leží jezero, ku kterému nelze přiblížiti se bez nebezpečenství, ale o dolině smrti jsem posavade ničeho neslyšel.

Dnes tedy ráno vydali jsme se na cestu k tomuto neobyčejnému údolí, které obyvatelům zdejším slove Guwa upa, t. j. údolí jedovaté. Pan Dendels radil ze silnice po pěšince dátí se k dolu tomu. Vzali jsme s sebou dvě slepice a několik psů, chtějíce jimi zkoušeti vlastnosti onoho místa. U podnoží vrchu slezše s koní, asi hon cesty drápalí jsme se po stráni nahoru, častěji křovin a větví se chytajíce, bychom nesjeli dolů. Byli jsme nemálo unaveni, než jsme k temeni vylezli; neboť cesta byla příkrá a kluzká, ježto předešlé noci bylo pršelo. Vzdálí několika loket od samého údolí cítili jsme čpavý smrad odporný a dusící, který pominul, když jsme se dostali na kraj údolí. Pohled na toto strašlivé místo divný v nás vzbuzoval pocit. Obvod doliny jest asi na čtvrt hodiny, táhne se napodlouhlo, a hloubka její 9 anebo 11 m; na dně jest veskrze rovina, ale nikde neviděti ani nejmenší rostlinky. Ledakde leží veliké kusy kamení, a mezi nimi hromady kostí člověčích, pak z rozličné zvěři, z tygrů, pávů i z jiného ptactva. Na dně nebylo znamenati ani výparu, ani jakého otvoru neboli díry: půda zdála se být tvrdá a písčitá. Stráně údolí toho shora až dolů stromovím a křovím jsou posázeny. Jeden ze společnosti ponavrhnuł sestoupiti v dolinu. Leč s místa, kde jsme stáli, byla to věc nemožná, neb alespoň velmi nebezpečná; nebo dosti malým sklouznutím šlo tu o život, a pomoci nebylo lze se nadítí. Zapálivše sobě cigary a opírajíce se o bambusky, dostali jsme se přece asi na 6 m k samé dolině. V oddychování necítili jsme žádné překážky, jen odporný smrad nás velice obtěžoval. Zde přivázavše psa na konec třtiny 6 m dlouhé, spustili jsme jej dolů, a majíce hodinky v rukou, počítali jsme, že ve 14 sekundách se svalil a již ani údem nehnul; ale dýchal pak ještě 18 minut. Touž třtinou spustili jsme potom jiného psa dolů. Tento však odvázav se běžel ke druhému psu, kdež se zastavil, a za 10 sekund k zemi se skácel, nehýbaje nižádným údem; dýchal ještě 7 minut. Potom učinili jsme zkoušku se slepicí, která za půldruhé minuty vzala za své; po druhé už bylo dříve, než dopadla země.

Mezi těmito zkouškami zastihl nás prudký lijavec; my však měli všecku pozornost obrácenu na ono strašlivé místo, že málo jsme dbali na zmoknutí. Při druhé straně doliny ležela na znak kostra lidská na velikém bílém kameni, majíc pravou ruku položenu pod hlavu; přišel zde patrně člověk o život. Hnáty byly vyběleny, nejináče než

jako slonová kost, i rád bych se byl dopídl kostlivce toho, ale všecko namáhání dostati se k němu, byl by býval největší nerozum.

Pobyl jsem asi dvě hodiny v údolí smrti, obtížnější měli jsme chůzi nahoru, poněvadž země po dešti byla okluzlejší, a kdyby nebylo bývalo při nás dvou Javancův, nevím, jak bychom se byli dostali z tohoto místa dýšícího morem. Vylezše pak přece až na vrchol hory, požili jsme trochu kořalky s vodou, a rozloučivše se s tímto paměti-hodným místem, brali jsme se opět po téže kluzké stezce dolů, druhdy po všech čtyřech lezouce. Ku polednímu jsme přijeli do Balora, nelitujíce této vyjíždky.

Lidské ony kostry jsou prý ostatkové po jakýchsi buřičích, kteří stiháni byvše po hlavní silnici, rozutíkali se do blízkých roklín a dolův. Blízící se člověk neznamená ničeho o hrozícím nebezpečenství, až se octne v samé dolině, a tam buďto pamět nebo síly jej opustí, že již nemůže se vrátiti.

166. Píseň májová.

Zas slunéčko
krásné hřeje,
zas na nás se
shůry směje,
a po dlouhém spánku
všecko zas okrívá:
Vítej, máji, vítej,
jasně nám zasvítej!

Hle, jak modré
fialinky
otvírají
své očinky;
z háje zeleného
kynou konvalinky!
Vítej, máji, vítej,
věnce nám uplítej!

Kdy tak libě
jako v máji,
když to ptactvo
péje v láji?
Tuť hned každému se
sní o samém ráji.
Vítej, máji, vítej,
dlouho nám zakvítej!

Dokud kvete
máj, zpívejme,
duy mladosti
v myslí mějme!
A v tom prozpívání
vesele zvolejme:
Vítej, máji, vítej,
dlouho nám zakvítej!

J. Marek.

167. Lípa.

Již odkvetl libovonný hloh i čiperná trnka na stráni, odkvetla i jabloň ztepilá, milý to strom v sadech i v zahradách štěpných. Lilie něžná, dechem jsouc ovanuta slunečním, na záhonku usvadla, s ní

narcis tužbyplný, kosatec bojechtivý i královský řebčík zahynul. Třešně hladkokorá svlekla bělostkvoucí šperky jarní a zelené roucho nové nesčetnými ozdobila rubíny. Do trávy kypré složil samovolně modrý šeřík balsámové korunky své a divokých kaštanů hrdé okvětí rozmetal po lučině vichr hromonosný. Strakatý tulipán, jenž nedávno jako šlechtic pyšný v parku se vypínal, šípem byv zasáhnut řeřavým, záhy kvetoucí věk svůj dokonal. A hle, pivoňka velkokvětá, ješitná ta soupeřice růže stolisté, vidouc klesati dvorného rytíře svého, tak se roztruchlila, že v krátce usvadnuvší hořem unyla; jen trojnásobné srdce její, věrné lásky plno, dlí až podnes neporušené na osiřelém stonku.

Tak všechny krásky jarní jedna za druhou se vystřídaly v pestré směsici, každá stkvíc se leskem, jakým ji příroda ovanula. I stkvělá panovnice květin, růže stolistá, již kloní na otrněném keři ušlechtilou hlavu svou, a pokaždé, když krátká noc před jasuým slunkem prchá, plynou tajně velké a bolné slzy po růžovém líci jejím. Avšak nadarmo! Plné moře slz neupoutá míjející mladosti přívab a lesk. Slza za slzou, list za listem padá s květné koruny její, až veškerá nádhera jako šedý obláček na nebi v mlhu se rozplyne.

V tom čase na samém vrcholu vysokého stromu rozpukne se poupě. Rozvine se druhé i třetí, a jako mocným kouzlem jsouce ovanuty, osypávají se várce kmeny, haluzi a ratolesti tisíci a tisíci líbezných kvítků. V roztomilých kyticích se usazují sesterské květy prostřed bělavých listenů, každý korunkou z hebounkých tyčinek ověnčený. A jak vonná jsou ta kvítka spanilá! Kdybychom neviděli pět bělavých květných lúpénků tvořiti pravidelnou hvězdičku, myslili bychom, že je každý kvítek malá kadidelnice; tak vonný a libý se stupuje zápac s otevřených kalíšků na usvadlou zemi. Na perutích lehkého vánku rozlévá se tento po parku i ve stinnémstromořadí, po nivě i háji, spěchá ke hlučnému městu i ku chyžce pokojné, hlásaje všude vítanou zvěst: „Lípa kvete!“

„Lípa již kvete!“ zaplesají švižné dívčiny na květné louce a vděčným srdcem ssají líbezný lípy dech v nevinná řadra. „Lípa kvete!“ praví potěšen pracovitý rolník, napínaje právě ostrou kosu k důraznému sekú; pak ustane, by si oddechnul — a hle, před vonným vánkem z lipových haluzí prchají okamžikem horké krupěje, řinoucí se s čela mužného.

„Dceruško, nezapomeň na lipový květ!“ napomíná pečlivá babička mladou hospodyňku a k tomu vážně přidává:

„Kde v domě bezový a lipový květ, heřmánek a hadí koření, tam není bolesti, tam není též mření.“

Brzy je na lípě veselo a hlučno. Na sta pilných včeliček schází se zde ku slavné hostině a ke zvučnému plesu; neboť malá kvítečka mají nemalé zásoby nejsladšího medu, a Bůh uchovej, aby snad byla skoupá. Žádná včelka neodejde bez posily, žádná bez obdarování. Po-hostinství a nezištnost jsou hlavní ctností štědrých květů.

Přiletují též stkvělé mušky, oděně ve zlatohlav, vyhlášení pěvci: sýkora, pěnkava i sedmihlásek, a jakožto basisté — bzučiví čmeláci; přicházejí též ku plesu útloboké vosy a bělostkvoucí motýlové ve svátečním oděvu.

V libém souzvuku zaznívá od rána až do večera v ratolestech lipových koncert mnohohlasý, uchu i srdeci milý. A když klidný večer zapudí pěvce létavé ve stánky rodinné, vycházejí opět lidé ze svých chýzí, mladí i starí, muži a ženy, a tulí se ku posvátným stromům, aby srdece pookřálo a písniě nezhynuly.

Jak krásná jest lípa v bujném vzrůstu svém, jak přívabná ve stavu neúhonnému! Lípa velebnost s líbezností, sílu s útlostí v okrouhlý spojuje celek. Ona jest obraz spanilé důstojnosti, jenžto i při burácení mocné bouře pouze jemně šustí a svým měkkým jménem: libá — lípa — vším právem se honosí. Ona je nejkrásnější ze všech stromů domácích. Ji si vyvolila Afrodita i Lada za svou svatyni, ji si vyvolil celý národ slovanský za svůj znak i štít. Ve velebné mohutnosti s dubem závodě, vypíná se její hladkokorý peň k výši povětrné, v mocné kmene, v nesčetné pruty a větve sílu svou rozděluje. Mocně a při tom klidně rozprostírá se v kruhu velkolepá koruna její; ze všech prostor objemu jejího vynikají větve a ratolesti. Ale jako paprsek vodotrysku v melodickém oblouku zpět k zemi se kloní, tak i tyto, spojivše se na povrchu v okrouhlý celek, splývají v souměrném svahu opět k zemi tak, že rozvětvení jejich, i vší letní ozdoby prosté, překrásné jest a malebné. Kolem tohoto utěšeného budoví z hladkokorých větví vyvinnuje se rok co rok, jako spanilý oděv, hojnost tmavozelených listů, z nichžto každý pohyblivým srdcem býti se zdá.

Tisíce vrcholíků s vonnými květy protkávají v měsíci „Lipnu“ zelené roucho to, tvoříce v celé nádhře své jedinou stinnou klenbu v mohutném chrámě božské přírody.

Kdo chce pojati veškerou krásu lípy, musí se jí obdivovati v onom bujném nádherném vzrůstu, v jakém se vyskytuje na mnohých místech. Obrovské stromy přes 30 m vysoké, jejichž peň 5 a 6 zro-

stlých osob sotva může objati, překonávají vše požadavky krasoumného oka. V Čechách se nalézají překrásné lípy na mnoha místech. Obrovské stromy lze spatřiti u Malonic blíže Klatov, u Krumlova a na mnohých jiných místech. Za největší lípu se pokládá strom u Nového Města ve Vürtembersku. Objem jejího kmene činí přes 10 m, objem koruny skoro 100 m; stáří její určuje se na 664 léta.

V lípě spojena jest krása s užitkem. Květ její oplývá sladkostí, ze které včely chutné připravují medovinky. Odvar z lipových květů poskytuje sladkého nápoje, plného občerstvující moci a aromatické vůně. Jako z břízy v prvním jaru sladký se prýští mok, tak i lípa ze svého pně podobný vylévá nápoj. Dřevo lípy, bílé, pevné a lehké, vítaným jest vezdy hostem řezbářům a soustružníkům. Spálené na uhlí hodí se výborně ku kreslení; proměňuje se též rukou umělou ve prach střelný, nebo na se bere podobu onoho prášku, jemuž mnohá dívka povděčna jest za bělosť svých zoubků. Z lýcí pevného a jemného pletou se v Rusku provazy, zhotovuje se plátno a všeliké umělé pokrývky. U nás potřebuje se tohoto lýcí k obvazování květin a vzácnějších doutníků. Ze semene lipového tlačiti lze olej, který v dobrotě skoro se vyrovná mandlovému. Čerstvé listí jest výborná píce pro domácí dobytek, a nepraví se křivě, že na pohoří Jurském seno na stromech roste. Jest jen třeba pohlédnout tam na ony četné lípy, které přistříhány jsouce jak u nás akacie, na suché vápenité půdě odolávají slunečnímu žáru. Zajisté nezná nikdo na světě více oceniti lípu nad obyvatele Jurského pohoří!

Lípa jest jediný strom, ku kterému národ náš se zbožnou úctou vezdy obrací své zraky, s jehož postavou i květem národní básník se zalíbením se obírá. Pod lipou zrodila se mnohá národní píseň, pod lipou mnohá utěšená pohádka vyplynula z lůna tvorné obraznosti, a bohdá že ještě vyplyně.

Karel Starý.

168. Potoužení.

Ach, má vodičko studená!

I ty růžičko červená!

Čemus ty ráno vykvetla?

Nemám tě komu trhati.

Trhala bych tě matince,
ach, moje matka pod zemí.

Trhala bych tě sestřince,

sestra se moje provdala.

Trhala bych tě bratrovi,
bratra mi vojna odňala.

Trhala bych tě milému —
milý ode mne daleko,
za třetí horou zelenou,
za třetí vodou studenou.

(Srbská píseň.)

169. Černohorci.

Černá Hora měla do nedávna jen asi 150.000 obyvatelů, kteří se rozdělovali na 40 plemen a bydleli ve 374 osadách. V čele plemen stojí glacáři, nad celým národem vládne kníže, jenž sídlí na Cetyni. Po poslední válce s Turky (smlouvou berlinskou dne 13. července r. 1878.) rozšířeny jsou hranice Černé Hory k moři, a Černohorcům dáno přístavní město Bar; území jejich zvětšeno bylo o 5109 km² a má nyní celkem 9030 km².

Černohorec jmenuje se tak, ježto žije na Černé Hoře, ale jest národností srbské. Všecky znamenitější vzpomínky srbské známy jsou i Černohorci, a rád o nich mluví a vypravuje; srbských pověstí má hojnost. Nejradši zpívá jurácké písňě.

Černohorec jest úskok od Kosova. Když r. 1389. nešťastnou bitvou na Kosově poli rozpadlo se cárstvo Srbské, uprchlo několik plemen do Černé Hory a uchájilo zde své samostatnosti.

Horská i obtížná půda naučila Černohorce snášeti všeliké strasti lidské, a zvláště vojenské. Když přišli do vlasti pusté a skalnaté, byli zámožnější, ale rozmnožením obyvatelstva rozmnhožila se i chudoba. Všecky strasti a nevole uměl snést, ale nikdy a nikterak nesnesl otroctví. Svoboda byla mu nejvyšším ideálem a dodávala mu více srdce a vroucnějšího citu pro vše, což jeho jest.

Černohorec jest prostřední postavy, vzhřtu krásného a štíhlého; řídceji viděti jest Černohorec vysoké postavy. Ve tváři je sušedé pléti a nosí dlouhé kníry. Oči jsou bystré, plné chytrosti. Má dost rozumu, ale zchytralosti a lstitosti ještě více. Jest společenský, přívětivý a milý, ale posměvačný a rád si jiného dobírá. Na žert rád přistupuje a se zálibou poslouchá veselé anekdoty.

Jest hrdý, netrpí žádné nadávky, žádné hany. Za nepatrnu urážku vyzve na souboj a bije se. Svému Gospodaru však slepě se podrobuje; on ví, že jest Bůh na nebi a Gospodar na zemi, a co řekne Gospodar, jest mu jako vůle boží.

Chlubí se, že jest Černohorec; ostatní národy má za zbabělce, jen o Albáncích doznává, že jsou junáci. Beze zbraně nikam nejde. Po měkké posteli netouží; vyspí se na prknu nebo na zemi jako na nejměkké posteli. Jakkoliv jest chudas, přece málo chodí bos. Zimu i horko, hlad i žízeň Černohorec umí hrđinsky snášeti. Paže má silné, tělo čerstvé a jest lehký, obratný a hbitý jako zvěř; i když zestárne, má zdravé nohy. Starci šedesátiletí táhnou vedle mladíků sedmnáctiletých do boje.

Výživou Černohorců jest zemědělství, ale hlavně chov dobytka, totiž ovcí a koz. Půda jest větším dílem drsna a neúrodná, při jezeře Skaderském však daří se rozmanité ovoce, víno, ba i olivy, fíky, oranže a granátová jablka. Tu i tam chovají včely; jezero Skaderské poskytuje hojnost ryb.

Černohorci jsou náboženství pravoslavného jako Rusové, Srbové a Bulhaři. Hlavou církve jest archimandrita, jenž sídlí v klášteře Ostrožském. Celkem jest na Černé Hoře klášterů 11, a kněží vůbec asi 400. Zakladatelem vyššího vzdělání Černohorci byl vladyka Petr II. Petrović Něguš. R. 1834. zřídil na Cetyni tiskárnu a založil první školu černohorskou. Za nynějšího knížete Nikoly I. vzrostl počet škol znamenitě. R. 1873. měla Černá Hora již kněžský seminář, dívčí školu a 40 škol obecných. R. 1881. založeno bylo realné gymnázium. Od r. 1870. vydávají se na Cetyni také noviny.

Na knížecím stolci Černé Hory zasedá rod básníků. Již vladyka Petr I., který Černou Horu spravoval od r. 1782.—1830., Turkům poplatek odepřel, pašu Mahmuda Bušatlu porazil a ubil, Kotoru dobyl, první černohorský zákonník vydal a první počátky vzdělanosti v zemi své zaštěpil,— složil několik písni. Nepokojná doba, zanázející Černohorce stálými boji, nedovolovala mu, aby básničtvím pilněji se zabýval. Nástupce jeho vladyka Petr II., panovavší od smrti předchůdce do r. 1851., právem zaslhuje být jmenován nejslavnějším básníkem srbským. Jeho „Gorski vienac“ podává důkaz, že byl Petr II. básníkem skutečně genialním, úplně samorostlým, a že porozuměl hluboké, úchvatné poesii, kterou je prodchnut život národa jeho od samého počátku. — Nástupce Petra II., Danilo I., neskládal sice básní, ale že poetickým darem překypoval, o tom svědčí všichni, kdo jej znávali. Když Danilo I. se rozohnil, bývala prý jeho řeč samý verš a rým, hotová báseň, třeba nepsaná. — Bratr Danilův, slavný turkobijce Mirko, otec knížete Nikoly, neuměl sice skoro ani čísti ani psát, ale písniě jeho, které improvisoval a při doprovodu guslí přednášival, zachovali nám posluchači jeho v přepisu.

Vojvoda Mirko r. 1858. dobyl na Grahovu památného vítězství nad Turky. Když utichla vřava válečná, usedl s knížetem Nikolou, tehdáž jinochem sedmnáctiletým, na bojišti. Zamyslili se, nemluvili ani slova. Nikola zaryl nohy do písku, oko jeho plálo neobyčejným ohněm. Otec pochopil, co svítí z oka synova. Vzal mlčky gusle, podal je Nikolovi a neřekl než: „Nikolo, zpívej!“ Nikola přijal z ruky otcovy gusle, a první píseň se mu vyproudila z duše. Později Nikola

se odebral na studie do Paříže, kde přišel k vědomí svého talentu. Když r. 1860. se vrátil na Černou Horu, aby po zavraždění Danila I. ujal se vlády, přinesl s sebou v rukopise svazek básní. Srbský básník Jovan Sundečić stal se tajemníkem knížete Nikoly, i svěřil se mu tento se svými básněmi, žádaje ho za radu, jak jimi naložiti. Sundečić přečetl básně, a odpověď jeho zněla: „Světlý kníže, kdybyste nebyl panovníkem, který musí pro národ vykonati díla neskonale vážná, řekl bych Vám, že ve Vás Srbstvoalezlo nového genia. Ale při tom všem ujík Vám nemohu raditi, abyste, kníže Černé Hory, vydal tiskem svazek básní. Má rada jest, abyste je zachoval v rukopise a zůstavil je tak osudu.“

Po čase přišla opět řeč na básně. Kníže pravil Sundečićovi, že je spálil, aby mu nikdo nikdy nevytýkal, že byly v životě jeho okamžiky, kdy se obíral něčím jiným, než plány o slávě a velikosti Černohoreců.

Nicméně básnický pud ve knížeti Nikolovi nevymřel. Před několika roky dal vytisknouti některé ze svých básní v malé knížečce, a to všeho všudy třicet výtisků, jež rozdal svým senatorům a úředníkům. Knížečka ta jest ovšem bez podpisu.

Neujde snad nikdy okamžik pro Černou Horu důležitý, který by knížecího pěvce uenadchnul ku básnění. Takový okamžik naděsel, když junáci černohorští ve výbojném postupu svém v listopadu r. 1877. dostali se až k moři Adriatickému. Na arabském koni projízděl se kníže Nikola po břehu, provázen jsa jásající družinou asi 400 mužů. Byl to asi vznešený okamžik, když pocítili Černohorci blízkost toho moře, po němž tak dávno toužili, a které jim u nohou hučelo svůj manuský hold.

Kníže Nikola vyjádřil dojmy, které v něm tenkráte vznikly, vzletnou básní:

M o ř i.

Zdrávo budiž, Siné moře!
ó lučino širá, dlouhá,
ó prostranství dalné, k němuž
naše vždy se nesla touha!

Zdrávo budiž! Já v obdivu
stilhám okem hravou vlnu,
a své vlasti nepřátelům
více než jindy nyní klnu. —

Ne, již nechci klnout více,
neb soud všaký Bohu patří!
My jsme svoji, Siné moře,
vycezená krev nás bratří.

Dík mým švarným sokolíkům,
ó Adrie bělorounná,
že ti nyní píseň pěju,
k níž tvá vlna hudbu šplouná!

Zaklínám tě touto písni:
Siné moře, budiž moje,
by Hospodin zachoval ti
ryby tvoje, perly tvoje!

Budiž moje, Siné moře,
po široku, po daleku,
budiž moje u všech větrů,
u tišiny tvé i vzteku!

Budiž moje, zaklínám tě
tvými plavci, parobrody,
i blankytem, který shlíží
v zrcadle se tvojí vody!

Budiž moje, moře! Nechaf
vlna twoje v břeh můj bije,
dokud bude svět stát světem
a tě slunce nevypije!

Dle J. Holečka a B. M. Medakovice.

170. Žitné pole.

Žitné pole, žitné pole,
jak to zraje vesele!
Každý klásek muzikantem,
klasů, jak když nastele.

Hedbavným to šatem šustí,
větrík v skočnou zadupe,
slunce objímá a lsbá,
jen to v stěblu zalupe.

Za motýlkem včelka šeptem,
zda kdo v chrpě nevezí —
a ten cvrček posměváček
s křepeličkou pod mezí.

Žitné pole, žitné pole,
jak to zraje vesele!
A má mysl jako v tanci,
jak když písni nastele.

Vítězslav Hálek.

Příspěvky ku výkladu věcnému.

Čl. 2. **Boubín**, hora u Vimberka v Písecku 1358 m vysoká; hojně bývá návštěvována pro krásný rozhled. — **Generace**, pokolení.

Čl. 4. Jméno **Andy** přikládá se zvláště Kordillerám peruanským. Nejvyšší vrcholy přesahují 7000 m.

Čl. 5. **Maximilian**, bratr císaře Františka Josefa, narodil se r. 1832, stal se r. 1864. císařem v Mexiku, avšak již r. 1867. byl od republikánu zastřelen. Tělo jeho odpočívá v císařské kryptě u kapucínu ve Vídni. Jeho manželka Charlotta byla dcera krále belgického Leopolda I. — **Barka**, loďka beze stěžňův. **Pinie** (*Pinus Pinea*), borovice, v jižní Evropě a v severní Africe rostoucí, s jehlicemi 16 cm dlouhými a s jedlým semenem („pinelky“). — **Exotický**, cizokrajný, z horkého pásma. — **Aloe**, rostlina z řádu liliovitých, roste v Africe, v Indii i v jižní Evropě. Ztvrdlá šťáva z listů jejich prodává se jako lék (též „aloe“). — **Architektonika**, věda stavitelská, pak i způsob, jakým co zbudováno a sestaveno jest. — **Molo**, hráz kamenná, vedená od břehu do moře k ochraně přístavu. — **Vily** jsou v pověstech a písničkách jihoslovanských bytosti nadpřirozené, mladé dívky, jež lidem bud' hledi škoditi neb i prospěti. Rozeznávají se Vily vzdušné, pozemské a vodní. — **Kastelek**, pevnůstka. — **Veranda**, besídka k domu přistavěná v podobě předsíně do předu otevřené.

Čl. 6. **Fantacie**, obrazotvornost, v obecné mluvě i = choutka. — **Moralka**, mravouka, zásady mravní.

Čl. 7. **Symbol**, odznak, obraz. — **Sais** bývalo kdysi slavné město v Deltě nad západním ramenem nilským. Ukazují se posnd zříceniny jeho u osady Sa el Hagar. — **Louvre**, palác na pravém břehu řeky Seiny, v němž jsou velkolepé sbírky starožitnosti a děl uměleckých. — **Juno**, nejvyšší bohyň Řeků („Hera“) a Římanů, manželka vládce horňů, jenž u Řeků slul Zeus, u Římanů Jupiter. — **Typhon**, obluha zobrazující vichřici a výbuchy sopiek. — **Echidna**, nestvůra napolo had a napolo dívka, jež v jeskyni čihají, každého, kdo se přiblížil, pochltila.

Čl. 9. Narážka na Catona mladšího. **Marcus Porcius Cato Minor Uticensis** bránil republiku proti Caesarovi. Uslyšev, že Caesar opět zvítězil u Thapsu, probodl se vlastním mečem v Utice r. 46. př. Kr.

Čl. 10. **Stopa pařížská** = 0,325 m. — **Hry scenické**, divadla. — **Gladiaři** byli otroci nebo zajatci, kteří v divadle spolu musili zápasiti lidem pro zábavu. — **Basilika** u Řeků i Římanů veliké budovy obchodní a soudní. První basiliku v Římě vystavěl Cato r. 185. př. Kr. (Basilica Porcia). Nejstarší kostely křesťanské stavěny byly podle vzoru těchto basilik, odkud jim dáno totéž jméno. — **Ligurové** sídlieli hlavně kolem zálivu ligurského, nyní janovského.

Čl. 13. **Etymologie**, odvozování slov ze kmenův a kořenův. Z původu slova možno někdy i vyzkoumati původ věci samé.

Čl. 16. **Bakchos**, bůh vína; učil národy pěstovati révu. — **Terracotta**, pálená hlina, z níž dělají se sošky, ornamenty a j. — **Hermes**, lat. **Mercurius**, bůh cest, obchodu a posel bohův. — **Hermy** byly sloupy opatřené na hořejším konci poprsím boha Herma. — **Dům aedila Pansy** jest z největších v Pompejích a pokládá se za vzor slohu římského. — **Tunička**, spodní šat vlněný ve způsobě a velikosti naší košile.

Čl. 18. **Vratislav**, dle jiných **Vlastislav** (Vlaslav), byl vévoda bojovných Lučanův a vystavěl prý hrad Vlastislav. Nepochybň stál tento hrad na blízku nynější vesnice Vlastislavi u Lovosic v Litoměřicku. Kosma jmenuje obě hory: Přípeck a Medvěz, Dalimil: Přípeck a Lovos. — **Tursko**, vesnice 4 hodiny od Prahy vzdálená. Na blízku ukazují se mohyly. Zde svedena byla r. 869. bitva mezi Vlaslavem a Čestmírem.

Čl. 20. **Kolumbie**, molutná řeka v severní Americe, jež proběhší směrem severozápadním vzdáenosť 2000 km, vlévá se do Tichého Oceánu.

Čl. 22. **Pikeš**, dlouhý kožich uherský (z maď. békés).

Čl. 23. **Feidias** (500 — 430. př. Kr.), nejslavnější sochař řecký; jeho vrstevníci byli **Myron** a **Polykleitos**. — **Athéna** (**Pallas Athéné**, u Římanů **Minnerva**) byla dcera nejvyššího boha Dia (Zeus), bohyně vynalézavosti a důmyslu, ochrankyně měst a státův. — **Parthenon**, chrám bohyně Athény za Periklea na Akropoli vystavěný. Zeus měl nejslavnější chrám v peloponneském tidišti Olympii v Elidě. — 26 řeckých lok. = 39 pař. stop = 12·6 m. — **Giganti**, obři, kteří stavěli hory na hory, aby dobyli Olympa, sídla bohův; avšak Zeus svými blesky svrhl je do propasti a pokryl je ostrovy sopečnými. — **Amazonky**, bojovné ženy obývající na vých. břehu Černého moře, na Kavkaze i v Africe. — **Kentaur**, báječná bytosť, půl koně (trup), půl člověka (prsa, ruce i hlava). — **Homér**, nejstarší básník řecký, žil v IX. století př. Kr. a pěl o konci války Trojanské („Ilias“) a o cestách Odysseových („Odyssea“). — **Zeus** byl syn boha Krona. — **Eben**. Pravé černé dřevo ebenové pochází z rozličných stromů rostoucích v Indii, hlavně ze stromu *Diospyros ebenum*. Uměle dělá se eben ze dřeva hruškového a.j. **Email**, hladká vrstva skelná, již pokrývají se předměty kovové, hlavně nádoby. **Plastika**, sochařství. — **Dio Chrysostomos** („Zlatouštý“), filosof a řečník z konce I. století po Kr.; zachovalo se po něm 80 řečí.

Čl. 24. **Padišáh** (vlastně „obydli královské“), titul panovníka perského, pak vůbec všech vladařů moslimských. — **Rupije**, zlatý i stříbrný peníz východoindický = 1·07 zl.

Čl. 27. **Mečet**, medžet, mešita, modlitebnice mohamedánská. — **Tomsk** (nad řekou Tomem) má nyní přes 25 000 obyv. — Jméno **Tataři** příkladá se uyní věti kmeně uralskoaltajského, jež prostírá se od moře Středozemního až k řece Lenč; náležejí k ní rozliční nářídkové sibiřští, Turci a vlastní Tataři v evropské Rusi. — **Irkutsk**, gubernie východosibiřská při jezeře Bajkalském na hranicích čínských. — **Kjachta**, město v Irkutsku při hranicích čínských s 5000 obyvatelstvem, do nedávna jediné privilegované středisko obchodu s Čínou (zvláště na čaj).

Čl. 28. Matouš Josef Orfila, slavný lékař a professor na universitě pařížské, nar. se r. 1787 v Mahonu na ostrově Minorce a zemř. r. 1853. v Paříži. — **Opium** připravuje se ze šťávy, jež vytéká z nezralé makovice, byla-li rozříznuta. Jest to silný jed, v malých dávkách důležitý lák. — **Čpavek** kapalný neboli lžíš salmiakový jest voda nasycená plymem ammoniakem.

Čl. 31. Jenisejsk, město nad řekou Jenisejem (asi 4000 obyvatelů). — **Filipp IV. Krásný** vládl ve Francii od r. 1285.—1314. — **Ostáci**, kmen finský v Tobolsku a Tomsku, asi 32.000 duši, dílem rolníků, dílem kočovníkův.

Čl. 33. Skutari leží nad Bosporém naproti Cařihradu a pokládá se za předměstí jeho; má 70.000 obyv. — **Derviš** („chudák“) mnich mohamedánský. — **Stambul**, turecké jméno Cařihradu. — **Serail** („veliký dům“), sídlo panovníků tureckých. — **Aja Sofia** (vlastně Hagia Sophia), chrám „svaté Moudrosti“, založený r. 325. Konstantinem; r. 1453. proměněn byl v mešitu. — **Minaret**, vížka při mešité. — **Terasa**, svah stupňovitě upravený. — **Dolmabagdže**, palác sultánův.

Čl. 38. Kapské Město má nyní skoro 29.000 obyvatelů, z nichž polovice jsou běloši. — **Metropole**, „město mateřské“, pak i hlavní město, středisko. — **Zambesi**, největší řeka v jižní Africe Teče hlavním směrem na východ a vlévá se do Indického Oceánu; délka 2800 km. — **Funchal** (v. funšál) má asi 18.000 obyv. portugalských; zhusta hledávají nemocni zde úlevy. — **Malajové**, hnědé plémě rozšířené od Madagaskaru po všech ostrovech i pobřežích Oceánu Indického i po Australii; počet asi 32 mill — Ze třtiny bambusové dělá se i papír, klboňinky, košíky a j. — **Tropické země** jsou ty, jež leží mezi obratníkoma. — **Kaffrové** bydlí na východním pobřeží jižní Afriky na sever od země Kapské. — **Komissař**, vůbec osoba, které svěřena jest zvláště moc na jistou dobu, nebo i trvalý úřad. — **Ministerium** jest sbor nejvyšších úředníků, do jichž rukou panovník vložil správu státu. — **Parlament**, sbor důvěrníkův od národa zvolených, aby se radili o věcech státních. — **Anglikánská církve** jest název protestantské církve v Anglii. — **Konfesse**, vyznání náboženské. — **Konsul**, nyní titul úředníků, jež každý stát ustanovuje na rozličných místech v cizině k ochraně svých poddaných, zvláště pak obchodníkův. — **Sir George Grey** (v. sör Džordž Gré), vynikající státník anglický, byl od r. 1854.—1861. správecem země Kapské a dobyl si vůbec velikých zásluh o rozkvět téhoto krajin. — **Sea-Point** (v. sí-päunt), bod mořský. — **Green-Point** (v. grýnpäunt), bod zelený. — **Anglická míle** — 1609 m.

Čl. 41. Věk herojský jest nejstarší doba v životě národův, o které dějiny nepodávají žádných zpráv; jen pověsti a písni vypravují o vynikajících hrdinách doby té. — **Apollon**, syn Diň, bůh slunce, hudby a básniectví; příjmením jeho bylo mimo jiné i Smyntenus. — **Chryses** byl kněz boha Apollóna z Chrysy v Troadě, jenž Řekové, loupež v okoli Troje, vzali deceru. — **Hekabe**, chof trojského krále Priama. — **Hektor**, syn jejich, nejstatečnější z Trojanů; byl od Achillea zabít. — **Penelope**, chof řeckého hrdiny Odyssea z Ithaky. — **Poseidon** (lat. Neptunus), bůh moře. — **Nymfy**, bohyně obývající ve vodách, ve stromech a lesích. — **Erinnye** (lat. Furiae), hrozné bytosti, jež všude pronásledovaly a trestaly zločince. (Obraz zlého svědomí.) — **Althaia**, dcera aetolského krále, způsobila smrt svého syna a sama si sáhla na život. — **Aigisthos** byl druhým manželem Klytaimnestry, druhým choti Agamemnonovy. — **Gaja**

(lat. Tellus), bohyně „Země“, — **Demeter** (lat. Ceres), bohyně plodin zemských. **Dionysos**, Bakchus, bůh vína.

Čl. 43. Sultan **Mohamed IV.** panoval od r. 1648.—1687. — **Mohamed II.** narodil se v Adrianopoli r. 1430., nastoupil na trůn r. 1451.; dobyv r. 1453. Caříhradu, učinil jej hlavním městem říše. † 1481. — **Baterie**, skupina děl. — **Fregata**, hbitá loď válečná o třech stěžních a s jedinou baterií. — **Admirál**, velitel lodstva. — **Vysoká Porta**, vláda turecká; název pochází od veliké brány paláce sultanova. — **Resident**, vyslanec, jenž zastupuje svůj stát u ministerstva cizho státu. — **Bujukdere**, vesnice nad Bosporem; oblibené letní sídlo cizích vyslancův.

Čl. 45. **Bertrand du Guesclin** (v. Bertrán du Geklén), slavný vojevůdce francouzský za krále Karla V.; žil od r. 1314.—1380.

Čl. 48. **Amenofis III.** vládl v Egyptě od r. 1687.—1657. př. Kr. — **Pylon**, věž, skrize kterou jde brána. — **Fantom**, příšera strašidelná, mátoha. — magický, kouzelně.

Čl. 50. **Sekrét**, pečeť.

Čl. 52. **Balsámy** jsou buď šťávy rostlinné, nebo tekutiny uměle připravované. — **Sanytr**, jinak salnytr (lat. sal nitri), vyvětrává ze země a tvoří se všude, kde hnijí na vlhkých a vzdružných místech ústrojně látky. — **Byssus**, drahocenná látka ze vzácné bavlny. — **Frédéricie Caillaud** (v. Kajó), 1787.—1869., prozkoumal od r. 1815.—1822. horejší Egypt a přispěl mapami a spisy svými nemálo k rozšíření vědomostí o této zemi. — **Levant** (z italského levante), jméno pobřeží maloasijského.

Čl. 56. **Kanovníci** jsou vyšší duchovní, usazení při velkých chrámech, zvláště při biskupských, kdež činí radu biskupovu. — **Kapitula** jest sbor kanovníků. Kapituly kollegiátní jsou sbory kanovníků, jakož ustanoveny jsou při některých kostelích farních. — **Mikuláš Wurmser** ze Štrasburka byl dvorním malířem Karla IV. Jeho soudruhové a pojmenování byli vynikající malíři Dětřich (z Čech) a Tomáš z Mutiny (z Modeny). — **Stavitel Matiáš**, rodilý z francouzského města Arrasu, přiveden byl Karlem IV. z Avignona do Prahy.

Čl. 62. **Achmed Kjuprili** (1626.—1676) byl velkým vezirem a vůdcem vojska tureckého. — **Raimund hrabě Montekukuli**, rakouský vojevůdce, nar. se r. 1608. v Modeně, bojoval již ve válce třicetileté, potom proti Turkům (porazil je u sv. Gottharda r. 1664.), konečně proti Francouzům. † 1681 v Linci. — **Jan hrabě Špork**, general ve vojstvu rakouském, † 1679. na svém zámku v Heřmanově Městci.

Čl. 63. **Nain, Okak**, jsou nejstarší ze 4 stanic bratrských v Labradoru. Nainská založena byla r. 1771.; leží pod $75^{\circ} 10'$ sev. šířky. Asi 1100 Eskimáků příslušno ku křesťanství. — **Kiglapait**, pohoří postupující pod 57° sev. šířky od moře do nitra země. Nejvyšší vrchy 1200 m. — **Eskymáci**, obyvatelé severního pobřeží amerického, pak Labradora i Grónska (počtem jen asi 9000) žijí se hlavně chovem sobův a lovením tuleňů i velryb.

Čl. 64. **Pallium**, bílá pánská, již biskupové nosí přes ramena: od r. 1215 udělováno papežem jakožto odznak důstojnosti arcibiskupské, biskupskému jako zvláštní vyznamenání.

Čl. 67. **Hedžra**, útěk Mohameda r. 622. po Kr. Od této události počíná se mohamedánský letopočet. — **Antar**, básník a bojovník, žil

v 6. stol. Jiný spisovatel arabský o něm složil román. — „Tisíc a jedna noc“ jest název sbírky perských báchorek z XV. století.

Čl. 68. **Tetovaný**, ozdobený kresbami do kůže vpíchanými. — **Daimiové**, knížata. — **Kuliové**, veřejní nosiči nebo nádenníci. — **Athletický**, olbřuný, mohutný. Athleti byli zápasníci u starých Řeků. — **Hermeticky** uzavřeno jest to, do čeho ani vzduh nemůže vniknouti. Pak se toho užívá i ve smyslu přeneseném. — **Šogun**, druhdy vladař a vojevůdce, jež panovník vybíral ze svého příbuzenstva; nyní držitel velikých statků, z nichž uděluje jiným léna. — **Bund**, hlavní ulice v Jokohamě. — **Tokaido**, veliká silnice jdoucí po břehu mořském. — **Kanagava**, město se 60.000 obyvatel, jež pokládá se nyní za část Jokohamy. — **Kawasaki**, město při dřáze mezi Jokohamou a Jedem. — **Fučijama**, hora Japonská posvátná; má výšku asi 4500 m. — **Konkurrence**, soutěž, jest současně namáhání několika osob, aby druh druhu v obchodě nebo v jiné věci překonalí.

Čl. 71. **Diakonisky**, klášternice, jež věnovaly se výchově mládeže a ošetřování nemocných. — **Bazar**, tržiště v městech na výhodě. — **Byzantská klenba** jest okrouhlá.

Čl. 73. **Šatava**, vesnice při jižní patě Boušína. — **Zelnava**, ves při levém břehu horní Vltavy, na západ od Plané. — **Freyunk** (Lipka), vesnice na západ od Boušína. Podle vesnic pojmenovány jsou i revíry.

Čl. 75. **Plutarch** z Chaironee v Boiotii, žil od r. 50—120. Sepsal mimo jiné i životopisy velikých mužů.

Čl. 78. **Mozaika** jest obraz anebo kresba sestavená ze drobných kaménků nebo jiných částeck. — **Klienti** byli chudší občané římskí, kteří dávali se v ochranu mocného pána, patrona. — **Toga**, syrelní oděv římský na způsob pláště. — **Arabesky**, ozdoby na stavbách, složené z rostlin a zvířat. — **Finance**, příjmy státní a správy jejich; finanční výběc — peněžní. — **Bronz**, kov smíšený z mědi a cínu.

Čl. 87. **Ammon**, egyptský bůh, pod jehož ochranou stály Théby. Později ztotožněn s Jovem. — **Karnak a Luxor** jsou vesnice při pravém břehu nilském, kolem nichž vzniklo zříceniny starých Theb. — **Karujs** jest vyvýšující část římské v podobě písmene S. — **Karyatidy**, sochy osob ženských, jež podpírají bádu na místě sloupů. — **Hypostylní**, spočívající na sloupech, sloupový. — **Kolossalní**, obrovský, převeliký. — **Ramses I.** žil v XV. stol. př. Kr. — **Sethos I.** panoval od r. 1439.—1388., **Ramses II.** 1388.—1322. — **Skulptury**, sochy a obrazy z kamene vytesané. — **Mechanická obratnosť**, zručnost v užívání strojů. — **Obelesek**, vysoký, štíhlý jehlanec z jediného kamene. — **Osiris**, bůh slunce a světla, manžel **Isidy**, bohyňě země.

Čl. 90. **Džiugischán** („nejvyšší panovník“) jest příjmi Temučina, vladaře a dobyvatele mongolského, jenž panoval od r. 1206.—1227. — **Mandarin**, státní úředník čínský. — **Jameš**, obydli, dám. — **Imposantní**, úžas a úcta budící. — **Šarlat** — purpur. — **Gong**, hudební nástroj kovový v podobě kruhovité miský.

Čl. 95. **Jurisdikce**, vrchní moc (zvl. soudní). — **Šloch byzantský** měl v půdoryse za základ obdélník, na němž zbudovány byly tři lodi chrámové; nad budovou se klenula kupole. — **Šloch gothic** vyvinul se ve středověku; hlavní jeho známkou jsou oblouky špičaté, štíhlé článkovane sloupy, zdi prolomené vysokými okny. — **Pavillon**, malá budova v podobě besídly neboli stanu.

Prohošť, představený sboru kanovníků neb i jiných duchovních; co do důstojnosti lned za biskupem.

Čl. 97. **York**, starší název města Toronto, přístavu nad záp. břehem jezera Ontario (asi 56.000 obyv.). — **Quebek** má asi 59.000 obyv.; založen byl r. 1608. — **Simkó**, největší z četných malých jezer kanadských. — **Arietta**, písnička pro jeden hlas; arietní skřínka, nástroj, jenž byv natažen sám hraje písničku. — **Tamarynda**, strom asi 10 m vysoký s listy 1 dm dlouhými, páskovitými. Plody mají podobu luskův. — **Vigvam**, indiánská chýže z kůry a z koži.

Čl. 100. **Karel Linné**, professor university in Upsale ve Švédsku, zakladatel nové vědy botanické, nar. se r. 1707. a zemřel r. 1778. — **Granada** (americká), město v Nikaragui ve střední Americe (obyv. 10.000).

Čl. 102. **Plinius mladší** nar. se r. 62. po Kr., stal se r. 93. praetorem, později konsolem a prokonsulem; zemřel r. 110. Zanechal 10 knih „listův“. — I strýc jeho **Plinius starší** narodil se v Címě r. 23.; proslul hlavně svým „přírodopisem“.

Čl. 105. **Pečersko** jest čášf města Kyjeva. — **Lavra** jest jméno velikých klášterů v církvi východní; na Rusi přikládá se tento název jenom čtyřem předním klášterům.

Čl. 108. **Therapia**, oblibené letní sídlo Cařihradčanův, asi prostřed evropského břehu Bosporu. — **Marsilie**, Massilia, starší název franc. přístavu Marseille.

Čl. 109. **Pinta**, stará míra na tekutiny = 1·9 l.

Čl. 111. **Lyra**, vedle harfy nejstarší nástroj hudební; prvně o třech strunách, později až do 11 strun.

Čl. 112. **Střez**, obyč. střízek, dřízek, vysoký škopek. — **Archiv**, sbírka důležitých listin. — **Prokurátor** byl v Čechách druhdy název obháječův, advokátův.

Čl. 116. **Hesiodos**, řecký básník z Boiotie, žil v VIII. stol. př. Kr. (Díla jeho „Původ bohův“, „Díla a dnové“.) — **Theognis** žil v VI. stol. př. Kr.; pocházel z Megary. Zanechal básně poučné. — **Papyrus**, sachor papírový, bylina trávovitá. Z lodyhy její staří Egypťané řezali proužky, a slepujíce po dvou na kříž, dělali jakýs papír, arcí nedostti hladký. — **Psammetich I.** vládl v Egyptě v l. 655.—610. př. Kr. — **Pergamos** na záp. pobřeží Malé Asie, na sever od Smyrny; nynější „Bergama“. — **Knidos**, město přímořské v Malé Asii. — **Jezero Anaitské** a krajina téhož jména leží mezi severním a jižním ramenem Eufratu. **Hry chorické**, tančení. — **Dramatické**, divadelní. — **Rytmus**, pravidelné střídání zvuků vyšších a nižších, delších a kratších, silnějších a slabších (v hudbě, v básních.) — **Harmonie**, lahodný souzvuk a soulad, pocházející z pravidelnosti umělecky spořádané. — **Gymnastika**, u starých Řeků tělocviku — **Gymnasiou**, tělocvična.

Čl. 119. **Kabullare**, jméno jednoho (severního) ze dvou ramen, kterými se Arauka vlévá do Orinoka. — **Morillo** (1777—1838), španělský general; mezi r. 1815.—1820. vyslán byl do jižní Ameriky, aby ji opět dobyl. — **Apuri**, krajina po obou březích řeky téhož jména, jež vlévá se z levé strany do Orinoka. — **Paez** (1790.—1873.), byl vůdcem Američanů proti Španělům, později presidentem republiky Venezuelské.

Čl. 120. **Tartas**, hlk, křík, lučení v hlavě. — **Brykule**, vrtochy. — **Fraška**, veselá hra divadelní, potom i žert.

Čl. 124. **Stadion**, rejdiště, kde běhalo i jezdilo se o závod. — **Iphitos** byl syn královský. O jeho sestru ucházel se Herakles, a tento v jakési zaslepenosti jej zabil. — **Jolaos** byl synovec a pomocník Herakleův. — **Prytaneion**, dům, ve kterém bývaly veřejné hostiny. — **Pindar** (522. — 442. př. Kr.), básník řecký z Thieb, od něhož máme nejkrásnější písničky řecké. — **Simonides** nar. se r. 554. př. Kr. na ostrově Kei, † 469. Skládal rovněž písničky. — **Diskos**, terč.

Čl. 126. **Amfiteatr**, divadlo nekryté, jehož sedadla v kruhu, čím dál od středu, tím výše vystupují.

Čl. 128. **Abd ur Rahman**, potomek panovnického rodu Omajjovečů. Založil, když rodina jeho od Abassovečů byla povražděna, r. 755. v Cordově panství arabské, jež trvalo do r. 1031.

Čl. 131. **Gessler** byl, jak pověst vypravuje, císařským vladařem ve švýcarské krajině Uri. Zabit prý byl r. 1307. — **Altorf** jest hlavní město tohoto kantonu; leží nad řekou Reussou a má nyní skoro 3000 obyv. — **Švyc**, krajina na sever od jezera vierwaldstádtského; městečko Švyc má nyní více než 6000 obyv.

Čl. 134. **Postojna**, městys při dráze vídeňsko-terčínské na jihozápad od Lublaně; počet obyv. 1700. — **Planina**, městys 4 milo na jihozápad od Lublaně ležící; 1200 obyv.

Čl. 135. **Alabastr**, bílá, průsvitná odrůda sídrovce.

Čl. 138. **Gize**, vesnice při levém břehu nilském; nedaleko odtud na jihu jsou zříceniny staré Memfisy. — **Věž svatoštěpánská** je zvýší 144 m; monastýr strassburšský 142 m; dóm kolínský však 160 m; tento byl teprve r. 1880. pěti císaře německého dostavěn. — **Bachšiš**, zpropitně. — **Beduini**, rekovení kočovníci pouští arabských a severoafrických. — **Plachty latinské** mají podobu trojúhelníka, končíc se ve dlouhý cíp. — **Mokattam**, pohoří na pravém břehu nilském; po severní straně jeho Kahýra. — **Mausoleum**, prvočně náhrobek, jež karickému králi Mausolovi manželka jeho zbudovala v Halikarnassu; odtud nádherný náhrobek vůbec. — **Muhamed Ali**, místokrál egyptský 1805.—1849. — **Mány**, lat. manes, duše zemřelých.

Čl. 139. **Vezír**, arabský název prvního ministra.

Čl. 141. **Lykabet**, hora na severovýchodní straně města. — **Museion**, hora v sousedství Akropole směrem jihozápadním. — **Odeon**, u Řeků budova věnovaná tanči a hudbě; athénské odeon vystavěl řečník Herodes Atticus, jenž žil 101.—177. po Kr. — **Erechtheion**, chrám bohyň Athéně zbudovaný od krále Erechthea. — **Oxydovati**, spojovati se s kyslíkem; o želče: rezavěti. — **Pnyx**, prostranství, na němž bývalo shromáždění lidu. — **Lykeion**, tělocvična athénská, nyní **lyceum**, jest název vyšší školy pro mladíky (asi jako gymnasium), neb i dívky. — **Cynikové**, stoupenci filosofa Antisthena, tvrdili, že blažen jest, kdo dovede se odříci všech potřeb. — **Dafne**, dcera boha Peneja; byla proměněna ve strom vavřínový. — **Prokrustes**, lonpežník, jenž mučil své oběti tím způsobem, že je kladl na lože, a kdo byl delší, toho zkrátil o hlavu, kdo kratší, toho natahoval, až zhynul. Theseus jej podobným činem usmrtil. — **V Eleusině** bývaly slavnosti na počest bohyň Demetry a její dcery Persefony. Tato jest manželkou boha podsvětí Hada, u něhož tráví půl roku, vracejí se na jaře opět k matece; tím jaksi zobrazena jest nesmrtelnost duše.

Čl. 146. I. **Briga**, loď o 2 stěžních (na 300 tún). **Polaka**, loď, jejiž 2 nebo 3 stěžně jsou z jediného kusu (bez prodloužení). — **Goeletta**, nejmenší loď moře Středozemního o 2 stěžních; pohybuje se velmi hbitě. — **Kongrevské rakety**, přístroje zapalovací, zhotovené poprvé Williamem Kongrevem r. 1806. — **Aga**, „pán“, titul tureckých úředníků, zvláště velitelův. — **Turban** záleží v kuse látky, jež ovine se čtyřikrát kolem přiléhající čapky. — **Čibuk**, turecká dýmka. — **Piastr** = 10 kr. — **Ibrail**, Brailov, město nad vtokem Seretha do Dunaje. O pevnost tu strhl se několikkráte boj mezi Rusy a Turky; r. 1828. ji opět dobyli Rusové. — II. **Ordinariatní sekretář**, tajemník úřadu biskupského. — **Aeskulap**, syn Apollonův, byl umění lékařského. — **Parický miramor** byl za starověku velmi hledaný; pocházel z ostrova Para. — III. **Praetorství**, úřad místodržitelský. — **Podesterie**, úřad purkmistrovský. — **Kalypso** byla Nymfa nebo Vila, dcera Atlantova, a bydlela kdesi na ostrově. — **Ulysses** (*Odysséus*), král z Ithaky, vraceje se z Troje, přistál u jejího ostrova. Později syn jeho **Telemach**, hledajíce otce, též se tam dostal. — **Fénelon** byl vychovatelem vnuka krále Ludvíka XIV. a napsal pro svého chovance dílo „Dobrodružství Telemacha“. R. 1695. stal se arcibiskupem v Cambrai; † 1715. — **Benediktini** jsou mnichové žijící podle pravidel sv. Benedikta z Nursie, jenž r. 529. založil na hoře Montě Cassinu blíže Neapole první klášter mateřský. — **Piaristé**, řád, jenž vytkl si za účel vychování mládeže; založen byl r. 1607. od španělského šlechtice sv. Josefa Kalasauzského. Měli do nedávna v Rakousku množství ústavů. — **Gubernium**, do r. 1848. nejvyšší úřad zemský (nyní místodržitelství). — **Catulus Melitensis**, psík hedvábník. — IV. **Split** má nyní přes 12.000, Zader více než 8000 obyv. — **Morlaši**, horští Slované v kraji zaderském a splitském (počtem 200.000). — **Pluvial**, veliké roucho obřadné v podobě pláště. — **Korveta**, menší loď válečná o 3 stěžních.

Čl. 147. Na ostrově **Patmě** zdržoval se apoštol Jan a v jeskyni, jež posud se ukazuje, sepsal svoje „*Zjevení*“.

Čl. 148. **Aleppo** neboli Haleb, město v Syrii nad řekou Kuvekem (100.000 obyv.). — **Sádi** žil ve 13. stol. a dočkal se 110 let. Hlavní dílo jeho jest „*Gulistan*“ (zahrada růžová). — **Inventář**, vše, co náleží k hospodářství, pak i seznam všech těchto věcí — **Mohamed**, zakladatel islamu, nar. se r. 571. v Mekce, † 632. v Medině. — **Abu Bekr** byl jeho nástupcem od r. 632.—634. — **Bajazet**, jméno slavných dvou sultanů ve XIV. a XV. stol. — **Soliman II.** panoval od r. 1520., válčil nejvíce v Uhrách, † 1566. v Sigetě. — **Bostandži**, strážník v paláci sultanova. — **Kislars aga**, náčelník černých otroků sultanových. — **Baša** nebo **paša**, titul vysokých úředníků občanských i vojenských. — **Divan**, tajná rada sultanova.

Čl. 150. **Misenum**, mys ve staré Kampanii, konec úzkého výběžku na západ od Neapole. — O Pliniovi viz pozn. ke čl. 102. — **Lapilli**, kaménky.

Čl. 152. **Satyr** byl polobůh, průvodce Bakchův; měl postavu lidskou, ale koží nohy, špičaté uši, na čele růžky a byl pokryt po celém těle dlouhou srstí.

Čl. 153. **Kosovo pole**, planina ve starém Srbsku (Prizren), několik hodin na jihu od hranic království Srbského. — **Bán**, náměstek císařů v Chorvatsku. — **Alapy** byl sestřenec Zrinského; ze Sigeta vyvázl a byl potom velitelem v Kanizi; † 1584. — **Janičaři**, pěchota turecká, skládající se z poturčenců; za Soli-

imana nejlepší vojsko v Evropě. — **Klášter sv. Heleny** s hrobkou hrabat Zrin-ských jest v Čakovci, městysi uherském stolice Saladské.

Čl. 159. **Essequibo**, řeka v Guyaně; její ústí leží na jihovýchod od ústí Orinoka.

Čl. 160. **Vyšší Brod**, městys se 1400 obyvatelů na pravém břehu Vltavy ve kraji budějovickém. — **Opatství cisterciánské** ve Vyšším Brodě založeno bylo r. 1259. Petrem Vokem z Rožmberka.

Čl. 164. **Josephus Flavius** nar. se r. 37. po Kr. v Jeruzalemě, † 93. v Římě. Sepsal „Dějiny války židovské“ a „Židovské starožitnosti“.

Čl. 167. **Afrodisia**, bohyně krásy; u Římanů Venus, u Slovanů Lada. — **Melodie**, zpěv, nápěv; melodický = lahodný. — **Aroma**, prchavý olej, jenž šíří příjemnou, kořenitou vůni.

Čl. 169. **Archimandrita**, v církvi pravoslavné vrchní opat, jemuž podřízeno jest několik klášterův. — **Ostrog**, klášter a zároveň pevnůstka při cestě od Nikšići do údolí řeky Zety. — **Improvisovati**, beze vší přípravy („s patra“) něco přednášeti. — **Gusle**, srbský nástroj hudební, prvotně jen o jedné struně. — **Grahovo**, severozápadní část Černé Hory. Petr II. ho dobyl r. 1840; útok Turků po druhé odrazil Mirko. — **Senatoři** byli přední mužové, s nimiž kníže se radíval o věcech státních (počtem 16). Nedávno zřízeno na Černé Hoře řádné ministerstvo.

OBSAH.

A. Dle formy a předmětu.

I. Veršem.

a) Básně lyrické.

1. Sláva boží. 14. Stkvělý podíl. 26. Hrob dítěte. 30. Svoboda. 34. Hvězdičkám. 37. Podzimní doba. 46. Zima. 55. K laštovičkám odlétajícím. 69. Slavná smrť. 76. Strom šumavský. 79. Dědeček a babička. 81. Loučení nevěsty. 88. Litovská pohádka. 91. Radosť a žalost. 96. Myšlenka. 99. Poslíčkové jarví. 107. Hřbitov. 110. Píseň vesničanky. 127. Sluničko boží. 129. Kdy z vojny se vrátí. 132. Hlasy lesní. 134. Zaplesej, duchu lidský. 140. Pocestný. 158. Žebrák. 168. Hrob mé matky v cizině. 166. Píseň májová. 168. Potouzení. 170. Žitné pole.

b) Básně epické.

6. Dvě myši. 9. Rozbitá loď. 11. Oklamaná naděje. 22. Mračno. 42. Hory-mírný skok. 49. Krokodil a člověk. 51. Ukřižovaný. 58. Kletba. 62. Šporkova chasa. 66. Zimní pohádka. 85. Svatý Václav. 94. Listí a kořeny. 112. Štika. 117. Hlemýžď a zajíc. 120. Vaněk Všeboj. 143. Sv. Krištof. 147. Získání duše. 152. Satyr a pocestný. 160. Založení kláštera Vyšebrodského.

c) Epigrammy a gnomы.

3. Pravá urozenost. 19. Zlatá zrna. 32. Připodobnění. 39. Znamení nebeská. 61. Rovná odplata. 72. Ctnost. 108. Vlastní zisk. 115. Ctnost bez náboženství. 125. Počátek zlých zvyklostí. 137. Kniha přírody. 145. Povaha Čechů.

d) Hádanky.

17. Hádanky prostonárodní. 122. Hádanka. 154. Šarády.

II. Prosou.

a) Bajky.

12. Zrcadlo. 36. Poběhlý osel. 57. Jelen, zajíc a osel. 65. Kouzelník a vepř. 74. Hus a housátko. 83. Liška a kozel. 92. Osel a hospodář. 98. Vrabec a sysel. 114. Vrabci a špaček. 133. Mlha a krajina. 142. Pták a žába. 155. Kůň a vojín. 162. Psík neposlucha.

b) Anekdoty.

60. Řečník Piso a jeho otrok. 89. Dvorský blázen krále Jiřího. 101. Půjčka za oplátku. 105. Petr Veliký. 106. Neočekávaný lékař.

c) Pohádky.

80. Pohádka. 108. Jiřík a čápi.

d) Selanky.

15. Myrtil. 47. Ranní zpěv Abelšv. 77. Hadí studánka.

e) Paraboly a články naučné.

8. Rodiče a dítky. 21. Trojí přítel. 24. Perská povídka. 29. Podmanitel světa. 104. Abrahamovo děství. 121. Přetěžká věc, každému se zachovati. 126. Uetivost ke stareším a praoteším. 139. Vezírova rada. 148. Hamid. 161. Kmet a jinoch.

f) Líčení.

2. Šumavský prales I. 35. Průzračnost moře. 40. Podzim. 73. Šumavský prales II. 82. Vánoční stromek. 128. Palma. 156. Slezská povodeň.

g) Články dějepisné.

18. Bitva na Tursku. 45. Bertrand du Guesclin. 50. Král Václav vězněm ve Vídni. 53. Horatiové a Curiatiové. 75. Themistokles. 84. Horatius Cocles. 113. Abdolomin zahradník králem učiněn v Sidonu. 118. Leonidas se Sparťany v Thermoplyách. 131. Vilém Tell. 153. Mikuláš hrabě Zrinský. 157. Marcus Coriolanus.

h) Články archaeologické.

7. Sfingy. 10. Řecké agory a římská forá. 16, 78., 111., 150. Obrázky ze starých Pompej. (I. Procházka po ulici. II. Dům pompejský. III. Římské lázně. IV. Zánik města.) 23. Obrazy bohův u starých Řeků. 48. Kolossy Memnonovy. 52. Mumie. 87. Zříceniny egyptské. 138 Pyramidy Gizeské.

i) Geografie, cestopisy a národopis.

5. Miramare. 25. Mísa tajnosti o české svatbě. 27. Tomsk. 31. Cesta do Jenisejska. 33. Poloha Cařihradu. 38. Kapské Město. 41. Oběti řecké. 43. Dardanely. 56. Hrad Karlštýn. 63. Příhody dvou moravských bratrův. 67. Veřejní povídání v Egyptě. 68. Jokohama. 71. Jeruzalem. 90. Peking. 95. Vyšehrad. 97. Kanadský osadník. 102. Jezero Comské ve Vlaších. 116. Vyučování školní v Řecku. 124. Slavnosti olympijské. 135. Jeskyně u Postojny. 141. V Athénách na Akropoli. 146. Z Dalmacie. 151. Hindové. 164. Jezero Tiberiadské. 165. Údolí smrti na ostrově Javě. 169. Černohorci.

k) Články přírodopisné.

4. Láma. 13. Pěstování obilí. 20. Zuřivost sokola. 28. Rulík. 44. Čajovník. 59. O chmelí. 70. Lov zubrů v Americe severní. 86. Čistota včel. 93. První poslové jara. 100. Kakao. 109. Orel. 119. Americký krokodil. 123. Rosnička. 136. Babi léto. 144. Hrobařec. 149. Kávovník. 159. Lenochod. 167. Lipa.

l) Přísloví.

54. Přísloví o domovu a vlasti. 130. Pravidla opatrnosti v národních příslušných.

B. Pořádek článkův.

(Články tištěně písmem ležatým jsou složeny řečí vázanou.)

Strana	Strana
1. <i>Sláva hoži</i>	1
2. Šumavský prales I.	1
3. <i>Pravá urozenost</i>	4
4. Láma (Llama, Auchenia)	4
5. Miramare	6
6. <i>Dvě myši</i>	7
7. Slingsy	9
8. Rodiče a dítky	10
9. <i>Rozbitá loď</i>	11
10. Řecké agory a římská flora	11
11. <i>Oklamaná nubíje</i>	13
12. Zrcadlo	14
13. Pěstování obilí	14
14. <i>Stkrý podíl</i>	17
15. Myrtl	17
16. obrázky ze starých Pompej	
I. Procházka po ulici	18
17. <i>Hoblunký prastonárodní</i>	21
18. Bitva na Tursku	21
19. <i>Zlatá zrna</i>	23
20. Zářivost sokola	24
21. Trojí přítel	25
22. <i>Mazáč</i>	25
23. obrázky bohův u starých Reků	26
24. Perská povídka	28
25. Misa tajnosti o české svatobě	28
26. <i>Hrdá dítěte</i>	30
27. Tounsk	30
28. Bulík - Atropa Belladonna	31
29. Pouhnanitel světa	33
30. <i>Sedmadvacet</i>	34
31. Cesta do Jenisejska	34
32. <i>Připomínání</i>	36
33. Poloha Tatíbradu	36
34. <i>Hesedulka</i>	38
35. Práceřnost mudi	38
36. Pohádky osel	39
37. <i>Podzimní doba</i>	39
38. Kapké Místo	39
39. <i>Znamení mebeda</i>	42
40. Pustaita	42
41. Obletí řeky	43
42. <i>Hortyzařské slohy</i>	46
43. Dardanely	47
44. Čajovník	48
45. Bertrand du Guesclin	49
46. <i>Zima</i>	51
47. Ranní zpěv Abelův	52
48. Kolossy Memnonovy	53
49. <i>Krokodil a člověk</i>	54
50. Král Václav vězněm ve Vidni	55
51. <i>Ukřízovaný</i>	57
52. Mumie	58
53. Horatiové a Curiatiové	59
54. Přísloví o domovu a vlasti	60
55. <i>K laštovičkám odlétajícím</i>	61
56. Hrad Karlštýn	61
57. Jelen, zajíce a osel	66
58. <i>Kletba</i>	67
59. O chmelí	67
60. Řečník Piso a jeho otrok	68
61. <i>Roení odpłata</i>	69
62. <i>Športkova chasa</i>	69
63. Příhody dyon moravských bratří	71
64. Vděčnosť	76
65. Konzelník a vepr	77
66. <i>Zimní pokádka</i>	77
67. Věrejní povídáči v Egyptě	78
68. Jokodama	79
69. <i>Slavní smrk</i>	82
70. Lov zubrů v severní Americe	83
71. Jeruzalem	84
72. <i>Ctnost</i>	86
73. Šumavský prales II.	86
74. Hus a koňátko	88
75. Themistokles	89
76. <i>Strom šumavský</i>	90
77. Hadí studánka	90
78. obrázky ze starých Pompej	
II. Dům pompejský	92
79. <i>Dědeček a babička</i>	95
80. Pohádka	95
81. <i>Loučení nevěsty</i>	104
82. Vánoční stromek	105
83. Liška a kozel	106
84. Horatius Coles	107

Strana		Strana	
85. <i>Svatý Václav</i>	107	127. <i>Sluničko boží</i>	169
86. Čistota včel	109	128. <i>Palma</i>	169
87. Zříceniny egyptské	109	129. <i>Kdy z vojny se vráti</i>	171
88. <i>Literská pohádka</i>	112	130. <i>Pravidla opatrnosti v národních příslivých</i>	172
89. Dvorský blázen krále Jiřího	113	131. <i>Vilém Tell</i>	173
90. Peking	113	132. <i>Hlasy lesní</i>	175
91. <i>Radosť a žalost</i>	116	133. <i>Mlha a krajina</i>	175
92. Osel a hospodář	116	134. <i>Zaplesej, duchu lidský</i>	176
93. První poslové jara	117	135. <i>Jeskyně u Postojny</i>	176
94. <i>Listi a kořeny</i>	119	136. <i>Babi léto</i>	177
95. Vyšehrad	119	137. <i>Kniha přírody</i>	178
96. <i>Myslénka</i>	122	138. <i>Pyramidy Gizeské</i>	179
97. Kanadský osadník před 50 lety	123	139. <i>Vezírova rada</i>	182
98. Vrabec a sysel	129	140. <i>Pocestný</i>	184
99. <i>Posličkové jarní</i>	129	141. <i>V Athénách na Akropoli</i> . .	184
100. Kakao	130	142. <i>Pták a žába</i>	186
101. Půjčka za oplátku	131	143. <i>Sv. Krištof</i>	187
102. Jezero Comiské ve Vlaších	131	144. <i>Hrobařci</i>	188
103. <i>Vlastní zisk</i>	133	145. <i>Povaha Čechův</i>	189
104. Abrahamovo dětství	133	146. <i>Z Dalmacie</i>	189
105. Petr Veliký	135	147. <i>Ziskaná duše</i>	198
106. Neočekávaný lékař	135	148. <i>Hamid</i>	200
107. <i>Hřbitov</i>	136	149. <i>Kávovník</i>	204
108. Jiřík a čápi	137	150. <i>Obrázky ze starých Pompej</i>	
109. Orel	147	IV. <i>Zánik města</i>	206
110. <i>Píseň vesničanky</i>	150	151. <i>Hindové</i>	209
111. Obrázky ze starých Pompej.		152. <i>Satyr a pocestný</i>	210
III. <i>Římské lázně</i>	151	153. <i>Mikuláš hrabě Zrinský</i> . .	210
112. <i>Štika</i>	152	154. <i>Šarády</i>	214
113. Abdolomin zahradník králem		155. <i>Kůň a vojín</i>	215
učiněn v Sidonu	153	156. <i>Slezská povodeň</i>	215
114. Vrabeč a špaček	154	157. <i>Marcins Coriolanus</i>	218
115. <i>Ctnost bez náboženství</i> . .	155	158. <i>Žebrák</i>	219
116. Vyučování školní v Řecku	155	159. <i>Lenochod</i>	220
117. <i>Hlemýžď a zajíce</i>	156	160. <i>Založení kláštera Vyšebrodského</i>	222
118. Leonidas se Sparťany v Thermopylách	157	161. <i>Kmet a jinoch</i>	224
119. Americký krokodil	159	162. <i>Psík neposlucha</i>	225
120. <i>Vaněk Všeboj</i>	161	163. <i>Hrob mé matky v cizině</i> . .	235
121. Přetěžká věc — každému se zacho- vati	164	164. <i>Jezero Tiberiadské</i>	226
122. <i>Hálanka</i>	164	165. <i>Údolí smrti na ostrově Javě</i>	227
123. Rosnička	164	166. <i>Píseň májová</i>	229
124. Slavnosti olympijské	165	167. <i>Lipa</i>	229
125. <i>Počátek zlých zvyklostí</i> . .	167	168. <i>Potoužení</i>	232
126. Uterivost ke starému a praotěmu	167	169. <i>Černohoreci</i>	233
		170. <i>Žitné pole</i>	236